IONEL TEODOREANU

CRĂCIUNUL DE LA SILVESTRI

Ionel Teodoreanu

CRĂCIUNUL DE LA SILIVESTRI

Coperta de: MARIUS GEORGESCU

ISBN 973—9119—25—5

IONEL TEODOREANU

CRĂCIUNUL DE LA SILIVESTRI

ROMAN DE DRAGOSTE
EDIȚIA III

Îngrijirea ediției:
VALERIU CÂMPEANU

EDITURA TRIBUNA CRAIOVA

PARTEA ÎNTÂIA

ANIȘOARĂ VINE

CAP. I.

Nelu Antohi nu ieși, ci izbucni din Palatul de Justiție, cu mia de lei mototolită în mâna lui de tânăr atlet debutant în avocatură. Vântul vast al lui Decembrie îl învălui din prag ca de pe cheiul unei mări nordice, opunându-i o masivitate elastică și glacială.

— Mână birjar, da' mână ...

Glasul avea în el o sută de draci zburliți. Birjarul ridică biciul împingând calul ca pe un bețiv îndărătnic, și oftă: parcă intrase un tigru în trăsura șubredă care basculase ca o barcă sub saltul clientului înalt și spătos.

— Domnu' Nelu, hei dom' Nelu, v-ați uitat pălăria, — vocifera de pe scara Palatului femeia dela vestiarul baroului, înfrigurată în șalul îmbrăcat peste cap, făcând semne disperate cu pălăria în vântul care-o zăpăcea pulverizându-i colb sur în ochii toropiți de căldura caloriferului.

Cum era așezat strâmb pe marginea trăsurii, c-un picior pe scară, cu mâna stângă crispată pe capră, cașicum ar fi vrut să comunice birjarului coșcovit și calului explozia vitezei, — Nelu își răsuci capul, și cu mâna în care era mia de lei dădu un pumn în vânt spre femeia din urmă; adică „Taci odată și dă-o dracului de pălărie".

Se uită neliniștit la ceasul Palatului, apoi crunt, la al Mitropoliei. Ceasul Gării mergea înainte, măgarul.

— Nu-dor-mi-pe-ca-pră — scandă scrâșnit și apăsat glasul lui bărbătesc, cu o bătae de picior în podeaua trăsurii, dând o tresărire defensivă spinării birjarului evreu

care simțind pumnii din vorbe, se temu și de năpustirea celorlalți.

Și însfârșit, imperativa prezență a unei astfel de client — tigru, haduc, huligan — în spinarea birjarului ieșan, dădu naștere unei parodii de viteză cvadrupedă: penibilul galop al gloabelor, mai încet decât trapul mânzului crud, dar sfrijit, holbat și sleit ca un final de cursă.

Cu toată preajma Crăciunului, străzile erau aproape pustii: mat cenușii, cum e asfaltul orașelor în zilele premergătoare înghețului, când cerul e scund și vânăt.

Vântul, vântul și numai vântul peste toate cele. Tropăia ca un galop masiv pe tablele acoperișelor, făcându-le să hurue și să pocnească; strâmbând firmele, cutremurând ferestrele, zgâlțâind firele electrice, oprind ca într-o mână cenușie zborul cârdurilor de ciori și împroșcându-l în funingini croncănitor negre; apoi răsucind în uriașe spirale, cu urlet ascuțit, tot colbul strâns de pe câmpii și uliți. Un vânt care venea din Rusia stepelor, a mărilor înghețate și a cazacilor beți, acoperind nu numai orașul, dar și tot nordul Moldovei, ca un enorm și dement fluviu al spațiilor gonit din urmă de iarna care-i acoperea văzduhul cu nourii răsufletului ei.

Era un fel de spaimă în mersul rarilor trecători obloniți în paltoane de iarnă, cu capul înfundat între umeri, cu mâinile împlântate în buzunare. Și orașul părea mai mic, mai ghemuit, mai zgribulit, ca și vrăbiile.

Dar capul descoperit al lui Nelu Antohi, superb de tinereță și vigoare, era subt urgie ca subt șoimi de vânătoare. Nici nu-și încheiase gulerul pardesiului: ochii lui albaștri cu gene castanii nu clipeau în vânt. Privea drept — drăcuind spinarea birjarului și culegând în treacăt ora ceasornicelor publice, ale căror minutare intrau ca ghimpii în nerăbdarea lui.

— Stâââânngaaa...

Se înălțase în scară și ca la un viraj de săniuță spinarea se arcuise, rotindu-se încordat. Îi clocotea în mâni o poftă nebună de-a-l zmulge pe birjar de pe capră spulberându-l în vânt cu gunoaiele orașului. O nevoe de viteză care nu se năștea numai din graba lui cu scop determinat, dar și din vântul acesta liber și beat de el însuși, încălecat peste mări, munți, hotare și anotimpuri,

care stârnea o aspirație de zbor în tinerețea lui evadată din atmosfera Palatului de Justiție, — cu un onorar de o mie de lei în mâna închisă.

Ochi albaștri, dinți albi, tari și parcă mai mulți în desimea lor strălucitoare decât la ceilalți oameni; fruntea lată și scundă, ușor și parcă încruntat bulbucată la rădăcina nasului imperios drept; sprincene zburlite la îmbinarea lor, și larg pornite în lături, până la tâmple; un ten luminos în care părul neras de-o zi-două punea o aurie de pâne coaptă; și un păr castaniu, robust, îndărătnic, pe care vântul îl făcea să clocotească mocnit, fără să-l destrame în șuvițe. Și capul acesta așezat pe un gât puternic rotunjit, izbucnit cu o involuntară trufie leonină dintre umerii lați.

Nu se împerechea deloc cu birja ieșană capul fostului căpitan al echipei universitare de foot-ball. Cu trăsăturile lui voluntare și nete, cu ochii lui albaștri și drept privitori, și cu părul lui care părea răsucit de vânt, ar fi împodobit perfect, pe-o mare clătinată de valuri verzi, sfârșitul unei curse de bărci cu motor, aducându-și profilul în fața aplauzelor odată cu spumele curbe ale ultimului viraj victorios.

— Stop.

Venea din urmă un tramvai de tinichea hodorogită, zăngănindu-și clopotul din răsputeri. Nelu sări din trăsură, trecu razant pe lângă botul tramvaiului și intră la „Paradisul Copiilor", târînd parcă tot vântul după el în dugheana adormită. Cu un orgoliu juvenil de băiat sărac, desfăcu mia mototolită, aruncând-o împărătește casieriței. Cumpărăturile, după cum convenise, îl așteptau gata împachetate.

— Restul mi-l dai când mă întorc dela gară.

Trântită, ușa zăngăni din toate geamurile ca un front din pinteni. Casierița controlă mia cu mare viteză, subt ochii alarmat întrebători ai patronului.

— E bună.

Negustorul oftă ușurat.

Trăsura se oprise mai încolo, la o parte de linia tramvaiului. Birjarul aștepta cu mâna pe hățuri și biciul ridicat.

— Mână.

— Nelu!

Birja pornise. Dar Nelu era atât de profesional deprins să răspundă la chemările acestui glas, încât, cu o strâmbătură, sări din nou jos.

— Cum? N'ai plecat!... Phuu! Elegantă mai ești, domnișoară! exclamă el cu candidă spontaneitate, respirând cu nări puternice parfumul de verveină amărue al fetei care se apropia în blană nouă, scoțându-și mănușa.

— Compliment pentru compliment, Nelule, și ție îți șade bine cu capul gol.

Îi vorbea în obraz, trecându-și suflarea buzelor pe fața lui, cum se alintă pisicele de tot ce întâlnesc pasiv în calea lor. În mâna lui mare, rece și nervos aspră, mâna ei caldă și dulce dădea sensația unei nudități intime.

Anișoara Nemțanu n'avea mâni caste. Dealtfel, ființa ei în toate amănuntele era femee, cum flacăra e flacără. Blana neagră sporea încă albeața de miez de pară bergamotă a obrajilor ei nefardați. Cu toată asprimea vremii și puterea vântului, blana ei era larg deschisă pe pieptul decoltat, lăsând albeața sânilor să respire rotund și moale în bluza ușoară, sfidând frigul și privirile.

Chiar în plin vânt de iarnă, o tăcere alături de Anișoara, după câteva clipe devenea impudică.

— Te rog iartă-mă, domnișoară, sunt îngrozitor de grăbit. Mă duc la gară să-l conduc pe patron.

— Aha...

Odată cu exclamația mediativ prelungită, expresia Anișoarei Nemțanu se schimbă complect. Redeveni domnișoara avocat Nemțanu, primă secretară a celebrului Ernest Arișteanu, șefă erarhică a lui Nelu. Și fața ei și glasul ei căpătară un accent serios, autoritar și circumspect.

— Ascultă, Nelule, nu cumva să-i spui lui Arișteanu că m'ai văzut. Pentru el am plecat de eri...

Făcu o pauză, și întinzând ușor bărbia, adăugă:

— Numai pentru tine sunt prezentă...

Și imediat, complectă hotărît, răspicat:

— Ne-am înțeles: nu-i așa?

— Bun. Sărbătorile cu bine. Când pleci? adăugă Ne-

lu, parcă în silă, retrăgându-se deandăratelea spre trăsură.

Anișoara își învălui șoldurile în blană ca într'un șal, înălțându-și pieptul.

— Poate că ne mai vedem la biurou...

O răsucire de vânt o cuprinse turbat, răsturnându-i pălăria în mâna instinctiv întinsă, ridicându-i blana și rochia, desgolindu-i picioarele până peste genunchi. Și fulgerul feminin al părului ruginiu, tumultuos ca flacăra unei torțe, și al picioarelor cambrate, zvelte și înnalte, mușcă atât de viu din tinerețea lui Nelu, încât rămase c'un genunchi pe perna trăsurii și fața întoarsă îndărăt, cu sângele rotind în jurul Anișoarei ca un frunziș de toamnă, drăcește roșu.

— Mână birjar ce stai! răsună cu vehemență glasul lui.

Trăsura coti la vale, spre gară, bătută de valurile vântului.

Nelu își trecu mâna pe frunte și pe ochi, cu violență, cașicum ar fi vrut să zmulgă o buruiană veninoasă. Dar gestul pe care îl dorea liberator, îi îmbrăcă toată fața în parfum amărui de verveină, parcă desbrăcând-o pe Anișoara alături de obrajii lui.

Respiră adânc, privi cu părere de rău pachetele din mână — le uitase — și lovind cu toată puterea piciorului în scândura trăsurii, vorbi în gura mare, parcă să-l audă mânia nordului care umplea cele patru zări:

— Măi birjar, lua-le-ar dracul pe toate femeile. Mână.

— Să le iee, boerule, — oftă birjarul cu ochii la coada iepii jigărite.

CAP. II.

Ajunse la gară cu un sfert de oră înainte de pornirea trenului. Plecarea era la patru și cincisprezece, nu la patru, cum credea Nelu. Trenul era garat pe linia doua, dincolo de peron. Tocmai sosise un accelerat. Domnea

îmbulzirea din preajma vacanțelor: soldați în concediu, elevi, fete cu pelerinele umflate de vânt. O foială ca de raci atunci vărsați din paner. Fiecare pasager devenea o piedică pentru ceilalți. De unde, un fel de dușmănie colectivă, cu exclamațiile de rigoare, dominată în răstimpuri de țipătul de femee trasă de păr, al unei locomotive în manevră.

Nelu atacă mulțimea ca la o șarjă de football, aplecat, cu pași largi, săltând peste obstacole — bagaje, picioare neîndemânatece sau răuvoitoare — înlăturând dur cu umerii, nu cu mânile, tot ce i se punea în cale la înălțimea pieptului.

Și de departe zări și fu zărit de fereastra cu două năsucuri turtite pe aburul ei.

De când se instalaseră în compartiment, copiii Arișteanu îl așteptau la fereastra împărțită în două printr'o dungă perpendiculară, trasă — după grele deliberări contradictorii — de degetul lui Roro. Grigri avea canapeaua din stânga și fracțiune de fereastră respectivă; Roro, canapeaua din dreapta cu semi-fereastra ei. Pe fereastra lui Grigri, înscrise cu degetul, apăreau inițialele G. A.: un g. cu buclă orgolioasă de premiant în clasa patra primară. Pe fereastra lui Roro, zgâriate delicat cu vârful unghiei, inițialele R. A. denunțau scrisul pe placă al elevei din clasa întâia primară. Inițialele C. F. R. puteau să dispară. Odată cu intrarea copiilor, compartimentul nu mai aparținea căii ferate.

— Mamă, cât îi ceasul?
— Mamă, când pleacă trenul?
— Mamă, cât mai este?
— Mamă, de ce nu vine Nelu?
— Mamă, trenul îl așteaptă pe Nelu?

Ernest Arișteanu își fuma pipa pe coridor, inspectând compartimentele în speranța unei apariții picante, culegând în treacăt aperitivul optic al picioarelor de femei care se urcau în tren cu rochia bătută de vânt. Dealtfel, Ernest Arișteanu nu putea sta locului decât la biuroul său și la volanul automobilului, dar și acolo cu vibrații de Calul-Dracului.

Așa că Mimi Arișteanu era singura victimă a întrebărilor copiilor. Nu răspundea. Le alunga cu mâna ca pe

muște. Dar tot ca mușteleveneau, dând uneori degetelor fine ale doamnei Arișteanu, cufundată în lectură, nervozități de coadă de pisică.

— Tăceți. Vă rog, tăceți odată.

Și întrebările continuau, întrerupte de dialoguri agresive.

— Uite-l, anunțase Grigri. Am câștigat pariul.

— L-ai pierdut, — răspunsese Roro, după o pauză anxioasă, măturând fin bruma geamului cu genele prea lungi.

— Cum l-am pierdut? — se încruntase el, — aplecându-și fruntea berbecește.

Făcuseră într'adevăr solemnă prinsoare: cine-l vede dintâi pe Nelu câștigă jumătatea de fereastră, a celuilalt, devenind stăpânul întregei ferestre în tot timpul drumului.

— L-ai pierdut, — proclamase Roro, fără să găsească încă formula. Sigur, — continuase ea, acoperind pauza cu o afirmație premergătoare argumentului; l-ai pierdut fiindcă nu l-ai câștigat.

În fața sofismului feminin, Grigri deveni violent și vulgar.

— Asta-i porcărie. Nu mă mai joc cu eleve dintr'a întâia.

— Nu te mai joci? Perfect. Pleacă dela fereastră, individule!

Vorba „individ", auzită dela tatăl ei, cu un accent pejorativ, devenise cea mai drastică insultă a lui Roro.

Dar apariția lui Nelu curmă războiul înainte de-a fi început concret.

— Mamă, vine Nelu, — strigă Roro, uitându-l pe Grigri.

Și fără să mai aștepte încuviințarea mamei ei, cufundată în lectură, sări de pe canapea, fugind afară să-l întâmpine pe scara vagonului. Grigri însă, nu se îndura să părăsească fereastra dela care admira cu aplauze goana lui Nelu prin mulțime. O pedepsi însă concomitent și pe Roro, ștergând cu mâna lui lată de pui de Saint-Bernard, inițialele de pe fereastra ei, și înscriind automat inițialele lui, de-asupra, pe aburul disponibil. Nelu îi făcu un semn prietenos, în treacăt, fără să aștepte

efectul eforturilor lui de-a trage fereastra în jos, — căci dincolo, pe ultima treaptă a scării vagonului, delicioasă în vântul care-i ondula cozile negre legate cu câte-o fundă galbenă, cu capul răsturnat pe spate, și brațele întinse a zbor, îl aștepta Roro. O culese, și cu ea de gât sui scara vagonului.

— Mickey-Mouse! Mickey-Mouse! Na! Ce-am pățit?

O lovise cu capul de susul ușei. Figura fetiței se crispă a plâns în jurul buzelor; dar față în față cu ochii lui Nelu care o privea cu o vădită îngrijorare, avu o mișcare de îndârjită negațiune cu ochii închiși; pieptul și nasul îi clocotiră de un suspin învins, și după o crâncenă luptă dintre un soare mic și un nour mic, bucuria reizbucni în ochii și mai strălucitori.

Între timp și Grigri eșise în coridor, demn, cu mânile în buzunar, dar cu o bucurie în ochi, care-i desmințea atitudinea voit flegmatică. Aruncă o privire reprobativă spre Roro și cu pieptul bombat atletic, întinse mâna.

— Bate palma, Grigri, — îl invită Nelu întinzându-i mâna stângă.

Cea dreaptă cuprindea ca pe-un paneraș de merișoare frăgezimea lui Roro, alături de pachetul cu surprize.

Grigri bătu cu toată puterea palma întinsă, subt ochii lui Roro.

— Numai atâta poți? se miră compătimitor Roro, de sus, cu un aer de pasăre care vorbește într'o fabulă, cu Lupul, din vârful unui copac.

Grigri, lupul, se înroși, și făcându-și vânt, lovi năpraznic, cașicum ar fi pălmuit obrazul lui Roro. Dar palma lui Nelu era mult mai dură decât obrazul unei fetițe, așa că mâna vindicativă tresăltă îndurerată, căzând moale, iar buzele lui Grigri scăpără un „Ai!“ revelator.

— Plângi, cocuță! De ce nu plângi dacă-ți vine? răsună tot de sus glasul lui Roro.

Simțind iminența conflictului, Nelu interveni. O așează jos pe Roro, interpunându-se între ea și Grigri, desfăcu pachetul și întinse mingea lui Roro, și lanterna electrică lui Grigri.

— Dela Moș Crăciun pentru Mickey-Mouse și pentru Grigri-inimă-de-leu.

— Bine, domnule Antohi, iar îi răsfeți! — îl dojeni doamna Arișteanu din pragul compartimentului, aruncând o privire cercetătoare după Ernest Arișteanu.

— Sărut mâna, doamnă, Moș Crăciun..., se scuză Nelu. Vă salut, Maestre, se adresă el lui Ernest Arișteanu, înclinându-se deferent.

— Faceți loc, vă rog, interveni un tregher care înainta târînd un geamandan greu.

Nelu apucă mânerul geamandanului, îl ridică într'o mână și îl trecu peste capete, așezându-l dincolo la ușa compartimentului de alături.

Copiii se uitau la el cu o admirație cucernică. Lui Grigri nu-i venea să creadă că un „năzdrăvan" ca Nelu, căpitan al faimoasei echipe de foot-ball universitare, poate să fie atât de respectuos, întocmai ca un școlar chemat la cancelarie, față de tatăl său.

— Mamă, interveni Roro, apucând-o galeș de mână pe doamna Arișteanu; de ce nu vine și Nelu cu noi la Silivestri?

Ca toți copiii, vorbise tare, crezând că vorbește numai pentru urechea mamei ei.

Grigri, mai puțin subtil, se adresă direct lui Nelu:

— Sigur, de ce nu vii cu noi?

Un moment de jenă, din acelea care fac pe părinți dușmanii de-o secundă ai copiilor.

— Lăsați, copii, interveni Ernest Arișteanu, scuturându-și pipa. Antohi ține locul tatei la biurou. Apropos, maică dragă, să treci în fiezi pe la biurou. Domnișoara Nemțanu ți-a lăsat cheile dela dulapurile cu dosare: nu?

Deprins să i se execute dispozițiile, nici nu aștepta răspunsul la întrebări: erau afirmative. Ș'apoi evita să insiste asupra Anișoarei în fața doamnei Arișteanu.

— Vei studia în lipsa mea dosarul succesiunii Weintraub și fraudele dela R. M. S. Fugi, pleacă trenul.

Pleca. Dar Nelu își luă un amănunțit rămas bun dela mari și mici, lăsând-o la urmă pe preferata lui, Mickey-Mouse, — întovărășit de un contradictor îndemn al copiilor:

— Pleacă, Nelule, — îl ruga Roro, cu ochii la fereastra prin care se vedea lunecarea crescândă a gării.

— „Taci, nu spune prostii, — se stropși Grigri. Nelu sare și cu șaizeci pe oră. Mai stai, Nelule.

Nelu sări tocmai la cealaltă margine a peronului. O clipă, capetele copiilor se turtiră alături, pe fereastră, cercând să-l mai vadă. Apoi, Grigri, mirat, rămase stăpânul întregii ferestre, în timp ce Roro, ghemuită în colțul dinspre coridor al canapelei, cu picioarele spânzurând alăturate, prea scurte ca să se poată rezema de podele, ca ale păpușilor așezate pe-o mobilă de-a oamenilor mari, cu cozile atârnând cuminți, cu genele lăsate pe obraji și cu mâna delicat boltită peste luciul mingii galbene și roșii, personifica și bucuria vacanței și melancolia despărțirilor.

Nelu Antohi, rămas o clipă la marginea peronului, întovărăși cu privirea dispariția treptată a trenului.

Mickey-Mouse, vacanța, Crăciunul la țară, Steaua, omătul, copilăria... Abea le mai întrezărea prin tremurul de fum al amintirii. Dar ochii lui, mari deschiși în vântul iernii, erau iluminat albaștri ca zările cerului nordic de care se apropie cocorii scurtelor primăveri.

Porni îndărăt. Trăsura, restul dela mie, pălăria... și... și... „lua-le-ar dracul pe toate femeile".

— Mână birjar.

CAP. III.

Desmeticit de o drastică bae de abur, încheiată cu un prelungit duș glacial, Nelu la ora opt sună la ușa biuroului. Chefuise toată noaptea: vin, lăutari și camarazi de sport. In avocatură era încă nou venit și necunoscut celor de gazdă. Chefuise fiindcă avea ceva bani — restul dela mie, — fiindcă se întâlnise la berărie, unde-și lua masa, cu „băeți buni", și fiindcă pe o astfel de vreme, vorba half-centrului Chibrit, devenea jurisprudență. „Când plouă la Iași", spunea Chibrit, „dacă ești om sen-

sibil te sinucizi, dacă ești om însurat, dormi, și dacă ești om sadea, petreci".

Astfel trecuse și sinistra noapte în care ploaia amestecată cu ninsoarea părea balele turbării vântului. Iancu, feciorul biuroului, îl luă în primire din prag, ca și pe clienți, uitându-se cu o strâmbătură desaprobativă la ghetele lui pline de glod.

Ernest Arișteanu, avocat numai al marilor onorarii, avea clienți cu blănuri și automobile: mari proprietari, mari faliți, mari delicvenți și elegante divorțuri. Clientela cu suman sau cea cu glod pe ghete și mirosuri rurale ori periferice, nu-i frecventa biuroul. Iar dacă din întâmplare se abătea pe la el, o trecea secretarilor. Așa că Iancu era un fecior privilegiat, deprins să ceruiască parchetele blonde, să pieptene cu aspiratorul electric covoarele de moschee, să șteargă cu piele de căprioară praful cărților și cel mult, să mături scrumul britanic al pipei maestrului.

Lector în pauzele serviciului, al literaturii polițiste, Iancu avea mici ambiții devinatorii pe care și le exercita îndeobște asupra noilor clienți; de data aceasta și le îndreptă asupra lui Nelu.

— Mi se pare că domnul avocat are nevoie de o cafea neagră.

— De două, Iancule. Am băut toată noaptea, — se spovedi Nelu cu glasul în octavă joasă, epilogând cu o lungă pufăire de năduf și saț, și cu mânile pe tâmple, libațiunile nocturne.

— Una amară la ceașcă mare, — hotărî Iancu.

Nelu intră pe ușa din stânga, automat, uitând deocamdată că Maestrul plecase și că biuroul era în vacanță. Biuroul ocupa aripa din spre stradă a vastei case, compunându-se dintr'un antret al cuerelor și oglinzilor; un vestibul cu luminător, care era și sală de biliard; biuroul propriu zis al lui Ernest Arișteanu la dreapta, având alături camera primei secretare, domnișoara Nemțanu; iar la stânga vestibulului, camera secretarului secund. Acolo lucra Nelu, având-l în față pe Axinte, dactilograful. De jur împrejur, pereții acestei odăi erau acoperiți de rafturi pe care se adunau în ordine, toate revistele de drept franceze, italiene și române. În camera

Maestrului nu erau primite decât volumele de doctrină, legate în piele, după ce căpătaseră astfel și un placaj decorativ în armonie cu încăperea.

Nelu se așează la biurou cu bărbia în palme. Venise, lăsându-și prietenii porniți pe un chef de cel puțin două zile, și acum nu știa ce să facă. Își începea dimineața cu un căscat premergător al unei mahmureli în marș înnourat. Iancu sosi cu cafeaua.

— Dacă mai aveți nevoe de mine, mă sunați. Știți, Crăciunul... Sunați de două ori, — reveni el plasticizând numărul cu două degete ridicate, ca pentru surdo-muți. Pot să mă retrag?

— Bine. Pleacă, Iancule, — oftă Nelu sorbindu-și cafeaua.

Ploaia îngroșată lovea în geamuri lipicios. Și vântul devenea și mai lugubru din pricina mulțimii brazilor din fața casei. Fuseseră aduși dela munte și plantați acolo, de Ienache Arișteanu, bunicul lui Ernest și întemeetorul faimei juridice a familiei care număra trei generații de avocați. Acel Ienache Arișteanu dăduse un sumbru aspect fațadei, alegând deliberat severitatea brazilor, fiindcă era meșter iscusit nu numai în pledoarii, dar și în fixarea onorariilor. Nu-și clădise casa în preajma tribunalului, ci la o parte, dincolo de cartierele comerciale ale Iașului, în aristocratica regiune a grădinilor Copoului, desprinzându-se voluntar din promiscuitatea centrului. „Conu Ienache", poreclit „Procurorul", era îmbrăcat statornic în redingotă neagră. Nu zâmbea niciodată. Privea, asculta, se încrunța și când deschidea gura dădea sentințe și clienților și magistraților. Nici casa lui nu zâmbea. O păzeau brazii din față ca niște magistrați în robe verzi rostind osândă de moarte. Clientul care intra la Conu Ienache, negru și lapidar la masa lui de lucru așezată la mare depărtare de scaunele destinate audienței vizitatorilor, după ce în prealabil trecuse prin atmosfera înrudită cu insula morții lui Böcklin, a brazilor din față, simțea că o consultație avocățească e un oficiu solemn și fatal ca o slujbă de moarte. În această ambianță, onorariile lui Conu Ienache deveneau sentințe fără apel. Astfel că brazii lui Conu Ienache erau mai mult un procedeu utilitar, decât o predilecție decora-

tivă. Și deși Ernest Arișteanu nu avea majestatea fizică a bunicului său, nici stilul sumbru al acestuia, păstrase brazii care, în fond, cooperau întrucâtva și la onorariile lui.

Fâșâiau șerpește în spinarea lui Nelu, posomorînd încă încăperea cu umbrele clătinării lor compacte de vâsle ale lui Charon.

Cafeaua neagră trezește, i-adevărat, dar când ești mahmur, stimulează marasmul, scoțându-l din pasivitate. Astfel că după ce-și bău grăbit cafeaua, Nelu simți că activitatea căscatului îndesit nu-i mai umplea suficient timpul poticnit între minutarele pendulei din față. Amintindu-și de ultima recomandație a Maestrului, se hotărî să studieze dosarul fraudelor dela R. M. S. Trecu prin vestibul și prin camera lui Ernest Arișteanu în biuroul Anișoarei Nemțanu, unde erau dulapurile cu saltarele alfabetice ale dosarelor. Dar erau încuiate; Anișoara nu-i dăduse cheile. Căută pe masa ei de lucru: nu lăsase nici-un dosar. Telefonul, călimara, condeile, mapa, agenda de masă, calendarul și codurile Hamangiu. Și corespondența profesională era închisă. Totul subt chee.

Ciudat exemplar și Anișoara!

Întrând întâia oară în biuroul ei, fără ca ea să fie acolo, își dădu seamă că deși Anișoara lucra de vre-o doi ani în această încăpere, nici-un amănunt nu denunța atmosfera unei femei atât de arzător feminină cum era, sau cum părea cel puțin. Numai focul din sobă în crepusculul jarului, proectând dâre roșietice pe mobilele sumbre, amintea de părul fierbinte colorat al Anișoarei. Incolo, totul era ordonat, rece, de parcă ar fi lucrat un contabil dela Banca Națională în odaia cu biblioteci, dulapuri, casă de fier, biurou masiv, trei fotolii de piele cafenie, unul la biurou, celelalte pe de mărgini, întoarse spre biurou, în atitudini fixe și rigide de consultații cu actele pe margina biuroului, și canapeaua de lângă păretele din față, care întregea garnitura, fără lascivitate, noțional confortabilă.

Era atât de revoltătoare pentru Nelu ordinea aceasta impersonală în odaia unei femei frumoase, încât se răsturnă de sus în canapeaua cu teluri onctuoase, lăsând

picioarele să-i spânzure dezordonat, — așa cum ai zburli un păr prea lins, sau cum ai tăvăli o minge de football prea nouă.

Abea când se simți mai mult sau mai puțin orizontal instalat, după o noapte de vin, glume și cântece, își dădu seamă că singura soluție a acestei dimineți vacante era somnul. Un somn ca într'un compartiment de tren care nu mai pleacă. O imobilitate supărătoare. Numai ritmul roților l-ar fi liniștit. Căci după cafeaua neagră, somnul era mai mult o dorință, decât o stare. Așa că deși aspira să doarmă cu toată intensitatea plictiselii și a sleirii nocturne, trepidația nervoasă îl silea să gândească. Și bine înțeles, gândurile gravitau tot în jurul Anișoarei. Avocații murmurau că e metresa lui Ernest Arișteanu. Poate, probabil... Cu toate că funcțiunea ei de primă secretară nu era decorativă, ci efectivă, fără de echivoc. Era deșteaptă, știa carte, vorbea corect și echilibrat, fără de exclamații și interjecții, bărbătește într'un cuvânt; și avea o viziune practică a Dreptului, un dar de-a pune justul diagnostic celor mai încâlcite afaceri, care-i dădea dreptul să discute cu Maestrul despre orice proces. De fapt, ea administra biuroul. Ernest Arișteanu avea un talent excepțional pentru avocatură, dar era capricios, neglijent și dezordonat. Prezența Anișoarei era corectivul acestor lacune. C'o mai fi fost și altceva... să-i fie, adică să le fie de bine.

Deschizând un singur ochi, Nelu măsură canapeau cu ironie. În tot cazul puteau să-și aleagă un culcuș mai potrivit decât o canapea de bancher cu teluri pentru oameni grași.

Camera Anișoarei avea și o ușă separată, capitonată ermetic, care dădea deadreptul afară, pe o terasă laterală. Pe-acolo putea să intre și să plece, fără s'o știe nimeni.

— Ușă discretă! ricană Nelu.

Și îl cuprinse scârba. Parcă vorbeau în el slugile la bucătărie, punând la cale intimitățile stăpânilor. De fapt, o dorea pe Anișoara cu toată vigoarea tinereții, de când o văzuse, dela începutul anului judiciar. Fusese numit din oficiu într'un proces la jurați. Deprins să vorbească

dela întrunirile universitare, rostise o pledoarie care depășea debuturile obișnuite, obținând o achitare neprevăzută. În timpul dezbaterii, singur în boxa avocaților, aruncase câteva priviri prin sală descoperind „o fată superbă". Și cum n'avea nimic de ascuns, nici de pierdut, o privise lung, cu ochii și cu nările, ca un cerb al primăverii. Anișoara zâmbise, fără să roșească, și fără să-și întoarcă privirea. Și se mutase calm de pe banca din fund, pe banca rezervată avocaților spectatori la desbateri.

„Aha! Colegă!" gândise el. Și în răstimpuri o privise cald și aderent, suflându-i cu privirile părul tumultuos, înodat la ceafă, de culoarea frunzei de castan toamna, spre amurg; desmierdându-i obrajii albi și goi ca umerii decoltați ai femeilor de pe vremea valsului și-a rochiilor de catifea; și stăruind asupra sânilor pe care-i simțea de departe în bluza lor, dulce elastici ca strugurul care pocnește în dinți. „Fata superbă" se lăsase desmierdată cu ochii, fără sfială și fără ascunziș. Băuse din ea cu ochii aprinși și lacomi, ca dintr'o cană cu must roș la vremea culesului.

Pledase pentru ea, convins că-și vor petrece noaptea împreună.

După proces, coborîndu-se la Barou, fusese întâmpinat de „fata superbă" însoțită de Ernest Arișteanu.

— Cum te cheamă, maică dragă? îl întrebase Maestrul, adresându-i-se familiar cu expresiatic care-i devenise și poreclă la Barou.

— Neculai Antohi, Maestre.

— Debutant?

— Debutant, — convenise el cu un zâmbet modest în care vibra orgoliul primului succes.

— Uite, tinere, colaboratoarea mea Anișoara afirmă că ai ștofă de avocat. Te iau secretar. Primești? Condițiile ți le fixează Anișoara.

Astfel devenise la sfârșitul lui Septembrie, abea înscris în Barou, secretarul celui mai reputat avocat moldovean. Dar cu Anișoara nu petrecuse nici-o noapte. Era efectiv, subalternul ei. Implacabil, îl ținea din scurt ca o guvernantă nemțoaică. Nu tolera nici-o neglijență, nici-o întârziere, nici-o inițiativă. Se afla sub tu-

tela ei profesională. Ea îl „forma". Căci pe Ernest Arișteanu nu-l auzea decât pledând, devenind un simplu admirator al lui, în rândurile celorlalți, fiind exterior activității lui preparatorii. Nu numai atât: discuția retribuției cu Anișoara, avusese un caracter penibil. Se informase printre colegi cât să ceară dela Arișteanu.

„Cel puțin patru mii pe lună" i se spusese. „Arișteanu nu se uită la ban și la el muncești din greu". Ceruse deci patru mii.

— După ce criteriu? îl întrebase Anișoara.

Se înroșise și tăcuse. E greu să te tocmești cu o „fată superbă".

— Să ne înțelegem lămurit, domnule Antohi. Debutezi în avocatură într'o vreme de șomaj. De meserie n'ai habar. Acuma începi să înveți alfabetul ei. Ai cinstea și folosul să lucrezi alături de un Maestru autentic. La drept vorbind, dumneata ai trebui să plătești Maestrului. Dar fiindcă Maestrul e dispus să plătească pe toți cei care-și fac stagiul la el, îți fixez o mie de lei. Ai vrasăzică, din primul an, un venit de douăsprezece mii. Cred că te declari mulțumit.

Natural, acceptase, dar o înjurase în gând după ce închisese ușa.

— Ei, cât îți dă? îl cercetaseră la Barou sfetnicii darnici din punga altuia.

— Patru mii.

— Vezi!

Văzuse! Avea impresia că plătea un impozit de trei mii de lei lunar Anișoarei.

După acest botez, începuse munca, dar o muncă meschină, fără de nici-o perspectivă și nici-o frumuseță: așa hotărîse Anișoara. Nu-l lăsa să deschidă gura decât pentru amântări. Încolo îl însărcina numai cu efectuarea procedurilor.

Și totuși mai era ceva între ei: uneori, niște întâlniri de priviri lungi, dense, apăsate, stăruitoare, care înodau mai departe purpura bahică a primei priviri din sala Curții cu Juri.

Se întâmplau acestea la capătul unor zile de muncă, seara, când rămâneau singuri.

Privirile acestea însă, mergeau pe drumul lor, paralel cu al vorbelor și comportărilor reciproce, fără să se fi întâlnit până eri, când și buzele și unele vorbe și strângerea de mână, și vocativul „Nelule", nu „domnule Antohi", anunțau parcă o schimbare în atitudinea Anișoarei.

— Poate că ne mai vedem la biurou...

Și izbucnirea trupului ei în vânt, cu pulpele descoperite ca ale unei patinatoare în piruetă, părul roș, deasupra, dogorîtor roș.

Se răsuci pe canapea.

Nu cunoscuse încă poftă atât de violentă pentru o altă femee. Trupul lui parcă o dorea din internatul unui liceu cu elevii consemnați în timpul unei epidemii. Până atunci își culesese aventurile de pe margine și din tribunele arenelor sportive. Seria fetelor cu trup darnic, ca limonăzile gazoase pe care le bei pe nerăsuflate din sticlele lor, ștergându-ți apoi buzele cu dosul palmei. Atât. Nici dragoste. Nici patimă. Munca, sănătatea și sporturile îl cruțaseră și de visătorie și de patimă. În viața lui nu scrisese nici-o scrisoare de dragoste. Biletele da, gen: „Diseară la șapte ne întâlnim la Copou. Nelu".

Și somnul nu venea. Cu astfel de gânduri era și greu să vie.

Cu astfel de gânduri, cu astfel de vreme. Infect Crăciun! Glod, ploae, vânt, și răsturnată peste el, tăcerea unei enorme case goale, fără de Grigri și Roro. Începea și un fel de tristețe. Acesta era întâiul Crăciun pe care avea să și-l petreacă departe de casa părintească dela Piatra-Neamț. Rămăsese orfan de tată la șapte ani. Îl crescuse mama lui, Catinca Antohi, în așa măsură îmbătrânită de griji și amărăciuni, încât parcă-l crescuse bunica lui. Albă, cu părul pieptănat pe tâmple, și rochii negre: așa o știuse totdeauna. Îl aștepta mereu la fereastra dinspre stradă: să vie dela școală, dela armată, dela universitate. Acuma știa că nu poate veni — îi scrisese — dar desigur că îl aștepta tot acolo. Cine-i

frământase aluatul de cozonaci? În toți anii, el i-l frănânta, cu mânicele suflecate, încins cu pestelcă prea scurtă, legat la cap cu tulpan, cântând refrenuri vesele care-o făceau să râdă. Ajunul Crăciunului îl petreceau împreună la masa rotundă de lemn negru pe care ardea aceiași lampă cu glob verde. Veneau la geam copii cu Steaua, pentru care pregătea colac, nuci, alune, stafide, smochine înșirate pe sfoară. Ce ierni erau la Piatra! Munții și pădurile alături, să-i atingi cu mâna din cerdac. Erau și urși pe-acolo, ca urșii de pâslă căzuți din mâna copiilor adormiți. Brajii albi, mii. Și gerul avea miros de brad. Apoi clopoțeii săniilor. Suna tot orașul ca un mare cristal muzical. Bistrița. Duduitul cuptorului. Mirosul cozonacilor fierbinți . . .

Deschise ochii cu mirare, treaz de-abinelea. Nu-i venea să creadă că-i ajunul Crăciunului. Crăciunul acesta părea o minciună a calendarului.

În definitiv de ce nu pleca? De dormit nu putea dormi. Treabă n'avea. Ședea ca o babă la gura unei vetre stinse, ascultând cum îi intrau în gânduri ploaia și ciorile.

Sări drept în sus, ca deșteptat de-o goarnă.

Și în aceiași clipă, auzi țăcănitul cheiței Yale în broasca ușei.

Nelu avu o respirație largă și sălbatecă. Își scutură capul pe spate. Clipa aceasta îl răsbuna de toată pasivitatea dimineții, de toate răbdările și umilințele de până atunci.

Venea Anișoara. Ca un stup răsturnat inima îi trimise o deasă roire prin tot trupul până în timpan: cântecul de vară al sângelui.

Așa cum se înălțase, cu pieptul larg, cu picioarele și brațele întinse în lături, mare ca desfășurarea unui vultur, vru s'o întâmpine rapace și s'o acopere din prag.

Nu.

Se răsturnă pe canapea, cu genele lăsate pe lucirea ochilor, gata din nou să sară.

CAP. IV.

Pentru Nelu, în plină pândă, secundele erau enorme și intense ca la numărătoarea unui knock-out.

Ușa se deschise. Vântul intră. Anișoara îl văzu pe Nelu, dar în loc să exclame, se ocupă de galoși și de umbrelă. Oprită dincolo de prag, pe terasa laterală acoperită cu sticlă, își scoase galoșii — fără grabă, nu lepădându-i cu vârful picioarelor, ci împingându-i cu mâna din călcâi, — își scutură umbrela, o închise, așeză pe parchet un ziar, desfăcându-l în punte peste covor, își așeză galoșii și umbrela. Apoi își scutură blana cu deamănuntul, ca toaleta unei pisici, și cu blana pe braț intră însfârșit în odae, închizând ușa la loc.

— Infectă e, — gândi Nelu, simțind în treacăt desprins din mișcările Anișoarei mirosul acela de harbuz tăiat, adus de cei care vin din frig, îmbinat cu parfumul de verveină amărue.

Apoi Anișoara trecu la biuroul profesional care o îndepărtă de Nelu nu numai spațial, dar și psihologic, evocând raporturi erarhice. Își scoase mănușile, le pături, rânduindu-le ordonat în panerașul hârtiilor curente; își aranjă părul în oglingioara poșetei, își frecă mâinile, rupse foaia perimată a calendarului, controlă călimara, rectificându-i locul, verifică însemnările agendei, — reluându-și ritualul biurocratic și ignorându-l cu atâta sinceritate și calm, încât Nelu se întrebă o clipă dacă există acolo sau nu, dacă nu cumva e beat și din patul lui de acasă visează că-i întins pe canapeaua din biuroul Anișoarei.

Mai rămânea să deschidă dulapul dosarelor, convocându-i pe Nelu și Axinte la raport, distribuindu-le apoi lucrările zilei.

Nelu se simți ridicol în stângăcia somnului simulat care-i dădea conștiința unui trup crescut ca subt lupă. Nu mai știa cum să iasă din impas. Vitejiile poftei se calmaseră penibil ca niște câni cu spinarea turtită și coada între picioare. Își pregătea o teatrală deșteptare din somn cu pumnii pe ochi și un: „Mă iartă, domni-

șoară. Nu știu cum m'a furat somnul!" Amâna mereu această scenă, socotind-o totuși irevocabilă.

Dar iată că se întâmpla altăceva. Anișoara punea lemne în sobă, întețind focul pe sfârșite. Se așează cu picioarele subt ea, la gura sobei, ca pentru o veghe lungă. Murmurul focului porni iute. Și cu el odată, ca dintr'un fuior tors, o lene începu să se aștern ritmic peste tăcerea odăii. O lene albă de lână și hulubi.

Vântul, ploaia oblică, șuerul brazilor, — afară; iar în casă milenara cantilenă a focului de iarnă.

Pe urmă, după ce focul se încinse, Anișoara deschise gura sobei. Roșu ca vinul dintr'o vrană, focul o învălui.

Cânta?

Nelu se ridică într'un cot cu ochii deschiși deabinelea și cu sprincenile mirate.

Anișoara cânta într'adevăr, dar surd, cu buzele închise. Murmur subțire, tărăgănat și aiurit, ca refrenurile fetelor de țară la coasă, sau când ghilesc pânza la pârâu, sau când stau pe prispa casei privind la lună și la stele, c'un fir de busuioc în mână și altul scuturat în păr.

N'avea nimic orășenesc murmurul Anișoarei: era din iarba câmpului, ca greerii.

Își desfăcuse părul. Cânta astfel, revărsându-și-l încet pe umeri în bătaia flăcărilor, dând parcă o nedumerire ochilor că nu-i răstoarnă mânile și că nu-i frânge degetele subt povara lui de aramă dulce răsucită. Era ceva barbar în revărsarea acestei străluciri eliberate. Parcă scotea din hrubele unui pământ săpat adânc, podoabe de aramă și de aur de pe vremea idolilor.

Apoi cuprinsă în păr ca într'un Septembrie al ei ridică mânile spre foc, lăsându-și obrazul și palmele în plinul căldurii. Tot gest de rit păgân. Toate se înscriau cu roș de flăcări și cu roș de păr ca într'o altă vreme, când fluerul lui Pan nu amuțise. Clipele nu mai căděau ca scrumul din ceasornice; veneau din păduri, bătând potecile sângelui cu copite de faun.

Plutea parfum și dulce și amar, ca din căpițe și din faguri.

Nelu se ridică. Acum nu se mai îndoia. O și simțea în brațele lui. O aștepta. Parcă venea spre el pe un drum de aur, ca vântul prin lanuri de grâu copt.

Și încet, solemn, ca pe pragul unui anotimp, cu o mișcare poruncită de adâncul pământului, trupul de lângă sobă se răsuci în spre odae. Și în metalica splendoare a părului învâlvorat, obrazul fetei apăru de purpură ca o solitară rodie crăpată în rubinul gurii, coaptă în fastul unui întreg frunziș de aur.

Fructe erau și sânii, copți și ei cu o mânie de albină în vârfurile rotunzimii lor.

Se priviră ochi în ochi și nări în nări, goi unul pentru altul înainte de-a se fi apucat, simțindu-și de departe pulsul sângelui spre celălalt. Venea spre el în genunchi, ca spre un alt foc, fierbinte de flăcările celuilalt. O culese c'un gemăt de pădure, o ridică înalt în brațe pe pieptul lui, mușcând din părul ei ca din faguri sălbateci.

Și ea îi prinse gâtul cu brațele, ca într'un înnec.

Se sărutară hain, ciocnindu-și dinții și însângerându-și gurile; sorbind ca dintr'o singură rană din sărutarea lor cu suc de fruct în arșiță.

Erau ca într'un vânt. Se pipăiau cu mânile pe obraji și pe trupuri, orbi și aiuriți, având în gesturi mișcarea frunzelor care cad desbrăcându-și crengile.

C'o mână îi găsi sânul; îl regăsi, așa cum îl simțise de departe: ca strugurul descoperit de dibuirea palmei în desișul viei.

Ea i-l lăsa în mâna dură, dându-i-l și mai adânc. Apoi se zmulse de lângă el. Cu mișcări iuți de flacără își desfăcu bluza, își alungă de pe umeri cămașa subțire și parcă săltându-se din spumele unei ape repezi, apăru goală până la mijloc. Obrajii îi ardeau în părul roș, făcându-i și mai cărnos goală lumina sânilor rotunzi și plini spre care, c'o mișcare lacomă, îi aduse capul cu amândouă brațele, târându-i trupul nu pe canapea, ci jos, cât mai aproape de pământ, unde-i poruncea să iu-

bească trupul ei trufaș de-a fi iarba galopului bărbătesc.

Și două trupuri vâsliră chinuit prin apele cu cer și iad ale înnecului adânc.

*
* *

Fuseseră atât de aprig unul, încât redeveneau încet și cu mirare doi, încă înlănțuiți, impudici și orgolioși de frumusețea trupurilor lor. Respirau adânc și iute, cu broboane pe tâmple, cearcăne pe ochi și acel început de paloare în jurul nărilor care face sfârșitul dragostii tot atât de patetic ca și începutul morții.

Pluteau tot îmbinați în jurul lor și'n nările lor, cum se'nfășoară lunca după coasă în aburul umed al propriei ei seve liberate.

Pe covor, deavalma, hainele zmulse și aruncate. Se desbrăcaseră unul pe altul, jupuindu-se parcă, rămânând goi pe covor ca pe-o plajă cu marea alături. Focul din sobă, odată cu ei, își pierduse flăcările, devenind jar de un roș întunecat de vin Burgund.

Nu schimbaseră nici-o vorbă. Fosniseră ciocnindu-se cu gemete, ca o pădure. Furtunile nu vorbesc. Abea acum tăceau. Trebuiau să apară gândurile.

Nelu se ridică într'o mână, trăgându-și piciorul dulce împletit într'ale ei. Vroia s'o vadă. Căci până atunci fuseseră ca într'un întuneric cu fulgere.

Intinsă pe spate, cu părul roată ruginie pe covor în jurul capului — tipsie a unei palori lunare — își ascundea ochii cu brațul, ca de-o lumină tare. Abea acum picioarele erau strânse dela coapse, unul peste altul, cu o mișcare care făcea și mai cărnos bombată linia pântecelui. Avea un trup cu rotunzimi de fildeș, — umeri, coapse, pulpe — și alb, proaspăt și luciu alb ca lumina lunii într'o fântână de munte, din care și-au adăpat haiducii caii. Nici după dragoste, rotunzimea sânilor nu ostenise. Erau și mai învolți, ca după ploaie, îmbobociți parcă dintr'un pământ tropic.

Nu-i vedea decât trupul din care mușcase. Nici ochii nu i-i vedea, nici sufletul. Era deasupra acestui

trup al cărui stăpân fusese. Și totuși parcă se temea de arzătoarea lui albeață, ca de lumina soarelui de Iulie pe stânci de calcar. Alb dela umeri până în vârful degetelor, cu o singură zvâcnire de negru la mijloc, ca umbra unui uliu din înălțimea unei amieze de vară.

Și deodată, poate fiindcă ochii osteniți de albeața trupului se abătuseră dintr'acolo, prin odae, întâlnind biuroul, — își aminti că trupul de pe covor era al domnișoarei Nemțanu. Avu dintâi un zâmbet de orgoliu și de ironie, care comenta raporturile lor de până atunci, răsturnându-le. Dar alt gând, izbucnit din cel dintâi, îl desmetici brutal. Crezuse că nu-i fată. Era. Fusese. Așa dar . . . făcuse o prostie.

Începură preocupările. Treptat, fața i se posomorî, fruntea i se îngreune.

Se ridică de jos și începu să se îmbrace cu grabă, depărtându-se de ea în hainele lui. Din când în când arunca spre ea câte-o privire. Neclintită, Anișoara păstra aceiași poziție, cu brațul peste ochi și trupul încolăcit în nuditatea lui, ca o nimfă de marmură a unui havuz secat.

Nelu își înodă cravata, își îmbrăcă surtucul, își pieptănă părul cu mânile. Era gata. Și acum? . . . Graba de-a se îmbrăca nu soluționase nimic. Întrebările abea acuma începeau. Era ca într'o cameră de așteptare, la doctor, când nu știi dacă după consultație te internezi la spital, sau te duci acasă. Dar Anișoara nu părea deloc grăbită nici de-a vorbi, nici de-a se îmbrăca. Nici-o mișcare, nici-un gest, nici-o expresie. O pată albă în umbră, calmă ca fruntea unui om care meditează.

Nelu o privea nedumerit, cu un început de indignare. Niciodată nu văzuse o femee atât de impudică, după dragoste, mai ales față de un bărbat cunoscut întâia oară. Toate se îmbrăcau în goană, sau măcar se acopereau cu ceva.

Neclintirea ei îl paraliza din ce în ce. Gol, ar fi stat și el alături de ea, întins pe covor, cu mânile subt cap, picior peste picior, în acea somnolență posacă de după chef, și de după dragoste. Dar îmbrăcat și în picioare, era ca un om călare într'o bibliotecă. Ce putea să facă? Să plece pur și simplu? Ar fi plecat, dar trebuie să spue

ceva Anișoarei, și se simțea incapabil. Ce să-i spue? Îți mulțumesc? La revedere? Ai fost delicioasă? Când ne mai vedem?...

Îi năvălea sângele în obraji, numai gândindu-se la astfel de formule.

Sau să-i ceară cheile dulapului alfabetic, să scoată dosarul fraudelor dela R. M. S.? Cui? Trupului gol de pe covor?

Îi venea s'o lovească.

Își bătea joc de el? Ce însemna tăcerea asta? Dormea? Te pomenești că plângea! Brațul gol îi acoperea complect ochii. Mai cunoscuse în alte împrejurări teatralismul fetelor mari după fapta șarpelui. Lacrimi, reproșuri, „lasă-mă în pace, urâciosule", „ești un monstru", „nu te mai apropia de mine", „m'ai dezonorat, te urăsc", totul agrementat cu hohote de plâns, cu unghii care sgârie la loc ostensibil, cu picioare care trepidează, și cu o finală sărutară acceptată și prelungită până la sat, urmată de un: „Să știi că dacă mă sinucid, tu ai să mă ai pe conștiință".

Anișoara își ridică încet brațul cu un gest de trezire din somn greu. Apoi deschise ochii care veneau de departe, negri, solemni ca o mijire de viață nouă după potop. Îl privi pe Nelu, parcă fără să-l recunoască deodată. Apoi îl revăzu. Îl privi lung și-i făcu semn cu mâna să vie lângă ea. Parcă-l chema de pe un mal al altei lumi. Îl apucă de mâna, trăgându-l jos. Apoi încet, ca a arborilor, mâna ei se ridică pe fața lui, pipăindu-i-o atent dela bărbie până la frunte, se opri în păr, și apucându-i-l, îi răsuci capul, culcându-l pe canapea, cu fața spre ușă.

Și în loc s'o vadă ca până atunci, o auzi. Pornise iar spre sobă, punând lemne pe foc. Cântecul flăcărilor începu. Și al buzelor Anișoarei. Aceiași melopee țărănească, mai lentă și mai toropită decât înainte. Parcă adormea un copil în leagăn. Cântecul nu era pentru el, ci pentru ea, numai pentru ea. Cu același cântec venise pe drumul de aur al flăcărilor din sobă, cu același cântec pleca spre luminișul de aur al focului din nou

aprins de mânile ei. O auzi deschizând gura sobei. Avea nevoe de foc, cum alte femei au nevoe de apă.

Fără s'o vadă, ştia că-şi piaptănă părul, tot încet, tot ritmic, în căldura şi lumina focului. Apoi se îmbrăcă. Auzi acele fâşâiri şi foşnete mătăsoase care asemuesc îmbrăcarea şi desbrăcarea femeilor cu zvonul apelor uşoare şi al frunzişurilor tinere. Tot cântând. Pe urmă se opri cu fruntea la fereastră, privind ploaia. Tot cântând.

Îşi ducea cântecul pretutindeni, caşicum ar fi cadelniţat.

Intr-un târziu tocmai, veni lângă Nelu, aşezându-se alături de el, jos pe covor, cu spinarea rezemată de canapea. Şi iarăşi, fără nici-o vorbă, îl apucă de păr, blând, răsucindu-i capul înspre ea. Îl privi lung,în ochi, cu un zâmbet mândru. Părea că-l respiră ca pe-un ţărm de mare. Apoi, apăsându-i părul cu palma deschisă, spuse în şoaptă joasă ca a ţigăncilor, cu ochii strălucitori şi obrajii dogoriţi:

— Leu frumos...

Şi lăsându-şi ceafa pe canapea, îşi acoperi gura arsă şi spuzită de sărutări cu palma lui puternică.

CAP. V.

— Nelule...

Tăceau de atâta vreme alături, încât numele lui îl nelinişti ca semnul unei primejdii. Întoarse capul spre Anişoara, cu o expresie caracteristică raporturilor lui cu domnişoara Neamţanu. Într'adevăr, ea îi vorbise. Şi dacă nu i-ar fi văzut obrajii, încă pătaţi de purpura care-i ardea pe gură, şi dacă n'ar fi stat alături de ea pe covor, ar fi fost convins că va auzi instrucţiuni profesionale.

— Vreau să vorbim serios, Nelule.

Aha! Nelu îşi stăpâni un oftat, şi involuntar îşi drese glasul.

Anişoara zâmbi.

— Nu despre ce s'a întâmplat, Nelule. Vreau să-ţi propun o afacere: să ne căsătorim.

Capul lui Nelu se ridică brusc spre ea, cu o vădită mirare alarmată.

— Asta-i premiza, Nelule, nu concluzia. Îți propun o afacere, nu fac un șantaj. Ești liber să accepți sau să refuzi. Spun într'adins afacere, ca să exclud dela început orișice legătură cu ceiace s'a întâmplat, și doream de mult să se întâmple. Ești amantul meu. Întâiul. O spun cu mândrie, fiindcă am avut tăria să aștept un bărbat ca tine, deși trupul meu dorea de mult să cunoască dragostea. N'am cedat nimănui, nu fiindcă sunt virtuoasă, nici din prudență. Sunt perfect conștientă de frumusețea trupului meu. Mi-a afirmat-o oglinda de când eram mică, iar dela treisprezece ani, toți ochii bărbaților întâlniți...

Era curios modul ei de-a vorbi despre frumusețea ei, ca despre altcineva, cu un ton constatativ, contabil.

— ... Un astfel de trup nu trebuia să aparție decât unui bărbat ca tine Trupurile noastre sunt egale în fața frumuseții. Suntem fiii ei gemeni, deci suntem frați.

Nelu zâmbi: și măgulit și jenat și ironic.

— De ce zâmbești? Nu ne-aude și nu ne vede nimeni. În clipa asta vreau să fiu străvezie pentru tine. Îți spun exact ce gândesc. Suntem o pereche superbă. Pe-o plajă, în costum de bae, sau la un bal, sau într'o sală de teatru, sau pe stradă, noi doi alături eclipsăm pe ceilalți, oricine-ar fi. De asta te-am așteptat încă înainte de-a te cunoaște. Nu de geaba sunt fată de țăran, Nelule. Știu să rabd, știu să aștept. Am fost castă — trupește până astăzi, uite tocmai în ajunul Crăciunului, — adăugă ea cu precizione, după ce aruncă o privire pe calendar...

Și lui Nelu îi veni să adauge: „Ora zece fără douăzeci și cinci".

— ...deși împlinesc douăzeci și cinci de ani, c'un an mai mult decât tine, — fiindcă până la tine n'am găsit nici-un bărbat căruia deschizându-i trupul meu, să nu fi avut impresia ori că i-l vând, ori că i-l dau bacșiș. Și am avut perfectă dreptate așteptând. Ce magnifică e dragostea cu tine!

Oricât de măgulit ar fi, un bărbat suportă cu greu astfel de elogii, — în vorbă. Nelu reacționă, întrerupând-o.

— Ullysse a câștigat Troia, dăruind troenilor calul de lemn plin cu soldați.

— Anișoara vrea să-l capteze pe Nelu făcându-i complimente, urmă ea pe același ton.

Se scutură cu o bruscă mânie.

— Prostule! De ce nu vrei să pricepi? De ce vrei să te socot printre bărbații de duzină care cred că le spui adevărul, numai când îi minți? Tu nu vezi, de treizeci de ori prost și îngânfat ce ești, că-ți spun lucruri pe care o femee le gânde.te numai, când e singură cu ea? Tu nu vezi...

Dar își învinse și mânia și spovedaniile ei. Făcu o pauză. Își aplecă bărbia pe mâinile îmbinate, și începu calm:

— Vrasăzică iată ce-ți propun: să ne căsătorim. Căsătoria în primul rând e un pat comun. Acolo se nasc surprizele și dramele. Pe-acest pat care e temelia intimă a căsătoriei, tu și cu mine, ai văzut...

Avu iar un gest orgolios cu tot trupul.

— ...suntem egali. Suntem predestinați acestui pat unic. Dar, ai putea să-mi obiectezi tu, putem avea acest pat unic și fără să ne căsătorim. Răspund: nu. Să continuăm deci, după această precizare utilă. Ce ești tu? Un băiat frumos — lasă, se încruntă ea, răspunzând gestului lui de apărare glumeață, — un băiat frumos, reluă ea voluntar, — și voinic, care a făcut sporturi și ceva universitate. Nu multă, Nelule. Suficientă ca să treci prin ea, nu ca să intri la palatul de Justiție. Habar n'ai de Drept. Ești un diletant, desghețat la minte și cu oarecare talent oratoric. Lăsat de capul tău vei face chefuri, — cum ai făcut astă noapte; — nu te mira, și clopotul Mitropoliei știe că te-au condus prietenii cu lăutari până la Bae. Vei face chefuri vrasăzică ca să-ți treci noaptea începută în fiecare seară la restaurant, cu prietini, cu lăutari și cu femei. Iar ziua te vei duce la Tribunal, cu geanta subțioară, umblând mai mult după noile secretare decât după clienți, fiindcă e mai distractiv, și tu vrei să te distrezi. Din când în când vei avea câteun mic succes la Curtea cu Juri, de pe urma căruia te vei mai alege cu vre-o două-trei admiratoare. La tribunal, așa cum ești pregătit, e greu să ai succese. Spirit practic n'ai.

Econom nu ești. Ambițios nu ești. Studios nici atât. Dacă n'ai lucra în acest birou, habar n'ai avea care sunt revistele de Drept dela noi. Diletant, într-un cuvânt, adică amator de succese facile în profesie, mulțumindu-te cu câștigurile strictului necesar, — nu profesionist, pasionat de meserie, capabil de eforturi susținute, cu sacrificiul comodităților imediate și al agrementului zilnic. Cu astfel de înzestrare, Nelule, vei fi băiat până când chefurile și mâncarea te vor face gras și puhav, iar până atunci și de atunci încolo, vei fi un modest avocat de judecătorie și poate un avocățel provincial de Curte cu Juri, cu succese înregistrate de un ziar local... Și poate, cine știe, dacă ai intra în politică ai ajunge în categoria deputaților care latră fiindcă nu pot să muște. Și uitasem: mai este clubul. Ești predestinat jocului de cărți...

— Un rechizitor, Anișoară!

— O oglindă, Nelule, niciodată nu face un rechizitor decât acelor care au nevoe de apărare. Dar să lăsăm vorbele. Ce-ai putea să-mi obiectezi tu mie la cele spuse? Că te-ai distins în profesie dela prima pledoarie, câștigând un proces la Jurați. Și că efectul imediat a fost angajarea ta ca secretar de către un avocat ilustru. Mai dintâi: succesul tău dela Jurați nu înseamnă nimic în sine. Jurații, oameni de treabă, cu copii care se zbat și ei în greutățile începutului, au văzut un băiat tânăr și simpatic, debutant necunoscut. Și-au spus: „Hai să-i facem băiatului o plăcere, mai ales că nu dăm nimic din pungă". Și ți-au dat ție o achitare, — dar de casă nouă — nu clientului tău a cărui vinovăție n'ai izbutit s'o înlături. Dealtfel, pledoaria ta a fost o coadă de păun pentru cucerirea mea. Altăceva nu te preocupa. Așa-i?

Nelu zâmbi.

— Am câștigat.

— Ești tare naiv dacă îți închipui că un bărbat ca tine are nevoe de elocvență pentru a cuceri o femee ca mine! Dar asta nu interesează. Numărul doi: angajarea ta...

Anișoara îl privi lung, îi dezmierdă părul și zâmbi.

— Ne-am înțeles. Prostule, te-așî fi angajat și cu șase

mii de lei, dacă ai fi rezistat. Dar profesional vorbind, nu faci mai mult de-o mie de lei pe lună. Ești un debutant. Atât. Ce-ai mai putea să-mi spui? Că te poți căsători cu o femee bogată. Da. Dar cu una singură. Căci după ce-i vei bea, mânca și chefui averea, calitățile care ți-au adus acea avere s'au dus cu ea, așa că altă dotă nu mai poți căpăta. Vrasăzică, Nelule, asta-i valoarea ta, să spunem, acesta-i aportul tău în afacerea pe care ți-o propun. Acuma vine rândul meu. Ce sunt eu? o fată frumoasă, dar cu un an mai mare decât tine, având desigur o reputație dubioasă, tocmai din cauza genului meu de frumuseță. Nu am nimic pur, inocent, virginal în ființa mea. Nu inspir nimărui sentimente de madonă. Bărbații mă doresc trupește, și judecându-mă subiectiv, după dorința pe care le-o inspir, îmi fac o reputație care-i definește pe ei, dar care în ochii lumii pare că mă definește pe mine. Pentru colegii mei sunt metresa lui Arișteanu. Numai așa își explică ei autoritatea de care mă bucur în acest biurou. Nici-unul însă, nu bine-voește să vadă că sunt deșteaptă și muncitoare ca o femee urîtă. Și că prezența mea în acest biurou, înseamnă o înzecire a câștigurilor. Dar cum am ajuns aici? Foarte simplu, și foarte normal. Când m'a întâlnit acum trei ani în Palatul Justiției, cu servieta sub braț, Arișteanu a văzut în mine o metresă ideală. M'a angajat imediat crezând că face o admirabilă afacere erotică. Și spre marea lui surpriză, și-a dat seama imediat că angajându-mă, făcuse o admirabilă afacere financiară și juridică. Că n'a renunțat la mine e sigur. Dar l-am deprins să se mulțumească cu isprăvile optice. Arișteanu nu e un porc mistreț: e pur și simplu. Așadar sunt vulnerabilă subt raportul reputației. Dar și Achille, ca să vorbesc ca tine, avea un călcâi vulnerabil. Lăsând deci la o parte reputația, ce sunt? Anișoara Neamțu. Nume n'am. Tata e crâșmar la Târgul-Neamț. „ La Nemțanu". Are zece copii. Și mama și tata sunt oameni frumoși și robuști. Eu sunt mult mai fină decât ei, dar le seamăn. Iți spun asta, fiindcă vreau să știi că frumusețea mea e durabilă: e corolarul ereditar al sănătății și frumuseții unor oameni dela munte, nu un accident maladiv. La douăzeci și cinci de ani eu nu pot soutiengorge. Arată-mi multe fete de optsprezece ani care să vie alături de mine în

aceiași oglindă... La părinții mei am învățat de mică să prețuiesc banu și munca, și să mă bucur de ceiace am, nu să mă întristeze de ceiace n'am. În vacanță, când mă întorceam dela liceu, ședeam la casă, primind banii. N'am fugit cu nici-un ofițer și cu nici-un boer, deși clientela de vară a mănăstirilor cunoștea faima fetei lui Nemțanu și deși primeam de pe atunci bilețele și propuneri ca o vedetă de cinematograf. Ședeam la casă, fiindcă știam și eu și tata, că o fată frumoasă atrage clientela, dar nu acceptam altăceva decât privirile și banii consumațiilor, care intrau tot mai mulți în crâșma noastră. In liceu, Anișoara Nemțanu nu visa: învăța. Învăța lacom, zi și noapte, bucherea. Învățam ca o fată cocoșată, pistruiată și cu ochelari, deși am fost mereu frumoasă la toate vrâstele. Așa am învățat, chinuindu-mi limba rurală, să pronunț corect franțuzește, să cetesc nemțește și englezește, scriind fără greșeli de ortografie, și să mănânc altfel decât învățasem dela părinți. Am eșit întâia la bacalaureat, fără ca nici-o fată și nici-un băiat să poată spune că din cauza frumuseții. Desigur c'am tulburat pe mulți profesori examinatori, dar tot atât de sigur e că am acrit și pe multe profesoare din comisie. Și totuși, compensând una cu alta, media mea a fost cea mai mare. Apoi la universitate am intrat la Drept, fiind în același timp impiegată la o grefă. Am cunoscut astfel atmosfera și dedesubturile Palatului, înainte de-a fi avocată. În Universitate am muncit și mai dur. Intr'un Cămin în care majoritatea colegilor învățau fredonând cantonete și făcându-și unghiile, între o prelegere și un cinema, eu toceam sculându-mă la cinci și culcându-mă la douăsprezece. Am luat bile albe cu distincție la Roman. Și în avocatură, după cum ți-am spus, am călcat cu dreptul dela început. Acuma, Nelule, am o situație. Sunt conducătoare efectivă a acestui biurou. Câștig mult: peste douăzeci de mii pe lună...

Il privi drept în ochi, zâmbind, într'o pauză festivă. Era tot atât de mândră de cifra câștigului, ca și de sânii ei.

— ...Clientela bogată mă cunoaște. Marii faliți mă consultă ca și pe Maestru, cu o încredere egală. Recunosc, Nelule: n'am talentul și strălucirea intelectuală a Maes-

trului. Aspectul estetic al avovcaturei, care abundă la el, mie îmi lipsește. Am în profesie, viziunea practică a evreilor. Sunt utilă clientului, poate mai utilă decât Arișteanu care e lăsător, neglijent și capricios. El e o casă de lux, la modă. Eu sunt o casă de încredere... Iată, Nelule, care-i aportul meu în afacerea pe care ți-am propus-o. Tot ceiace n'ai tu, deocamdată cel puțin, am eu. Bani, energie, competență, seriozitate, clientelă. Alături de mine vei deveni un om mândru de tine. Dezordinea ta diletantă, va deveni elan util alături de mine. Olandezii au făcut dint-'o mlaștină o țară. Eu pot face din tine un om. Condiția ta sunt eu... Asta din punct de vedere exclusiv practic. Presupune, Nelule, că o femee lipsită de frumuseță, dar vrednică, sănătoasă și nerespingătoare, ți-ar face o astfel de propunere. Ar fi greu s'o respingi. Ai primit-o, te-ai căsători, dar ți-ai înșela nevasta. Căsătorindu-te însă cu mine, îți aduci în pat și o amantă pe care cu greu ai putea s'o mai găsești. Nu ți-am ascuns nimica, Nelule. Imi cunoști trupul, mintea și viața în liniile esențiale. Nu cred că există căsătorii în care târgul să fie mai cinstit decât acesta. Iți propun o afacere solidă și durabilă. Spuneam: căsătoria e dintăi un pat comun. Optzeci la sută dintre oameni află aceasta, tocmai după cununie. Se iau fiindcă „se iubesc". Dar iubirea nu e o stare de luciditate, ci tocmai o renunțare la luciditate, un interimat al inimii. Când spui că ți-ai cumpărat o casă fiindcă ți-a plăcut, asta înseamnă că ai verificat în prealabil dacă ți-e utilă, dacă nu-i umedă, dacă nu-i prea scumpă, așa că satisfacția suplimentară a plăcerii e corolarul unui concurs de folosuri constatate. Căsătoriile din dragoste răstoarnă tocmai într'o afacere mai importantă și mai gravă, acest procedeu elementar. E cașicum ai cumpăra o casă după ce ai respirat liliacul înflorit la gardul ei, stând pe banca dela poartă. Țăranul măcar e mai practic. El ia o fată fiindcă e gospodină și are zestre... Rezumând, Nelule, constat că aportul meu în această afacere e mult superior aportului tău. Egali trupește, pentru rest tu îmi aduci o virtualitate, pe câtă vreme eu îți aduc un viitor...

Făcu o pauză. Cu toate că fața ei era foarte concentrată — ca a unui avocăt în clipa supremă când își în-

chee pledoaria, cercetându-și mintea dacă n'a omis ceva, — ochii ei avură o privire vagă.

Se scuturâ, alungând parcă o preocupare străină, și vorbi cu-același ton calm:

— Ai putea, Nelule, să-mi pui o întrebare: Bine, Anișoară, tu care vorbești ca un adevărat misit, dacă pentru tine nu sunt o afacere atât de strălucită, atunci de ce-o faci?... Acesta, Nelule, e secretul meu...

Și ridicându-se de lângă el se duse iar la gura sobei.

CAP. VI.

Da? Nu? Habar n'avea. Un lucru știa sigur: că n'o iubea, și că pentru el căsătoria însemna o generoasă nebunie, nu o afacere. Era delaolaltă măgulit și umilit. Vedea de acolo părul, ceafa și spinarea Anișoarei; iar alături, pe covor, vedea trupul gol al Anișoarei cași cum acel trup ar fi fost altăceva decât fata dela gura sobei. Și într'adevăr avea o impresie rezumativă: că în aceiași dimineață și în aceiași încăpere, stătuse cu două femei. Pe una o strânse goală în brațe. Și dorea s'o mai strângă. Magnifică fusese dragostea cu ea. Intregul lui trup devenea basorelieful acestei amintiri.

Dar trebuia să dea un răspuns domnișoarei Nemțanu; celeilalte.

Anișoara se ridică dela gura sobei, venind înspre el.

— Nelule, eu am pledat ca în fața unui tribunal ordinar, dar tu ești ca juratii: irațional și impulsiv. Cu toate că sunt convinsă că nu știi să meditezi și că deliberarea pe care ți-o acord e inutilă, voi aștepta răspunsul tău fără grabă, până după vacanță.

Fața lui Nelu se lumină.

Ochii Anișoarei se micșorară.

— Dar până după vacanță nu ne mai vedem.

— Cum? Pleci?

— Sigur. Astăzi. Fac Crăciunul cu părinții, în Neamțul meu.

— Cu tine la mănăstiri, — gândi Nelu cu glas tare,

rostogolind trupul Anișoarei, în galop, prin toatea arhondaricele Neamțului nins, cu foc haiducesc în sobele de var.

— După ce ne căsătorim, Nelule, dacă...

Începu să-și pue galoșii, pe ziarul de lângă ușă.

In aceiași clipă telefonul zbârnâi.

— Nu răspunzi? o întrebă Nelu.

— Eu?! Zăpăcit ce ești! Eu sunt plecată. Tu răspunzi.

— Allo, da, casa Arișteanu. Nu, e plecat la țară.

Răspundea aton, fără chef, dând impresia că vrea să isprăvească mai repede. C'un galoș în picior, și altul în mână, Anișoara se apropie de el.

— Ce este?

— Un moment, vă rog...

Acoperi pâlnia cu mâna.

— Bijutierul Nissim Gornic din Chișinău...

— Gorîșnic, rectifică Anișoara.

— ...vrea să vorbească urgent cu Maestrul.

— De unde vorbește: de la Chișinău?

— Nu, de la hotel. Îl amân pe după sărbători.

— Bravo. Și arunci o sută-două de mii de lei în pùnga altui avocat. Bravo! Spune-i cine ești și că-l aștepți la birou imediat.

— Alo, da. Aici secretarul...

— Colaboratorul, — sufiă Anișoara.

— Da, aici colaboratorul domnului Arișteanu. Vă aștept la birou. Da, imediat.

— Sună din nou. Cere comanda.

Vorbea scurt și imperativ.

— Allo, da. Casa Arieșteanu. Comanda, vă rog. Da. Acolo comanda?

Nelu se uită întrebător la Anișoara.

— Cere cu urgență moșia Silivestri. Interurban. Avem depozit.

— Dați-mi, vă rog, domnișoară, moșia Silivestri... A! știți. Da, moșia maestrului Arișteanu.

Închise, așteptând să-l cheme centrala.

Anișoara se plimba prin odae, cu fruntea concentrată. Apoi se așează în fotoliul biuroului, ca un căpitan de vapor care și-ar lua locul de comandă în timpul unui bal, din cauza unei primejdii iminente.

— Nissim Gorîșnic, nu Gornic, ține minte, e celebrul bijutier din Chișinău implicat de Haim Țiller în furturile de la bijuterii ieșeni. E bănuit de multă vreme că ar fi principalul tăinuitor al furturilor de bijuterii din țară. Până acuma n'a dovedit, nici arestat. Alaltăeri, Țiller, interogat la Cabinetul III, l-a acuzat pe Gorîșnic, propunând martori din Chișinău, care ar fi asistat când Gorișnic i-ar fi vândut bijuteriile dovedite de furat. Judecătorul subordonează arestarea lui Gorîșnic, rezultatului audierii martorilor propuși de Țiller. Probabil că Gorîșnic a fost informat de ce-l așteaptă și a venit la Iași să se consulte din vreme cu Arișteanu. Gorîșnic e avar și evreu. E bolnav de frică. Deocamdată vrea un doctor să-l vindece de frică. Asta înseamnă un onorar mare, urmat de un venit, îndată ce frica de arestare va deveni groază de prelungirea arestării. Asta-i situația. Gorîșnic intră în cura noastră. Ai înțeles? Maestrul poate câștiga o avere, iar tu . . .

Avu un zâmbet glumeț.

— . . . poți să-ți complectezi garderoba pe socoteala lui, pentru căsătoria noastră. Pe Gorîșnic ți-l cedez.

Telefonul sună.

— Allo, allo . . . Allo, Silivestri . . .

Pâlnia telefonului vuia ca o gură haotică de Radio. Glasul din celălalt capăt urla desigur, dar se auzea ca un pitpalac într-un enorm văzduh tumultos, intermitent, acoperit de stridențe și pâcâituri.

— Allo, da. Vă salut, Maestre. Allo, da, eu, Antohi . . . Nu întrerupeți, vă rog. Da, eu, Allo . . .

Își umflă și dezumflă obrajii cu vehemență, având un larg gest de lehamete pentru instituția telefoanelor.

— Te rog, continuă calm, — interveni Anișoara.

Nelu reluă efortul convorbirii, ca pe-o raniță la comandă.

— Allo, da. Vă salut, maestre. Allo, da, eu Antohi.

Anișoara zâmbea.

— Allo, allo, nu întrerupe. Ce? Vaslui? . . . Allo, da, maestre, eu Antohi. Un caz urgent.

Se făcuse deodată ca un luminiș intim în telefon,

apropiind și umanizând glasurile. Nelu vorbi cu o viteză de motocicletă.

— ... Un bijutier de la Chișinău vrea să vă consulte imediat. Afacere foarte importantă, după informațiile mele...

Aruncă o privire impertinentă Anișoarei.

— ... Poftim? Allo, cum ați spus?

Iar duruiau tobosarii haosului în timpan.

— Allo. Cine? Da, mulțumesc. Vă rog transmiteți dumneavoastră.

Și glasul telefonistei intermediare, interveni serviabil, făcând punte peste neant.

— Domnul Arișteanu vă roagă să veniți la Silivestri chiar azi cu clientul și să nu uitați să aduceți două kilograme de fistici. Un moment, un moment, vă rog...

— Ce spune? întrebă Anișoara, văzând uluirea de pe fața lui Nelu.

— Să plec imediat cu clientul la Silivestri, și să aduc două kilograme de fistici. Ce-i asta?

— Ce-i asta? zâmbi Anișoara. Asta-i Arișteanu. I-a venit poftă de turte cu fistici. Iar dacă nu-i venea, probabil că-l amâna pe Gorîșnic pe după vacanță. La fel sunteți amândoi. El cu fisticele lui, tu cu fisticile tale.

— Allo, da, aici Iașul...

Glasul telefonistei anonime, apăru din nou aducând vorbele de la Silivestri, estropiate, ca după un accident de avion.

— Nu înțeleg bine. Cineva, Roiu parcă, sau Radu...

— Roro, — interveni Nelu; domnișoara Roro.

— Poate, aha!...

— Ei, ce? se impacientă Nelu.

— Vă sărută, — răspunse înțepată telefonista, închizând aparatul.

Între timp, Anișoara se îmbrăcase.

— Ai și plecat? o întrebă Nelu.

— Sigur. Vrei să mă găsească Gorîșnic aici? Primește-l în biuroul maestrului: e mai impunător. Spune că ești la curent cu tot. Fii grav ca la diagnosticul unui cancer, dar manifestă o încredere absolută în soluțiile Maestrului... ca în razele X. Prezintă-i călătoria la Si-

livestri ca pe-o favoare excepțională, fiindcă Maestrul, în timpul vacanței, nu primește pe nimeni.

Descue ușa.

— Încă ceva, — vorbi ea din prag. Știi ce ai de făcut?

— Evident, iau sacul cu bani în spate și plec la Silivestri.

— Atât?

— N'ajunge?

— Dar fisticele?

— Ai-ia-ia! Uitasem!

— Vezi, Nelule, ai uitat esențialul. Căci dacă sosești fără fistici, Arișteanu e în stare să nu vă primească.

Nu-și încheiase blana. Se învăluise în ea, pulpană peste pulpană, ca într'un șal strâns pe șolduri, păstrându-și astfel o zveltețe de primăvară în vântul iernii.

— La revedere, Nelule. Sărbătorile cu bine.

— Lasă-mi cheile, te rog. Maestrul m'a însărcinat să studiez niște dosare.

— Și n'ai să le pierzi?

— Și n'am să le pierd

— Poftim. Te rog, nu lăsa deschis dulapul.

Calm, corect, distant, cașicum nimic nu s'ar fi întâmplat între ei. Redevenise în tote cele, domnișoara Nemțanu, cu trupul gol al Anișoarei în blana ei strânsă pe șolduri, din care sânii își destăinuiau nuditatea.

— Și dacă spun nu? o întrebă Nelu agresiv în vântul mare care-l înviora.

— Cum vrei. Ești liber. Redevenim străini.

C'o mână îi desfăcu blana, c'un braț îi încolăci mijlocul și cu tot trupul o acoperi în blana ei, ca un alt vânt, mai aprig decât cel al Nordului care-i împrejmuia. Și răsturnându-i capul o sărută așa cum bei rachiul tare când ți-e frig.

Și intră în casă, trântind ușa.

— Ci vânt! Ci vânt! Ioi, dumnuli avucat! . . .

Așa se jeluia Nissim Gorîșnic dealungul drumului, fără să-și găsească loc și astâmpăr, împiedicându-l pe Nelu să doarmă. Mai mult decât gol, vagonul era pustiu ca o casă părăsită de un câmp. Nu te-ai fi mirat dacă ai fi găsit prin compartimente ciuperci, ciori, vre-o bufniță și un câne râios. Șuerul vântului trecea prin crăpăturile ferestrelor și pe subt uși, adunându-se ca într'un horn în lamentațiile lui Gorîșnic. Caloriferul era stricat. Fiecare vorbă apărea c'un abur des, ca într'un azil de noapte.

Cu toate că era întins pe o canapea întreagă, Nelu nu putea să doarmă. I se închideau ochii de somn, și necontenit, c'o tresărire scurtă, i se deschideau. Trenul hurduca atât de dur, că parcă nu mergea pe șine, ci pe bolovani, aruncându-l în răstimpuri pe Gorîșnic peste el, ca pe-o sperietoare de păsări căzută din crăci putrede.

Anișoara nu greșise spunându-i lui Nelu că Gorîșnic e bolnav de frică. Așa era. Parcă nu era înfășurat într'o enormă șubă muscălească, ci în viespi, furnici și țânțari. Trupul lui nu crescuse mult peste înălțimea copilăriei, dar în schimb, capul se dilatase dincolo de circonferința craniului normal, dând și prin urechile ample, și prin ochii bulbucați ca de Bazedow, și prin buza de jos răsfrântă, și prin părul țepos zburlit, impresia aceia de rătăcire a apelor care se revarsă tulburi din malurile firești.

Își prindea mânile, frângându-și-le, dădea din cap ca o bocitoare, făcea pași clătinați de om beat pe podeaua îngustă, și se văita. Nu putea să tacă, nici să stea locului. Gândurile în capul lui erau ca niște pietre aruncate de dușmani, la un pogrom: îl dureau și-l spăimântau. Fugea de ele, și tot între ele era, ca în fundul unei gropi înconjurat de fiare.

Nelu nu izbutise să afle nimic edificator din gura lui. Atât: că dușmanii vroiau să-l distrugă, să-l arunce în temniță să-l îngroape de viu printre șoareci și guzgani.

Când spunea: „Ei vrai să pui pe mini la pușcrie cu șoaricili și guzganili", îl scuturau fiorii, apărându-se de podele cu mâni halucinate. Și dacă el moare „șepti cupii urfani, Eizic, Ghitla, Ruhăla, Șaia, Șoil, Iza și Rebeca, care se roagă printru tată dila ii cu luminărili aprinși...

Era și respingător și sfâșietor. Necontenita evocare a celor șapte nume evreești ale copiilor necunoscuți, în urletui și gemetele vântului, le dădea o viață ca de pui de pisică, lepădați. Îi auzeai parcă orbi, slabi, hâiți și orfani, mieuând deavalma.

— Ci vânt! Ci vânt! Ioi...

Se văita de vânt ca de-o boală care-l rodea pe dinăuntru. Și uneori se oprea ca la răspântia blestemurilor lumii, bătându-se cu pumnii în cap și în piept.

Astfel, drumul devenea tot mai lung, pe măsură ce se scurta. Nelu se lungise pe canapea, din gara Iași, hotărît să doarmă. Cheful, nesomnul și Anișoara îl arseseră pe dinăuntru, decolorându-l ca pe o iarbă de secetă. Ațipise câteva clipe și se deșteptase apărându-se cu mânile instinctiv, cași cum ar fi căzut un geamandan peste el: era Gorîșnic. De-atunci, secundele de somn erau atât de străvezii, încât Gorîșnic și fereastra cu vânt, copaci neliniștiți ca flăcările lămpilor care filează, sârme de telegraf șerpuitoare și moină sură, nu dispăreau din ochii săi închiși, devenind un cuprins plastic sufletesc, nu o priveliște exterioară. Și înăuntru și în afară, același lucru. Intâmplarea de dimineață își pierduse actualitatea și fabulațiunea, dar stăruia în el, fără ispită, ca fermentația unor fructe scuturate pe care piciorul le turtește cu desgust.

Dacă s'ar mai fi putut, ar fi retractat tot ce se întâmplase.

Tardiv.

Avea mereu impresia că faptele se înoadă dincolo de el și de voința lui.

Orgoliul trupesc al învingerii unui trup nou de fată, dispăruse. Orgoliul sufletesc de-a fi fost câteva clipe stăpânul domnișoarei Nemțanu, dispăruse și el. Ii devenise atât de repulsiv antipatică în timpul discursului, când îi propunea și demonstra „afacerea", făcându-i un fel de prospect verbal al „părților", contabilizând cursurile și

calitățile, cașicum libertatea lui ar fi fost un teren care trebuia expropriat pentru interes obștesc, — încât dela o vreme o ascultase cu satisfacția ironică a celui care contemplă efortul de-a-l convinge al unui abject misit, fără să-i spue că propriul exces de limbuție îi compromite cauza pledată, subliniind dedesubturile îndoelnice. Suflet de misit: într'adevăr. Vorba era a ei. O merita: firmă. Suflet de bancher, de arivist, de Dinu Păturică îmbrăcat în fuste și în frumusețâ muerească. Nu-și putuse închipui atâta răceală și calcul în sufletul unei fete tinere. Gândurile ei aveau ochelari și nas semit. Nici-o frăgezime, nici-un mister, nici-un parfum. Sufletul ei era ca o cafenea din preajma unei Burse. Fată de crâșmar... Scârbă lucidă...

E curios cum de câteori se gândea la ea, începea prin a constata cu satisfacție mulțimea cusururilor ei, și treptat-treptat, cuprins de revoltă, era stăpânit de nevoia de-a o insulta, de-a o lovi, care-l apropia iarăși de ființa ei exterioară, de trupul ei, de părul ei roș. In acele clipe finale, tot sufletul avea un gest de nedumerire. Ș'atunci i se părea că oferta Anișoarei e o poruncă perfidă. Se scutura răsvrătit. Dar nu-i poruncise nimeni nimic. Așa că revolta se întorcea împotriva lui, regăsindu-l între lamentațiile lui Gorișnic, moina de Decembrie și vâjâirea șuerătoare a vântului...

— Ci vânt! Ci vânt! Ioi-ioi, șepti cupii urfani, Eizic, Ghidla, Ruhăla, Șaia, Șoil, Rebeca și Iza...

Și după înșiruirea sinistră a celor șapte nume care se zbuciumau parcă în șapte sicrie duse de un puhoi, — deodată, vie, proaspătă, zâmbitoare, imagina lui Mickey-Mouse îi apăru, ducându-i sufletul pe-o cale nouă.

O cunoscuse pe fetița lui Ernest Arișteanu, înainte de-a fi intrat secretar la tatăl ei, fără să știe cine-i, pe-o uliță mică și intimă aurită de castanii lui Septembrie. Ea venea dela școală, el se ducea la un camarad.

Exclamația „delicioasă“ pe care oamenii o au când mușcă dintr'o piersică sau dintr'o pară, cu gura încă plină de sucul aromat, — își recăpăta spontaneitatea și sensul în fața lui Roro. Obrazul ei era atât de zâmbitor rotund că parcă își mai aducea aminte că fusese înainte de-a veni între crengile cozilor de fată, măr domnesc

într'o dimineață de August. Avea ochi negri ca rândunelele subt streșina genelor, și cozi grele legate cu câte-o fundă galbenă, care zburau mereu fiindcă mișcările copilăriei sunt ca o goană după pisici și vrăbii.

Nelu o văzuse oprită în dreptul unui castan. Privea în sus, cu ochii strânși, din pricina soarelui care punea cupole de aur în văzduhul ultimelor rândunele. Ceilalți castani își trimeteau de bună voe copiilor de jos, fructele cu gene țepoase din care privește ochiul roșcat de Iudă. Dar castanul fetiței parcă-i făcea într'adins. Inalt și ursuz, ca un procuror bolnav de gălbenare, alături de fetița care-l implora, nu vroia să-i dea nimic.

Nelu se oprise, văzând în atitudinea fetiței încântătoarea dezolare a copiilor, nu că nu-s mari, dar că n'au aripi, atunci când n'ajung cu mâna un lucru dorit: fie din raftul de sus al șifonierei sau bufetului, fie de pe acoperișul casei, fie din cerul lui Dumnezeu. Stau așa, înălțați în vârful picioarelor, și aripele care nu-s pe umeri, apar în ochii lor.

Dar Roro se descurcase. Cu aerul acela de ceremonioasă cucoană de moda veche, al fetițelor bine crescute, când cer un serviciu unui străin, se apropiase de el, găsind mijlocul de-a strecura un fel de compliment în formula introductivă:

— Domnule mare, vrei să mă iei în brațe?

Și cu mâna, îi arătase spre castan, ce dorea. O ridicase sus de tot, ca pe-un acoperiș de casă, alături de cer, lăsând-o în voe să-și culeagă una câte una castanele necrăpate. Din când în când întorcea capul spre el:

— Nu te-am obosit?

O scoborîse din cer, cu o frunză ruginită pe bonetă, aurită de soare și bucurie.

Își vârîse apoi toate castanele în geanta cu placă, burete, plumieră și abecedar. Și la plecare, îl întrebase foarte serios:

— Cum te numești mata?

— Nelu.

— Nelu? Eu, Roro. Iți mulțumesc foarte-foarte-foarte mult. Vii și mâne?

— Negreșit, — zâmbise el.

— Și poimâne? — revenise ea cu însuflețire, evaluând din ochi castanul încărcat de fructe.

— Și poimâne.

Fetița îl privise cu simpatie, și oftase, cu genele plecate.

— Are să-mi pară rău când n'or să mai fie castane de cules...

Așa se împrietenise cu Roro. Ea înălțată în brațele lui spre castanul acelei zile de Septembrie, făcea un ochi de soare în înălțimea intimă a sufletului lui, lăsând restul în moină, vânt și umbră.

Și deodată mânile lui Mickey-Mouse în loc să desprindă castane, începură să scuture fulgi. Dar fulgi albi și veseli ca dinții unui copil care-și râde sieși în oglindă, întâlnindu-și fața clăbucită de săpun.

La început rari, apoi șiraguri, apoi roiuri; ca într'o scamatorie, mânile fetiței scuturau dintr'un castan, un anotimp de lână albă. Fulgii căděau pe toate cele, nebunatici și ușori ca bulinele de pe lavalierele copiilor. Sclipea de râs cu ei tot văzduhul. Îți venea să râzi privindu-i cu fața întoarsă în sus, ca din scrânciob.

Și în aceiași clipă, Nelu știu că frunzișul castanului arzător de rugini și ochi de Iudă, era capul Anișoarei, — și se trezi, în hurducătură opririi trenului.

Gară mică. Oprire de un minut.

Se dădură jos în goană, cu bagajele.

Incă buimăcit de somn, Nelu clipi nedumerit în buna lumină albă. Și trenul era alb pe spinare și zburlit pe ferestre, parcă abea despachetat din vata unei cutii cu jucării, cu șeful gării scămos și el, dar fără îndoială cu o frumoasă șapcă roșie cu cozoroc de lac.

Ajunseseră la gara Crăciunului copilăriei.

Ningea.

CAP. VIII.

Vizitiul cu suman și căciulă țuguiată, auzise atâtea despre Nelu încât îl cunaștea ca pe un Făt-Frumos. Bătând călcâiele ostășește, îl salută cu un inexplicabil:

— Să trăiți, domnule Căpitan.

Apoi își respectă misteriosul angajament luat față de fiecare copil în parte, prezentându-i în mâna dreaptă scrisoarea lui Roro, și în mâna stângă scrisoarea lui Grigri. Pe fiecare era scris f.f.f. urgent. A lui Roro era mică și roză cu un trifoi în colțul de sus; a lui Grigri era furată pur și simplu din biroul domnului Arișteanu. Nelu o deschise dintâi, cu mâni stângace de uriaș, pe-a lui Roro, cetind-o subt fulgi:

„Dragă Nelule,

„Ce bine îmi pare. Bravo lui Moș Crăciun. Am să-ț spun un mare secret. Dar să nu știe individu, fiindcă mi-am dat cuvântu, da nu știam că vii. Cum vii îți spune Moș Niță...".

Fără să vrea, Nelu, cu genele zimțate de argint, aruncă o privire spre vizitiu. Un flăcău fălcos și zdravăn, de vreo-o douăzeci și opt de ani. Nici nins o noapte întreagă n'ar fi putut să fie „Moș", cu toată musteața lui.

„...îți spune Moș Niță unde-i hambaru. Manuela cu mine și cu individu, facem o Stea. Boerel ne-a făcuto, da noi o gătim. Da te rog să nu spui. E u mare secret. Nu știe nimene. Te aștept cu mare nerăbdare și îți trimet ceva ca să te încălzești. Manuela și cu mine..."

Cuvintele acestea erau șterse, dar se vedeau.

„...Eu te sărut. Roro".

Văzând scrisoarea lui Roro, Niță își aminti că mai avea ceva. Vârî mâna în fundurile lui țărănești și scoase un mic pachețel legat cu fundă roză, întinzându-i-l lui Nelu. Ca să-l încălzească încă dela gară, Roro îi trimesese un flaconaș de ciocolată cu „cointreau", convinsă că numele sticlei din care bea tatăl ei cam multe păhărele, supărând-o pe mama ei, chiar într'o bomboană de ciocolată înseamnă ceva mai tare decât rachiul. Numai că, în buzunarul lui Niță, sticluța de ciocolată devenise o pastă cleioasă.

Scrisoarea lui Grigri purta următoarea adresă: „Domniei Sale Domnului Căpitan Nelu", fără să mai specifice: „al echipei de football", — ceiace explica atitudinea și formula salutului lui Niță.

Scrisoarea spunea:

„Dragă Nelule,

„Cu toate că am promis elevei din clasa întăia secretul pe cuvânt, ție îți spun fiindcă între bărbați e altceva. Eu fac o Stea în Hambar, fără să știe nimeni. Stau și fetele. Cum vii îți o arat-ă Niță. Eu te aștept cu f. mare nerăbdare. Dacă te întreabă eleva cine ți-a spus, spunei că tu știi ori-ce. Ea e fată, te crede. A tău admirator Grigri".

— Poti câ nu vrai domni Doctor sâ primești la mini? se văită Gorîșnic, convins că scrisoarea îl privea pe el. Ioi, ioi, ioi!

— Șăzi ghinișor, măi române, șâ nu ti mai zghihui; mi-o spus boeru sâ ti-aduc cu sania, vorbi Niță, cu ochi vicleni, aruncându-i o căutătură de dulău rural, fost jandar în Basarabia.

*
* *

Un țăran păzea în dosul gării clocotul cu vibrații de argint al cailor: unul negru, altul alb, comați și cu cozi lungi toarse din ei, cu aburi luminoși, în jurul nărilor, cocheți în zurgalăi ca o femee în zulufi și în cercei, c'un neastâmpăr dănțuitor în copite, de parcă ascultau cu urechile stârnite muzici zvonind și țiuind cu fulgii din cerul iernii.

În urma lor, pe omătul spumos de prospețimea lui ușoară, sania plutea, zveltă și în curbe bombat mândre, ca o mare lebădă neagră cu încondeeri roșii.

— Sanie de mireasă, Niță! răsuna glasul lui Nelu. Mână, băete, că-i bine.

Porniră, aclamați de tânărul tumult al zurgalăilor

deslănțuiți dela'nceput de trapul mare și vioi, cu nechezatul în fanfară.

— Iu-iu-iuuuuu, — se răsucea în spirale nebune glasul lui Niță, cu lupi în el, cu hore și cu sârbe.

Trăia și Niță pe capră, între fulgi ca între scripci, ca între fete, ca între salbe, cu sânge iute ca opincile cu zurgălăi.

La fel curgea și'n el și'n cai sângele'n trap de ger, cu fulgi în nări, fulger în ochi și'n dinți, — și'n brațu 'ntins de hățuri vibra parcă o coardă de buhai ca'n noaptea anului nou.

— Iu-iu-iuuuuu . . .

Și parcă izbucnise în tăcerea iernii, din nou vremea haiducilor, cu chiot lung peste păduri de-un alb mărgăritar.

Copitele zburau în fulgi ca ciocârliile în cer.

Coamele 'n vânt, cozile'n vânt. Și'n urmă, spulberate curcubee albe, ca subt roata morii.

Drum delirant.

Un ger fierbinte în sclipirea fulgilor, ca o beție de șampanie din cupe pline și ciocnite și golite și iar pline până'n buză.

— Iu-iu-iuuuu, chiui Niță de pe capră.

— Iu-iu-iuuuu, răspunse din sanie glasul lui Nelu, beat de iarnă ca un mânz de primăvară.

— Iu-iu-iu, — oftă amar Nissim Gorîșnic, din vizuina șubei unde intrase până peste cap cu toate necazurile lui.

CAP. IX.

Alb, tarcat cu pete roșii, ca un fiu al nobilei vaci elvețiene, dar fără muguri cornuți, cu piept mândru de zimbru și îmbrăcat în zeghe nițoasă pentru ierni eterne, — Jo era înțeleptul cu patru picioare de lângă cele două ale lui Roro, și bine-înțeles Saint-Bernard de rasă pură. Și capul lui masiv de leu cu ochi buni, și coada lui măreață pe care Dumnezeu i-o pieptănase odată

pentru totdeauna, — nu se mișcau pentru oricine și pentru orice. După cum și glasul lui mare ca un clopot de mitropolie rusească, rar lătra. Dar ca toți uriașii, și patrupedul Alpilor avea slăbiciuni pentru vietățile mici. Nu pentru toate: pisicile de pildă, deși le îngăduia cu o placiditate de munte pe la poalele căruia zburdă un șipot, — îl îngrețoșau. Văzându-le, închidea ochii, nefăcându-le cinstea să le oglindească în ochii lui curați ca tăul înălțimilor. Iar mușteie, miniaturi isterice ale feminității pisicilor, îl făceau să-și zburlească firele din colțul buzei, dându-i o expresie ibseniană.

Micul sceptru al marelui Jo avea două picioare, două cozi lungi, doi ochi negri și două mânuțe care zburdau pe capul lui Jo ca doi fluturi pe o șea. Atunci, coada lui Jo zâmbea. Asta se întâmpla dimineața, când Roro se scobora din pat, găsind cu picioarele goale spinarea lui Jo care în timpul nopții devenea covorul cu somn de lângă patul lui Roro. Numai după ce mânile lui Roro își începeau dimineața în capul lui, Jo, vesel, dar tot solemn, ca o corabie cu pitici, își relua navigația patrupedă după sprinteneala bipedă a stăpânei lui. Așa că Roro n'avea nevoe să-l cheme niciodată. Jo *era* ca subiectul lângă predicat, — în timpul vacanțelor numai, căci la oraș nu era adus, doamna Arișteanu netolerând în casă decât pisicile de Angora, iar Roro preferând să nu-l aibă pe Jo în timpul școlii, decât să-l știe la bucătărie. Așa că Jo era subiectul cu blană al vacanțelor dela Silivestri, predicatul lui fiind Roro.

Iată dece Roro plecase din hambar fără să-l privească sau să-l cheme pe Jo, cu toate că fără de el expediția pe care-o proectase ar fi trebuit să se oprească la poartă, și poate că n'ar fi ajuns nici până acolo.

Și tot îi bătuse inima când se scoborîse cu precauțiuni de Princhindel evadat din casa Zmeilor, din odaia ei, pe scara mare, ieșind pe cerdacul din fața casei. Dar Jo o aștepta. Așa că Roro pornise fără frică alături de Împăratul iernii.

Vântul vroia s'o răstoarne. Omătul îi intra în șoșoni. Un ghețuș perfid îi puse o piedică, rostogolind-o cu fața în omăt. Se ridică mâniată ca o viespe căzută în

frișcă, se scuturâ și porni. Adică fugi, fiindcă se temea îngrozitor să n'o descopere din urmă și s'o strige. In acele clipe, toate ferestrele din spatele ei puteau să aibă ochi, urechi și glas de mamă, ceiace nu-i deloc agreabil când pleci de acasă fără voe, cu urechile încercate de ger: pișcături tare evocatoare!

Dar dela poartă, pământul își pierduse drumurile ca fetița din poveste. Totul era alb, și parcă se învârtea. Roro se uită în urmă regretând că ferestrele casei n'aveau nici ochi, nici urechi, nici glas.

— Jo? îl consultă ea.

Înțeleptul tăcu, privind-o: apoi dădu din coadă „da", o singură dată.

Dorința lui Roro, interpretă astfel atitudinea lui Jo: „Dacă n'a întors capul spre casă și a dat din coadă, asta înseamnă că-i bine".

Și porni, cu o mână înfiptă în coama lui Jo care-i ținea loc și de bâț, și de manșon, și de conștiință împăcată.

De obicei, după ce eșeai pe poarta casei, îndreptându-te spre vale, satul apărea nu tare departe, ceva mai încolo de fântână, ca un paner cu căsuțe așezat în scobitura câmpiei de brațul cumpenei.

Dar acum satul nu mai era nimic. Locul satului era plin cu omăt.

Roro oftă, aruncând o privire spre capul lui Jo.

— Hai să ne întoarcem, Jo. Nu-i bine.

Dar Jo vroia să plece înainte. Ce pățise? Trăgea ca un armăsar! Abea îl mai putea ține.

Grăbi pasul după el, în pas mare, în trap mărunt, în galop, ajungând la fântână fără de suflare. Și acolo, înfricoșată ca rostogolită dintr'un cuib subt cumpăna care scârția, Roro văzu ceva îngrozitor: pe domnul Jo care lătra ca un dulău de stână, vârîndu-și botul în omăt, rostogolindu-se cu picioarele în sus.

Inebunise!

Turbase!

— Jo. Joo. Jooo!

Dar Jo n'o mai auzea. Devenise o dihanie albă, beat ca țăranii Dumineca, nedemn, caraghios, ridicol, vrednic să-l scuipe toate pisicile dela bucătărie.

— Jo, Jojulică drăguțule, Jojoiule, Jojulache, Jojonule...

Jo, ba.

Era în stare și s'o înghită.

In fântână nu se putea vârî.

Sat nu era.

Casa nu se mai vedea, — adică nu se mai văzu fiindcă Roro începu să plângă, acoperindu-și ochii cu mănușile pline de omăt.

Așa o. găsi sania vestită de departe de cling-cling-ul ei și nechezatul cailor.

— Mickey-Mouse, ce cauți aici, Mickey-Mouse? Singură la fântână? o sărută și mustră Nelu, luând-o în brațe și aducând-o în sanie. Dar dumnealui cine-i? o întrebă el uitându-se la Jo care trezit din orgia alpină de apropierea străinilor, îi măsura dominator și grav ca de subt o vizieră războinică.

— Un individ! țipă Roro, fără să-l privească. Numai pe tine te iubesc, Nelule. Hai, Moș Niță, iute.

Sania porni la deal cu tot elanul.

Roro era fericită cu mânie. Pumnii ei erau în mânile lui Nelu, dar nu și'n blana lui Jo.

— Nelule...

Șovăi.

— Ce-i, Roro, spune.

— Vezi, te rog, vine și individul? vorbi ea cu bărbia în piept și cu sufletul la spatele săniei, între Nelu și Jo.

CAP. X.

In fiecare an, de Crăciun, la Silivestri se întâmpla același lucru: zăpăceală din cauza numărului musafirilor; faimoasa migrenă a lui Mimi Arișteanu; și scandalul lui Budulă Șpanchiul, bucătarul țigan.

Cu musafirii era așa: ostenit de avocatură, club și femei, în preajma vacanței Ernest Arișteanu era cuprins de nostalgia unui Crăciun de altădată, la Silivestri.

— Mimi, anul acesta nu invităm pe nimeni. Declar solemn că nu invităm pe nimeni. Noi și copii. Vreau să respir, în papuci, la gura sobei, cu pipa.

Și era de bună credință. Muncea și petrecea atât de intens, din toamnă până în iarnă, încât simțea nevoia unui Crăciun blajin și odihnitor, ca de pe vremea copilăriei, când la Silivestri și iarna și vara, tatăl lui, Manole Arișteanu ducea o viață patriarhală impusă și celorlalți. Dar Ernest Arișteanu moștenise dela bunicul său Ienache și dela tatăl său Manole, numai talentul evoluat al avocaturii. Nici majestatea teatrală — și la tribunal și în viață, a bunicului, — nici înțeleapta blândețe și luminosul calm, ale tatălui său. El trepida. Avea o agerime neliniștită de țânțar. Mic trupește, cu mâni și picioare prea fine pentru un bărbat, domina și la tribunal și în lume, prin vibranța lui vitalitate. Alături de el, ceilalți dădeau impresia că dorm sau că trăesc cu încetinitorul ca oamenii greoi ai Nordului lângă un Meridional. Avea mare succes la femei, ca și în avocatură. Invidioșii, adică prietenii intimi, spuneau între ei: „Dacă n'ar fi Arișteanu, nimeni nu l-ar lua în seamă", — căutând astfel să-i explice pejorativ succesele prin prestigiul numelui moștenit. Simplă răutate de duzină. Moștenise într'adevăr un nume și o avere, dar succesele îi aparțineau integral. In avocatură știa să reediteze juridic gestul lui Columb: și câștiga, cu pledoarii scurte, procese mari. Pe femei le cucerea în primul rând prin intensitatea pasiunii lui pentru universalitatea femeilor. Toate îi plăceau: blonde, brune, roșcate, grase, slabe, de bună condiție socială sau fără de nici-una. Lângă o femee, celebritatea lui îl semnaliza numai, dar nu era prezentă: dispărea îndată. Vrâsta lui reală, și prestigiul de care se bucura, erau parcă ale tatălui lui. Dorea pe orice femee, ca un licean. Se ambala imediat. Și era atât de măgulitoare, pentru majoritatea femeilor, galanteria ușurel demodată, cu mandrigaluri strecurate pe subt masă, cu complimente romantice și cu ochi erotici, a acestui avocat reputat pentru aciditatea epigramatică a inteligenții, — încât mai toate aveau impresia că sunt și frumoase și ispititoare, dar și foarte inteligente alături de omagiul acestui paj

întârziat. Și-l acceptau. Intrau în sufletul lor nu pe ușa celorlalți bărbați, ci pe fereastra nebunaticelor capricii.

Iată de ce, trupul și creerul lui Ernest Arișteanu simțeau nevoia repausului monacal cu mult înainte de sfârșitul anului. Vacanța Crăciunului ar fi fost întâia mănăstire. Așa că acel: „Declar solemn că nu invităm pe nimeni", — era sincer. Avocat însă, și față de el însuși, Ernest Arișteanu avea mai multe sinceități succesive.

Câteva zile, iar uneori a doua zi chiar, după o astfel de declarație, începeau dificultățile de-a o respecta.

— Mimi dragă, are să fie imposibil. Sunt dezolat, dar așa-i.

Mimi știa mai dinainte. Scena aceasta era un refren anual.

— Cum să n'o invităm, de pildă, pe biata Isabela?

Isabela Călugăru era soră cu Mimi Arișteanu. Rămasă văduvă cu o fetiță, Manuela, ducea o viață modestă la Roman unde era profesoară de franceză la liceul de fete. Mai dădea pe de-asupra și lecții de pian. Își petrecea vacanțele la Silivestri unde conducea întreaga gospodărie, căci Mimi Arișteanu, încă de pe când era fată la părinți, simțise o categorică aversiune pentru activitățile practice în genere, și culinare îndeosebi. Mimi era sora decorativă, pisica de salon; Isabela, energia masculină, dulăul ciobănesc. Și soarta pecetluise vocațiunile, lăsând-o pe Isabela, văduvă, să se descurce, iar lui Mimi dându-i un bărbat care s'o ocupe feminin, și o avere care s'o cruțe de griji materiale, lăsându-i răgaz pentru zbuciumul superior și elegant al dramelor sufletești.

„Biata Isabela" venea în fiecare an: era o necesitate a Silivestrilor. Prezența ei era implicită în noțiunile „vacanță" și „Silivestri". Formula „cum să n'o invităm pe biata Isabela?" nu era decât pălăria unei scamatorii verbale, din care Ernest Arișteanu scotea cu o candidă nerușinare pe cele mai recente femei apetisante, toate bine-înțeles, soții de-ale prietenilor.

Începea îndată o înșirare de prieteni cu soțiile lor. Cum să nu-i invite? Atâta bucurie aveau bieții oameni: să scape puțin de viața și grijile orașului. Să nu-i in-

vite? Ar fi însemnat o nepoliteță. S'ar fi spus că Ernest Arișteanu a fugit la țară de obligațiile dela oraș... Pe toate aceste soții, prietene de-ale ei, Mimi Arișteanu le socotea mult inferioare ei ca frumuseță și seducțiune; dar cu Ernest...

— Dragă Ernest, — spunea ea cu o suavitate de Madonă antropofagă; de ce inviți numai femei frumoase?

— Maică dragă, dar ce vină am eu dacă amicii mei s'au căsătorit cu fete simpatice! Lasă, maică dragă, treacă de la tine. Omul e făcut să trăiască în societate...

Și astfel, în fiecare an, de Crăciun, Silivestrii se transformau în „Hotel": expresia sarcastică a lui Mimi. „Servitorii nu mai dovedesc": tot Mimi. „Copiii își fac de cap; cine se mai poate ocupa de ei?": tot Mimi. „Nu mai pot răsufla, nu mai pot sta, nu mai pot ceti, nu mai pot dormi; de dimineață până seara, fă, drege, vezi, organizează": iarăși Mimi. „Trebuie să mă împart în zece": ea, Mimi.

Așa că migrena începea în ajunul Crăciunului. Toată dimineața Mimi nu eșea din etac. „Tăceți, nu faceți zgomot; o doare capul pe Mimi", se spunea pretutindeni. Și firește, o astfel de migrenă o exonera pe Mimi de orișice obligație de gospodină și amfitrioană. Ceva mai puțin fardată, paloarea îi accentua frumusețea de brună cu oval fin și siluetă languros zveltă, — se plimba prin odăi, în căutarea ascunzișurilor cu șoapte de boschet, ale soțului ei ilustru: paj al tuturor femeilor frumoase.

Însfârșit, scandalul bucătarului țigan Budulă Șpanchiul care slujea cu musteți albe pe Ernest Arișteanu, după ce slujise cu musteți panacorbului pe Manole Arișteanu, adevărat edec al Silivestrilor, — se desprindea anual cu aceiași foae festivă a calendarului. După ce muncea savant la răcituri, patiserii și tot felul de bunătăți în care orientul culinar se încrucișa cu occidentul, — în ajunul ajunului, când se apropia ceasul blond al cozonacilor, jignit, fără să mărturisească, de prezența Isabelei Călugăru care se instala autoritar la bucătărie, fugea la crâșma din sat, și tocmai în dimineața Ajunului apărea beat, cu un ceatlău. Frăsina, nevastă-sa, cu toate că știa ce-o așteaptă, an din an, nici nu fugea,

nici nu se ascundea. Resemnată în fața destinului, ca acele fete de Crai jertfite balaurului dela fântâna împărăției, dar slută ca un bulibașă — și ea baragladină, — buzată, șolduroasă, pântecoasă și cu sâni cât cuibul cocostarcului ,îl aștepta pe Budulă în pragul ușei. Budulă încuia ușa, ridica ceatlăul și o toca pe Frăsina ca pe o carne de pârjoale, suduind-o.

— Muerea dracului, afurisito și buzato, na. Îți dă Budulă. Zî: săru' mâna bucatare.

Frășina zicea.

Și Budulă o bătea înainte. Era o bătaie simbolică, administrată tuturor muerilor care se amestecau în treaba bucătarilor. Dar Frăsina — femee — nu isbutea să suporte regimul simbolului. Așa că delaovreme începea să țipe: „Săriți, oameni buni, că mă ucide".

Atunci abea, toată suflarea bucătăriei și grajdului, adunată la ușa casei lui Budulă, intervenea. Ernest Arișteanu era anunțat și sosea cu o cravașă. Oamenii spărgeau ușa — o, ușă pe an, — Ernest Arișteanu intra, iar Budulă se prosterna cu fruntea la pământ ca în fața lui Dumnezeu, spunând cu buzele pe podea:

— Dă, Măria Ta, că'mi ești stăpân.

După ce Măria Sa dădea, Budulă dormea: somn de prunc, veghiat de Frăsina care-i făcea descântece pentru la anul. Iar în dimineața Crăciunului, îmbrăcat în redingotă dăruită pe vremuri de Manole Arișteanu, cu cizme nalte ungurești, cu mănuși albe și țilindru, venea, anunțat, la Ernest Arișteanu, prezentându-și „dimisionul" cu „onor" și cu bătae de călcâe.

— Ai să te mai îmbeți, țigane?

— Un Dumnezeu am, — rostea el solemn, făcându-și cruce, și ridicând apoi mâna spre cer, așa cum văzuse el făcând pe boeri în tabloul Unirii.

În fiecare an avea câte un Dumnezeu până la anul.

Ernest Arișteanu îi dădea două palme, un bacșiș, și un pahar cu rachiu.

— Ei, moș Budulă? îl cercetau servitorii dându-și coate în fața bucătăriei.

— Măria-Sa, Dumnezău să-l ție, mi-o răspins dimisionul.

Cât despre Frăsina, ea nu dădea „dimisionul“ în nici-un an.

Așa dar acestea erau întâmplările cardinale ale Silivestrilor, de Crăciun.

Musafiri prea mulți și anul acesta, între care câteva cucoane „simpatice“, migrena strategică cu palori estetice, a lui Mimi Arișteanu, și scandalul lui Budulă, urmat de bătaia rituală și de somnul premergător respingerii „dimisionului“.

CAP. XI.

Servitoarele, toate tinere, frumușele și curate, se ocupau de sobe și de musafiri, alergând mereu din casă la bucătărie și dela bucătărie în casă, cu încrucișări repezi de lăstuni. Casa zvonea ca un antract la teatru. Duduiau vastele sobe de var în toate odăile, cu gura plină de acel jar fastuos care scântee umed în harbuzoaicele desfăcute pe-o tavă de argint înconjurată de copii, și fierbinte, în casele boerești, iarna, când gerul arde și mai alb decât varul odăilor, la ferestrele duble, cu pervaz ădânc.

Lămpile cu gaz erau aprinse, dând o lumină galbenă ca păpușoiul fiert. Și lumânările ardeau în tricheluri și policandre, așezate departe de perdele, dând o atmosferă de bal de pe vremea polcei și a mazurcei. Dar marile oglinzi venețiene, de pe vremea lui Ienache Arișteanu, cu ovalul încă limpede în malul lui de curcubee, nu mai oglindeau zulufi, nici umeri goi, nici rochii ca un clopot de matase foșnitoare al feminității de atunci: cucoanele veniseră la țară în costum de sky, și nu atât pentru zăpadă, cât maicuseamă pentru oglinzi. Așa cum și bărbații lor veniseră cu puștile de vânătoare, dar își treceau timpul mai ales la mesele de pocker și de bridge, acoperiți de norul de fum al clubului, adus cu ei dela oraș.

Ernest Arișteanu era înfierbântat ca un licean la care au venit verișoarele și colegele surorilor lui. Toți

bărbații, fără excepție, după somnul adânc și lung al după-amiezii de vacanță la țară, se adunaseră în salonul mare, la mesele de cărți, înconjurați de dulcețuri decorative, băuturi verzi, galbene și opaline în pahărele mici, și mereu înoite cafele negre, cu pauzele de priviri și glume aduse de trecerea slujnicuțelor cu forme și obraji de balet rustic. Acolo aveau tot ce le trebue: distracția-tic a după-amiezelor urbane, în libertatea și decorul vacanței, fără de preocuparea scenelor de acasă și a grijilor de a doua zi. Se distrau perfect. Nu le mai trebuia nimic.

Așa că Ernst Arișteanu ieșise din salonul-club, frecându-și mânile satisfăcut, având impresia că e singurul bărbat supraviețuitor dispariției celorlalți, între toate femeile pământului. Rămânea numai problema migrenei vigilente cu ochi de Argus, a propriei sale femei.

— Mimicel dragă, n'ar fi bine să te odihnești puțin, să te întinzi la tine în odae? Ești tare palidă, și fetele astea fumează . . .

Într'adevăr fumeau și Scaferlatti și Maryland și chiar țigarete „Plugar" — ținute în costisitoare tabachere de argint, aur și zmalț — fiindcă după război, odată cu sărăcia se răspândise și snobismul lucrului eftin, cum ar fi țigaretele Plugar de cea mai rurală mahorcă, dar fumate în țigarete de chilimbar; sau pânza de petici, transformată în rochii la cele mai scumpe croitorese.

Dar migrena lui Mimicel, numai dimineața era sihastră; după amiază devenea sociabilă. Așa că Ernest Arișteanu dându-și seamă că ochiul farului conjugal nu se va stinge, se resemnă să navigheze în lumina lui, dar cu tendințe submarine. Astfel, după ce jucă o lungă partidă de „lotto" înconjurat de nimfele albastre ale sky-ului, și după ce le pipăi ostensibil și licit la „baba-oarba", — propuse o ședință de lanternă-magică, acceptată prin majoritate bătăi de palme, cu opinia separată, dar neexprimată decât optic, a doamnei Arișteanu. Cearșaful fu instalat, întins și prins pe un părete golit de tablouri. Luminile fură stinse, obloanele închi-

se. Iar ochii lui Mimi Arișteanu fură astupați de generoasele pleoape ale întunericului.

— Fumatul e interzis, — anunță Ernest Arișteanu, adversar al scrisorilor anonime și al luminilor în întuneric.

Ședința întunericului magic începu, amintind tuturora nevinovatele frivolități ale copilăriei în umbra acestei lanterne dispărute, pe care numai podurile caselor de țară o mai păstrează, și tot ce era desuet în galanteria lui Ernest Arișteanu.

In timp ce proecta tablourile naiv colorate, care amintesc abțibildurile, Ernest Arișteanu improviza explicații glumețe, adresându-se parcă unor bănci școlare. Totul era nevinovat și infantil: mirosul de gaz în încăperea cu pereți albi și căldură de sobă încinsă, care are parcă și un vag miros de zahar ars; fabulațiunea simplistă de abecedar colorat, cu epurași, motani, șoareci eșind dintr'o gheată ca dintr'un horn, păuni, girafe, elefanți, a tablourilor proectate; râsetele care încurajau generos adnotările verbale ale lui Ernest Arișteanu; și marea prezență nevăzută a iernii dindărătul ferestrelor oblonițe, cu fulgii, gerul și vântul ei, care dădea o și mai dulce intimitate încăperii cu râsete. Ca o joacă de copii subt o masă de-a părinților, sau o captivitate voluntară într'un cufăr mare cu capacul lăsat peste șoapte. Intr'o astfel de atmosferă însă, un șold descifrat în treacăt, un sân cuprins cu mâna și dezmierdat cu dosul palmei până când subt sportiva cămașă de lână băețească apărea vârful de săgeată al femeii, — căpătau o savoare unică, în care copilărescul ambianței îmbinat cu adolescența poftei și anonimatul femeii complice, cooperau, dând lui Ernest Arișteanu plăcerile altor vrâste în anii și experiența celei reale.

Excelent tată, după cum se vede, care răsfăța pe copilul din el, lăsându-i pe ceilalți în voia lor. Iar Mimi Arișteanu își proecta solicitudinea de mamă asupra acestui „copil teribil", socotindu-i pe ceilalți mult mai cuminți decât pe tatăl lor.

Grație acestor împrejurări, nicăeri aiurea mai mult decât la Silivestri, Grigri și Roro n'aveau sensația libertății și copilărescul ei abuz.

*
* *

Cu omăt pe căciuliță, palton și șoșoni, Roro intră în salonul meselor de joc.

— Nu l-ați văzut pe tata?

— Pa, Roro. Paa, domnișoară. Paa, păpușică. Ce face cocuța? Pupuia mai suntem! . . .

Așa o întâmpinară cei dela mesele de joc, tratând-o ca pe o păpușă de cârlț drăgălaș cu minte peltică, în loc să-i răspundă la întrebare, — ceiace o indispuse imediat, dându-i un aer demn de pisică printre câini de care nu se teme.

Eși, fără să răspundă, dar și fără să trântească ușa. N-avea nimic de-aface cu musafirii casei. Nici jucăriile pe care i le aduceau, nu intrau în inima ei. Le clădea cu oarecare curiozitate științifică în odaia ei, ș'apoi acolo rămâneau, luând drumul podului. In schimb, mingea lui Nelu devenise soarele odăii, așezată pe măsuța de noapte, la căpătâiul patului, alături de portretul Manuelei Călugăru, verișoara ei.

Din ce în ce, Roro devenea mai demnă și mai gravă. Nimeni nu-i descoperise isprava. Nu mai avea nici-o grijă. Satisfacția acestui noroc, îi dădu libertatea să fie adânc jignită de lipsa de solicitudine a părinților ei față de Nelu care aștepta desbrăcat în antretul din față, alături de „broscoi": Gorîșnic.

După amănunțită și indignată căutare, nimeri în sfârșit în odaia lanternei magice.

— Papa, a venit Nelu! țipă ea ca o goarnă, aducând celor din umbra caldă prospețimea gerului de-afară.

— Maică dragă, lasă-l pe tata. Nu vezi că-i ocupat.

— Sigur, nu vezi cât e de ocupat, — interveni glasul lui Mimi Arișteanu.

— Bine, foarte bine. Pardon. Mulțumesc, — se zburli

Roro în întunericul spart de lumina ușei deschise. Mă ocup eu de Nelu. Și cu domnu client ce fac?

— Phu-hu-hu, fetițo, nu mă amărî! se impacientă Ernest Arișteanu. Dă-l pe seama Isabelei. Pa. Fugi.

Roro închise ușa apăsat. Medită o clipă, cu fruntea încrețită. Apoi, cu gravitatea copiilor rămași oarecum singuri în casele în care părinții au intrat în mintea copiilor, fie îmbătându-se, fie luându-le jucăriile lor, — porni spre antret, cu pași de stăpână.

Pe Nelu îl luă de mână, aducându-l cu ea.

— Poftim, domnule client, — îl invită ea pe Gorîșnic, cu perfectă curtenie în gest și zâmbet. Tata te roagă să-l ierți. Nu te poate primi acuma, fiindcă e foarte ocupat...

Îl trase pe Nelu mai repede, și ridicând ochii spre el, vorbi în șoaptă strict confidențială:

— Se joacă cu Lanterna Magică. Știi, Nelule, vacanța, — îl scuză ea, dând din cap cu scepticism.

CAP. XII.

Cuptorul era altarul unei biserici în noaptea Învierii. Alaiul cozonacilor se pregătea în taină învestmântându-se treptat în aurire ca în odăjdi, pentru splendoarea revărsării blonde ca în lumini de lumânări aprinse.

Așteptarea era gravă în bucătărie. Nimeni nu vorbea. Numai priviri întrebătoare spre cuptor, într'o căldură aromată de vară opulentă.

Isabela Călugăru, într'o amplă pestelcă albă, cu ochelarii pe nas și broboane de sudoare pe fața stacojie de căldură, cetea „Universul", numai ca să dea celorlalți o impresie de siguranță dominatoare. Ea era generalul șef, al războiului cozonacilor. Ca în toți anii, își asumase întreaga răspundere. Faima cozonacilor dela Silivestri plutea ca un răsărit de soare culinar peste toate gospodăriile Moldovei de sus. Victoria nominală era a doamnei Arișteanu. Înfrângere ar fi aparițnut exclusiv Isabelei Călugăru. Pe toți îi impresiona calmul și siguranța ei:

„Cozonacii cresc numai cu foc bun și cu optimism", spunea ea.

Dar nimeni nu bănuia că în pieptul voinic al acestei femei robuste, cu glas gros, bătea o inimă de fetiță invitată la catedră de profesorul de matematică. Numai Manuela cunoștea drama intimă a cozonacilor. Manuela se împărțise între hambar și bucătărie. De aceia, peste pestelca albă la fel cu a mamei ei, dar prea mare pentru grația celor șaisprezece ani care o făceau să apară subțirică în pestelca largă, cu mânicele suflecate și poalele răsfrânte și prinse cu un ac de siguranță, — când eșeaș pe ușă cu precauțiuni de soră de caritate, din pricina cozonacilor, își punea pe umeri paltonul, rămânând cu picioarele în șoșonii descheiați.

— Vezi să nu răcești, fetițo, — o urmărea foarte blajin glasul Isabelei, care arunca spre ea o privire mult mai duios mândră decât spre cuptorul viitoarei victorii.

Și la îndemnul ei, Manuela își încheia mai strâns pulpanele paltonului. Frig și căldură, alternate; emoții de un fel în hambar, și de altfel în bucătărie. Astfel, obrajii ei lin rotunzi căpătaseră ca doi mari ași de cupă. Avea un păr castaniu-auriu ca apele adâncului blănii de lutră al cărei catifelat întuneric se adunase în ochii și în genele ei. Toată ființa ei în pestelcă prea largă, acoperită cu paltonul de câteori eșea și venea îndărăt, fulguită pe păr, gene și umeri, spunea că are numai șaisprezece ani, cuminte și mătăsos împletiți casi cozile ei de fată din Moldova cozonacilor. Le plăcea atât de mult femeilor cufundate la bucătărie în meditația cozonacilor, încât de câteori pleca, ochii lor se întâlneau cu o evlavie zâmbitoare cu ochii Isabelei Călugăru. Și auzeai un glas șoptind în lături: „Ptiu, să nu-i fie dedeochi".

Manuela se ocupa și de Steaua copiilor, și de pregătirile din hambar pentru primirea lui Nelu. Căci sosirea lui Nelu, simplu și incidental fapt divers pentru „domnii de sus", la bucătărie și în hambar era un eveniment care eclipsa zorii cozonacilor și chiar Steaua.

— Nelu-i așa, Nelu-i pe dincolo; Nelu face-așa, Nelu a spus așa . . .

Glasurile lui Roro și Grigri erau două arcuri de

triumf pentru sosirea lui Nelu — un Nelu unic, dar pentru ei ca două armate dușmane, — a lui Nelu care era cel mai frumos din lume — versiunea Roro — și cel mai viteaz din lume, versiunea Grigri. Și Manuela trebuia să concilieze ambele versiuni, ratificîndu-le printr'un necontenit: „sigur, Roro, sigur, Grigri, amândoi aveți dreptate". Copiii erau dezolați că aveau amândoi dreptate, dar incapabil fiecare s'o tăgăduiască pe-a celuilalt, acceptau și înfrângerea victoriei comune.

Sosirea triumfală a săniei dădu semnalul mult așteptat de cei din hambar. Manuela fugi la bucătărie. Iar Grigri aruncă prin hambar o privire de comandant al viitoarei defilări, întrebându-se pentru a zecea oară: „Unde dracu o fi eleva?"

Eleva dispăruse fără urme, de vre-o douăzeci de minute. Și Grigri era îngrijorat. El vroia să-l primească dintâi și chiar exclusiv pe Nelu căruia îi dăduse întâlnire epistolară în hambar, călcându-și cuvântul dat elevei. Și acuma, pe deoparte se temea că eleva l-a trădat — și el o trădase, dar asta era altăceva, — iar pe de altă parte nu se îndura să părăsească hambarul unde el era mai mare.

Dintâi apăru în hambar, Jo, dând laoparte cu majestuoasă indiferență pe amiralul hambarului, eșit la postul de comandă: pe pragul ușei. Apoi, cu fanfare în inima lui Grigri, dar și cu spini, apăru Nelu dus de mână de eleva care abea se putea ține să nu zâmbească diabolic.

— Vrasăzică m'ai trădat, — izbucni Grigri, după ce scutură voinicește mâna lui Nelu, — adresându-se lui Roro.

— Cum te-am trădat? întrebă cu cea mai pură inocență Roro, măturând cu genele ploița de zâmbete din ochii ei.

— Hai nu te mai face! Secretul nostru! Ți-ai dat cuvântul!

— Eu? Mi-am călcat cuvântul?! Nelula, ți-am *spus* eu ceva?

— Nu. Nu mi-ai spus nimic, — răspunse el avocățește fiicei de avocat.

— Atunci de unde *știe*? întrebă Grigri cu glas scăzut și muiat, adresându-se tot elevei, nu lui Nelu.

— De unde știe de hambar? stărui naiv Roro. Foarte simplu. M'a întrebat: Da unde-i Grigri? Și eu i-am răspuns ca orișice fată bine-crescută: Grigri e în hambar.

— Aha! mârîi Grigri, și mulțumit și nemulțumit.

— Stai, continuă Roro, n'am isprăvit. I-am spus: Grigri e în hambar, fiindcă indivizii nu știu să-și primească musafirii în casă.

CAP. XIII.

În zilele obișnuite ale anului, stăpânul hambarului era Boerel. Îl porecliseră așa oamenii din ogradă, fiindcă mama lui îl lepădase într'o noapte a trecutului la ușa casei boerești. Crescuse printre slugi în voe și de capul lui. Școală nu făcuse, fiindcă era surdo-mut din naștre. Sălbatec cu oamenii, se împrietenise de mic cu pădurea, devenind un boer al tăcerii. Astfel se îndepărtase de slugi, trăind și vară și iarnă în hambar cu lemnele de el tăiate și de el clădite cu meșteșug într'un fel de faguri enormi. Avea acolo niște cojoace atârnate de perete, o tărăboanță, un butoi, un strung, fierăstrăul, toporul, bărdița cu celelalte unelte ascuțite și zimțate ale fierului și oțelului, un pat de scânduri, acoperit cu o blană de urs, și un coș cu alune culese de el din pădure pentru veverița lui. O crescuse de mic, îmblânzind-o, devenind și el la rândul lui copacul cu ochi verzi, al unei sălbăticiuni.

Nu fuma, nu bea, nu se închina, dar era muncitor și blând maicuseamă cu vitele și păsările. Pe viteii bolnavi îi lua la el în hambar, îngrijindu-i în legea lui — făcându-le farmece, spuneau oamenii — până ce-i tămăduia.

Copiii Arișteanu îl iubeau fiindcă el le făcuse la țară cele dintâi zmee, cele dintâi săniuțe și cărucioare, un scrânciob, fluere, praștii, cofițe, strâchini, linguri, solnițe, căsuțe de păpuși, toate din lemn curat și parcă

toate cu miros de pădure caşi hambarul lui, caşi făptura lui. Căci trăind numai printre lemne, căpătase şi el mirosul lor.

Şi el îi iubea pe copii: din întâmplare, fiindcă îndeobşte fugea de copiii care pe când fusese şi el copil, îl fugăriseră cu pietre, strâmbându-l şi schimonosindu-l. I se prăpădise veverița: crezuse el. De fapt, i-o furaseră slugile, ducând-o plocon copiilor în speranța unui bacşiş. Roro însă, care ştia din auzite de veverița lui Boerel, i-o dusese în hambar urmată de Grigri, curios şi el să intre în bârlogul lui Boerel. De-atunci, surdo-mutul se gândea la copii cu degetele lui meştere în lemn cum e creanga în rod, dăruindu-le tot ce făcea.

Bine înțeles, scheletul Stelei de Crăciun era opera lui, cu asistența exclamativă şi aprobativă a copiilor. Privise fără de mânie pe copii instalându-se la el. Le făcuse Steaua subt ochii lor. Albă încă, înainte de găteli, o aşezaseră pe blana lui de urs, începând celelalte pregătiri, căci venirea lui Nelu era pentru ei un fel de Crăciun în Crăciun, pe care vroiau să-l sărbătorească printr'un „banchet în hambar". Masa banchetului era o scundă şi rotundă masă de mămăligă, acoperită însă cu un prosop împrumutat dela bucătărie; părinții nu participau prin nimic la acest banchet de taină.

Un samovar fierbea de mult, înconjurat de cești dela bucătărie, din acelea în care se dau fragii de ziua Moşilor, lămâie tăiată subțire, zahar pisat cu vanilie, furat dela cozonaci, şi un păhărel de rom, tot dela cozonaci: romul exclusiv pentru Nelu.

— Ai văzut? se grozăvise Roro, scoțând de subt palton păhărelul adus de furiş dela bucătărie.

— Ce-i asta? Ceai?

— Rom, prostule, rom pentru Nelu. Tu ştii ce-i romul? Într'a patra se învață asta?

— Hă-hă-hăă! Ai să te faci de râs! Nelu bea rom cu halba.

— Ce-i asta „halbă?" consultase la ureche Roro pe Manuela, urgent şi alarmat.

— Un pahar mare în care nemții beau bere, — îi suflase dicționarul improvizat.

— Individule, Nelu-i Român, nu-i Neamț! se răstise Roro triumfătoare și patriotic afirmativă.

Și Grigri înghițise în sec, fiindcă nu pricepuse nimic.

În jurul mesei banchetului, Manuela, Roro și Grigri trebuiau să șadă pe scăunele joase de bucătărie.

Dar Nelu?

Discutaseră lung și serios problema instalării lui Nelu. Un scaun de om mare ar fi fost prea înalt față de măsuță, ș'apoi nu vroiau să admită nimic dela „domnii de sus" — decât bine înțeles, bunătățile furate, — iar să ofere lui Nelu un scaun mare dela bucătărie, nu se putea. Manuela găsise soluția: un butuc.

Acesta era tronul lui Nelu.

— Stai, Nelule, îl invită Roro.

Se așeză, spre încercare.

— Vai, ce bine-ți stă, Nelule. Parcă ești un haiduc.

— Hai să-l fotografiem pe tron, — propuse Grigri care primise un Kodack dela un musafir.

Roro care n'avea habar de fotografie, dar care auzise unele reflecții de-ale fotografilor amatori, — aruncă o privire meditativă prin hambar, deliberă grav cu ea însăși, și se pronunță:

— Imposibil. N'ai lumină.

— Cum n'am? Da asta ce-i?

Și Grigri, triumfător aprinse lanterna dăruită de Nelu.

— Într'adevăr, conveni Roro cu un oftat ipocrit, ai și tu câteodată dreptate.

Și repede adăugă.

— Hai pleacă odată. Nu vezi că Nelu așteaptă...

— Mickey-Mouse, îi spuse Nelu confidențial, după plecarea lui Grigri; să știi că nu iesă nimic. Trebue lumină de soare

— Foarte bine. El te fotografiază la umbră, și eu am să te fotografiez la soare, cu aparatul meu.

Astfel, Nelu debută în hambar cu o lungă poză pe butuc, în timp ce Roro îl lumina ironic cu lampa de buzunar și Grigri îl fotografia conștiincios și sincer.

După fotografiere, îi prezentară, ținîndu-l unul de-o mână și altul de cealaltă, pe Boerel, lemnele, veverița, steaua și toată mulțimea misterioasă a hambarului.

Erau fericiți. Și ei și Nelu.

În casa mare erau „domnii de sus".

În hambar era copilăria și începea Crăciunul. Samovarul cânta încet și cam pe nas, balada apei care fierbe, lăsând din când în când rubine pe tablaua de subt el, ca dintr'o rodie fierbinte. În umbra hambarului, lemnele tăiate erau ca o mulțime blândă cu miros de scoarță de copac. Veverița stătea ca o mirare pe umărul lui Boerel. Era mică și roșie, iar afară, iarna mare și albă.

Când ușa se deschise, ochii celor dinlăuntru se îndreptară spre noul venit. În rama de argint cu fulgi a iernii, apăruse blândă ca în pozele Crăciunului, cu rumenul obrajilor cuprins în auriul cozilor, ținând pe brațele întinse o tăviță de aramă pe care blonzi ca puii de găină în April, abea născuți, calzi încă, puișorii cozonacilor erau aduși de Manuela.

— Nelule, asta-i Manuela.

— Manuela, uite-l pe Nelu.

Exclamațiile inimii copiilor, făcură prezentările.

Și banchetul de taină începu, cu ceai fierbinte și cu miniaturi de cozonaci.

— Roro, da tu ce mănânci? o întrebă Manuela în pauza primei tăceri.

— Eu, uite...

Și Roro întinse un morcov crud din care ronțăia cu toată pofta dinților copilăriei, după ce-și împărțise porția de cozonac individului de Jo, și lui Boerel.

* * *

— Ș'acuma la treabă, — dădu Roro semnalulu, ridicându-se de pe scăunelul ei, și oferindu-i mâna lui Nelu parcă să-l ajute să se ridice de pe tronul vegetal.

Steaua era încă albă ca somnul unui prunc, pe blana de urs a patului de scânduri.

Se adunară toți în jurul ei, începând s'o îmbrace. Pozele cu îngeri, cu Sfinți, cu Dumnezeu, Isus copil și Maica Lui, lucioase și naive, treceau din mână în mână. Manuela

le lipea cu gumă arabică, alături de Nelu care potrivea beteala multicoloră în jurul Stelei. Lucrau cu sârguință și cu bucurie, toți deavalma, mici și mari, într'o intimitate de cuib. Cozile Manuelei răspândeau miros cald de păr de fată mare. Și uneori atingeau obrajii lui Nelu. Nimeni nu vorbea. Se înțelegeau prin gesturi și priviri, fiindcă munca bucuriei e simplă și spontană ca și surâsul. Vrâstele nu-i mai despărțeau. Incetul cu încetul veni și Boerel cu veverița pe umăr. Apoi veni și Jo: parcă și el copil. Și lemnele aduse din pădure, priveau tot într'acolo. Era ca o boltire de mirări în tot hambarul înspre Steaua de pe blana de urs.

Afară, vântul se potolise. Tăcerea fulgilor susura lin. Se întunecase deabinelea. Numai lampa lui Grigri lumina c-o fâșie de raze Steaua și mânile care o înveșmântară. Era frig. Suflarea buzelor trimetea aburi care clădeau încete aureole deasupra Stelei. Erau acolo și copii, și tineri, și cânele cu blană lungă și ochi blânzi, venit tocmai din Alpi, și veverița din pădure, pe umărul lui Boerel.

Ș'atâta taină s'adunase, ș'atâta adâncire în vreme, încât nimeni nu s'ar fi mirat dacă pe ușa hambarului ar fi intrat Magii, și deasupra blănii de urs ar fi lucit Steaua dela Bethleem.

Nici n'o auziră pe Isabela Călugăru intrând.

Stătuse și ea la ușă, privindu-i cu ochi glorioși de victoria cozonacilor.

— Copii, haideți sus să vă pregătiți pentru masă. Acuși aduce supa.

Se ridicară.

— Mamă, vorbi Manuela cu obrajii aprinși, scuturându-și cozile, — domnul Nelu nu-i copil.

— Dumneata ești, domnule, vestitul Nelu! zâmbi familiar Isabela Călugăru, întinzându-i mâna. De ce te iubesc așa de tare copiii?

— Tante Isabela, întreab-o pe Manuela? răspunse Roro.

— De ce pe mine? se apără Manuela cu obrajii în flăcări.

— Cum? Tu nu-l iubești? se minună Roro.

CAP. XIV.

Între „domnii de sus" și „Noi" era nuanța unei prăpastii. „Domnii de sus" erau părinții cu musafirii lor. Adică propriu zi, domnii de sus erau numai musafirii, dar părinții erau *cu* ei ceiace însemna un fel de alianță a părinților cu ne-simpatiile copiilor, deci o trădare a părinților.

Și poate că Roro avea dreptate, deși judecățile ei păreau glume; dar glumele lui Roro aveau un conținut emotiv mai grav decât al oamenilor mari. Crăciunul e al lui Moș Crăciun. Moș Crăciun vine pentru copii. Deci Crăciunul e al copiilor. Deci părinții, mai ales de Crăciun, trebue să fie numai cu copiii. Părnții care nu-s alături de copii înseamnă că i-au trădat și pe ei și Crăciunul lor.

Acestei trădări, Roro opunea alianța „Noi", în care intrau: Nelu, Manuela, Roro, Grigri și Jo.

Dar Isabela Călugăru? Ea era *cu* „Noi", nu *dintre* „Noi". Roro avea specialitatea nuanțelor. De pildă, „individul" era printre „Noi". Cum asta? E greu de explicat. Totuși, Roro simțea lămurit că deși trebue să-l combată mereu pe individ, nu se poate despărți de el. Cam așa: când sunt alături se luptă, dar dacă ar fi departe ar regreta că nu-s alături. Și când sunt alături, deși parcă n'ar vrea să fie, nici nu le pare rău că sunt. Chestiuni foarte complicate. După ce le desbătea îndelung, Roro simțea nevoia să se uite în oglindă, ca să aibă de cine se mira și cui să-i scoată limba.

Așa că la Silivestri, Crăciunul găsise două tabere, încă de cu ziuă. Pentru casa mare cu mesele verzi și Lanterna Magică, hambarul nici nu exista. Dar hambarul declarase în sinea lui că atitudinea „domnilor de sus" e un act de ostilitate. În consecință, hambarul declarase războiu „domnilor de sus".

Hambarul era Roro.

Decum intrară în casă, Roro se ocupă de Nelu. Îl conduse în camera lui, verificând dacă arde focul „strașnic", după cum poruncise Domnicăi. Domnica exagerase, ca în toate odăile dealtminteri. Dar pe soba lui Nelu s'ar fi putut coace castane și gutui, ceiace nu prea corespundea

cu scopul sobei din odaia unui om tânăr și sănătos. Instinctiv, Nelu se uită la fereastră, bine-cuvântând mintal iarna. Apă era în căni, prosoape curate erau, patul frumos înfățat și cu două pleduri groase peste oghial: tot solicitudinea lui Roro, interpretată de Domnica. Pastă de dinți, pahar curat, sticlă cu apă și oglindă pentru ras.

Roro își frecă mânile mulțumită.

Grigri intră, aruncând o privire inspectorală.

— Te rog, părăsește odaia. Vreau să vorbesc personal cu Nelu, — o anunță Grigri, mirat de docilitatea lui Roro care fără să răspundă, se îndreptă spre ușă zâmbind ironic.

Știa ea despre ce e vorba, dar spusese și asta Domnicăi: „Domnică, vezi să nu uiți cumarul".

— Nelule, începu Grigri, după ce verifică dacă ușa e închisă sincer, — pot să-ți vorbesc ca între bărbați: closetul e pe coridor, la dreapta, în fund...

Roro se coborîse în sufragerie, dându-și drumul de sus pe rampa scării.

Mirosea a șuncă fiartă și a cozonaci calzi. Odaia era mare ca o biserică de sat. Masa din mijloc era lungită din amândouă capetele, ca atunci când se întinde aluatul pentru strudel. Două lămpi de gaz îmbrobodite în globuri de porțelan alb mat, cu buchețele de trandafiri, răspândeau o lumină curată ca pânza de in, pe albul de olandă și strălucirea de cristal și argint a mesei puse. Două sobe de var, luminoase ca două dulapuri cu soare, una într'un capăt, alta în celălalt, răspândeau o căldură care destăinuia și mai ispititor bunul miros al Crăciunului în sufragerie. Farfuriile cu turte erau adunate pe bufet: cele cu nucă, robuste și înfoiate ca niște țărăncuțe în vâlnice creț; cele de migdală, ca în crinolină de dantelă; și în sfârșit, Infantele acoperite de smaragde: turtele cu fistici.

Pe o masă rotundă Mitropoliții aluatului, cozonacii moldovei, păreau adunați la un sinod istoric.

Isabela Călugăru tot nu-și scoase pestelca, nici ochelarii. Făcea o maioneză inspectând totodată tăblălile cu aperitive gata să pornească spre salon, zburlite de scobitori, ca niște nâvi răsboinice.

Roro intră fără grabă, acordând întâetate nasului. După

ce și-l vârî în cozonaci, în turte, în jambon și chiar în maioneză, îl ridică spre Isabela, cu un benghi galben.

— Șterge-te, Roro.

— Pe bot, complectă Roro încercând să-și ajungă nasul cu limba, ceiace o determină pe Isabela să i-l șteargă cu batista ei.

— Da voi de ce nu plecați odată? se supără Roro, adresându-se imperativ fetelor cu tăblălile de aperitive. După ce le expedie, veni din nou la bufet.

— Tante Isabela, unde stă Nelu?

Cu ochii micșorați peste ochelarii lăsați pe vârful nasului, Isabela aruncă o privire dealungul mesei, făcând un fel de arpegiu recapitulativ.

— Acolo în fund, — arătă ea cu lingura de maioneză.

— Lângă cine?

— Lângă tine, Manuela și Roro.

— Merçi, răspunse Roro în doi peri.

— Nu-ți convine?

— Mie da, da de ce să stea Nelu la coadă cu copiii...

Isabela ridică din umeri.

— Dă, fetițo, tu știi...

— Știu, — oftă Roro, dând un imaginar picior în masa „domnilor de sus". Și ce înghesuială e la coadă! Ca la galerie...

Făcu o pauză meditativă, în timp ce lingura se rotea în maioneză cu o mișcare de titirez.

— Hm! Hm! făcu ea din gât. De mult n'am mai fost răcită. Hap-țiu!

— Na! Când ai răcit?

— N'am răcit, zâmbi Roro. Dar lângă ușa din fund am să răcesc: acolo trage.

— Aha! făcu Isabela cu o mișcare a capului de sus în jos, rămânând parcă gușată. Nu-ți convine locul. Am înțeles domnișoară Roro!

— Ai înțeles! izbucni Roro cu ochi strălucitori.

— Na, parcă-i greu! Vrei „Katzentisch".

— Da, vreau masa mea, — întări Roro convinsă că aceasta era traducerea cuvântului nemțesc.

— Numai tu?

— Ei... „Noi", — vorbi galeș Roro.

— Care?

— Cei dela coadă: Nelu, Manuela, eu și Grigri.

— Și pe mine nu mă inviți?

Roro culese cu degetul cel mic un strop de maioneză de pe coada lingurei. Îl gustă savant.

— E bun. Grozave maioneze faci tu!... Pe tine te invit la cafea.

CAP. XV.

Masa mică era lângă masa mare ca o barcă lângă un vapor.

— Grigri, îl interpetă Roro cu glas tare, dându-i un picior pe subt masă și făcându-i cu ochiul; — cine e cel mai mare din sufragerie?

— Nelu, — țipă Grigri numele, ca pe un an știut la lecția de Istorie, măgulit că a înțeles.

Și începură să râdă amândoi cu fața în șervetele înodate după gât.

— Cine-i tânărul? întrebă o doamnă pe Ernest Arișteanu, arătând spre Nelu.

— Secretarul meu.

— Interesant profil.

— Ia te rog. Uită-te mai bine la vis-à-vis-ul lui. Ce zici?

— Da... nostimă fată. Secretară?

— Nu, maică dragă, nepoată.

— „Nepoțică?"

— Nepoțică-mi ești tu, băiat cu sâni dulci.

— Ssst! Il y a des ennemis!

Manuela se ocupa de mâncarea și ținuta copiilor, supraveghindu-i, ajutându-i, retăindu-le bucățile prea mari, având o alternativă mișcare de aplecare spre unul și spre altul. Dintre obrajii feminini ai ei erau singurii nefardați și nepudrați; apăreau oval și netezi în dimineața tinereții. Dintre toate mânile feminine — cu excepția mânilor de gospodină ale Isabelei, și a mânilor cu gropițe ale lui Roro — numai ale Manuelei nu aveau unghii roșii. Condeiul tezelor, al temelor și al extemporalelor, chiar și absent, le dădea o ascultare și o meditație școlărească.

Se „gătise" pentru masa cu musafiri îmbrăcându-se cu o rochie de catifea neagră cu guleraș alb, abea decoltată în jurul gâtului. Brațele goale, mirate. Cozile aurii. Picioarele, în pantofi noi, cuminte alăturate subt masă.

Era luminoasă, blândă și râzător timidă, ca acei struguri singuratici copți în vița din fața cerdacului unei case bătrânești.

Involuntar, ca ochii tuturor bărbaților, și ai lui Nelu evaluau și comparau. Erau multe femei frumoase la masa mare. Dar erau astfel îmbrăcate, cu trupul agresiv feminin în toate mișcările destinate parcă exclusiv bărbatului, sau unei oglinzi prealabile, încât ochiul era obligat să le desbrace. Le jupuia scurt, ca pe-o banană, și le arunca. Acest gest îl provocau îndată în ochii spectatorului bărbat.

Cu toate șovăirile nubilității, și Manuela era frumoasă. Și totuși, ochii îi respectau haina, mulțumindu-se s'o privească așa cum le apărea, până când un început de zâmbet le răsplătea castitatea contractului. Și totuși, niciuna dintre acele femei frumoase, nu dădea o mai emoționantă impresie de feminitate, decât cea mai fetiță dintre ele, cea mai crudă, Manuela, care părea sora ceva mai mare a lui Roro, și sora mai mică a tuturor fetelor din mormintele trecutului și din portretele lui.

Avea în ea, fetița cu cozi aurii și ochi negri lin desvăluiți de mișcarea genelor parfumul întâii nopți cu liliac înflorit într'un oraș de provincie.

— În ce clasă ești, domnișoară? o întrebă Nelu.

— Într'a șasea.

— La Roman?

— Da, la Roman.

Nelu zâmbi.

Manuela se înroși, aplecându-se grăbită spre copii. Ea dela Roman socotea pe avocați atât de deștepți — fiindcă pot vorbi când vor și oricât, — încât orice răspuns de-al ei la o întrebare de-a lor, credea că-i o prostie.

Și totuși nu putea răspunde decât „prostii", la întrebările domnului avocat Antohi. Tot ce nu era „prostie", toate miile de gânduri și întrebări din ea, erau ca o mare tăcere de stele, ascunsă în tumultul inimei. Numai la școală răspundea tot ce știa, căpătând note bune. Dar cu oamenii mari nu putea vorbi. Nici chiar cu mama ei.

Știa că-i condamnată la tăcere. O tăcere pe care-o adora ca pe-o carte de versuri, cetită într'ascuns.

Cu toate acestea, prietenul copiilor n'o intimida. Se „jucase" cu ei în hambar, cu-atâta simplicitate și bunăvoință... Bună-voință? Adică indulgență. Sigur, o tratase și pe ea ca și pe verii ei: copii. Dar ea nu mai era copil. Nu: domnișoară.

Îndrăzni să-l privească, întâlni privirea ochilor albaștri, și se înroși până în vârful urechilor. Era o proastă! Se făcuse de râs. Ce putea el să gândească despre o fată care tace, tace, tace, — și se roșește.

Dacă n'ar fi fost rudă mai umilă a familiei Arișteanu — nedeprinsă cu răsfățul — și dacă n'ar fi fost atâta lume străină la masă, ar fi fugit la ea în odae, s'ar fi culcat în pat, cu lumina stinsă și ar fi plâns o sută de ceasuri într-o singură batistă, — fiindcă era și mai proastă tocmai atunci când ar fi dorit să nu fie.

Proastă, rău îmbrăcată, demodat îmbrăcată, prea grasă, stângace în mișcări, cu mâni vulgare și cu cozile acestea de-o sută de ani în urmă, de pe vremea străbunicelor. Și le scutură cu o molatecă și încântător de blândă mânie, dându-i lui Nelu impresia c-o vede într'un hamac de vară apărându-se de-o frunză căzută din creanga de deasupra.

— Grigri, ce zi este astăzi? întrebă tare Roro. Zi că-i Ajunul Crăciunului, îi șopti ea repede ca atunci când „sufli" vecinului de bancă.

— Ajunul Crăciunului, — răspunse disprețuitor Grigri.

— Daa! Eu uitasem! Știi, cu-atâta apă... se strâmbă ea ca în fața unei inundații, arătând paharele cu apă, și stilclele, tot cu apă, de pe masa lor.

Era și vin, alături de Nelu. Dar amintirea celui dela Iași era prea recentă. Așa că acceptase de bună-voe regimul copiilor.

Masa mare însă, nu mai acorda nici-o atenție celei mici. Era pe sfârșite. Conversațiile deveniseră gălăgie, zâmbetele, râsete. Paharele se umpleau și goleau repede, cu roș și galben alternat în cristalul lor sunător. Și alături de băuturi, fumul țigărilor și pipelor încețoșând claritatea luminii, îi împletea pe unii cu alții laolaltă, într'o dezordine și o fraternizare de sfârșit de masă copioasă, lăbărțând și gesturile, și glasurile, și privirile. Nu încă beție.

Dar pragul ei de tobogan. Lipsa lăutarilor — instinctiv resimțită de bărbați, ca o țiuire la ureche — era înlocuită prin vociferări.

Văzând că aluziile nu găsesc ușă de intrare, Roro interpelă direct pe mama ei care prezida masa cu o paloare de Madonă ai cărei ochi se oțeleau spre Ernest Arișteanu.

— Mamă, da noi n'avem dreptul să bem un pic de vin... de Crăciun, — completă ea.

— Copiii nu beau, — răspunse aforistic doamna Arișteanu.

— Da sunt și oameni mari la masa Mea, — replică Roro, devenind cu dârzenie amfitrioană la masa mică.

Tocmai sosea șampania. Căpătară două cupe și două pahărele de liqueur, trimise de Isabela Călugăru, căci Mimi Arișteanu îi uitase.

Tot Isabela încredință lui Nelu o sticlă plină, rugându-l să o administreze. Ea începuse preparativele cafelei negre într'un uriaș ibric.

— Eu... începu Manuela.

Vroise să adaoge: „Nu beau", — dar nu îndrăznise. Luă din mâna lui Nelu cupa în care șampania graseia într'o roire de spume, o așeză pe masă în fața ei, si neștiind ce să mai facă, o ascultă ca pe un instrument de muzică atins, dezmierdându-i cu unghia buza brumată.

— Nelule! îl dojeni Roro cu o vibrație de râs în nările dilatate.

Și Nelu văzând că n'o poate păcăli, se supuse, turnând șampanie peste gulerașul de spumă al miniaturei de pahar.

Masa mare ciocnea cupele de șampanie, cu închinări curtenitoare. Clinchetul muzical al cristalelor, sopran prelungit, trecea ca un fir de argint numai printre nume de femei — Mimi, Dudu, Margo, Zizi, Elena, Piți — făcând un șirag frivol de jur-în-jurul mesei.

Roro aruncă o privire disprețuitoare „domnilor de sus": prin domni, înțelegea și doamnele cu costum de sky — și ridicându-și pahărelul sus de tot ca spre un răsărit de soare vorbi:

— Tu pentru cine toastezi?

— Pentru Nelu, — răspunse categoric Grigri, dar vădit preocupat de altăceva.

— Eu? se întrebă ea singură. Pentru Nelu. Tu, Manuela?

Ca arsă de ger, Manuela își acoperi obrajii cu palmele.

— Caşi voi, — răspunse ea în şoaptă şi încercând să surâdă fiindcă mai-mai îi venea să plângă.

Între timp Grigri se apropiase de Nelu întrebându-l ceva la ureche. Nelu îi răspunse în şoaptă.

— Aha! se dumiri Grigri reluându-şi locul. Ascultaţi, noi închinăm aşa, ascultaţi: Trăiască Nelu Căpitanu, hip-hip, ura. Ţineţi minte?

— Bravo ţie, băete, — aprobă Roro. Ai memorie bună: n'ai uitat ce te-a învăţat Nelu la ureche.

— Asta-i! Eu ştiu demult asta. Dela football.

— Începem. Una, două trei. Trăiască Nelu Căpitanu, ţipă Roro c'o mie de greeri în ascuţimea glasului.

Şi toţi în cor:

— Hip-hip, ura.

Dădură duşcă pe gât cupele şi păhărelele. Şi Manuela, cu temeritatea timizilor.

— Copii, nu cumva v'aţi îmbătat?

Toate capetele mesei mari erau întoarse spre masa mică.

— Maică dragă, lasă-i în pace: petrec şi ei.

Capul Manuelei ardea fraged ca un coş cu cireşe de Mai. Ochii dela masa mare o văzură şi se opriră asupra ei.

— Delicioasă vrâstă, — vorbi un glas de femee.

— Delicioasă fată, — rectifică un bărbat.

Şi Isabela Călugăru care acceptase fără nici-o amărăciune complimentele adresate surorei ei pentru şunca, turtele şi cozonacii făcuţi de ea, — murmură deajuns de tare:

— E fetiţa mea.

— Aţi văzut? le şopti Roro. Petreceam mai bine decât „domnii de sus". Toţi se uită la noi scrâşnind din dinţi.

Nu scrîşnea nimeni din dinţi, dar Roro agreia în unele ocazii expresiile tari.

Prin cupa de şampanie Manuela trecuse dintr'un anotimp — al obrajilor roşii — într'altul: al râsului cu ochi strălucitori şi capul uşor răsturnat pe spate, lăsând s'apară palpitaţia dulce a liniei de subt bărbie. Râdea. Pretextul: vorba fetiţei.

— Scrâșnind din dinți, Roro?

— Da, aprobă Roro, zâmbind cu modestie.

Nelu își turnă din nou șampanie. Manuela, având în brațul gol alungirea unui gât de lebădă, îi întinse cupa ei goală.

— Nu vi se pare că mergem mai iute? întrebă ea pe copii, cu ochii scânteetori și orbiți cașicum ar fi privit izbucniri de artificii.

Nelu zâmbi, și întorcând capul, consultă din ochi pe Isabela Călugăru. Mama Manuelei ridică din umeri, surâzând indulgent. Era atât de frumoasă fetița ei, încât nu-i venea să-i refuze vibrația de diamante pe care șampania o aprindea în tinerețea ei.

— Pentru cine bei, Nelule? îl întrebă Roro.

— Dintâi, pentru cea mai frumoasă domnișoară...

Pieptul Manuelei se ridică și se lăsă iute.

— ...apoi, pentru cea mai drăgălașă fetiță, și la urmă, pentru prietenul Grigri.

— Nelule, care-i diferența dintre „frumoasă și „drăgălașă?"

— Tu, Mickey-Mouse ești drăgălașă...

— Merci, Nelule, am înțeles. Și mă iubești și pe mine?

Valul copilăresc al sângelui izbucni și în obrajii lui Nelu.

— Pe tine te iubesc, — stărui el, desnodându-i șervetul dela gât.

— Și pe mine, — oftă ea.

CAP. XVI.

Bărbații nu vroiau să plece din sufragerie unde prinseseră rădăcini prin necontenita succesiune a sticlelor de șampanie. Dar nevoia de lăutari devenea tot mai acută. Ernest Arișteanu, mereu preocupat de grupul nimfelor albastre de care dorea să dispue singur dădu o dispoziție în șoaptă. Sania porni în galop spre sat. Și după un sfert de oră, pe pragul ușei apăru o gușă cu țimbal, un rîs hlizit cu ochi ca maslinele, ducând o

vioară jigărită ca un câne rîios, și o vioară secundă, umilă în redingota verzue.

Venise cheful din sat, cu sania boerească, intrând cu smerenie pe pragul căldurei, șampaniei și al cinstitelor fețe.

— Auuu, — hăuli cu glas enorm de bou, în stare să răsune peste două sate, gușa cu țimbal. Viorile țiuiră.

Și în aplauze care aprinseră un zâmbet viclean pe fețele țiganilor, parcă mai pieptoși, toți trei înaintară spre masa boerească.

— Copii, — îi mătură c'un gest autoritar al mânei, doamna Arișteanu.

Și demnă, ea cea dintâi, se ridică și plecă.

Pe urma ei, Ernest Arișteanu prinse mâna vecinei, ridicându-se cu ea, și pe rând culese pe toate fetele albastre din jurul mesei. Ținându-se de mână, cu el în frunte, formară un fel de serpentin care izbucni din sufragerie prin toate odăile casei, cu chiote și cântece. Astfel nimeriră și la ușa odăii de sus în care Nissim Gorîșnic își aștepta consultația. Ușa era închisă. Tumultul se opri în fața ei, bătând-o cu pumnii.

— Dar ăsta cine-i? întrebă Ernest Arișteanu dând cu ochii de Gorîșnic care le deschisese ușa palid și rătăcit.

— Eu ești client dela domni prufesur, — explică el gângav, dându-le parcă pașaportul prezenței sale.

— Ați auzit, fetelor? El e clientul lui domnul profesor. Unde-i domnul profesor? Cine-i domnul profesor? Și de ce-i profesor domnul profesor?

— La masă, șopti zăpăcit Gorîșnic.

— Hai să-l căutăm pe domnul profesor.

Și călăuzit de Ernest Arișteanu, vicleimul își urmă spiralele investigatorii din capătul cărora avea să izbucnească un patefon și dansul până dimineața.

Îndată după „nebuni", un ciocănit politicos răsună la ușa lui Gorîșnic, și capul lui Roro se ivi prin deschizătura ușei, aducând și trupul după el, căci Roro intra în rate în odăile oamenilor necunoscuți.

— Ai avut tot ce-ți trebue, domnule? îl întrebă ea. Da n'ai mâncat nimic! se alarmă ea văzând mâncările de pe tabla intacte.

— Mata eşti fitiţâ dela domni prufesur?

— Da, domnule.

— Şi mâ rog, pâpa n'ai sâ vii la mini?

Roro aruncă o privire spre uşa pe care abea pornise dansul „domnilor de sus", şi răspunse:

— Mata culcă-te. Tata are musafiri. Mâne am să-l aduc eu la mata. Noapte bună, domnule.

Ii întinse mâna şi plecă.

Şi după ea, în casa care vuia de veselie, Gorîşnic rămase şi mai singur cu litania celor şapte nume: Eizic, Ghitla, Ruhăla, Şaia, Şoil, Iza şi Rebeca.

— Mamă, nu eşti supărată? o întrebă Manuela pe mama ei, cu faţa împăenjenită de rîs.

— De ce să fiu, fetiţo! Distrează-te.

— Ştii, aşa de bine petrec!

In salon se şi pornise dansul.

— Dumneata nu te duci să dansezi, domnule Antohi? îl întrebă în treacăt Mimi Arişteanu doritoare să arunce un băiat frumos în drumul lui Ernest Arişteanu.

Manuela închise ochii, c'un frig în spate.

— Mulţumesc, doamnă, nu dansez. Am treabă cu copiii.

Porniră toţi trei spre odaia lui Roro.

Manuela era atât de fericită încât atinse în treacăt mâna lui Nelu, şi roşie, fugi înaintea lor spre odaia lui Roro, având un cer cu clopote în bătaia inimii.

Roro nu se îmbrăcase încă. Gesticula, parcă făcând un descântec, în faţa lui Jo.

— Ce faci aici, Roro? o întrebă Manuela.

— Da unde-i Nelu?

— Vine în urmă.

— Eu . . . vorbeam cu Jo.

— Haide odată, — se răsti Grigri din prag.

— Aa! Dumneata eşti grăbit?

— Sigur.

— Atunci du-te singur. Ai lanternă.

Grigri se bosumflă. Avea lanternă, dar n'avea curaj să plece singur spre hambar.

Ca să-l consoleze Nelu îl luă de bărbie:

— Lasă, Grigri, noi bărbaţii mergem înainte.

Cu un şoşon în mână, Roro ridică ochii spre el.

— Ba nu. Fiecare domnișoară merge cu cavalerul ei. Tu, Nelule, cu Manuela . . .

— Și tu, Mickey?

— Eu cu Jo.

— Și eu? sări Grigri.

— Tu cu lanterna.

CAP. XVII.

Cu toate că-i veneau și pe gene, fulgii îi păreau departe Manuelei ca niște sate albe revărsate pe coasta unui munte de cremene într'o noapte de primăvară când tot pământul e înflorit de toporași.

— Ce cald e! șopti ea dând să-și deschee paltonul.

Dar mâna lui Nelu îi acoperi mâna, oprind-o. Și alți toporași înfloriră noaptea de primăvară din satele ninsorii.

Brațul lui Nelu era subt brațul Manuelei: așa hotărîse Roro care venea în urmă cu mâna în capul lui Jo. Cel din urmă venea Grigri cu farul: dela lanternă îl avansase la gradul de far.

Lopețile făcuseră pârtie prin omătul înalt. Așa că toate drumurile din ogradă erau ca niște tunele de marmură. Dela ușa casei până la hambar erau vre-o treizeci de metri, nu mai mult ca dela ușa unei biserici până la altar, dar pentru o mireasă un astfel de drum e mult mai mare decât cele mari pur și simplu. Pentru Manuela, drumul dela casă până la hambar, rămas în urmă cu două amintiri: brațul lui Nelu subt al ei, mâna ei într'a lui Nelu, — fu atât de lung, încât la ușa hambarului oftă în gând: „Ce repede-a trecut".

Boerel le făcuse o surpriză, ridicând în cinstea lor, la ușa hambarului, statuia omului de omăt cu ochi de cărbune. „Farul" lui Grigri sculptă din nou conturul celui gros, fălcos, rotund și cu capul tuns chilug, ca un Ion recrut al iernii.

— Nu-l fotografiezi și pe dumnealui? propuse Roro.

— Ce spui prostii? Noaptea!

— Sst! Nu țipa, — se încruntă Roro.

Intr'adevăr, nu numai ea, dar toți simțeau nevoia de-a vorbi încet în preajma Stelei care-i aștepta în întunericul hambarului, pe blana ei de urs, împodobită și frumoasă ca o Maica Domnului cu pruncul ei în brațe, veghiată de ochii lui Boerel și ai veveriței de pe umărul lui.

— Cine-o ia? întrebă Grigri.

— Nelu, — răspunse Roro.

— Sigur, — Nelu, aprobă Grigri.

— Da, Nelu, — se resemnă Manuela privind cum Steaua îl lua locul.

Porniră după Nelu privind Steaua înălțată printre fulgii care s'adunau în jurul ei și-al zvonului încet de zurgălăi, ca mieii. Drum blând pe subt ferestre. Vântul căzuse. Era'ntre fulgi o pace albă ca între hulubi fără de uliu pe de-asupra lor. Iți aduceai aminte că au fost odată îngeri în copilărie; fulgii veneau din cerul lor. In fiecare fulg era și un „a fost odată" ca în odăile bunicilor unde adorm copiii și pisicile mai bine. In fiecare fulg era și amintirea altui fulg, în fiecare clipă și amintirea altei clipe, totul era și vechi și nou, și parcă iarna se'ntâmpla în jurul leagănului lui Isus în anul când era copil, nu în mileniile începute cu mormântul Lui.

— Unde cântăm? întrebă Grigri.

— Mă sui, Nelule? îl invită Roro, fără să răspundă lui Grigri.

O luă în brațe, ridicând-o la fereastra sufrageriei.

Se bălăceau în cântecul țiganilor toți cei din jurul mesei, ca porcii în glod gras după o arșiță de vară.

Din brațele lui Nelu, ochii Stelei, de subt fruntea lui Roro, priviră și'n salon. Dar înainte de-a zări ochii fetiței, Ernest Arișteanu în corp la corp ritmic, văzu Steaua înălțându-se. Și din plin dans, c'o mână îi făcu semn să plece.

— Haidem.

Ținură sfat lângă cerdac. In mânile lui Nelu, Steaua se întrista subt fulgi.

— Atunci ce facem? întrebă Grigri.

Parcă nimeriseră la o casă străină. Și se mirau oa-

recum că nu-i latră cânii. Roro își mușca buzele, frământând cu degetele capul lui Jo cașicum acolo ar fi fost sediul soluției.

— Grigri, ia Steaua.

— Eu? se miră el și surprins și măgulit.

— Tu. Poți să-mi spui merci.

— Merci.

— Tu, Nelule, du-te în casă și invit-o pe tante Isabela să vie cu tine în cerdac... da știi, eșiți așa boerește, — vorbi ea cu emfază deschizând cu brațele o imaginară ușă de palat împărătesc. Și noi vă întrebăm, da știi, noi ne facem că nu vă cunoaștem: — Boeri dumneavoastră, primiți colindători? Și voi ne răspundeți: Cu plăcere, oameni buni... Și noi cântăm numai pentru voi, — vorbi ea cu mânie, dând din picior; și voi...

Avu un zâmbet de o încântătoare viclenie, făcând o reverență:

— ... ne dați ce vă lasă inima.

*

* *

Alta-i ninsoarea, când eși pe ușa de dinfața casei, și când te întâmpină la scara cerdacului cu trei copii veniți cu Steaua.

Cântecul lăutarilor din sufragerie se încrucișa discordant cu patefonul dansului din salon, peste zarva glasurilor, dând casei de țară un zvon de oraș care petrece după miezul nopții.

Nelu închise ușa. Isabela Călugăru respiră adânc. După căldura și mirosul de fum, mâncări, și parfumul odăilor, aerul iernii intra în piept, pur ca aroma unui mare fruct al spațiilor gerului.

Cerdacul era în iarnă ca pe pragul lunii. O lumină albă și o tăcere albă îl împrejmuiau într-o plutire de aureole.

In timp ce Nelu o căutase pe Isabela Călugăru, punând-o la curent cu dorința lui Roro, copii plecaseră până la poartă. In clipa când ușa casei se deschise, porniră și ei dela poartă înspre cerdac, păsind apăsat prin

omătul mereu nou, afânat de ninsoare. Veneau cu fulgii ca dintr'o mare depărtare, îmbrăcați peste paltoane cu blănițe albe de zăpadă. Grigri în frunte: cu mândria de-a fi purtătorul Stelei, dar și cu desperatul efort de-a n'o scăpa din mânile încleștate.

Se opriră la scara cerdacului pe treapta căreia Grigri puse un picior într'o atitudine de soldat care predă steagul unei victorii.

— Acasă boerii? întrebă Roro.

— Acasă.

— Boeri dumneavoastră, primiți colindători?

— Primim, cu mare plăcere.

Roro vorbea ca o fetiță din poveste, cu smerenie. Credea în teatrul ei și'n dialogul mai dinainte știut, ca într'o poveste pe care ea ar fi istorisit-o altora, dar o poveste aevea întâmplată. Pe toate cele patru zări ale sufletului ei, copilăria ningea acoperind urmele pașilor lui Moș Crăciun care se apropia de gura sobei. Era în plin mister de iarnă.

Steaua părea că atipește în mânile lui Grigri. Se trezea, tresărind, c'un zvon timid de clopoței subțiri. Parcă era pe-aproape o stână de primăvară.

— Incepem, — șopti Roro, dând un ghiont lui Grigri. Acuma.

Incepură numai ei.

Manuela visa cu ochii deschiși în iarnă ca în fundul unei mări cu mărgean alb, prin străveziul căreia, departe tare, ca un cer albastru cu soare, apărea capul unui băiat cu ochi albaștri, cu ochi de primăvară.

„Sculați, sculați, boeri mari,
Prostule, taci din gură . . ."

Și cântecul se opri între patru ochi zburliți de mânie și dispreț reciproc. Amândoi cântau falș și în dezacord, dar Roro se grăbise să-și exprime indignarea în timp ce Grigri lupta eroic să închege un început de cântare. Gata să pornească înspre Roro ca o catapultă, Steaua se opri în drum, căci dela spatele copiilor, trezit

din somn, dar încă în somn, alt glas se înalța, pur și puternic, vibrant în tinerețea lui de argint ca plopul în lumina lunii.

„Sculați, sculați, boeri mari,
Florile dalbe,
Că vă vin colindători,
Florile dalbe,
Noaptea pe la cântători,
Florile dalbe..."

Cânta Manuela printre fulgi, dar ca subt cer albastru. Îi ardeau și ochii, și obrajii și buzele. Buzele singure își aduseseră aminte de secretul lor, de mândrul lor secret: glasul de argint pe care Manuela îl uitase.

Cânta, venind din veacuri cu un cântec vechi.

„Sculați, sculați, boeri mari,
Florile dalbe..."

O Stea era în mânile copiilor, dar alta și mai tainică se ridica în pieptul ei, sus înălțată, până'n strălucirea ochilor cu fulgi pe gene.

O Stea ședea în iarnă și în mânile copiilor; alta ședea în inimă. Fulgi albi cădeau pe una din vechimea iernii; străluciri cădeau pe alta din întâia prospețime a lumii.

Și glasul care se înălța tot mai puternic și mai plin, în valuri tinere de-argint, ducea ninsorii albe, și mai albe, florile din cântecul atunci născut, ca și Isus, subt strălucirea ca de Stea din Bethleem a ochilor albaștri.

— Sărut mâna la boeri. Să trăiți și la mulți ani cu sănătate și noroc, — răsună bufon după vibrația cântecului amuțit, glasul lui Roro.

Steaua din mânile lui Grigri, capitulase, culcându-se pe scară, ca un „rănit în războae".

Ochii lui Nelu priveau în sus. Glasul plutea încă în ninsoare, dându-i o viață nouă, o splendoare eminesciană ca acea „mândră glăsuire a pădurii de argint".

Niciodată nu-l emoționase în așa măsură un alt glas, cu toată simplicitatea naivă a cântecului.

Plin, pur, amplu și neted. Un glas vrednic să răsune subt bolți de catedrală printre înalte acorduri de orgă și dangăte prelungi de clopot.

Isabela Călugăru o luase în brațe pe Roro, sărutând-o.

Trecu în brațele lui Nelu, lăsându-l pe Grigri în brațele Isabelei.

— Da unde-i Manuela?

O căutară toți deodată, întorcând capetele spre scara cerdacului.

Dispăruse.

In locul ei, ninsoarea căzând numai din norii iernii, părea bătrână tare, sură, numai din câlții vechimilor cu painjeni.

CAP. XVIII.

Camera lui Roro era alături de-a lui Grigri, cu o ușă despărțitoare. Și la Iași erau vecini. Așa că Roro cunoștea toate zgomotele „individului". Și uneori chiar specula informațiunile pe care i le dădea acuitatea urechii ei. Căci individul era cam leneș în ce privește spălatul. La Iași, operațiunea era simplă. Se ducea în odaia de bae, se vâra subt duș și consuma tot cazanul, spălându-se și pe dinți tot subt duș unde-și trecea timpul cântând cu voce de tenor sau de soprană diverse cântece galante sau răsboinice, auzite la școală. Dar la Silivestri, unde nu era bae, lucrurile se complicau. Spălatul integral și conștiincios cerea îndemânare și efort. Individul trișa, amânând zilnic efortul și întrebuințând resursele îndemânării pentru a da impresia că se spală primejdioasei sale vecine, invulnerabilă subt acest raport. Ce făcea individul? Simfoniza spalatul, făcând zgomote onomatopeice, trântind lighenele, oftând ca subt duș rece, ciocnind cănile; și mai făcea și apărae cu atâta abundență încât deseori câte un fir de apă trecea

pe subt ușă, apărând în camera lui Roro, ostil lui Jo și papucilor ei de noapte. Dar toate acestea le făcea îmbrăcat, căci Roro știa perfect zgomotele îmbrăcării și desbrăcării individului, și-l auzea îmbrăcându-se înainte de-a începe lupta cănilor și lighenelor și foșnetele impetuoase ale apei vărsate de sus.

In fiecare dimineață, când se întâlneau la cafea, Roro îl anunța confidențial:

— Nici azi nu te-ai spălat. Să-ți fie de bine!

— Iar m'ai spionat! Am să-ți arăt eu ție!

Și totuși cearta nu începea, fiindcă Grigri nu vroia să se compromită față de musafiri și servitori.

Dar cu vremea, terorizat de șantajul pe care Roro îl făcea zilnic, amenințându-l că-l divulgă, Grigri se sacrificase, începând să se spele zilnic. Cum? Asta-i altăceva. Dar se spăla, făcându-și o amară datorie în fața conștiinței sancționate de după ușă.

Așa dar, Roro se informa prin sunete și zgomote asupra întâmplărilor de alături, ușa despărțitoare căpătând sensul unui ziar cetit cu urechea. Iată de ce Roro putea să intre oricând în odaia individului, fără să mai bată la ușă, neriscând să-l găsească în poziții delicate.

In loc să asculte, de data aceasta Roro medită în fața ușei despărțitoare. Auzea o tăcere suspectă. Individul nu dormea — când dormea, sforăia — nici nu se gândea în pat — când gândea, adormea și sforăia — nici nu cetea, când cetea noaptea îl apuca frica și făcea zgomote oribile ca s'o deștepte și pe Roro, obligând-o astfel să țipe la el.

Și totuși, se întâmpla ceva dincolo. Ce? Noaptea Crăciunului. Vizita lui Moș Crăciun. Ghetele puse la sobă. Dar individul pretindea că nu crede în Moș Crăciun, că numai „cocuțele" mai cred, și că, în consecință, el nu-și mai pune ghetele la sobă.

Roro intră brusc, descoperindu-l pe Grigri cu toate ghetele, pantofii, papucii, galoșii și șoșonii în front de Crăciun la gura sobei.

— Aha!

Bine înțeles, amândoi erau desculți, fiindcă și în-

călțămintele lui Roro îl așteptau pe Moș Crăciun la gura sobei. Grigri era în pijama; Roro la fel.

— Ce cauți la mine? — o întrebă el punându-se în fața sobei, bine înfipt în picioarele îndepărtate lateral, într'o atitudine de lupte greco-romane.

— Tu îl aștepți pe Moș Crăciun?

— Eu? Ce-s prost ca tine?

— Da pe cine aștepți?

— Pe nimeni.

— Atunci culcă-te.

— Treaba mea. Ce, îmi dai ordine în odaia mea?

— Nu, da spun, — vorbi Roro cu o blândețâ perfidă. Vroiam să te rog ceva . . .

Grigri se înfipse și mai tare, cu mânile în buzunarele pijamalei, apărându-și parcă avutul.

— . . . Împrumută-mi mie pe la noapte, asta, cum se cheamă?

Naiv, Grigri îi urmări mișcarea degetelor piciorului; întâlnind alineerea încălțămintelor.

— Botinele, — țipă el isteț și agresiv. Nici cuvintele nu le mai știi! Ai să rămâi repetentă într'a întâia.

— Da, botinele. Împrumută-mi, te rog, botinele tale, adică nu numai botinele: tot ce ai acolo. Se vede că le-ai pus la uscat! se prefăcu că explică prezența lor la soba lui Moș Crăciun. Și la mine în odae arde focul. Mi le'mprumuți?

— Nu.

— De ce?

— Nu. Nu. Nu. Așa vreau, așa fac. Și ieși afară din odaia mea.

— Ies, da vreau să-ți mai spun ceva. Am venit să-mi împrumuți botinele, da nu le mai iau.

— Pentru ce, mă rog? Fiindcă nu ți le dau.

— Nu, drăguță. Uite mata ce picioare ai, și ce unghii! adăogă ea cu demonstrativ exagerată scârbă, refugiindu-se după ușă, pe teritoriul ei.

După aceasta ispravă deschise ușa sobei, stinse lumânarea și se așeză în pat, cu ochii la lumina jarului. Individul tot nu se culcase. Roro zâmbi. Avea certitudinea

că individul ședea lipit de ușa ei; îi era frică singur. Părinții și toată lumea erau jos.

— Roro...

Și ușa se deschise precipiat.

— De cine fugi?

— De nimeni, — vorbi el sacadat, parcă lunecând pe ghiață, depărtându-se cu mult avânt de ușa lăsată întredeschisă.

— Nu mai ai lumânare?

— Ba am.

— Atunci ce vrei?

— Uite... dacă mi-l împrumuți pe Jo, îți împrumut și eu botinele. Mi-l împrumuți numai la noapte.

— Hm! Îl vrei pe Jo cu împrumut, — meditâ Roro, îndoindu-și picioarele subt oghial, cu genunchii aduși la gură. Și ce vrei să faci cu Jo?

— Nimic... așa...

— Da, de-un pamplezir, — vorbi Roro în genul Cucoanei Chirița. Și ce vrei să fac cu botinele tale murdare și ude? Să ți le usuc la soba mea?

— Cum să mi le usuci? Sunt uscate.

— Credeam...

— Parcă spuneai că-ți trebue pentru Moș Crăciun?

— Aa! Pentru asta mi le dai? Atunci se schimbă lucrurile. Mi le dai vrasăzică pentru Moș Crăciun?

— Da, conveni Grigri bănuitor și neliniștit, legănându-se ca pe puntea unui vapor.

— Acuma spui da, și mâne spui nu. Te știu eu! vorbi Roro blazată.

— Pe cuvântul meu de onoare.

— Ei! Ăsta-i tot un *cuvânt*.

— Atuncea cum?

— Ascultă, Grigri, — vorbi ea scoțându-și picioarele de subt oghial și căutându-și papucii cu vârfurile după ce și le trecu prin blana lui Jo; vrei să facem un...

Era atât de mândră de cuvântul pe care avea să-l spue, încât înainte de a-i veni pe buze, își umflă pieptul și nările, încordându-și capul.

— ...un contract.

Făcu cunoștință cu acest cuvânt la Iași, într'o zi când Nelu examina un contract scris la mașină de Axinte,

corectându-i greșelile. Nelu îi explicase, ca pentru ea, sensul cuvântului.

— Cum? întrebă Grigri încruntându-și fruntea ca un țăran la târg în fața unui ovrei, neîndrăsnind să întrebe: „Ce-i asta contract?“ deși habar n'avea.

— Cu hârtie și cerneală, — răspunse Roro, aprinzând lumânarea. Tu știi să scrii?

Grigri înghiți demn, refuzând să răspundă.

— Pune-te la masă și scrie ce spun eu.

În timp ce Grigri proceda întocmai, dar cu codeală și trăgând mereu cu coada ochiului când spre Roro, când spre ușa cu emoțiile singurătății după miezul nopții, când spre Jo, — Roro se plimba prin odae, cu mâinile la spate, ca Domnișoara Antoineta Popescu — profesoara ei — când le dicta silabele cuvintelor pentru dictando pe placă. Căuta să-și amintească și explicațiile lui Nelu, și ce văzuse în acel contract.

— Ești gata?

— Hai spune, nu te mai grozăvi.

— Scrie, vorbi imperativ Roro: Eu, subsemnatul Grigri...

— Ce-i asta „subsemnatul“?

— Tu pe hârtie.

— Bine, scriu: Eu, Grigri...

— Taci din gură. Nu spune prostii! Fără „subsemnatul“ nu-i contract. E... e...

— Bâlbâi?

— E nul! țipă ea triumfătoare. Scrie: Tu subsemnatul Grigri...

— Adică „eu, subsemnatul Grigri“, o corectă el sarcastic mulțumindu-se și cu satisfacții de amănunt.

— ...închiriez dela subsemnata Roro pe subsemnatul Jo pentru o noapte... de Crăciun. Pardon. Pentru subsemnata noapte din Ajunul Crăciunului, până la orele... La cât te scoli tu?

— Nu știu. Când vreau.

— Nu când vrei, băete. Scrie în contract ora. În contract nu merge cum vrei tu. De asta-i contract.

— Pune ora zece.

— Ai să dormi până la zece? vorbi ea cu dispreț.

— Da ce? Crezi c'am să mă scol la șapte? Sunt în vacanță.

— Nu la șapte, la douăsprezece, ca mine.

— Bun, la douăsprezece, conveni Grigri. Scriu: până la ora douăsprezece.

— Douăsprezece a. m., — complectă Roro.

— Ce-i asta „a. m.?" sări el bănuitor.

— A. m.? înseamnă astă dimineață. Așa se vorbește în contracte. Eu am învățat cu Nelu. Învață și tu dela mine. Vrasăzică: până la ora douăsprezece a.m. Acuma scrie înainte: Eu Subsemnatul Grigri închiriez subsemnatei Roro toate subsemnatele mele botine, șoșoni, galoși, papuci...

— Ce-ai înebunit? Am să umblu desculț?

— Tu când dormi umbli?

— Nu. Da papucii nu ți-i dau.

— Bine. Îți lăs numai papucii. Vrasăzică: toate subsemnatele mele botine, șoșoni și galoși, ținând în odaia mea subt pat...

— Ce? Cumarul? zeflemesi Grigri.

— Nu. Papucii, individule. Fii serios când faci contract. Scrie... subt pat, papucii. Toate acestea subsemnate le închiriez lui Roro pentru subsemnatul Moș Crăciun până la douăsprezece a.m. Tot ce subsemnatul Moș Crăciun va pune în subsemnații închiriați lui Roro...

— Ha? sări Grigri, pricepând în sfârșit unde vroia să ajungă Roro. Crezi c'am înebunit să-ți dau eu ție jucăriile mele?

— Nu faci contract?

— Nu. Ce-s prost?

— Nu. Ești foarte deștept. Da de ce credeai tu că am nevoe de botinele tale murdare? Crezi că le luam așa de plăcre în odaia mea, pentru parfum? insinuă ea perfid.

— Să nu mă insulți că te cârpesc.

— Dacă ești mojic, pleacă în odaia ta unde te așteaptă...

Vroi să spună: „Cumarul." Dar fiindcă era bine-crescută, strănepoată, nepoată și fiică de avocat, spuse:

— ...strigoii.

Grigri uitase. Își aminti. Medită. Se scărpină în cap.

Își frecă ochii. Zâmbi pentru el: dar cu gura până la urechi. Și calm, declară:

— Fac contract.

— Faci? se minună Roro, la rândul ei incredulă și bănuitoare.

— Fac.

— Cetește ce-am dictat.

Grigri ceti, poticnindu-se în fiecare cuvânt.

— Prost cetești. Da-i bine, fiindcă am dictat eu. Scrie: Tot ce subsemnatul Moș Crăciun va pune în subsemnații închiriați lui Roro, rămâne în odaia lui Roro și după ce subsemnatul Grigri îmi iau înapoi subsemnatele botine, șoșoni și galoși. Mă jur pe subsemnata mea onoare. Grigri. Iscălește.

— Tu nu iscălești?

Iscăli și Roro, cam strâmb: „*Subsemnata Roro*".

— Cine ia contractul? întrebă Grigri.

— Nici tu, nici eu.

— Cum asta?

— Uite-așa.

Și făcându-l sul, Roro îl așeză de-asupra icoanei din odaia ei.

Ca un mic negustor de vechituri, Grigri apăru cu încălțămintele în mâni și subțiori, trăgându-le pe jos deavalma.

— Na. Dă-mi-l pe Jo.

— Ia-ți-l.

— Jo, — îl invită Grigri cu cel mai de sirenă glas.

Dar Jo nici nu deschide ochii.

— Spune-i tu, — o somă Grigri.

— Te rog du-te în odaia lui Grigri, — vorbi Roro impersonal.

Jo, ba.

— Așa-i vorbești. Spune-i pe nume: avem contract.

— Mă rog, mă rog. Poftim, îi spun ca în contract: Subsemnatule Jo, te-a închiriat Grigri. Auzi? Fă te rog ca în contract.

— Eu îmi iau botinele și plec, — mormăi Grigri.

— Și contractul?

— Îl rup.

— Îl iei *de-acolo?* se încruntă Roro. Ia-l tu dela icoană și du-te singur la tine în odae! Are să-ți fie bine... Eu atât îți spun...

Grigri oftă amar, scobindu-se în nas. Și iarăși, în mod misterios și alarmant, zâmbetul ca de harap din oglingioarele cu mărgeluțe albe, apăru, întinzându-i gura până la urechi.

— Deci râzi prostește?

— Fiindcă *eu* te-am păcălit. Da, eu. Nu mai rup contractul. Ce spun în contract? Că-ți dau ție tot ce pune *Moș Crăciun* în botinele mele. Așa-i?

— Așa-i, — vorbi în șoaptă precaută Roro.

— Moș Crăciun, vrasăzică. *Da jucăriile nu le-aduce Moș Crăciun...*

— Da cine le aduce? vorbi cu gravitate Roro.

— Mama.

— Minți.

— Ba nu.

— Ba da.

— Moș Crăciun le-aduce.

— Ba mama.

— Mu-i adevărat. Moș Crăciun.

— De unde știi? L-ai văzut?

— Moș Crăciun vine când dormi.

— Fleacuri. Prostii. De unde știi?

— Fiindcă l-am visat... l-am văzut cu ochii închiși.

— Iar începi cu prostiile!

— Dar tu de unde *știi* să *nu* le-aduce Moș Crăciun? atacă Roro la rândul ei.

— Știu fiindcă știu.

— Cum? Spune cum știi?

— Așa.

— Asta-i răspuns! Așa răspunzi la lecție?

— Le-aduce mama.

— Ai văzut-o?

— Dăă... se codi Grigri care avea un somn instantaneu: când nu se temea.

— Ai visat-o? îl bombardă Roro.

— Nu.

— Atunci de unde știi? Ia jură-te la icoană că nu le-aduce Moș Crăciun.

— ...
— Te juri?
— ...
— Atunci să taci.
Tăcură îndârjiți.
— Să taci și tu, reveni Grigri.
Tăcură ca două oale care fierbe alături.
Apoi Roro luă pe rând subsemnatele botine, galoși și șoșoni, rânduindu-le alături de-ale ei la gura sobei. Pe urmă, ostentativ, se spălă pe mâini și se sui în pat.
— Eu sting.
Stinse lumânarea.
— Noapte bună.
Grigri ședea în dâra jarului din sobă, la răspântia dintre frică și demnitate.
— Ascultă, Roro, vrei să-l așteptăm împreună?
— Pe cine?
— Pe cine ne-aduce jucăriile la noapte.
— Pe Moș Crăciun?
— Pe mama, pe altcineva, pe cine ne-aduce jucăriile...
— Moș Crăciun.
— Vrei?
— Vreau. Poftim. Vezi să nu-l calci pe Jo: știi, când doarme e foarte nervos.
Grigri se sui în patul lui Roro. Se ghemui la picioarele ei, cu spinarea la părete. Roro îi oferi o pernă și pledul de peste oghial.
— Vrasăzică stăm la pândă, — începu Grigri.
— Stăm, dacă vrei.
— Și dacă nu-i Moș Crăciun?
— E Moș Crăciun. El vine din cer, intră pe horn...
Ochii lui Roro se opriră lung asupra jarului din sobă. Lemnele arseră. În fundul sobei, departe ca o pădure din care vine noaptea, era umbră. Apoi începea ca o alee de toamnă în amurg, jarul.
— ...Moș Crăciun vine după ce se stinge jarul din sobă...
Grigri privi jarul. Gura sobei era mare deodată ca un apus de soare. Și'ndată, gura sobei era mai mică decât un licurici. Jarul se desfăcea ca o coadă de păun cu ochi

de rubin, ș'apoi abea se zărea, ca o gâză roșie, ca bumburuzul de pe frunza de vie.

Grigri clipea des.

Căscă adânc.

— Nu dormi, Roro. .

Oftă.

— Moș Crăciun are barbă albă. . .

— Tot ninge, — vorbi Grigri rar și nedeslușit, cu toată ninsoarea pe gene.

Apoi cu bărbia în piept.

Apoi cu tâmpla pe pernă.

Roro zâmbea. Parcă privea soarele cu ochii închiși. Nu dormea, fiindcă fiecare bătae de inimă o legăna ca'n scrînciob pe subt soare, și spunea: „Nu dorm, nu dorm, nu dorm. Aștept pe Moș Crăciun". Dar adormise.

Și Grigri, cu buzele întredeschise.

Căci de când arde focul în sobă și de când. fulgii cad din cer, toate sentimentele care l-au pândit pe Moș Crăciun, au adormit cu gândul la el, fiindcă singurul drum al moșului e pe subt pleoapele copiilor nopții lui.

Așa că în lumina ca de candelă a jarului tot mai spuzit, numai ochii Maicei Domnului mai vegheau deschiși prin veacuri, și parcă zâmbeau, fiindcă deasupra casei ei de lemn bisericesc, ca subt o streșină, sufletul copiilor își făcuse cuib într'un contract, venind să ție tovărășie lui Isus în noaptea Crăciunului.

CAP. XIX.

Pe semne că antagonista despărțire dintre grupul „Noi" și grupul domnii de sus", nu izvora numai dintr'un copilăresc resentiment al lui Roro, devreme ce și după plecarea ei, în timp ce în sufragerie cântau lăutarii, iar în salon, patefonul, — supraviețuitorul grupului „Noi", Nelu, nu fraterniză cu „domnii de sus", ci se întâlni cu cea mai puternică aliată a grupului său: cu Isabela Călugăru.

Stăteau de mult alături, lângă o fereastră cu fulgi a

unei odăi goale, așteptând somnul copiilor. Între ei, o măsuță de pasiențe, pe care Isabela instalase ibricul de cafea neagră. Căci Isabela Călugăru nu putea sta alături de un om, fără să nu simtă categorica nevoie de a-l servi cu ceva. Și cum nu făcea parte din acea categorie de femei care după ce au depășit vrâsta sau pretenția seducțiunii, intră în bătrânețe și'n sluțire ca într'un amvon de predică, servind sfaturi și discursuri tuturora, mai ales nevrâstnicilor, — ea le oferea înterlocutorilor maicuseamă darul mânilor de gospodină.

Isabela Călugăru nu era frumoasă, și nici nu fusese. Dar nici urâtă nu era. Obraji sclerozați, cu vinișoare roșii, ochi miopi cu ochelari puternici, o umbră de musteață, fire pe bărbie, și o energie a osaturii, acum cam învăluită în grăsime și zbârcituri, care-i dădea o înfățișare aproape bărbătească. Dar de bărbat la vremea dulce a buniciei și a părului alb. Așa că nimic aspru. Nimic încruntat. Nici-o oțetire. Nici-un ascunziș în ochi, vorbă sau surâs. Dealtfel, n'avea surâsul feminității, ambiguitatea care și-a găsit suprema expresie pe buzele Giocondei; Isabela râdea. Surâsul are în el reticențele creerului, strategiile complexității lui. Râsul e franc și frust. E o izbucnire profundă și totală. Isabela Călugăru râdea cu sonoritatea și dinții copilăriei. Așadar, se situa delasine, dincolo de criteriul frumuseții sau al urâțeniei. Era o femee de ispravă. Lângă ea te simțeai bine ca lângă o sobă veche, dar albă și cu jar bogat, pe care se coc frumos merele, gutuile și castanele.

Iată de ce, alături de ea și de cafelele negre pe care i le oferea, Nelu se simțea la îndemână, într'o intimitate nesilită.

Începuseră în doi veghea lui Mos Crăciun. Pe-o canapea, clădite cu grijă, darurile așteptau somnul copiilor.

— Mi se pare că ți-i somn? îl iscodi ea pe deasupra ochelarilor.

— Nu tare mult, zâmbi Nelu, dudând la gură ceasca cu cafea. Dar nu mă dau învins în ruptul capului. E întâia noapte de Crăciun pe care o petrec alături de copii...

— Și de-o babă, — adăogă ea c'un râs gros, având deodată parcă o înfățișare de motan.

— Nu, adevărat, reluă Nelu. Când eram copil, pe la zece maximum, adormeam. Da somn, știți, ca după săniuță și batae cu omăt.

— Erai un drac împielițat?

— Ce toți băieții sănătoși, nu mai mult, dar nici mai puțin. Închipuiți-vă, doamnă, că n'am izbutit niciodată, cât am fost copil, în ajunul Crăciunului și în noaptea Învierii, să rămân treaz. Dormeam tun. Așa că au trecut pe lângă mine. Vă spun purul adevăr. Frați mai mici n'am avut...

— Ești singur la părinți?

— Singur, și așa de-ajunsă pacoste pe capul bietei mame, —adăugă el fără să insiste, deși fereastra cu fulgi îi evocase chiar în inimă o altă fereastră cu fulgi, privită cu resemnare de ochii mamei lui, într'o casă în care focul din sobă și torsul pisicei, erau singurele semne de viață în această noapte. Noi, băeții, după ce suntem mari, ne petrecem sărbătorile c'un picior în casă și cu altul afară: prieteni, vin, femei, lăutari... Însfârșit, trăim cum trăiesc toți. Încă vă închipuiți surpriza mea și... cum să-i spun? dă, fericirea mea, — ridică el din umeri, jenat de cuvântul care dealtfel exprima un adevăr, — din această noapte. Credeam c'am s'o petrec la Iași, la o crâsmă sau la o berărie. La Iași ploua când am plecat. Și iată că întâmplarea mă aduce la țară într'o casă cu copii... Nici prin minte nu-mi trecea că bietul Nissim Gorîșnic o să apără în calea mea ca steaua înaintea Magilor. Nu știu dacă vă dați seama, doamnă, ce înseamnă o astfel de zi în viața unui om!... tânăr, da tânăr, chiar tânăr, — adaugă el, văzând sprâncenele Isabelei Călugăru ridicate într'o schimă hăzoază. S'ar zice că tinerețea e o fericire perpetuă! Ferească Dumnezeu. Eu vă spun cinstit, doamnă, am fost fericit de două ori: odată pe un teren de foot-ball. Jucam la Brăila cu o echipă mult superioară, mai ales prin reputație, echipei mele. Când am intrat noi pe teren, câteva aplauze și priviri miloase, compătimitoare. Noi eram victimele, și eu, căpitanul lor. Când a intrat echipa adversă, tribunele au izbucnit în aplauze și aclamații. Așa am început jocul: pecetluiți și unii și alții. Voiam să răzbun o umilință.

Îi uram și pe cei din față și pe complicii lor din tribune. Dar cum am început să joc, am uitat tot: și tribune, și ură, și pe mine. Parcă eram un val de mare cu soare în el: nici-un gând. Un singur elan: spre poarta ad-adversă... Mă ertați. Știți jocul?

— Ei, din auzite. Spune că spui simpatic, — îl îndemnă ea, pieptănându-și cu mâna o șuviță căzută pe frunte.

Nelu își scutură capul. Îi pierise somnul. Avea iarăși acea înălțare care dădea capului lui o trufie de leu.

— Ce să spun, doamnă? Fericirea nu-i nimic, cași Dumnezeu. Uneori există, o somți. Asta-i. Era soare, cer deasupra, iarbă dedesubt, și uitasem cine sunt, ce sunt, că urăsc, că iubesc. Eram un elan în elanul vieții. Nou născut. Ce splendoare!

— Ați câștigat?

— Nu. Asta-i partea cea mai frumoasă. Am pierdut. Dar am jucat așa de frumos, încât toată lumea ne-a aplaudat și șuierat: așa își exprimă cei de-acolo satisfacția. Invinsesem și în noi și în ceilalți, ura, părtinirea, resentimentul. Ne purificasem într'un avânt robust. Evadasem din noi înșine. Asta-i tot... Și astăzi iarăși. Oh, ce zi bună! Ninsoarea, sania, copiii, Steaua și acuma cadourile care așteaptă să adoarmă copii. Și fetița dumneavoastră, ce glas are! Ce dulce copil! Mă ertați, doamnă, vorbesc despre ea ca despre Roro, dar față de mine e o fetiță. Nu știu bine, dar și Manuela a contribuit la parfumul acestei zile unice. E ceva atât de curat în ea, atât de naiv... Astăzi nu mai sunt fete, — izbucni el cu o mânie care-i întunecă ochii albaștri. Femei de paisprezece ani, sau de treizeci. Femei cu rochițe de școală, sau cu rochii. Tot una. Trupuri la pândă. Viclene, reci, calculate, prea deștepte, bărbătește, deștepte. Nu, — le cosi el pe toate cu brațul. Când mă gândesc la fetița dumneavoastră, parcă mi se strânge inima. E încântătoare și de altădată ca singurul vers pe care-l știu. E de Villon. „Mais ou sont les neiges d'antan?" E un vers care te duce spre trecut cu melancolie și cu farmec. Așa-i și fetița dumneavoastră. Să-i dea Dumnezeu noroc.

— Să-i dea, — murmură Isabela, întorcându-și ochii spre fereastră.

Dar imediat întoarse fața spre Nelu, zâmbindu-i cu toate ferestrele sufletului deschise spre el.

— Să-ți dea Dumnezeu și dumitale noroc. Ești un băiat bun. Acuma înțeleg de ce te iubesc copiii, Nelule. Imi dai voe?

— Cu câtă plăcere, doamnă...

— Da, Nelule...

Numele lui care era un refren în gura copiilor, apărea zâmbitor și în gura Isabelei Călugăru, ca o vorbă de joacă învățată dela copii.

— ...Manuela e o fetiță tare dulce, — oftă ea cu o adâncă și blândă energie, dând din cap. Inchipuește-ți, Nelule, că la șaisprezece ani ea încă-și mai pune ciubotelele la sobă în noaptea Ajunului. Na! zâmbi ea cu glas gros. Sigur că de mult nu mai crede. Dar și le pune, fiindcă știe că-mi face mie plăcere... Babă șue! râse ea cu toată gura. Da și ei îi face plăcere. E-he-hee, — oftă ea mai serios decât arăta fața. O iubesc și mai mult fiindcă-i fetiță... așa cum e, dar rău îmi pare că nu-i băiat. Ce-are să facă ea în viața de azi? Da, ai dreptate, băiatule, femeile sunt rele... și bărbații la fel, — adăugă ea cu sprincenile îmbinate și falca dură. Lupi. Și eu sunt o biată babă! Hm-hm-hm! O mai duc eu, nu-i vorbă, dar când n'oi mai fi... Nu-s oamenii răi, e viața rea. Nu mai dă răgaz omului și pentru bunătate. Il tot mână din urmă: hai-hai-hai, trăește mai degarbă, apucă din toate, că acuși îi gata... Manuela...

Deodată parcă sunase un bucium în ea, de pe un clin de munte, lung și blând, lăsând-o cu privirea pe întinderi vaste.

Apoi oftă.

— Dă, ce să-i fac! Are să fie cântăreață, știu eu. I-o dat Dumnezeu glas: ai auzit...

Il auziră amândoi, din nou înălțându-se, ca o lumină în ninsoare, prefăcând-o toată într'un policandru de argint al cerului și-al glasului:

„Sculați, sculați, boeri mari,
Florile dalbe...“

— Ei, se scutură Isabela. Ia să mai lăsăm gândurile. Hai la treabă.

O ajută, ducând pachetele de pe canapea. Întrară în odaia lui Roro cu precauțiuni inutile. Dormea în același pat cu Grigri: ea în pat, el la picioarele patului, Jo, lângă pat. Mâna lui Roro spânzura din pat spre blana cânelui.

Numai ochii lui Jo se deschiseră și se închiseră la loc ca o lacată a somnului copiilor.

Toată încăperea era ca o carte de povești deschisă la o filă unde focul mai arde în sobă, iarna ninge la fereastră, și uriașii care vin prin somn sunt buni fiindcă au în spate sacul lui Moș Crăciun și ochii lui de bunic al tuturor copiilor.

— Noapte bună, Nelule, și la mulți ani.

— Sărut mâna, doamnă, noapte bună și la mulți ani.

Isabela Călugăru intră cu și mai multe precauțiuni în odaia în care dormea cu Manuela. Nu aprinse lumânarea. Dibui spre sobă, o deschise, roșeața jarului aruncă o frunză de aur vechi pe covor.

Căci „ciubotelele" Manuelei nu mai așteptau la gura sobei.

CAP. XX.

Cu Gorîșnic plecase dela Iași, tot cu Gorîșnic se înapoiase dela Silivestri, după o ședere de patru zile, căci abea în dimineața ultimei zile de Crăciun Ernest Arișteanu găsise o oră și pentru Nissim, dându-i o rețetă laconică:

— Mă aștepți la Iași cu Antohi. Te voi aranja.

Și Gorîșnic, în acea stare de exaltată speranță a bolnavilor care pleacă să consulte în ultimă instanță pe marele specialist din străinătate, respecta atât de fetișist recomandația lui Ernest Arișteanu, încât devenise umbra lui Nelu. Neizbutind să-l convingă să locuiască la hotel alături de camera lui, își luase el cameră la gazda lui Nelu. Mâncau împreună la restaurant, iar în timpul ore-

lor de lucru, Gorișnic neîndrăznind să-l însoțească pe Nelu la Lup — așa-i spunea el judecătorului de instrucție — îl aștepta acasă ca o fidelă Penelopă, țesându-și pânză de paianjen pentru sbuciumatele lui gânduri. Mai avea însă și alte ocupații concomitente cu prima și subordonate ei, care-i concentrau numai neliniștea mânilor. Purta cu el într'un geamandan de mușama, ros și cârpit, vre-o patruzeci de ceasornice de aur, unele vechi, cu zmalțuri delicate, încrustări și desemne, altele moderne, toate însă de mare preț. Le așeza pe-o masă ca pe un joc de pasiență, le deschidea capacele și căpăcelele, și toate palpitau mărunt subt ochii lui. Avea pentru ele pasiunea păsărarului pentru păsări. Colivia acestor canari de aur ai timpului, era geamandanul de mizerie. Cum se instala undeva le dădea drumul să trăiască subt ochii lui, ștergându-le, dezmierdându-le, ascultându-le, — tot cu față de camelon bolnav, dar cu mânile oarecum împăcate. Mai avea și alte bogății asupra lui. De pildă, un săculeț cu rubine, smaragde și briliante. Nu-l răsturna decât în pălăria lui soioasă, nicăieri aiurea. In acele clipe, obrajii i se aprindeau, o vână îi bătea vânăt pe tâmplă, și avea un tremur în nări ca al pătimașilor când își apropie de nas tabachera cu tabac de prizat. Părea un gnom care-a pescuit luceferi cu pălăria, atunci întors dintre constelații, călare pe coada măturii.

N'avea cu el decât un prosop și schimburi pentru o singură zi. Își spăla rufele în lighean cu mânile lui, uscându-și batista pe oglindă și celelalte rufe pe scaun, la gura sobei, cașicum ar fi trebuit să sugă totul din odaia închiriată.

Incolo, geamandanul era plin numai cu lucruri scumpe: brățări, inele, șaluri turcești, brocaruri persane...

Uneori, când Nelu și cu el se înapoiau seara acasă, după masă, se fereca în odae, trăgea storurile și stingea lumina electrică, aprinzând o lumânare pe care o scotea întotdeauna din surtuc: parcă un fel de lumânare eternă, fără sfârșit, ca firul alb pe care Mefisto îl scoate din capul lui Faust. Apoi își răspândea prin odae ștofele, aurul și pietrele. Și modesta încăpere studențească, în lumina flăcării neliniștite, devenea ca o peșteră din O

mie și una de Nopți, învăluită într'o splendoare de păuni desfășurați printre aștri.

Și curios, tocmai în acele clipe de fast, litania celor șapte nume evreești începea și mai jalnică, parcă din gura lui Iov.

Era avar: în toate cele. Avariția lui îi dădea o subtilitate maladivă. Dar era avar numai pentru el și ai lui. Pe Nelu îl trata larg, dându-i mereu bani — aconturi de onorar — și dăruindu-i și un ceas de preț. Prinsese pentru Nelu o afecțiune reală. Îi făcea focul în sobă, dimineața el fierbea laptele, asumându-și față de Nelu devotamentul unei ordonanțe benevole.

De când se înapoiase cu el dela Silivestri, Nelu se simțea parcă solidar cu el prin emoția Silivestrilor. Și Gorișnic fusese acolo: e drept, nevăzut, neauzit, ca un guzgan captiv într'o capcană din pod. Dar timpul acelui Crăciun unic în viața lui Nelu, îl găsise și pe Nissim în acelaș loc. Așa că din ceasul sosirii la Iași, Gorîșnic nu mai era clientul Gorîșnic, ci omul care venea dela Silivestri.

Și scoică de rând, și un cucuruz de brad, și o brânduș veștedă, cu care te-ai întors din întâmplare dintr'o vacanță care a însemnat o luminozitate a inimii, devenind apoi o fereastră pentru nostalgiile amintirii, — îți devin emoționant scumpe. Astfel și Gorîșnic. Vibrase Crăciunul dela Silivestri și în jurul ființei lui. Așa că prezența lui evoca involuntar Crăciunul de acolo. Dar această viziune nouă și pur subiectivă a lui Gorîșnic, fusese poarta pe care Nelu intrase, făcând cunoștiința unei ființe stranii, respingătoare în multe privinți, interesantă însă, și deseori simpatică. Când se scutura în unele clipe de obsesia panicei de închisoare, Nissim era ca acel covor zburător al basmului persan. Călătorise în Rusia, în Turcia, în Egipt, în India. Firește, călătorii de uliu al aurului și pietrelor scumpe. Dar vorbele lui ciuntite, păstrau răsfrângerea vieții intime a acelor ținuturi, ca niște degete grosolane și neîngrijite pe care s'ar fi întipărit pulberile de vitralii ale aripelor unor fluturi exotici.

Apoi știa să istorisească, depășind nivelul cafenelei, toate acele anecdote și isprăvi ale ghetto-ului, care învinge cu un sclipitor humor tragismul vieții.

Astfel că Nelu devenise treptat un fel de intim al lui Gorîșnic. Se familiarizase într'atât cu tic-tacul cârdului de ceasornice în plutire de cocori de aur, pe masa lui Nissim, încât absența lui l-ar fi neliniștit.

Se înapoiase dela Silivestri cu accentul melancolic, de cuib gol subt streșina casei, pe care ți-l lasă o fericire întrevăzută și dusă. Își reluase viața zilnică de biurou și tribunal, cu sentimentul că vine după o lungă vacanță. Intensitatea celor patru zile trăite prin surpriză, desfăcea ca într'o orgie de oglinzi, spațiile timpului real, dându-le o perspectivă de vacanță mare care în loc să fie vara, fusese iarna, lăsându-i însă în alb, tot un parfum de vară.

Cu toate că-l întâlneau prietenii în fiecare zi, nu mai făcuse nici-un chef. Refuza categoric: „Am mult de lucru".

— Și noaptea, mă Nelule?

— Și.

— Măă!

Toți exclamau compătimitor cașicum ar fi aflat că s'a căsătorit.

Într'adevăr, lucra și noaptea. In timpul zilei, orele de biurou și cele dela Palatul de Justiție nu-i lăsau nici-un răgaz. Absența Maestrului și a primei secretare, nu însemnau numai un spor de muncă și răspundere, dar și un fel de recalcitranță a problemelor juridice curente. Deveneau indisolubil complexe, c'un fel de îndărătnicie ostilă, ca slugile în lipsa stăpânului recunoscut, când nevoind să accepte interimatul locțiitorului, îl sabotează perfid. E drept că până atunci, activitățile lui zilnice eseau de-a gata din biuroul primei secretare. De acolo plecau solutiile si ordinele. El le executa. Acuma însă era singur la postul de comandă. Mereu soseau clienți care cereau sfaturi și soluții imediate, deprinși cu instantaneitate categorică a lui Ernest Arișteanul. Și în vitezele obisnuite ale biuroului Arișteanu, se simtea ca un car cu boi printre automobilele de curse. Trebuia apoi să studieze cele două dosare de proporții balzaciene, pe care i le lăsase Ernest Arișteanu, invitându-l să-i facă referat. Mai trebuia să-l controleze pe Axinte, dându-i mereu de lucru. Apoi procedurile proceselor curente. Și

în sfârșit, informațiunile pe care le culegea zilnic dela Cabinetul de Instrucție unde se instruia afacerea care-l privea și amenința pe Gorîșnic; precum și memoriul redactat de el în numele lui Nissim, pentru metodica edificare fabulativă a lui Ernest Arișteanu.

Așa că muncea efectiv de dimineață până seara, iar după masă și câteva ore de noapte, îmbulzit de preocupări tehnice, consultând mereu coduri și jurisprudențe, cu mintea printre legi ca trupul pe un pat cu plosnițe, într'o veșnică neliniște.

Intrase întâia oară în biuroul primei-secretare nu cu frică, dar nici fără. Umblase la dulap, scosese dosarele, încuiase dulapul, și ești trântind ușa, întocmai cum fac copiii care merg calm și bărbătește în dreptul unui cimitir singuratic, dar cum au ajuns la capăt, o iau la fugă. Și nu numai că nu se uitase pe covor, dar se și ferise, ducându-se pe lângă biurou, nu pe lângă canapea cașicum s'ar fi temut să nu dea peste trupul gol al Anișoarei. Amintirea acestui trup era o prezență pe care o ocolea. Așa că în el trupul Anișoarei era ca un drum interzis, care-i amintea mereu că nu trebue să meargă într'acolo. Cu singura deosebire că un drum interzis, stă pasiv acolo unde a fost, e și va fi. Pe câtă vreme un gând interzis e ca o muscă: apare și vine din toate părțile, silindu-te mereu să te aperi și să alungi, ceiace menține în suflet o stare de iritare care se complica la Nelu din pricina sporului de muncă și răspundere. Din acest ultim punct de vedere, aștepta cu nerăbdare sosirea primei secretare. Odată cu venirea ei scăpa de răspunderea soluțiilor și a inițiativelor juridice. Pe de altă parte însă, sosirea domnișoarei Nemțanu era termenul fatal al unei somațiuni. Trebuia să-i dea un răspuns. Și singurul lui răspuns onest ar fi fost acesta: „Imi inspiri oroare și desgust, stimată domnișoară Nemțanu. Slavă Domnului că nu-mi ești soră. Te-ași fi ucis, dacă ți-ași fi fost tată bun. Respir că n'am avut astfel de rudă. Răsuflu că nu-mi ești soție, și compătimesc pe cel căruia-i vei fi, dorindu-i să-l răsplătească Dumnezeu pe lumea cealaltă".

Dă!.. Cam greu de vorbit astfel cu șefa lui erarhică, și oricum, cu o domnișoară.

Iar un răspuns nemotivat ar fi sunat astfel: „Nu, mulțumesc". Refuzi însă așa o halbă sau un spriț, dar o fată... Se găsea într'adevăr într'o situație bufon umilitoare. Decând lumea, numai fetele sunt cerute în căsătorie. Așa că talentul de-a răspunde la astfel de propuneri, e un apanagiu al domnișoratului. Și iată-l pe el, bărbat în toată firea, într'o situație de domnișoară. Ingrat și revoltător, delaolaltă.

Și nu putea să rezolve. Așa că sosirea domnișoarei Nemțanu era mai penibilă pentru el decât scadența unei polițe pe care n'o poți onora.

Și în sfârșit, Anișoara. Aceasta părea sora în pielea goală a celorlalte două. Amâna mereu confruntarea cu ea. Dar câteodată, noaptea, când se culca în pat, după ce-și potrivea focul din sobă, avea câte o scurtă dar îngrozitor de intensă pâlpâire în sânge, ca acel fulger străveziu al arșițelor de-asupra câmpiilor cu maci.

Inchidea ochii și evoca Ajunul Crăciunului dela Silivestri. Florile dalbe ale glasului Manuelei Călugăru. Uneori fulgii acelui timp cu tâmple de mănăstire, pacificau și purificau arșițele sângelui. Dar alteori, mintea izbucnea ca o sanie dusă de cai nărăvași drept în inima zăpezilor întinse pe câmpii, răsturnându-l. Și acele zăpezi aveau albeața scânteetoare și curbele de viscol ale unui trup mueresc, pe care-o pată de întuneric se ivea ca o pădure cu lupi flămânzi.

Și după astfel de clipe, Nelu nu mai îndrăznea să se întoarcă lângă Steaua căzută pe scări ca un învins de ger.

CAP. XXI.

Vacanța de Crăciun murea pe peronul gării cu fiecare copil care se cobora din tren în orașul profesorilor mulți și negri ca zilele săptămânii în calendarele noului an.

Viscolul venea vâlvoi după toate trenurile, ca un dulău ciobănesc, rămas fără de stână și fără de stăpân.

Copiii coborau din trenuri cu lădițe prea grele pentru

puterea lor, dar ducându-le în brațe ca pe un rest de casă, scăpat dela foc, în care erau gavanoase cu dulcețî, prune afumate și cozonaci.

Toate trenurile erau întârziate, așa că Nelu, așteptând un tren de dimineață, primise și pe copii altora, care ar fi trebuit să sosească de cu noapte.

O sonerie anunță trenul mult așteptat. Venea ca un convoi de urși polari pe sloiuri repezi, cu ferestrele blănite și cu aburi reci, alb pe de-a'ntregul.

Obrajii lui Roro la fereastra acestui tren apărură roșii ca fila Crăciunului din vechile calendare. Râdea cu ochii, cu obrajii, cu buzele și dinții, întinzând mânile după Nelu, încă înainte ca trenul să se fi oprit, cașicum fereastra închisă ar fi fost o prejudecată, nu un obstacol.

— Nelule, nu-i așa că tu te poți sui în tren din viteză? țipă Grigri din ușa coridorului, strănutând în vântul rece fără ca batista să intervie, din cauza mănușilor care pot fi bune și la așa ceva dacă ți-e lene să le scoți.

— La mulți ani, Nelule, îl întâmpină Roro din fund, cu vorbe vesel aruncate în obraz ca grâușorul urătorilor de anul nou.

Îi dădu jos pe rând în brațe.

— La mulți ani, Mickey-Mouse. Phii, Grigri, numai mușchi ești!

— Nelule, știi câte lucruri am să-ți spun! O grozăvie, — îi șopti Roro la ureche, în treacăt, cu glas conspirativ. Grigri pândea bănuitor.

— Nelule, vorbi tare Roro, Grigri pretinde că eu n'am încă un an.

— Spune prostii, Nelule, că de anul nou fiecare om crește cu un an.

— Sigur, toți oamenii s'au născut de anul nou. Anul nou e ziua de naștere a *oamenilor*. Numai indivizii se nasc în alte zile.

— Sărut mâna, doamnă. La mulți ani, — se repezi Nelu, ajutând la coborât doamnei Arișteanu care privea de pe scara vagonului cu desgust peronul, cașicum s'ar fi așteptat să găsească o blană de leopard subt piciorul ei.

— Bine te-am găsit, Antohi. Toate bune? Sănii avem? Anișoara s'a întors? vorbi el mai scăzut.

— Nu, Maestre, mâne îi expiră congediul.

— Bine, bine, nu insista. Uitasem. Brr, ce frig. Hai copii.

Porniră cu toții grăbiți, înconjurați de tregheri, cașicum ar fi fost gata să piardă alt tren care i-ar fi așteptat în dosul gării. Mimi Arișteanu intră în sanie, ridicându-și gulerul blănii, izolându-se de restul lumii bântuite de mojicia Crivățului. Grigri se urcă după mama lui fiindcă întâia sanie avea cai mai frumoși decât cea din urmă.

— Vă rog haideți odată, — răsună tragic ca din surghiun, glasul lui Mimi Arișteanu.

— Unde-i Roro? întrebă Ernest Arișteanu, suindu-se repede.

— Cu bagajele, — răspunse disprețuitor Grigri. Hai, birjar.

— Nu, băete, cu Nelu, — trâmbiță glasul lui Roro din sania bagajelor, în care se intalase cu Nelu.

Săniile porniră una după alta, gata de întrecere. Dar Roro, de data aceasta avea nevoe de timp, nu de viteză. Așa că mâna ei apucă autoritar haina muscalului.

— Nu bate caii. Incet, gaspadin. Noi bagajele nu ne grăbim . . . Nelule, câte-câte am să-ți spun . . .

Și se opri zăpăcită cu capul plin ca de un stol de lăcuste. Neavând de ce să apuce, apucă mânile lui Nelu.

— Știi, Nelule, ce drăguță-i Manuela. Nici nu pot să-ți spun! Știi ce-a făcut? Pe tine nu te-au pus la vasiloptă. Numai pe „domnii de sus". Asta era prea din cale-afară! Știi, au fost două vasilopte: una cu trei bani de aur, pentru familie și „domnii de sus"; și alta cu bănuți de argint pentru servitori . . . Nu, nu te-au pus, — tăgădui ea copilărește, contrazicându-și gândul, fiindcă în realitate, ne mai fiind locuri disponibile în turța cu bani de aur, din cauza numărului musafirilor prezenți la masa de anul nou, Isabela Călugăru pusese eticheta cu numele „Nelu" în vasilopta cu bani de argint, unde pusese și eticheta cu numele ei.

Dar Roro nu vroia să-l jignească pe Nelu spunându-i

că numele lui înfipt într'un ac stătuse cu slugile, chiar și pe un aluat de cozonac în care felia lui câștigase un ban de argint.

— ... Ș'atuncea, urmă ea cu înflăcărare. — Manuela mi-a spus la ureche: „Roro, să știi că porția mea e a lui Nelu. Numele meu e numai așa... de formă", — adăugă Roro, făcând un efort să-și amintească expresia Manuelei. Și felia ta, Nelule, a câștigat un ban de aur. Vrei să ți-l dau? îl întrebă ea aruncând o privire explosivă bagajelor. Știi, nu-i tare greu: sătm puțin și desfacem geamandanul.

— Lasă, Mickey, îl desfacem acasă. Iți mulțumesc...

— Mie? protestă Roro, Manuelei. Sărută-mă.

O sărută.

— Merçi pentru Manuela. Știi, Nelule, cât mă iubește. De când ai plecat tu a stat numai cu mine. Am cetit împreună — vorbi ea iute, aruncând cu coada ochiului o privire înspre Nelu, verificând efectul pluralului, — știi, adică ea mi-a cetit tot felul de cărți frumoase, cu Robinson Crusoe, cu Don Quichotte. Am să ți le povestesc și ție...

Roro se zbuciuma mai tare decât zurgalăii dela gâtul cailor. Toată vacanța de după plecarea lui Nelu era prezentă în capul ei. O vacanță alcătuită dintr'o mie de amănunte. Și cum nu putea să-i răstoarne lui Nelu pe brațe deodată, printr'o gură atât de mică, tot cuprinsul minții în care poveștile cetite de Manuela se învălmășeau laolaltă cu întâmplările casei, — vorbea cu ochii, cu fruntea, cu nasul, cu mânile și cu picioarele, atât de absorbită încât nici nu bägă de seamă că sania se apropia de casă.

— Vai de mine, Nelule, uite că am ajuns. Stai, stai, stai, meditä ea în gura mare. Gaspadin, întoarce, că mi-am pierdut ceva.

Docil, muscalul răsuci sania, pornind îndărät.

Roro se codea.

— Vreau să-ți arät ceva, — vorbi ea în șoaptă. Da să nu știe nimeni.

Scoase din buzunarul paltonului un pachețel.

— Ghici ce am?

— Bomboane.

— Nu, Nelule, lucruri serioase, oftă ea.

Din pachețel scoase o cutie de chibrituri, din cutie, alte două pachețele învelite în hârtie de mătasă. Roro luă unul într-o mână, altul în cealaltă, închise pumnii, îi ascunsese la spate.

— Ce mână vrei?

— Dreapta.

— Poftim.

În pachețelul câștigat la loteria lui Roro, Nelu descoperi o șuviță aurie de păr de fată cu ochi negri.

— Te rog ia-o, se încruntă Roro, văzând că Nelu vru să i-o înapoieze. Ai câștigat-o. Crezi că eu n-am?

— Cum, Mickey, ia-i tăiat tot părul?

— Nuu! Părul Manuelei!? vorbi ea cu evlavie. Nu. Eu am tăiat un smoc din coada lui Jo. Știi, săracu, era foarte trist.

Atât de trist era Jo, încât Roro sosi acasă cu ochii roși.

CAP. XXII.

Numai școlarii știu că niciodată patul somnului nu-i mai cald, în odae nu-i mai frig și apa de spălat nu-i mai rece, decât în dimineața când reîncepe după o Duminecă, săptămâna didactică. Și dacă acea Luni nu e situată numai după o Duminecă, dar după ciclul de Dumineci ale unei vacanțe, — dacă ai zvârli-o în cer ar fi ploae de Noiembrie, dacă ai îngropa-o în pământ ar germina oțetari, dacă i-ai pune roți ar fi dric, cu fuste-ar fi soacră, în piept, tusă, reumatism în genunchi, și dacă ai rupe-o din calendar vrând s-o arunci în sobă, și focul ar fugi de ea înnegrind soba și aprinzând hornul.

Nelu se deșteptă în Lunea de după vacanță, cu sufletul într-altă vârstă decât cea reală. Visase că-și trecea examenul de corijență la Matematecă, și că nu știa nimic. Se deșteptase cu oroarea școlară a corijentului devenit repetent, pentru care viitorul devine un munte abrupt, fără furnicular, de după care răsar c-o majestate astrală oche-

larii profesorului de matematecă și Catalogul. Acest vis era sinteza simbolică a ultimelor emoții din preajma somnului venit târziu, mult după miezul nopții. Se gândise la întâlnirea cu domnișoara Nemțanu, apoi la Roro, apoi la șuvița de păr, și-apoi cu duioșie și milă la toate fetițele și fetele care-și încep școala.

Și-n clipa deșteptării, încă înainte de a se bucura că scăpase de vămile liceale, față de care grijile vieții tot au sensația unei libertăți, — ochii lui întâlniră pe rând, abea deschiși, calendarul: Luni, — și ceasul: șapte.

Domnișoara Nemțanu sosise la Iași. La ora opt fără cinci se instala la biurou.

Doară dacă s-ar fi înzăpezit trenurile... Dar trenurile ponosului niciodată nu-și încalecă mașina, nici nu rămân în drum. Aduc ghinionul cu ele, nu-l întâlnesc. Și accidentele fug din calea lor, lăsându-le-o liberă.

Porni de acasă cu Nissim Gorîșnic. Omătul străzilor era plin de galoșii și șoșonii școlarilor care se grăbeau pentru ora întâia. Gerul ardea în fețete tăioase și neastâmpărate, luminând aspru subt cerul mat în nouri groși. Fulguia rar. Ciorile se înmulțiseră; răgușeala lor de bas mefistofelic cu fâlfâiri de pelerină neagră, neliniștea, somnolența copacilor abea torși din ninsoare.

— Bună dimineața, Nelule.

Cu pași ostășești, Roro pleca la școală, mâncând o enormă felie de cozonac. Nelu o sărută.

— Na, Nelule. Poftim, domnule client.

Și după ce le dădu câte-o porție de cozonac din felia ei, porni iar vitejește, întorcându-se să fluture cu mâna înspre Nelu care o privea.

Întâtnirea cu Roro îi întoarse iar gândurile înspre Silivestri, și de-acolo spre Roman, unde pe ulițele cu zăpadă și mai înaltă, și în vântul iute al siretului, o fată cu cozi aurii se ducea la școală. Parcă-i vedea obrajii luminați de focul sobelor de la Silivestri din Ajunul Crăciunului, — atât îi apăreau de calzi și rumeniți. O însoțea în gând, pe drumul liceului de fete dela Roman, și parcă avea în suflet surâs de sulfină și romaniță întinse la soare, la uscat. Plutea în el un abur de versuri de pe vremea lui Musset.

Când ajunse în fața casei Arișteanu, posomorâtă în severitatea brazilor, — avu din nou reculul sufletesc pe care liceul îl dă școlarului în Lunea de după vacanță, dar parcă și regretul că nu mai era licean cu geantă, chipiu și uniformă, și că visul din el nu mai putea fi o emoție de liceean la începutul idilei cu o școlăriță cunoscută în vacanță. Astfel, intrând în casă, o lăsă pe Manuela Călugăru, îndepărtând-o cu blândețe, dar cu hotărâre, la poarta unei școli cu fulgi și cu omăt, alături de casa cu Moș Crăciun de la Silivestri, alături de școala primară spre care se ducea Roro mâncând o felie de cozonac, — toate laolaltă așezându-le într-un pod al sufletului, ca pe niște cutii cu jucării într-o casă din care s-au dus copiii.

— Bună dimineața, Iancule. Maestrul s-a scoborât?

— Imediat. Numai să-și bea cafeaua, răspunse Iancu deprins să mintă cu sinceritate în fața clienților.

Și ca la teatru, făcând un pas, vorbi în șoaptă intimă, cu spinarea aplecată spre galoșii pe care Nelu și-i scotea.

— Știți, a întârziat la Club azinoapte... Dar vine imediat, — adăugă el tare, ridicându-se cu galoșii lui Nelu în mână.

— Nimic nou?

— Nimic, mă rog.

Nu îndrăznise să întrebe dacă domnișoara Nemțanu a sosit. Numai că domnișoara Nemțanu nu intra în categoria „nimic nou". Așa că după câteva clipe de la instalarea pe scaunul biuroului, Iancu se înființă:

— Vă poftește domnișoara avocată împreună cu domnul. Domnul Gorîșnic, mi se pare. Așa da, cu dumnealui.

Nelu respiră ușurat, privindu-l pe Nissim cu recunoștință ca pe un paratrăsnet la apropierea furtunii. Datorită exclusiv prezenței lui Gorîșnic, intră fără de stângăcie în biuroul primei secretare, mișcându-se și comportându-se după ritualul automatismului profesional.

Pe domnișoara Nemțanu o regăsi la biurou, identică, de parcă n'ar fi plecat niciodată de acolo, făcând parte din mobilier. Nici n'avu răgaz s'o mai înregistreze și aprecieze, estetic sau erotic. Din prag, fură întâmpinați de glasul ei care abea încheiase o convorbire telefonică.

— Luați loc, vă rog. Domnul Gorîșnic? îl interogă ea

cu autoritate, dar și cu un zâmbet comercial afabil. La mulți ani, domnule Antohi. Maetrul m'a însărcinat să pun la punct afacerea domnului Gorîșnic. Ce-ați lucrat până acum? li se adresă ea amândorora.

Acolo era catedra. Dincoace, dela Nelu, începeau băncile obedienței școlare. Și era Luni pe de-asupra.

Nelu-și stăpâni un oftat, își drese glasul și expuse metodic datele esențiale ale afacerii Gorîșnic, consultând în răstimpuri memoriul întocmit de el.

Din când în când, Gorîșnic, chinuit de neclintirea impusă pe scaunul operatoriu, intervenea precipitat și confuz, aducând tumult și dezordine ca vântul într'o odae cu hârtii. Mâna domnișoarei Nemțanu se ridica spre el, închizându-i gura net, ca pe-o fereastră. Și Gorîșnic amuțea, cu ochii și mai bulbucați. Nelu continua. Expunerea dură aproape o oră. Nelu simțea nevoia paharului de apă. Se înfierbântase. Debitul verbal îi dădea un fel de autoritate asupra celor care-l ascultau. Încurajat de tăcerea domnișoarei Nemțanu, pasivă ca o sugătoare de biurou, trecu de la informații, la păreri și soluții.

— Mulțumesc, ajunge, — îl frână ea brusc.

Nelu se roși ușor, privindu-și ghetele, mirat că-s tot acolo.

— Situația dumitale, domnule Gorîșnic...

Nissim clipi de trei ori, rămânând cu fruntea și obrazul atât de mototolit încreștite, încât păreau atunci scoase dintr'un geamandan bucșit.

— ... e gravă.

Gorîșnic sări ca o paiață cu resort.

— Te rog, stai.

Se așeză la loc, dar pe marginea fotoliului, cu mâna pe biurou, căutând parcă s-apuce nasturile surtucului unui interlocutor.

— Dumneata credeai că-i ușoară?

— Iu știi că ai dușmani cari vur să pui pi mini biet la pușcrie. Șepti cupii...

— Dumneata știi, domnule Gorîșnic, că situația e grea. De asta ai venit la biuroul nostru, — reveni calm domnișoara Nemțanu privindu-l cu ochi de chirurg. Dumneata, domnule, ai ghinionul unei reputații detestabile.

— Dușmanii...

— ... pe care Judecătorul de Instrucție dela Cabinetul III o cunoaște. Dar „reputație" nu înseamnă „cazier"... Înțelegi?

— Câzier? Câzier? Di unde Câzier? Iu n'ai cundamnări. Iu cinstit, tăți nigustori di la Bâsrabii ai să spui:

Nissim? Nissim dai la el un milion fârâ poliț, el dai năpoi la tini. Nissim n-ai prătiest, Nissim n-ai fâlimient, Nissim ai șepti cupii.

— Liniștește-te, domnule Gorîșnic. Dumneata ai o reputație proastă: ești celebru! stărui ea cu un dispreț rece.

Gorîșnic se uita la Nelu ca pruncul la mamă.

„De ce-l chinuie? se întreba Nelu.

— Dumneata însă n-ai fost prins niciodată. Ai cinci ordonanțe de clasare. Așa e?

În ochii lui Gorîșnic apăreau vinișoare roșii.

— ... Două ordonanțe de clasare la Cernăuți; trei la Chișinău. Ziarele apoi, și cele din Basarabia și cele din Regat, au dus o adevărată campanie împotriva dumitale...

— Daa? scrâșni Gorîșnic, cu ochi albi. Ii șântaj ai fucut la mini, ii hooț ii bânditi, ii gangsteri. Ii spus la mini: Tu jâdan pârșâv ai birliant, ai cias di avâr, ai milion, tu dai la noi birliant și mult ban, noi prieteni la tini. Da ciiii? Nissim muncești pentru hoooți? Cu ci mânânci șepti cupii? Cu cii? Cu hooț și bândit di gâziet?...

Și pumnii lui loveau pieptul, capul, izbucnind în sus cu un tragism impercatoriu, care făcea din el o adevărată caricatură a lui Oedip.

Domnișoara Nemțanu îl contempla ca pe-o muscă încleiată.

— Domnule Gorîșnic, sunt nouă și cinci. La nouă și douăzeci aștept un client care vine de la Cernăuți. Așa că trebuie să ne grăbim.

— Și Nissim vii dila Chișiniov! protestă el, opunând orașul său Cernăuțului rivalului.

— Vroiam să-ți atrag atenția, — continuă domnișoara Nemțanu, — că Judecătorul Cabinetului III știind ce reputație ai, și că până acuma n'ai fost prins nicodată, își va da toată silința pentru a te implica în afacerea Haim Țiller. Iată de ce situația dumitale e gravă. Dacă te-ai fi

numit Șloimovici sau Ionescu, puteai să te adresezi fără grijă oricărui avocat din Chișinău sau Iași. Dar dumneata ești faimosul Gorîșnic, celebrul tăinuitor al marilor furturi de bijuterii din Bucovina, Moldova, Basarabia și chiar și din Muntenia...

— Sigăăr, și la Amieric dacâ furi avâr și berliant, tăt Nissim ai cumprat pi iel! Sigăăr! Tai cap la Nissim, el ai ascuns la cap berliant și avâr. Undi-i avâr sî berliant? Na, caut avâr sî berliant...

Cu o mișcare convulsivă își desbrăcă pe jumătate surtucul cu căptușeală peticită, scuturându-l cu furie.

— Așa spun ziarele, domnule Gorîșnic. Așa crede lumea și așa crede și Judecătorul de Instrucție, — complectă ea privindu-l apăsat, cu palma turtită pe biurou. De aceia trebue să te apărăm...

Pieptul lui Gorîșnic se ridică și se lăsă cu un oftat suprem. Se cufundă în fotoliu, ștergându-și fruntea udă. Parcă fusese înaintea unui procuror. Abea acuma își amintise că era la avocat.

— Cum? se întrebă domnișoara Nemțanu cu mânile ridcate sus și coatele rezemate pe biurou.

Gorîșnic se uită la ea ca la Rabinul unei supreme Sinagoge.

— „Înțelegându-te" imediat cu martorii lui Haim Țiller. Cine-s?

— Pizvenchi, hooți, ei ai urâ la mini fiindcâ n-ai dat la ei bani.

— De ce nu le-ai dat?

— Di undi bani, bani, bani? Nissim n'ai bani, Nissim ai șepti cupii...

— Dacă n'ai bani, domnule Gorîșnic...

Mâna domnișoarei Nemțanu exprimă o mare dezamăgire, o resemnare și un corgediu.

— Păntru avâcat ai bani. N'ai păntru bândiți, iscroci...

— Da, domnule Gorîșnic, dar avocatul nu e martor. Și deocamdată, dumneata ai nevoe de martori.

— Spui âșa la mini șâ iu faci și martori. Iu faci tăt ci

spui, la mini ești poruncă, numai să nu pui pi mini la pâșcrie.

— Domnule Antohi, când sunt convocați la instrucție martorii propuși de Țiller?

— Miercuri.

— Poimâne? tresări alarmată doamnișoara Nemțanu.

Meditâ o clipă, și vorbi cu răspicare sentențioasă.

— Domnule Gorîșnic, trebue să pleci imediat la Chișinău să-ți pregătești procesul. Și cum singur nu poți face nimic, ar trebui să te însoțească cineva din biuroul nostru. Maestrul nu se deplasează, eu nu pot mișca dela biurou, așa că numai domnul avocat Antohi ar putea, dacă...

Pauzele îl gâtuiau pe Nissim. Avea o respirație de coșmar.

— ... dacă Maestrul consimte la deplasare, ceia ce nu pot afirma.

Iancu intră în vârful picioarelor, vorbind de la ușă, încet:

— A sosit domnul Gartner. S'aștepte?

— Nu, nu. Poftește-l. Cu dumneavoastră am terminat. Maestrul va dispune, cum va crede de cuviință.

Eșiră împreună. Nelu se împiedică de covor.

În urma lui, Anișoara își stăpâni un zâmbet scurt, pregătindu-și fața pentru apariția marelui contract Gartner.

În sala biliardului, Gorîșnic îl apucă pe Nelu de surtuc:

— Domnu Nelâ, începu el cu accente de întrebare distribuite pe toate silabele cuvintelor, — aistâ fatâ isti ivreu?

CAP. XXIII.

— Vă poftește domnu, — anunță Iancu pe Anișoara, făcându-i loc.

Și în urma ei clipi viclean, aspirându-i urma cu nări experte.

Ernest Arișteanu o aștepta în picioare, cu trăsături agere în achilinitatea lor vibrantă, dar cu ochi încă tulburi de nesomn.

— Bine c'ai venit, maică dragă. Îmi era urât fără tine.

Îi apucă mâna, acoperindu-i-o cu cealaltă mână, dezmierdându-i-o spre încheietura brațului gol.

— Nu cumva ți-ai schimbat parfumul?

Se aplecă mai tare înspre ea, apropiindu-și nările de părul ei.

— Immm! Maică dragă, m'ai învia și din morți!

— Nici nu mi-ai spus la mulți ani, Maestre, — îl dojeni ea calm, lăsându-se respirată cu indiferență bine-voitoare.

— Vino să te pup, maică dragă.

O sărută pe amândoi obrajii, cu o sonoritate glumeț copilărească, dar imediat îi apucă mijlocul, vârându-și obrajii în sânii ei.

— Nu-nu-nuu! se feri ea, îndepărtându-l cu brațul și zâmbindu-i totuși.

— Maică dragă, de ce nu? Mi-ași vinde și sufletul pentru tine. Ia să te văd...

Se îndepărtă câțiva pași, ca un fotograf, privind-o din cap până'n picioare, în toate amănuntele.

— Anișoară, Anișoară din Târgul-Neamț, nu-i păcat să fii tu față mare, — exclamă el cu absolută francheță, lovindu-și palmele una de alta. Și doar ești fată deșteaptă. Maică dragă, de ce nu-s Ștefan cel Mare! Te-aș aduce legată burduf colo sus la tine, în Cetatea Neamțului... Ce-ai făcut în timpul vacanței?

Anișoara zâmbea, caldă, ca din cadrul unei uși deschisă spre livadă, toamna, când pândesc vineți ochii prunelor, din frunzișuri arămii.

— Am preparat trei dosare.

— Oo, maică dragă, — se scutură Ernest Arișteanu cu fața încrețită, ca după o lingură de rițină.

Aruncă o privire mahmură spre biuroul încărcat de dosare și corespondență.

— Ce-i cu Gorîșnic? vorbi el în silă, având un neastâmpăr în degetele mâinii ridicate.

— Trebue să plece la Chișinău cu Antohi să-și pregătească martorii.

— Ducă-se, maică dragă, — se scutură el, parcă fericit că scapă de un client.

— Și cu Antohi? insistă Anișoara.

— Și. Dacă spui tu... Dar știe ce are de făcut? interveni el profesional, cu un început de seriozitate.

— Îl învăț.

— Afacere delicată. N'ar fi mai bine să te duci tu? Adică nu. Pe tine nu te las. Tu ești pisica biuroului, tigroaico!

— Știam, zâmbi ea cu buzele deschise. De asta m'am gândit la Antohi.

— Ai fixat onorarul?

— Nu-i încă timpul. Aranjez și asta mai târziu.

— Maică dragă, știi ce-ți propun: trimite-l și pe Axinte și pe Iancu și pe toți clienții, și rămânem noi singuri cu o butelie de șampanică. O zi ideală de „interior": foc în sobă, iarnă, fată frumoasă, castană bună de pus la foc...

Își freca mâinile ca un copil care face un proiect absurd, de care se bucură, dându-și seamă totuși că e iluzoriu.

— Maestre, ne așteaptă clienții. Avem o zi grea.

Îi prezentă agenda.

Nu era nici întâia, nici ultima discuție de genul acesta, prealabilă muncii. Și în biroul lui Ernest Arișteanu se găseau alături de Decizii de-ale Casației, reviste cu ilustrații picante. Fără de asta nu putea. Era frivol, cum copiii sunt lacomi la dulcuri: cu candoare și francheță.

Căci după ce-și făcu tabietul, se așeză la birou, își puse ochelarii, și în câteva clipe, redeveni, cu ochiul limpede, o dungă verticală pe frunte și mâni autoritare în finețea lor, — maestrul Arișteanu.

Ziua de lucru începea.

*

* *

Până la douăsprezece, domnișoara Nemțanu nu există pentru Nelu, ca și pentru Axinte, decât prin dispozițiile pe care le primeau dela ea, prin Iancu, fără s'o vadă. Țăcăneala mașinei de scris nu mai contenea. Uneori Axinte îl ruga pe Nelu să-i descifreze câte-un rând scris în limbaj tehnic de domnișoara Nemțanu. Avea un scris bărbătesc,

fără de moliciuni, drept, ordonat, cu șiruri dese. Și deși în biuroul lui Ernest Arișteanu nu se făcea nici un fel de economie, cu-atât mai puțin de hîrtie, prima secretară umplea foaia și pe-o parte și pe alta, începând din colțul de sus. Văzându-i numai scrisul compact, ți-ai fi dat seamă că la drum, de pildă, nu călătorește cu mai multe valize, ca majoritatea femeilor, ci cu una singură, umplută ochi cu strictul necesar; că la restaurant nu-și comandă mâncările capricios, gustând și lăsând din toate, ci că și le alege numai pe cele hrănitoare, consumându-le în întregime. Nici-o gratuitate estetică nu-i împodobea scrisul, dându-i veleități de eleganță decorativă. Litera acestui scris era sobră, desemnată cu o mișcare esențială, așa cum caroseria unui automobil de curse e strict adecvată, în toate amănuntele, scopului final: viteza. Scrisul nu se semăna cu trupul Anișoarei, ci numai cu mintea ei. Alături de scrisul ei, al lui Ernest Arișteanu avea înfățișarea dezordonată a odăii unei cocote de lux, în care aceasta se dezbracă aruncând fără grijă hainele scumpe plătite de alții. Scrisul era frumos în amănunte — curbe vivace, ritm alegru, bare fâlfâitoare, — dar impresia generală era de capriciu, de anarhie, de nepăsare. Apoi, Ernest Arișteanu, chiar pentru contracte, înainte de-a fi bătute la mașină, nu întrebuința decât coli speciale, mate, groase, ivorii, scriind numai în mijlocul lor, lăsând pe de margini largi chenare. Pe câtă vreme domnișoara Nemțanu întrebuința coli ordinare, fără să-i pese de firele zburlite care intră în peniță îngroșând fragmente de slovă, enervând mâna cu condeiul.

Până la douăsprezece, Nelu își trecu timpul recepționând manuscrisele care soseau de la Maestru și de la prima secretară, controlând apoi transcrierea lor dactilografică. Nu știa încă dacă pleacă sau nu la Chișinău cu Nissim. Pe deoparte îi repugna însărcinarea de-a vorbi cu martorii, dar pe de altă parte ar fi fost bucuros să mai întârzie convorbirea cu domnișoara Nemțanu. Purta în el un „nu" mare cât el, „nu"-ul întregii lui ființe, dar tot nu găsise formula decentă a refuzului.

Până la douăsprezece, Ernest Arișteanu exdiase pe toți clienții, ducându-se apoi să dejuneze în sufragerie.

După plecarea lui, Nelu și Gorîșnic fură convocați la domnișoara Nemțanu. O găsiră tot la biurou, având dosare desfăcute în față și volumele lui Vivante. Le îndepărtă cu o mână, ridicând fața înspre ei, încă preocupată:

— Domnule Gorîșnic, Maestrul consimte ca domnul avocat Antohi să te însoțească la Chișinău. Așa dar puteți pleca imediat, cu primul tren, dacă...

Făcu o pauză, privindu-l pe Nissim cu severitate.

— ...natural, poți satisface pretențiile bănești ale domnului avocat Antohi.

Nelu ridică din umeri, jenat.

— Să ne înțelegem, însă, — adăugă domnișoara Nemțanu. Onorarul avocat Antohi, e cu totul independent de onorariul Maestrului. Numai după ce domnul avocat Antohi ne va comunica rezultatul tratativelor dela Chișinău, vom vedea dacă acceptăm sau nu acuza, și care sunt condițiile noastre. Ne-am înțeles?

Nissim oftă, ridicând brațele spre cer.

— Nissim știi să plătești la avăcat. Nissim nu dai bani la bândiți, la iscroci, la gâzitari la gangsteri...

— Bine, bine, domnule Gorîșnic. Poți pleca. Dumneata mai rămâi, domnule Antohi.

Nelu se opri din drum, cu brusca impresie că s'a deschis o fereastră în spate, și că stă în curent.

După plecarea lui Nissim, domnișoara Nemțanu strânse dosarele, le încue, așează volumele lui Vivante în biblioteca lui Ernest Arișteanu...

Nelu așteaptă, urmărind-o încruntat. Dar domnișoara Nemțanu nu se grăbea. O auzi în odaia de alături, făcând ordine și pe biuroul lui Ernest Arișteanu, pregătindu-i geanta, verificând actele dosarelor cu termen în acea zi.

Apoi intră în odae. Și fără să-l privească, se opri la gura sobei, deschizând-o. Stătu așa, cu palmele în bătaia focului, cu ochii ațintiți în flăcări, multă vreme, fără să mai consulte ceasornicul.

Tăcerea se statornicise din nou în încăpere, lăsând murmurul focului să treacă liber. În această tăcere, cadența inimei devena din ce în ce mai sonoră, zvonul sângelui, din ce în ce mai plin, de parcă era al unei nopți de vară.

Anișoara nu făcea nici-o mișcare. Cașicum s'ar fi închinat la foc. Nici Nelu nu îndrăznea să se mai miște. O mișcare parcă ar fi răsturnat ceva. Tăcerea era ca un imens clopot, gata să sune.

Până când, Anișoara își întoarse fața dinspre foc. Obrajii îi ardeau. Nările vibrau. Buzele umed desfăcute, aveau un zâmbet rătăcit, cași ochii. Respira adânc, cu sânii ridicați ca aripele în zvâcnirea zborului.

Se priviră ochi în ochi, singuri în fundul mării sângelui lor greu.

Și cu o singură mișcare, lentă, ritmică și somnolentă de alge îmmpletite în fundul apelor, se apucară, își lipiră trupurile, și c'un gemăt surd își adânciră buzele în rana sărutării redeschise.

O secundă, două, trei; ritmul ardea ca într'o gură de vulcan.

Dar înainte de-a o răsturna jos pe covor la gura sobei, capul Anișoarei se zmulse din gura lui, mâna ei îi acoperi fața energic i-o îndepărtă. Apoi cu amândouă mâinile îl împinse spre ușă. O deschise, îl mână dincolo, îl privi din prag cu toate flăcările trupului în ochii și în buzele rănite, închise ușa, încuind-o, și singură, se așează la gura sobei, cu ochii adânciți în flăcări.

Nelu se oprise dincolo de ușă. Trupul, cu toate sevele în clocot, nu accpeta absența celuilalt trup.

Ce se întâmplase?

Își scutură capul, trecându-și mâna pe frunte.

Ce ce va întâmpla?

Ca un centaur despicat năpraznic și rămas om —, se uita cu mirare îndărăt, și cu spaimă înainte.

CAP. XXIV.

Totuși, la două săptămâni după întoarcerea lui Nelu dela Chișinău, Gorîșnic fu arestat. Dovezi împotriva lui nu erau, în afară de învinuirea pe care i-o aducea coinculpatul Țiller, individ cu cazier, șantajist reputat, campion basarabean al măsluitorilor de cărți. Dar între timp

campania de presă împotriva lui Gorîșnic izbucnise mai violentă decât cele din trecut, determinând în primul rând o interpelare la Cameră a Ministrului de Justiție, cu privire la „scandalul Gorîșnic". Ziarele din Capitală publicaseră interpelarea în extenso, însoțind-o cu comentarii aprobative. Și imediat începuseră denunțurile adresate direct Ministrului de Justiție, cu amenințarea că dacă nu li se va da curs, vor fi trimise presei. Toți bijutierii din țară se solidarizaseră împotriva lui Gorîșnic. Numele lui, cunoscut până atunci mai cu seamă de cei la curent cu cronica judiciară, devenise celebru pe țară. Nissim era prezentat ca un fel de Schylok basarabean, miliardar, de-o vastă și perversă inteligență, regisor al marilor furturi naționale. Toate ziarele, observând, deîndată succesul de tiraj al subiectului Gorîșnic, îi făceau un fel de biografii: romanțate firește. Făcuse trafic de carne vie la Constantinopol și Cairo, fusese gangster în America, organizase la Nistru jefuirea refugiaților ruși, luând inelele cu mâni cu tot, aruncând cadavrele în Nistru, după ce le despuiase.

Și Gorîșnic era liber în această țară în care „numai cel care fură o găină face pușcărie".

Intimidată, Justiția îl arestase, închizând gura lumii cu ușa întemnițării eroului.

— Stă cel puțin trei luni, pronosticase domnișoara Nemțanu față de Ernest Arișteanu. Judecătorul de Instrucție e convins că dacă-l pune în libertate, se va spune că a fost mituit.

Ernest Arișteanu o felicitase pe Anișoara care întârziase mereu stabilirea onorarului, repetând necontenit că n'a venit încă timpul.

Prima conformare a mandatului de arestare nu numai că umpluse Palatul de Justiție de spectatori dornici să-l vadă pe faimosul „gangster", dar mobilizase și pe toți reprezentanții presei.

— Maestre dragă, intervenise Anișoara pe lângă Ernest Arișteanu; Antohi a lucrat dela început în această afacere, încă înainte de-a fi devenit celebră. Ia-l alături de dumneata. E timpul să-l lansezi.

— Maică dragă, n'am nimic împotriva lui Antohi. Dar de ce nu vii tu cu mine?

— Eu, Maestre, n'am bossa penalului. Și încă ceva: într'o afacere de natura aceasta, o fată frumoasă la bară apare ca un element de corupție a judecătorilor: mita cu fuste. E preferabil din punct de vedere practic, ca Gorîșnic să fie apărat numai de bărbați. Natural, voi interveni și eu, dar nu pe scenă și în fața publicului.

— Maică dragă, Ullyse era „une poire" alături de tine!

Astfel, Nelu intrase în cea mai frumoasă afacere penală a anului judiciar, secundând la bară pe Maestrul său. Ernest Arișteanu rostise un rechizitor al prostiei, pornind dela ironie și ajungând la sarcasm.

Începuse așa:

— Prostul cetății a spus: Groșnîc e vinovat.

Și isprăvi așa:

— Ar fi regretabil dacă vorba prostului Cetății ar deveni hotărîrea înțelepților ei.

Nelu pledase dur, dând o impresie de curaj tinerese și de mare francheță. Inteligența lui Ernest Arișteanu era atât de evidentă la bară în timpul unei argumentări, atât de excesivă și sclipitoare, încât deștepta involuntar neîncrederea judecătorilor în dreptatea cauzei odată cu admirația lor pentru calitatea intelectuală a apărării. Întocmai cum femeilor prea frumoase li se refuză virtutea, inteligențelor prea agere li se refuză sinceritatea. Astfel că virtutea apare ca un apanagiu al sluțeniei, iar dreptatea ca un corolar al sinceității.

De aceia, după Ernest Arișteanu, Nelu fu bine-venit la aceiași bară. Niciodată tinerețea nu poate fi socotită ca o abilitate. Nelu avea curajul tinereții, elanul ei și setea ei de dreptate. Aceste atribute ale vrâstei, deveneau involuntara lui abilitate profesională. Ataca fățiș. Poate că Gorîșnic era vinovat. Dar poate că nu era. Faima lui? Dar este „faima" încorporată între dovezile juridice? Judecată după criteriul reputației, al faimei, Lucreția Borgia ar trebui să fie desgropată și scheletul ei ars pe un rug înconjurat de toți ochelarii femeilor virtuoase. Când

în realitate, cu toată frumusețea ei, fusese un model de virtute și puritate.

Din fundul sălii, Anișoara zâmbise.

Și după ce făcuse un examen radiografic al reputațiilor istorice, arătând falșitatea lor, Nelu atacase mandatul de arestare al lui Gorîșnic, în care vedea un plebiscit al antipatiei mulțimilor, deliberat provocat de cei interesați, nu un act obiectiv al Justiției.

— Știu, clientul meu nu-i frumos; e slut, e pocit, e lipsit de seducțiune fizică, aspectul său legitimând cele mai lombroziene viziuni. Știu, clientul meu nu-i muritor de foame, nu-i victima băncilor falite și a cămătarilor rapaci, averea atribuită lui îndreptățind vindicta tuturor celor care nu-și primesc la vreme lefurile insuficiente pentru viața de toate zilele. Știu, clientul meu nu-i țăran, nu-i român, e evreu din Basarabia, e un Nissim oarecare din mulțimea acelora care dă mâncărimi mulțimii celorlalți... Dar tot atât de bine știu că acest om antipatic prin el și prin averea lui obscură, că acest evreu decretat Schylok de ignoranța celor care nici pe el nu-l cunosc, nici pe Shakespeare, — are dreptul în clipa când e chemat în fața judecătorilor țării, să invoce legea care stă egală și deasupra lui și deasupra celor care-l judecă.

În numele acestei legi care nu admite exproprierea libertății individuale decât în schimbul unor grave indicii de culpabilitate, indicii care lipseau, ceruse infirmarea mandatului.

Tribunalul îl confirmase: natural. În astfel de ocazii pledoariile sunt ca slujba bisericească dela înmormântări: frumoase, decorative, emoționante, — dar utile niciodată.

Avocatul Nelu Antohi însă, pusese piatra de temelie a viitorului său profesional. Ernest Arișteanu îl felicitase în fața colegilor adunați la Barou, sărutându-l.

— Bravo, Antohi. Măi băeți, — se adresase el celor care făceau și de data aceasta roată reverențială în jurul lui; — știți cine l-a descoperit pe Antohi? Anișoara. Are un ochi...

Un avocat șoptise la urechea altuia:
— Tu știi unde-i ochiul Anișoarei?
— Taci, mă, nu spune porcării, că te-aude.

CAP. XXV.

Într'adevăr, bietul Gorișnic apăruse providențial în calea lui Nelu. După pledoaria dela confirmare, Ernest Arișteanu interesându-se la Anișoara despre leafa lui Nelu, i-o ridicase brusc dela o mie la șase mii, avansându-l tot odată la rangul de prim-secretar pentru afacerile penale. În locul lui Nelu fusese angajat alt avocat începător.

Acum, Nelu avea biuroul să așezat într'o cameră din fundul vestibulului, la mobilarea căreia participaseră și copiii, Roro aducând un covor din odaia ei, iar Grigri, o blană de urs care ședea nefolosită în pod. Asta la început. Treptat însă, copiii, în dorința lor ca odaia lui Nelu să fie cea mai frumoasă din casă, aduseră acolo tot ce găseau decorativ prin pod și de prisos prin numeroasele odăi ale casei. Astfel, pereții biroului avură tendința de-a deveni o adevărată galerie de tablouri, căci Ernest Arișteanu era cumpărător statornic la toate expozițiile de pictură din București, și cantitatea tablourilor acumulate depășise de mult capacitatea receptivă a pereților casei. Nu numai atât. Curând apărură în biuroul lui Nelu, două măsuțe mai joase, una așezată lângă fereastră, alta lângă peretele ușii. La cea de lângă fereastră lucra Grigri, la cealaltă, Roro. De aceia, și pe biuroul lui Nelu se rătăcea câte-un abecedar, câte un caet de dictando și alte obiecte școlare. Când se întâmpla ca Nelu să scape mai devreme dela Tribunal, Grigri apărea cu ceainicul, Roro cu cestile, și biuroul cu foc, ceai și copii, făcea din Nelu un om mare zâmbitor invadat de maimicii săi răsfățați. Bine-înțeles, biuroul lui avea acadele, pistil de caise, gigibigi și alte misterioase cofeturi apreciate de elevii claselor primare, precum și peniță, creioane, ascuțitori, plumb pentru placă și alte rechizite școlare.

— Unde-s copiii? întreba uneori doamna Arișteanu, mirată și încântată că nu-i „aude".

— La domnu Nelu, — i se răspundea, fără ca servitoarele să mai facă o verificare prealabilă.

Și nimeni nu-i oprea, nici nu-i certa, fiindcă numai la el erau cuminți. Acolo-și lua ceaiul, acolo-și făceau lecțiile, și în prezența lui, spre seară, și în absența lui. Așa că odată cu ridicarea lui la rangul de prim-secretar pentru afecerile penale, Nelu devenise și pedagogul copiilor, trebuind să se mai pue la curent cu istoria, religia și aritmetica, aplecat pe cărțile lor, peste umărul lor măgulit și afectuos.

— Ce lecții avem astăzi?

După ce-l informau, îi ajuta, silabisind cu Roro, cetind cu Grigri.

Iar când veneau clienți mai importanți, Roro se ridica demnă:

— Grigri?

— Lasă-mă în pace.

— Trebuie să plecăm. Nu vezi că-l deranjăm pe Nelu.

Și uneori, clienții îl întrebau:

— Sunt ai dumneavoastră, domnule avocat? Să vă trăiască.

Pe domnișoara Nemțanu o vedea în fiecare zi, dar în treacăt. Munca lui actuală avea alte itinerarii și la biurou, și la Tribunal. Ea era cu civilul și comercialul, el, cu penalul. Onorariile însă, tot ea le stabilea. Seara ea pleca înaintea lui dela biurou, fiindcă el rămânea cu lecțiile copiilor până la ora mesei. De cele mai de multe ori, Ernest Arișteanu îl reținea la masă, evitând astfel discuțiile cu Mimi Arișteanu: pe cele primejdioase pentru apetit și digestie. În prezența lui Nelu s'auzea numai glasul copiilor. Mimi Arișteanu devenea o tăcere cu ochi provizor filosofici.

Pe Gorîșnic îl vizita regulat la închisoare, ducându-i toate cele trebuitoare, după ce grație prieteniei lui dela chefuri cu doctorul parchetului, determinase instalarea lui Nissim la infermerie unde regimul era mai blând. Avea și un fel de simpatie pentru Gorîșnic, și o superstițioasă recunoștință. Îi adusese numai bucurie — Crăciu-

nul dela Silivestri, adevărat pom de Crăciun al tinereții lui — și prosperitate. Lansarea lui profesională coincidea cu apariția lui Nissim. Avansarea lui și mutarea lui în biuroul cu Roro și Grigri, i le datora tot lui Nissim. Dar nu numai atât. Gorîșnic, căruia reputația îi dădea un prestigiu unic față de delicvenți, făcea în închisoare, printre aceștia, o propagandă atât de eficace pentru talentul, cinstea și devotamentul acestui „buiat di avâr", încât Nelu devenise o modă printre delicvenți. Îl angajară în serie și pentru instanțele ordinare, și pentru Curtea cu Juri, onorariile fiind aranjate după indicațiile lui Gorîșnic care devenise un fel de secretar al lui Nelu la închisoare. Astfel, începură să-l caute clienții și pe acasă și pe la Palat. Agenda lui, până atunci simplă anexă a condicei biuroului, avea zi la zi însemnări de procese cu mențiuneą „p.p.", adică proces personal. Muncea mult, dar și câștiga mult. În Februarie, câștigurile lui depășiseră suma — care i se păruse fabuloasă — a venitului mărturisit de domnișoara Nemțanu. Își făcuse haine. Mergea cu trăsura. Și își închiriase două odăi mobilate într'un cartier curat și central, invitând-o pe mama lui să-i facă o vizită de casă nouă. Petrecu astfel o săptămână în tovărășia mamei lui, modestă în haina de văduvă, cu părul alb și cu zâmbetul umil și sperios al femeilor care au îmbătrânit spălând și cârpind pentru copilul unic, așteptându-l la fereastra casei să vie dela școală sau din lumea largă.

O răsfăța și el la rândul lui, alarmând-o mereu prin tendința lui spre risipă. În fiecare zi o plimba cu sania cu doi cai. O ducea la teatru, la cinematograf sonor — bătrâna nu fusese încă, — îi cumpăra cu stângăcia, dărnicia și urgența bărbatului nepriceput tot felul de ștofe și mătăsuri. Bătrâna era fericită, dar nu mai putea dormi. I se părea că în fiecare zi e sărbătoare, ca în tinerețĕ, pe vremea logodnei. Tumultul bucuriei din acele vremi, brusc revenit, nu mai încăpea în inima ei bătrână, deprinsă să bată în zile cenușii petrecute la gura sobei, cu pisica, și la fereastră, cu andrelele. Plutea zăpăcită prin odăi, mâncând bunătăți scumpe, fără poftă de mâncare, numai ca să facă plăcere ochilor albaștri, care o priveau

cu un zâmbet luminat; gătindu-se cu rochii prea scumpe care o înfricoșau, făcând-o și mai timidă; privind cu spaimă banii care intrau în casă ca în povești, sute și mii, adunați în pumnii lui Nelu și zvârliți cu un orgoliu blând în poala ei.

— Asta-i pentru tine, mamă mică. Dar știi, să-ți faci cu ei numai plăceri.

— Nelule dragă, îl ruga ea cu mânile împreunate, — nu-ți bate joc de bani. Strânge-i c'or să-ți trebuiască.

— Vrei să mă superi? Îi dau pe foc. Uite...

— Nu, iaca-i iau.

Și-i strângea, păturindu-i cu evlavia mânilor care-au trăit din pensie și economii, în sipetul ei, la fund, între ștofe, — tot pentru el.

Și findcă avea un băiat atât de bun, și fiindcă n'avea cui să spue: „Ai văzut ce băiat am?", — în fiecare seară îngenunchia, închizând ochii, — căci în odăile lui Nelu nu erau icoane, — cerșind cu inima în mâni, un pic de noroc pentru băiatul cu ochi albaștri ca și „cerul Tău, Doamne Dumnezeule milostiv".

Dar Nelu îi mai făcu o surpriză. În Sâmbăta din ajunul plecării ei, veni plin de pachete. Le desfăcuseră: icre negre, salam, jambon, sardele, portocale, mandarine, curmale, struguri de malaga, migdale, rodii, castane...

— Avem musafiri la ceai.

Făcură pregătiri în odaia ei, care era oarecum salonul celor două odăi.

— Nu-i dai drumul, Nelule? îl tot întreba bătrâna cu ochii la fereastra în dreptul căreia îl aștepta sania cu doi cai înveliți în rețea cu broderii și în hamuri cu zurgălăi.

— Nu, — răspundea el cu o încăpățînare maliție zâmbitoare.

Apoi o lăsă pe ea să vegheze la masa cu bunătăți, pornind cu sania după musafiri. Și după vre-o cincisprezece minute, Roro și Grigri „aduși ca vântul de cea mai frumoasă sanie din lume", intrară în „palatul" lui Nelu.

— Aiștia-s musafirii? îi întâmpină bătrâna cu brațele întinse în jos, ca pe vremea copilăriei lui Nelu.

— Uite mama, copii, — le-o arătă Nelu ca pe un pom de Crăciun.

— Mama Ta, Nelule!

Și pe rând, copiii îi sărutară mânile zbârcite și umile, cu atâta evlavie încât nu i-ar fi mirat dacă buzele lor ar fi întâlnit pe lemnul vechi al acestor mâni și argintul care le îmbracă pe ale Maicei Domnului.

Se întrecură în cumințenie. Mulțumeau, înclinând capul, de câteori erau serviți. Mâncau frumos, ceiace la Grigri însemna emoție și mare respect.

Tortul de castane comandat la cofetărie, sosi cam târziu; copiii nu mai puteau mânca. Gustară numai, culegând fructele ornamentale.

Sania tot la scară. Bătrâna se uita când la sanie, când la Nelu. Nelu zâmbea, uitându-se când la ea, când la copii. Copiii se uitau când la el, când la bătrână. Vorbe puține, dar priviri fericite în odaia lui Nelu — Nelu pentru toți — cu copii, toți copii pentru clipa inimei lui darnice.

Apoi îi ajută să se îmbrace, îmbodobindu-i pe toți la când, mama dintăi, apoi copiii, — îi urcă în sanie și sania porni cântând atât de vesel în iarna albă încât pământul acestei plimbări nu avu decât bunici și copii, fulgi și zurgălăi.

— Nelule, așa-i de frumoasă mama ta? Parcă-i sfânta Vineri, — îi șopti tainic Roro.

Și seara, în clipa culcării, bătrâna, după ce-l dezmierdă lung pe frunte, îi spuse tot încet, cu glas de bunică:

— Nelule dragă, nu-i vremea să ai și tu copii? Tare mi-i dor de ei...

CAP. XXV.

Uneori Roro îi spunea în biurou:

— Nelule, multe complimente dela Manuela.

Căci Roro era în corespondență cu Manuela. Ea trudea zece cuvinte pe o scrisoare, rugându-l pe Nelu să-i scrie adresa: Manuela îi răspundea cu o sută. Dar schimbul era just.

Vorbele Manuelei pentru el „multe complimente dela Manela", îi apăreau astfel în răstimpuri, ca cinci rându-

nele ale altui cer. Din ce în ce, Manela se învecina în mintea lui, cu Roro. Și ea era un Mickey-Mouse. Un glas dulce și un obraz proaspăt în Crăciunul dela Silivestri, lăsat în urmă și de intensitatea muncii zilnice, și de anotimp. Iarna era pe sfârșite. Ostenise. Omătul se topea în pământul primăverii apropiate. Focul ardea încă în sobe, dar începea ca o nostalgie în ferestrele atinse uneori de aurul soarelui de Martie.

Când venea dela Tribunal, Nelu găsea un buchet de toporași pe biuroul lui. Coada ochiului lui Roro aștepta răsplata, în timp ce mânuțele ei școlare pătate de cerneală Pelikan păreau că aduc alți toporași înfloriți în călimară.

Neliniștea primăverii începea în toate cele. Odăile deveneau prea strâmte, paltoanele prea grele. Mai curajoase decât bărbații — adică mai cochete, — femeile apăreau pe străzi în talie, cu buchetele de toporași prinse de etole.

Așa o întâlni într'o seară pe domnișoara Nemțanu, în fața casei Arișteanu. El venea, ea pleca. O salută. Îi răspunse. O clipă, ochii lor se întâlniră mai adânc, tulburându-și apele.

Nelu fu cam distrat la biurou.

— Te doare capul, Nelule? îl întrebă Roro.

— Aa! Merci, Mickey, — îi mulțumi el cam tradiv pentru toporașii care-l așteptau culcați pe sugătoarea biuroului, trimeținduși un abur de primăvară nouă, care nu se mai desprindea din ochii lui Roro, ci din trupul Anișoarei.

După masa luată la Arișteni, porni încet spre casă. Se simțea singur. Plutea uneori prin noaptea ușoară ca o privire de căprioară în apa din care bea, un vag miros de țărnă jilavă și de iarbă crudă, dilatând pieptul, făcând respirația mai conștientă și mai lungă. Dar buzele doreau și mai mult.

De câteva ori îi veni s'o ia nebunește spre locuința Anișoarei, să bată, să intre și...

Pornea înainte spre casa lui, având impresia că înoată din greu împotriva curentului apei. Ajunse acasă ostenit, singur și amar, răcorindu-și ochii o clipă în argintul umed al Craiului-Nou.

— Vă așteaptă o doamnă, — îl anunță servitoarea luptând cu un zâmbet.

— O clientă?

— M'dă! — se alintă ea rușinoasă. Tare mai amiroasă bine!

Intră. Focul ardea. Lumina era stinsă. Parfumul de verveină amărue plutea în odae, dându-i o atmosferă de câmp cosit.

Fără nici-un cuvânt, cu picioarele grele, se apropie de canapea, și fără putere, se lăsă la picioarele ei.

Anișoara privea focul, așezată în fundul canapelei bătrânești.

Tăcură multă vreme. Craiul-Nou apărea și dispărea printre crengile legănate la fereastră.

— Nelule, îl chemă în șoaptă gravă glasul Anișoarei.

Se ridică, venind lângă ea.

Ea îi luă capul, așezându-i-l pe genunchii ei. Îi dezmierdă părul îndelung, apoi mâna ei îi acoperi ochii.

— Nelule, am să am un copil...

Apoi tăcu. Mâna ei începu iar să-i dezmierde când părul, când fruntea, cașicum ar fi vrut să-și întipărească trăsăturile lui până în adâncurile ființei.

Focul cânta înainte, trimețindu-le ploi de aur blond.

— Copilul tău, Nelule, — murmură ca prin somn glasul Anișoarei.

Și iar tăcu, alintându-l ritmic cașicum l-ar fi tors în poală.

Apoi deodată, mâna ei se opri. Caldă până atunci, Nelu o simți răcindu-se, până când fu ca o fereastră de Octombrie.

— Cum se va numi copilul meu, Nelule? Nelu Nemțanu...

— Și dacă-i fată?

— Nemțanu? repetă calm glasul ei.

Nelu privi o clipă Craiul-Nou din cerul primăverii, apoi focul din sobă, își stăpâni un oftat, și destrămându-și privirea într'un zâmbet, șopti:

— Se va numi Antohi, cași tatăl său.

Și c'o mișcare blândă și ocrotitoare cuprinse în mâinile lui mari și calde, mâinile înghețate ale mamei copilului.

PARTEA A DOUA

MANUELA TRECE

CAP. I.

Amiaza de primăvară era glorioasă ca o dimineață. Parcă izbucnise din trâmbițele unei victorii homerice. Cerul albastru primea dreptul elan al plopilor vibranți de verde în primăvara nouă.

Unde erau vulturii? Ochii lui Nelu păreau că-i caută în înălțimile eroice. Nici-o moliciune în aerul abea cald, dar ager încă.

Cu capul răsturnat pe speteaza automobilului, și mânile nervos lăsate pe volan, Nelu își aștepta nevasta și copilul. Nerăbdătoare la început, mâna îi chemase cu imperative cârâituri de claxon. Dar în clipa când își răsturnase capul pe spate, întâlnind singur, ca de pe un pisc, ampla plutire a cerului, — uitase tot. De ani parcă nu mai privise un astfel de cer. Privirile porneau în el ca un chiot haiducesc. Nările aspirau voinicește aerul. Pieptul se ridica și se lăsa larg. Uitase că-i în automobil. Scăldat în cer, sufletul vroia s'o pornească pe jos, simțind pământul cu picioarele trupului, călcând iarba, alergând, sărind, lovind mingea rotundă, ducând-o, ferind-o, și deodată, cu un elan, fulgerând-o în rețeaua porții, sus, în colțul stâng.

— Dumnezeule, ce tânăr mă simt, — exclamă el în gura mare, cu pălăria căzută, cu fața acoperită de soare și de cer, părând că într'adevăr vorbește cu cineva de sus.

— Ce spune papa Nel, mamă?

— Papa Nel face versuri, Răducule.

— Hup, Răducule.

Nelu îl prinse de subțiori de pe scara automobilului, ridicându-l.

— Mai sus, papa Nel, mai sus, mai, așa.

Cu el se ridicase dela volan, și în picioare, îl înalță sus, în cer și'n primăvară. Robust și suplu ca un acrobat, copilul era numai mușchi și sănătate. Dinți albi de lupușor, ochi negri, sprincene dese. Brațele în lături, picioarele depărtate, mijlocul arcuit, pieptul bombat, și înălțat în plin albastru, părea că învață să înoate sau să zboare în văzduhul primăverii.

Îl coborî lângă el, cu ochii strălucitori de mândrie.

— Nu vii lângă mama, Răducule?

— Eu stau lângă papa Nel, la volan, — vorbi el limpede și energic, luându-și cu hotărâre locul de alături. Papa Nel e voinic.

— Și mama? întrebă din spate glasul Anișoarei.

Răducu întoarse capul, gata s'o sfideze, mai în glumă, mai în serios. Dar ochii mamei îi potoleau îndată toate elanurile răsvrătite.

— Mama e iute, — adăugă el prudent.

Nelu zâmbea, privindu-l cu coada ochiului.

— Nelule, nu-ți pui pălăria? îl întrebă Anișoara, întinzându-i-o dela spate.

— Nu. Azi am optsprezece ani, — vorbi el fără să întoarcă fața, scuturând capul acoperit de păr strălucitor castaniu, des, fără de fire albe.

— Nelule, — îl dojeni ușor glasul din urmă.

— Papa Nel, tu o asculți pe mama, — afirmă viclean glasul copilului.

— Ce să facem, Răducule, e mama noastră.

Automobilul porni viguros, așa cum îi plăcea lui Răducu. Un „Lancea" jos, lung, c'o siluetă de barcă turbată și traectorii agresive, mai ales când era condus de Nelu, cu Răducu alături și c'un cer de primăvară deasupra.

Și mai era ceva în mâinile lui Nelu și în picioarele lui: o emoție tare care-i dădea un neastâmpăr juvenil, o grabă, o teamă de-a nu pierde ceva. Nu mai fusese de peste nouă ani, înainte de-a se fi născut Răducu, la un match de foot-ball. Și acum, întâlnirea cu cerul privit drept în sus, violența primăverii și toate amintirile care

se deșteptau în brațe, în piept și în picioare, readucându-i ritmuri vechi, îi dădeau o fierbere de must nou.

În mic și în crud, profilul de alături îi semăna. Bereta bască pe-o ureche, desvăluia aceiași frunte ușor bulbucată la rădăcina nasului: dar al copilului, cârn încă de copilărie, se oprea naiv și ușurel impertinent, lăsând să se mândrească subt sprincenele tatei, ochii mamei. Le semăna amândorora, îmbinându-i într'un nou elan spre viață. Nelu îl răsfăța. Anișoara îl creștea. Cu toate că erau bogați, și cu venituri mereu sporite, copilul nu încăpuse nici-o clipă pe mâni de guvernantă. Vorbea românește ca mama și ca tata, era frumos și voinic ca și ei, și era mândru de amândoi

Pentru Răducu, automobilul lui papa Nel nu mergea, ci întrecea. Întrecea tot: trăsuri, tramvae, copaci alarmați, și maicuseamă toate automobilele Duminicei ieșene. Gonea în plină contravenție, dar toți sergenții cunoșteau și salutau infracțiunile acestui automobil.

Viră cu eșapamentul deschis, intrând în aleea parcului sportiv cu bubuituri răsboinice. Aștepta la casa de bilete să-i vie rândul.

— Maetrul Antohi! Maestrul Antohi! răsunară câteva șoapte.

Dar nimeni nu-i făcu loc. O mirare și o absurdă melancolie de o clipă. Aștepta. Plătea. Ca să asiste la un match de foot-ball. Și nu mai era „Nelu", ci maestrul Antohi.

Întrară pe teren.

Iarbă, soare, dealuri în fund. Porțile dușmane față în față, ca în zale.

Nelu pășea nervos. Îi uitase în urmă pe ai lui. Răducu îl ajunse c'un galop elastic. De jur în jurul careului, mulțimea școlară, universitară și muncitorească, a Duminicilor sportive, împestrițată și de haimanale intrate fără plată.

Se opriră în dreptul liniei centrilor. Și repede o bancă apăru. Îl recunoscuseră. Șoapte biografice porniră de pe teren până la baraca jucătorilor. Capetele tinerilor se întorceau spre bancă. Unii îl cunoșteau din auzite pe renumitul avocat Antohi; alții îl auziseră vorbind la procesele

cu lume multă dela Curtea cu Juri. Totuși, favoritismul băncii așezate chiar pe teren, în fața barei care era hotarul tuturor privitorilor, nemulțumea. Pe un câmp sportiv, privilegiile sunt admise, dar numai pentru campionii sportului. Alte supremații acolo nu numai că nu-s recunoscute, dar dacă vor să aibă un regim preferențial, sunt persiflate, zeflemisite și chiar huiduite.

Noroc că Nelu avea umeri lați. Totuși, un murmur sublinia ostil hatârul.

Ciudat și insolid! Echipele, în loc să apară pe rând, ca de obicei porniră odată și dimpreună, cu trapul mic al intrării pe stadion. Și nu se opriră în mijlocul terenului, ci pe latură, făcând un front multicolor — roș-negru, alb-albastru — în fața băncii lui Nelu.

Câmpia era dreaptă și verde ca un scut al primăverii; cerul boltit ca un arc, cu săgeata soarelui în el.

Un glas se ridică. Și toate brațele făcură salutul roman.

— Trăiască Nelu Antohi...

Numele cu miros de iarbă îl lovi drept în piept, făcând să sune întregul trecut.

— ...fostul căpitan al echipei universitare de football. Hip, hip, ura, ura, ura.

Glasuri marțiale, picioare robuste, piepturi late în tricourile subțiri, obraji arși de soare, păr tuns scurt pe tâmple, — și la picioarele frontului, elastică, agresivă, ca un soare sportiv al ierbii: Mingea.

Toate capetele se răsuciseră spre bancă.

Nelu se ridicase în picioare, cu ochii umezi și gâtul strâns. Mut, fără glas, îi salută cu brațul întins spre cerul albastru. Erau aproape de el, și foarte departe. El era pe malul altei vrâste, iar ei, tinerii atleți, pluteau ca pe-o luntre cu vâslele în soare, pe fluviul ierbii de Mai și al tinereții de Mai, — ducându-se ei, rămânând el.

În clipa când mingea izbucni printre bocanci ca un bull-dog printre boturi de mistreți, Nelu îl luă pe Răducu în brațe. Și toată nostalgia lui după mingea întâei tinereți, se opri în jurul copilului care zvâcnea cu publicul urmărind jocul. Îl apucase de mâini, așezându-l pe genunchii lui. Dar Răducu, cu sufletul printre picioarele jucătorilor, nu mai putea sta. Un neastâmpăr de fox îl făcea să sară,

să se avânte, să zmuncească, zbătându-se captiv în mânile puternice care-l țineau pe loc. Și el jucase foot-ball pe maidan. Dar nu văzuse încă nici-un match. Nu întreba nimic. Participa direct, cum înoată fără ajutor cățelandrul zvârlit în apă. Striga, îndemna, cu inima în galop, sau mârâia cu dinții strânși.

De câteva ori, Nelu cercă să urmărească jocul. Nu putea. Se simțea ca o haină atârnată în cuier.

Și cât ținu jocul care făcea din public o singură bătae de aripi pe iarba de Mai, Nelu nu-și mai luă ochii dela copil.

CAP. II.

— Papa Nel, nu vii cu noi?

— Nu, Răducule, eu vin pe jos încet.

Anișoara se sui la volan.

— Nu 'ntârzia, Nelule. La nouă Răducu trebuie să fie în pat.

— Duminecă, mamă! protestă el anticipativ.

Automobilul porni la vale fără motor, căci Anișoara nu irosea benzina. Mâna copilului flutura ca din tren spre cei rămași pe peron. Nelu-i urmări cu privirea până când dispărură, lăsând o lungă clăbucire de colb printre teii Copoului. Porni și el. Mulțimea se revărsă din parcul sportiv, discutând în gura mare, comentând, aprobând, criticând, gesticulând, ducând mai departe lupta picioarelor cu mingea, în vorbe, gesturi și priviri. Tramvaele care plecau la vale erau luate cu asalt. Mirosea a colb, a frunză și a gloată de primăvară. Treceau fetișcane nădușite, roșii și fălcoase — adevărate flăcăoaice ale feminității — îmbrăcate în rochii verzi, galbene, mauve și roz, călcând strâmb în pantofii noi și strâmți din care piciorul dospea chinuit. Pe urma lor, cu zăngănit de sabie și zornăit de pinteni, capele strâmbe și un fir de iarbă mozolit între dinți, militari cu galoane de lână galbenă, răspândeau mirosuri de toval. Liceenii aveau capul gol: unii cu obrajii umflați de copilărie, în uniforme de mare ținută,

cu pantalonii cucueți la genunchi; alții cu mustăcioare, coșuri, glasuri răgușite și priviri magnetizate de pulpele, șoldurile și sânii femeilor întâlnite.

Fiecare pas era o explozie de colb. Grupurile lăsau valuri, ca turmele în zile de arșiță.

În răstimpuri, după o scurtă șovăire nedumerită, pornea câte un salut adânc în dreptul lui Nelu. Salut adresat avocatului Antohi, recunoscut cu mirare printre pietonii populari ai Duminicei.

Odinioară, când pleca de pe teren în oraș, înconjurat de echipă, un murmur necontenit îl întovărășea. Ochii se aprindeau în calea lui. Auzea: „Astă-i Nelu, căpitanul echipei". Uneori era bandajat la cap, alteori șchiopăta, alteori nu-și putea mișca brațul. Tot trupul era ars de luptă și fierbinte ca o cărămidă atunci scoasă din cuptor. Avea în gură acreala lămâilor și presimțirea primei halbe dată dușcă pe gât. Iar polul din buzunar, dacă îl avea, necheza.

Acum era cel singur om din această mulțime de primăvară. Îl cuprindea o melancolie de fantomă revenită pe locul faptelor vieții. Alți copii, alți tineri, alte echipe de foot-ball, alți studenți. Și amintirea lui, păstrată încă pe câmpul sportiv, îi dădea impresia unei cenușe răsturnată dintr'o urnă funerară.

Căci el cel de acum era altul decât acela. În buzele jucătorilor și pe iarba de primăvară care-și aștepta mânjii, numele lui gol, Nelu, răsunase straniu.

Acum era „maestrul Antohi", „domnul Antohi", „domnul avocat Antohi", „colegul Antohi", Papa Nel pentru Răducu, și Nelu pentru Anișoara.

Nelu? Care Nelu? Acela? Nu. Acesta.

Fără să-și dea seamă, pașii lui, lăsați în voe, se îndreptară spre casa Arișteanu, luând un drum de odinioară. Simțea nevoia lui Roro. Și ea era altfel tânără decât el. Curat tânără, în gloria adolescenței. Cu toate acestea, era poate singurul lui camarad. Ceilalți de odinioară, de pe câmpiile sportive, din universitate și dela chefuri, intraseră ca și el în viață și în vrâstă. Avea cu unii dintre ei raporturi, dar determinate de interesele prezentului; trecutul apărea uneori aluziv și în treacăt. Prezentul domnea. Pe câtă vreme cu Roro parcă ar fi copilărit împreună,

legați numai de amintirile vacanțelor comune. O vedea rar. După căsătorie, pe nesimțite, Anișoara, sau viața, îl îndepărtase de Arișteni. Anișoara și cu el deschiseseră un biurou de avocatură al lor, părăsindu-l pe-al lui Ernest Arișteanu. Foștii secretari deveniseră parcă rivalii fostului lor Maestru. Plecarea Anișoarei maicuseamă dezorganizase biuroul până atunci administrat de ea. Intact, talentul lui Ernest Arișteanu nu se resimțise; dar câșfigurile lui diminuaseră simțitor. Clienții îl angajau încă, dar constrânși de prestigiul reputației lui, știind, după câteva experiențe edificatoare, că e neglijent și pasionat numai de problema juridică a unui proces, nu de interesele practice ale clientului; că „face artă pe spinarea noastră".

În schimb, Anișoara Antohi nu făcea artă; făcea treabă. Asta o aflaseră clienții mai ales după ce Arișteanu rămăsese fără ea.

Ernest Arișteanu îi căsătorise, făcând nunta în casa lui. Așa că plecarea lor fusese socotită și de Arișteanu și de o bună parte din lume, ca o ingratitudine, iar de către alții, legitimată prin ruperea raporturilor de altă natură dintre Arișteanu și Anișoara.

Ernest Arișteanu se purtase frumos cu ei. Cu toate că plecarea Anișoarei îl alarma și-l desămăgea, nu se opusese. Mai mult: în primul an, clienții care nu-l interesau, erau trimiși, cu recomandații călduroase, la biuroul lor. La început, domina clientela penală a lui Nelu. Curând însă, câștigurile comerciale și civile ale Anișoarei, sporiră, căpătând altă regularitate decât veniturile fluctuante ale lui Nelu. Față de marele public, reputația lui creștea cu fiecare succes, dându-i rangul de Maestru înainte de vrâstă presupusă de acest titlu reverențial. Căci fiecare succes penal era înregistrat și comentat de presă și de numeroșii auditori pasionați ai desbaterilor penale. Astfel, Nelu își creiase o reputație răsunătoare. Pe câtă vreme Anișoara, cunoscută exclusiv de clientelă, câștiga în umbră. Un act important de vânzare nu înseamnă un succes față de marele public, nici nu există, dar aduce un venit mai mare decât un succes de bară. Așa că Anișoara îl ajunsese din urmă ca venit profesional, depășindu-l și prin cuantum și prin regularitate.

Dar dacă succesele carierei lui Nelu, consacrat exclusiv penalului, puteau să-l măgulească pe fostul său Maestru, fără să-l păgubească, câștigurile crescânde ale Anișoarei implicau o diminuare a veniturilor lui Arișteanu. Căci clientela ei era aceiași ca și înainte, numai abătută dela vechiul vad spre noua firmă. Și onorariile Anișoarei erau mult mai mici decât ale fostului ei patron. Fără cruțare, îi făcea concurență, așa cum tatăl ei, crâșmarul dela Neamț, absorbea clientela crâșmarului de peste drum, — speculând maicuseamă față de clienți neglijența lui Ernest Arișteanu, diletantismul lui.

— Maestre dragă, am venit să caut niște cărți.

Ernest Arișteanu o primea curtenitor, lăsând-o să caute prin vasta lui bibliotecă juridică, și împrumutându-i generos toate cărțile de care avea nevoe, chiar pentru procese în care erau adversari.

Dar curând, biblioteca Anișoarei se liberase de tutelă, înzestrându-se cu cea mai modernă literatură juridică. Biblioteca Maestrului îmbătrânea, rămânând în trecut: a Anișoarei întinerea, în marș spre viitor.

Așa că Arișteanu nu mai primise vizitele ei profesionale. Ocolit din ce în ce, de clienții lui de toate zilele, cei care aduc venitul statornic profesional, Arișteanu devenise numai avocatul proceselor celebre, avocat decorativ ca șampania la banchet. Practicând mai rar, câștigând onorarii mari, dar cu hiatusuri între ele, frecventând neregulat palatul Justiției, dar prea metodic Clubul, Ernest Arișteanu devenise irascibil, nervos, nemaiputând să sufere contradicția, obiecția, într'un cuvânt: lupta judiciară. Dorea ca pledoariile lui să fie ascultate ca o predică. Întreruperea îl scotea din fire, făcându-l violent în expresii, fără de mușcătura sarcasmului de odinioară.

— S'a cam răsuflat, — murmurau noile generații juridice.

Anișoara era beneficiara exclusivă a acestui început de declin. Când o întâlnea uneori la Palat, înconjurată de foștii lui clienți, Ernest Arișteanu își scutura nervos pipa, umplând-o iar cu tutun. Prezența ei îi dădea o îndoită amărăciune: că nu-i fusese amantă, deși toată lumea credea contrariul; și că alături de tinerețea ei victorioasă ca

un abataj la bacară, pentru el începea seria bac-urilor. Norocul alături cu ghinionul. Și parcă în raport cauzal.

Anișoara știa.

— Mergem la Arișteni? o îndemna Nelu.

— Du-te tu.

Odată. De două ori. De trei ori.

Acolo, nimeni nu-l întreba despre Anișoara. Li se părea natural, parcă, să vie singur. Îl întrebau numai despre Răducu: finul copiilor Arișteanu. Cu toate că era primit cu simpatie — dragostea copiilor pentru el, dicta, — situația devenea din ce în ce mai falșă. La ei era ca un divorțat. Evita să vorbească despre Anișoara, și chiar despre Răducu: fiul *lor*.

Acolo era numai el: Nelu. Singur.

Poate că de asta se ducea tocmai acolo, în această zi de primăvară când simțea nevoia de-a se întâni cu el însuși, Nelu, într'un trecut premergător soțului Anișoarei și tatălui lui Răducu.

CAP. III.

Ca un om care s'a ras la bătrânețe, după ce o viață întreagă a purtat barbă și musteți, — casa Arișteanu, fără de brazi, apărea mult mai luminoasă decât odinioară, dar în îngreuerea melancolică a declinului pietrei. Casă veche a unui Iași dus.

Tinerețea lui Roro alungase încruntarea lui Ienache Arișteanu, rămasă în prezența brazilor. Tăerea brazilor era întâia și cea mai izbitoare prefacere din fața casei. Dar și interiorul se schimbase. Numai biuroul lui Ernest Arișteanu și fosta cameră a domnișoarei Nemțanu, mai supraviețuiau vechii alcătuiri. Rărirea și împuținarea activității judiciare, liberase celelalte camere precum și pe ocupanții lor. Odaia în care-și începuse Nelu ucenicia judiciară, alături de țăcănitul mașinei lui Axinte, devenise biuroul lui Grigri, adică maicuseamă al nopților lui Grigri. Acolo lucra în singurătate, nesupărat de nimeni, până târziu noaptea, cu tutun și cafele negre.

Nelu îl găsi la fereastra odăii, scriind notițe pe marginea unei cărți așezată pe pervazul ferestrei. Capul lui Grigri avea o paloare și o severitate monacală. Brazii tăiați din fața casei, erau încă prezenți în gravitatea lui prematură. Purta ochelari rotunzi, prinși pe după ureche. Și avea ceva vulturește avântat în trăsăturile fine dar foarte pronunțate. O gură mare și autoritară, parcă prea amară pentru vrâsta lui, când era închisă. O dungă pe frunte, perpendiculară. Păr tuns scurt, care accentua duritatea osoasă a figurii. Văzând-i numai capul, l-ai fi crezut mai degrabă slăbuț, firav. Dar mâinile osoase, mari și nervos expresive anunțau o putere fizică pe care deîndată o proclamau umerii lați și masivitatea uscat atletică a trupului înalt.

Era fără surtuc, într'o cămașă cu mânicele suflecate, încins cu o curea.

— Bună ziua, Grigri. Și Dumineca înveți?

Grigri nu-l auzise venind. Își ridică figura nu numai de pe carte și hârtie, dar ca dintr'o adâncire sufletească. Fața lui înalțată în lumina amurgului de primăvară, avu o pâlpâire cu ochii încrețiți. Își scoase ochelarii, frecându-și ochii, apoi și-i puse la loc.

— A! Tu ești, Nelule. Ce spuneai?

— Tot cetind te găsesc!

— Cetind? Nuu, se scutură el cu mânie. Am să dau pe foc toate cărțile.

Se ridicase, mare în trup ca într'o armură răsboinică.

— Asta ne otrăvește. Asta v'a otrăvit pe voi, generațiile de eri.

Nelu privi în pământ. Se rezemase de fereastră. Cunoștea mâniile și revoltele necontenite ale lui Grigri care nu putea vorbi cu cineva fără să nu acuze. Grigi nu putea accepta formulele curente — Ce mai faci? Ce-ai mai cetit?

Cum se întâlnea cu cineva izbucnea cu rechizitorii împotriva tuturora. Dar de data aceasta, acel „voi, generațiile de eri", îl găsise permeabil pe Nelu.

— Ce ne deosebești, Grigi, afară de formalitatea vrâstei? îl întrebă el cu blândețe.

— O prăpastie, Nelule.

Și totuși, numele lui în gura lui Grigri, suna dulce,

cu vechi reminiscențe, care îmbunau inima și o întristau, delaolaltă.

— Tu ești din generația comodității și a transacțiilor; eu...

Câtă primăvară era totuși în acest „eu": vârf de plop verde al orgoliului de-a fi nou, tânăr.

— ...eu sunt, cred că sunt, reveni el bătând cu pumnul ferestrei, — din generația absolutului și a faptelor. N'am trecut, n'am părinți, n'am rude. Am stârpit moliciunea femeiască din sufletul meu. Înțelegi, n'am amintiri, Privesc viitorul. Stau la proră; voi stați în cabine, pe scaune confortabile. Eu vreau să înot, să lupt, să-mi fie frig, să-mi fie foame. Mi-i poftă de furtună, înțelegi. Voi trăiți în calm plat, având panica și oroarea furtunilor. Nu: asta vă spun tuturora. Nu vă accept. Mă înscriu în „Garda de Fier".

— Cum? tresări Nelu încruntându-se.

Grigri îl privi lung. Apoi zâmbi protector.

— Generația voastră la vrâsta mea spunea: „mămică, iubesc pe Maricica, dacă n'o iau în căsătorie, mă sinucid". Și mămica spunea: „Cum?". Întocmai ca tine Nelule, Nelule de altădată, — glumi el bătându-l peste umăr. Eu nu fac versuri, Nelule. Nu plimb pe subt ochii părinților melancolii literare sau amoroase. N'am nevoe nici de biblioteci, nici de Dulcinee, nici de premii, nici de carieră sigură. Vreau să fiu simplu soldat printre primejdii.

— Și crezi în așa zisa doctrină a „Gărzii de Fier?" Desființarea „jidanilor?" În loc signo vinces?

— Nelule, Garda de Fier nu e o insulă?

— E o doctrină?

— E un elan, nu o abdicare, cum sunt toate partidele politice.

— E o ură, Grigri. Ura nu e o doctrină.

— Nici blândețea poltronă. Dar între ură și blândețe e revolta energiei, e curajul energiei, e răspunderea ei, e sinceritatea faptei închegate, nu minciuna formulelor evazive. Nimic nu-i mai ușor, Nelule, decât să critici pe un copil. Așteaptă să fie mare.

— Și să te înghită c'o gură de leu.

— Și să-ți dea mândria că l-ai așteptat să fie leu, și că în loc să te sugă plosnițele, te-a înghițit leul. Haiducii

nu erau o doctrină; erau revolta din pădurea românească, mai necesară decât slugoii cu galbeni în sac și firman de boerie, din fruntea rușinii țării. Ce-ați făcut voi, cei de eri? Ați făcut literatură, ați criticat în cărți de pe urma cărora ați câștigat procentul editorial, putregaiul din jur. Dar ați trăit și voi din acest putregai. V'ați scăldat în minciună și transacții; sinceritatea și curajul, le-ați suit în pod. Tu ții cu jidanii? Cu evreii? reveni el îndârjit de tăcerea dezaprobativă a lui Nelu.

— Nu „țin" cu ei, Grigri. Stimez mintea lor și curajul lor intelectual. Stimulează viața socială. Sunt un ferment activ. Sunt dacă vrei, un echivalent social al acelor corpi chimici care au activitatea catalyzei: adică, determină modificarea, prefacerea corpilor ambianți. Fără de evrei, omenirea ar fi evoluat mai lent. Ei rămânând la fel, aproape neschimbați, determină mereu o energificare, o însuflețire a popoarelor printre care se află...

— Da-da. Cei care se scarpină din cauza urticariei, sunt „energificați". Spune că sunt putrezi. Mă revoltă situația românului în țara lui, față de semiți. Îi lauzi, ești deștept, comprehensiv, civilizat, evoluat. Îi critici, ești prost, brută, troglodit. Dar cine spune un adevăr, nu-i nici prost, nici deștept. E sincer, e loial. Cine-i loial în țara asta? Cine nu-i lichea față de jidani? Gandhi se răsvrătește împotriva celui mai evoluat popor: Englejii. De ce? Fiindcă în numele civilizației au făcut sclavi dn milioane de oameni liberi. Toată Europa îl aplaudă pe Gandhi. Nobilă figură, nobilă mișcare. Cruciada pânzei de in. Noi românii vrem să ne revoltăm împotriva celui mai parazitar neam, care n'a făcut în nici-un caz pentru România ce-au făcut Englejii pentru India. Nu. Barbarie, exclamă ziarele, exclamă părinții, exclamă Nelu. Nu protesta. Spune-mi: „Ești tâtăr, băete. Ce știi tu?" Cași cum mi-ai spune: „Puneți termometrul. Ia-ți temperatura". Ah! sfatul, sfatul experienței și al înțelepciunii, care ucide viața. Voi bătrânii, voi trecutul, voi prudența, voi sunteți grăsimile vieții. Mușchi, Nelule, mușchi plini de putere mândră, asta ne trebuie. Garda de Fier e goarna unui început. Trece un galop prin fața ferestrei voastre oblonite. Dacă ne va duce în prăpastie, treaba noastră. Vă las prin testament dreptul de-a ne face colivă. Dar dați-ne

pace să trăim și să murim. Nu semănați cimitire peste galopul nostru. Așteptați.

— Ești hotărât, Grigri?

Grigri îl privi lung.

— Să vorbim despre altăceva, Nelule. Ce mai face Răducu?

— E tânăr ca un „nu", lângă un „da". Mi se pare că nu mai am dreptul să am dreptate.

— Ba da, Nelule, dar numai într'un loc.

— Unde?

— La tribunal.

Cap. IV.

N'avea nevoe de călăuză ca s'o descopere pe Roro. Pafonul și râsetele altora vesteau de departe prezența ei. Ar fi dorit s'o găsească singură, s'o aibă câteva clipe numai pentru el. Dar n'o văzuse aproape de-o lună. Și mai ales după discuția cu Grigri, prezența ei îi devenise necesară.

Mergea cu capul aplecat. Ocoli casa și dependințele, intrând în grădina din fund. Petrecerea era în toi. Numai fete și băeți, subt pomi de Mai. O masă de pin-pong. Mese cu tacâmuri de ceai. Un patefon cu jazzuri. Perechi care dansau. Surtucele băeților erau pe crengi. Toți aveau cămeși sportive cu mâneci scurte, de lânuri colorate în albastru sineliu, verde, galben, vișiniu, și pantaloni marinărește largi. Rochiile de vară ale fetelor, albe, albastre, roșii, galbene, se îmbinau vesel cu cămeșile băeților, pe iarba verde, răsfrângându-le culorile ca o apă în care se oglindesc focurile bengale de pe malul ei.

Roro dansa. Îl zări înainte ca el s'o vadă, și lăsându-și dansatorul ca pe un scrânciob, c'o ultimă balansare mirată, izbucni spre Nelu cu brațele întinse.

Cu brațele întinse o aștepta și el. Gestul era vechi, și al inimei: brațele îl ascultau și în vremea altor vârste.

— Trădătorule, treizeci de absențe nemotivate.

Era atât de sănătoasă — dinți, obraji, vigoarea trupului

— încât abea după ce te obișnuiai cu ea, observai cât e de frumoasă. Când o vedeai dintâi îți, venea să râzi, ca în fața unei bucurii. Și abea pe urmă, conștiința frumuseții ei alarma bucuria, parcă întristând-o. Așa că toți tinerii care-o cunoșteau pe Roro, dintâi deveneau prietenii ei, și apoi începeau să se teamă că se vor îndrăgosti de ea, tratând-o ca pe o femee, nu ca pe un camarad de sporturi.

Obrajii, ochii și dinții ei sclipeau ca în plin ger: atâta vitalitate era în tinerețea ei.

Nici ea nu mai sărea de gâtul lui Nelu, nici Nelu n'o mai ridica în brațe, sărutând-o pe obraji. Dar strângerea mânilor lor, era numai o prescurtare exterioară a vechiului ritual. Nu mai avea cozi. Purta părul retezat scurt.

Îl măsură atent, inespectându-l din cap până'n picioare.

— Ce-i cu tine, Nelule? Îți serbezi centenarul?

— De ce, Roro?

— Nu vezi! Grav, solemn, majestuos. Mai lipsește numai fracul cu decorații, statuia și discursul. Vrei să mă compromiți, Nelule? Or să spună fetele că-s prietenă cu moșnegiii... fiindcă-s iluștri, — adaugă ea ridicând spre el aceleași gene pe care-ți venea să le pipăi cu degetul, incredul.

Îl luase de braț, strâns, c'o vădită afecțiune, înaintând astfel spre perechile din fund. Privirile erau îndreptate spre ei. O mână opri patefonul. Perechile care dansau, se imobilizară, ochi în ochi, ridicând din umeri cu o mișcare nemulțumită. Urmară câteva șoapte repezi. Apoi râsete și dorința neputincioasă de-a le stăpâni.

De fapt, prezența acestui avocat reputat, îi intimida și-i deranja. Petrecerea lor de acolo, alegră, liberă, cu glume simple, n'avea nimic comun cu ospetele nepoftit.

Și pe Nelu îl intimidau în bloc. Cu toate că nu era nici bătrân, nici ursuz, se simțea străin între ei, ca un profesor într'o recreație a școlarilor. Nu aveau nici tăceri comune, nici complicitatea optică a râsetelor nebunești, nici aluzii eliptice la întâmplări hazlii, nici francmasoneria vrâstelor egale. Toți își spuneau pe nume, numai el era domnul Antohi pentru toți, silindu-i și pe ei să devie domnul și domnișoara cutare. Băeții își îmbră-

cau surtucele. Fetele se sileau să fie demne și cuviincioase, efort care le dădea izbucniri de râs înfundat, cașicum ochii la pândă ai fiecăruia ar fi gâdilit masca seriozității celorlalți, silindu-i să și-o lepede.

Într'un cuvânt, prezența domnului avocat Antohi le stricase petrecerea. Și cum Roro făcea parte din ceata lor, toți laolaltă alcătuind un grup de Mai cu râsete și vorbe ca frunzele tinere, Nelu nu îndrăznea să se adreseze lui Roro, și nici nu știa ce să le spue celorlalți care așteptau parcă resemnați un discurs de-al lui.

Acceptă ceaiul oferit de Roro, și după ce-l bău grăbit, se ridică înclinându-se. Era atâta bucurie stăpânită pe fețele tuturora, în clipa aceasta liberatoare, încât Nelu avu o involuntară posomorîre care le blama parcă frivolitatea, îndemnându-i să fie mai serioși. Și în aceiași clipă avu impresia că toate fetele ar vrea să-i scoată limba și să-l strâmbe.

Roro porni patefonul, făcându-le semn să-și reînceapă dansul, și veni după el, luându-l de braț. Dar neastâmpărul ritmic al dansului, stăruia prin sacade în mișcările ei. Muzica patefonului îi urmărea. Față de ritmul din urmă, care găsea ecou și în trupul lui Roro, Nelu mergea prea încet și cam greoi. Ca un scafandru printre libelule. Ajunseră la poartă.

— Fugi, Roro, te așteaptă prietenii, — o îndemnă Nelu, strângându-i mâna.

— Stai, Nelule, nu te grăbi. Unde mi-i capul? Am să-ți spun noutăți. Hai să ne plimbăm puțin.

Porniră pe trotuarul din fața casei, braț la braț.

— Știi că am fost la București?

Nelu ridică din umeri cu un aer mai mult mirat, cașicum plecarea lui Roro ar fi implicat și consimțământul lui. Vechea afecțiune pentru ea creiase porniri de involuntară tiranie.

— Și pentru ce crezi c'am fost?

— Rochii.

— Nelule! Nu fii soacră!

Brațul lui Nelu strânse energic brațul ei. Roro se lumină, și în semn de pace își alătură în treacăt capul de umărul lui.

— Am fost pentru concertul Manuelei...

Fața lui Nelu se încreți o clipă întrebător.

— Cum, Nelule? Manuela Călugăru, vara mea! Ai uitat-o pe Manuela?

— Aa! Manuela, Mickey...

— Însfârșit, zâmbi Roro, mai alături de el. De-o mie de ani nu mi-ai mai spus Mickey. Asta mă întinerește, domnule.

— Manuela a dat un concert la București? întrebă el cu o scară în cuvinte, pe care urcă acea mirare crescândă a celor maturi când aud că foștii copii, pe care nu i-au mai văzut de atunci, au devenit oameni mari.

— Sigur, Nelule, Manuela e mare, mai mare chiar decât mine, a stat patru ani la Paris.

— S'a măritat?

— Nu. E tot Manuela Călugăru. Dar asta n'ar fi nimica. Închipuește-ți însă că și la Paris a rămas tot ca la Roman.

— Cum?

— Uite. E tot așa, cuminte, timidă, blândă. Și cântă, Nelule...

Roro ridică fața spre cerul argintiu și cu nouri trandafirii și tineri cașicum toți nourii ar fi avut șaisprezece ani venind cu poala plină de cireșe scuturate din cireșii soarelui în amurg.

Nelu se uită în sus. Pe-acolo era și glasul cu flori dalbe, dintr'un Crăciun de altădată. Și grația norilor de primăvară în rumen alai, aducea amintirea obrajilor fetiței cu cozi aurii și necontenite intimidări cu gene negre și obraji împurpurați.

— N'ai cetit nimic, Nelule?

— Nu. Nu știu nimic. De ce nu mi-ai spus și mie!

— De ce m'ai trădat treizeci de zile? replică Roro cu același ton. A fost un mare succes. Un triumf într'o sală goală.

— Goală?

— Da. Vre-o patruzeci de persoane între care Isabela și cu mine. Știi: „Ce-i asta Manuela Călugăru?" Nu spunea nimic bucureștenilor acest nume. Dar impresarii i-au și făcut ofertă pentru un al doilea concert.

— Când îl dă?

— Vrei s'o auzi? Ei, Nelule, — bătu Roro din picior,

— haidem în astăseară amândoi la București. Un-doi-trei. Bagajele.

Nelu ridică din umeri, zâmbind și oftând.

— Unde pot eu să plec așa bătând din palme! Am mâne zece procese.

— Atuncea nu mai plecăm? Și vrei s'o auzi? Și fără sacrificii. Ei bine, Nelule, ai s'o auzi în astă seară. Cum? Stai la noi la masă, și după masă o auzi pe Manuela.

— E aici? tresări Nelu, privind spre casă.

— Nu-i aici. Dar o vei auzi? O vei auzi. Ghici ghicitoarea mea?

— ...?

— La Radio, Nelule, izbucni Roro indignată.

— Aa!

Ajunseră în dreptul grădinii din fund. Și deodată, de după gratii, un cor impertinent începu:

— Vrem-pe-Ro-Ro; vrem-pe-Ro-Ro; vrem-pe-Ro-Ro...

Nelu se posomorî.

Roro râdea, amenințând cu degetul corul nevăzut.

Patefonul cânta. Corul o cerea stăruitor. Captivă încă la brațul lui Nelu, Roro vibra. Tot trupul ei tânăr, se cerea pe iarbă de Mai unde era dansul și râsul.

— Rămâi, Nelule, vorbim diseară.

— Nu pot, regretă el. Mă așteaptă acasă.

Imaginea Anișoarei trecu printre ei. Roro nu insistă. Nelu vroia s'o mai întrebe. Dar de după gratii, corul o cerea c'un ritm de sarabandă.

— Vrem-pe-Ro-Ro; vrem-pe-Ro-Ro...

Și ochii lui Roro trăgeau tot într'acolo.

— Nelule, știi să dansezi? îl întrebă ea deodată apucându-l de talie, gata să înceapă pe trotuar.

— Vals?

— Ei, vals...

Era mirarea unei epoci în exclamația ei, în fața altei epoci: lentă, desuetă, demodată.

Brusc, Nelu o luă în brațe, o înălță cu un singur avânt peste gratii, depunând-o dincolo în vârful picioarelor, cu rochia rotită în jurul genunchilor, — în aplauzele corului impertinent, acum recunoscător.

Un tânăr o culese. Roro zâmbi peste umărul lui spre

Nelu, pornind cu pași de dans prin vârtejul multicolor al celorlalte perechi.

Și a doua oară, în aceiași zi, Nelu de pe malul altei vârste, privi primăvara ca pe-o navă care pleacă, ducând veselia altora, nu aducându-i-o pe-a lui.

CAP. V.

Nici abuz de odăi, nici de servitori. Strictul necesar. Faptele Anișoarei, ca și scrisul ei, erau o riguroasă adaptare la scop. Și casa purta pecetea ei. De fapt, ea o clădise în al cincilea an al căsniciei. Până atunci locuiseră într'nu mic apartament unde aveau și biuroul profesional. Un arhitect, client al Anișoarei, desemnase intențiile ei, alcătuindu-le geometric pe hârtie. Ea singură cumpărase materialele, supraveghind și lucrările. Cum pe deoparte n'avea „năbădăi de cucoană", iar pedealtă parte exercita un control implacabil, durata construcției însemnase un record de viteză, iar lucrătorii se despărțiseră de Anișoara mai mult admirând-o decât înjurând-o, căci expresia „îndrăcită muere" apărea cu poftă și cu zâmbet pe fața lor.

Locul era în deal, lumină și verdeață, de ajuns de departe de centru, dar avocații Antohi depășiseră în al cincilea an al căsniciei, stadiul de pândire a clientelei la răspântiile umblate. Erau căutați și solicitați, reputația cruțându-i de nevoia reclamei cu firmă pe străzi centrale.

Anișoara nu-și făcuse casă pentru alții, pentru lume, ci pentru ea și ai ei. Practicismul ei robust depășise astfel vanitatea cochetăriei feminine. După cum își comanda pantofi pe măsura piciorului — e drept că-l avea mic, — nu ca să și-l facă și mai mic, tot așa construcția casei oglindea îndoitul ei scop — practic: biurourile de jos; recreativ: încăperile de sus — și nicidecum orgoliul înfumurat de-a locui într'o casă frumoasă.

Cu toate că era fiică de țăran târgovăț — crâșmar la Neamț —, reacția Anișoarei în fața civilizației nu era epatarea care implică imitație servilă și exhibiționism pompos — geneza mahalagismului, — ci asimilarea prin

efort cerebral, descifrarea atentă și aplicată a noutăților venite din Apus.

Astfel, casa ei nu era o parodie periferică a modernismului, ci o adaptare echilibrată la modernism. Ziduri zdravene — așa cum le văzuse ea la mănăstiri, — lumină multă prin ferestre mari și duble — așa cum nu văzuse la mănăstiri, dar întâlnise în reviste, — calorifer, livadă în dosul casei, iar în față pajiște de iarbă cu flori vesele. Anișoara știa deasemeni că omul are nevoe de mobile numai pentru pauzele trupului, iar încolo are nevoie de spațiu. Așa că odăile, fără să fie prea mari — mărimea clădită e lux costisitor — erau spațioase din pricina economiei de mobilier. Nici-o odae nu era expoziție de mobile. Puține, dar solide și confortabile. Revistele răsfoite cu răbdare și fruntea încrețită, nu cu exclamații și iluminări optice, — îi dovediseră că Englejii știu foarte bine și să doarmă, și să cetească și să mănânce în casa lor. Fotoliul lor pentru lectură îmbracă trupul, odihnindu-l. Patul lor nu scârție la fiecare mișcare, ci stă, solid și moale ca mușchiul pădurii subt trupul care vrea confortul unei certitudini pentru intrarea în somn. Iar masa lor nu face grațioase echilibruri acrobatice, ci *poartă*, solidă și docilă ca o spinare de elefant proptit pe turnurile celor patru picioare.

Sus, la etajul acoperit de o terasă, era viața lor și a copilului. Jos era munca lor de toate zilele. Două biurouri, despărțite de un antret încăpător, și încă două camere: pentru secretari și dactilograf. Nelu n'avea secretar: munca lui în penal era prea directă și personală pentru a justifica o colaborare subalternă. Lucra singur, folosindu-se uneori numai de secretarii Anișoarei. Avea doi: pe Dorian Gottlieb, un fel de fetiță masculină, delicată și grațioasă în hainele de domn ca în costum de bal mascat. Acest Dorian ieșan, avocat prin voința paternă, era fiul unic al bancherului Gottlieb.

— Când îl văd, îmi vine să-i dau în brațe o pisică s'o adoarmă, — spunea Anișoara lui Nelu în etacul lor: singura odae cu sobă.

Dar pe Aver Gottlieb, tatăl grațiosului giuvaer, îl consola:

— Altă generație, iubite domnule Gottlieb. Dumneata

la vrâsta lui conduceai o fabrică: aveai precocitatea geniului practic. Ai făcut o avere imensă prin munca dumitale. Dorian e a doua etapă...

— Da-da! Etapa consumației acestei averi, — răspundea Aver Gottlieb, scuturând capul de papagal cu ochelari de aur.

— Etapa finețiii intelectuale, a subtilității de gândire. Așteaptă, va fi un mare avocat. E încă timid pentru bară, dar are o minte juridică foarte evoluată. Îl formez eu; n'ai nici-o grijă.

Iar doamnei Erna Gottlieb, nouăzeci de kilograme diabetice, pudrate, fardate și încondeiate, cu ondulații permanente și unghii de un roș pompeian, Anișoara-i spunea:

— E delicios Dorian. Are o grație...

— E fiiiin. Mie-mi spui, drăguță madam Antohi! Ce știe un bancher de-așa delicatesuri, — ofta această nouă doamnă Bovary, de loc din Darabani, făcând aluzie la stăpânul casei de fier.

Dorian Gottileb era un fel de subretă cu pantaloni a biuroului. Primea clienții, făcea curte cu gesturi de nimfă dansatoare, clientelor, și întreținea literar, pe românește, nemțește și franțuzește, graseind, pe clienții dinstinși. Natural, această subretă era pe deoparte gratuită, iar pe de altă parte însemna cea mai grațioasă invitație — ca de evantai — făcută clientelei evreești de mare lux. Cât despre Dorian, el era încântat să soluționeze oribila muncă silnică la care-l obliga implacabilul Aver, devenind pajul frumoasei Anișoara de care era îndrăgostit zi și noapte.

Efectivul secretar al Anișoarei era sora ei: Tudorița Nemțanu. Voinică și vulgară ca înfățișare, Tudorița își făcuse universitatea strunită de Anișoara și de propria ei ambiție. Tobă de carte, cu spirit practic, econoamă și arivistă, avea voluptatea muncii ca o bursieră de școală normală. Pe Anișoara o admira, o respecta și se temea de ea ca de palma lui tată-său dela Neamț. Îi spunea „țață Anișoară" și-i săruta mâna, oripilându-l pe Dorian care avea nevralgii de pisică în prezența ei.

— Măi Dorian, mult te mai ghilosești la oglindă. La ce?

— În nici-un caz pentru dumneata, — îi răspundea

Dorian care în astfel de clipe justifica și mai pasionat doctrina lui Gide.

Toată treaba subalternă o făcea Tudorița. Pentru asta primea leafă: două mii de lei pe lună. Stătea în oraș cu chirie, întreținându-se singură. Din când în când numai, Anișoara o invita la dejun. Atunci mânca enorm, în felul cămilelor, făcând provizii organice pentru celelalte zile când izbutea și să rămâe flămândă cu pâne și măsline, sau cu chipărușii cruzi, și totuși să se îngrașe. N'avea la Iași decât o singură prietenă: pe Ileana lui Gânju, servitoarea Anișoarei de loc din Vânătorii Neamțului. Copilăriseră împreună. Acum Ileana era servitoare, iar Tudorița secretara „Cucoanei". Se întâlneau uneori la bucătărie și mâncau morcovi cruzi, ceapă cu pâne, sau „cucoșei", luându-se apoi la trântă, glumind și râzând zdravăn, cu toate că Ileana câștiga numai patru sute de lei, iar Tudorița, două mii.

— Măi, îi spunea Ileana făcând din ochi; eu acușiacuș mă duc la mini să am vacă și giticâ. Da tu?

— Ce știi tu, Ileano? Ești o proastă! răspundea Tudorița, simțindu-se totuși, în afară de muncă, numai cu Ileana la îndemână.

Pe „Domnu" amândouă îl priveau ca pe un Mitropolit, și amândouă erau cam îndrăgostite de el. Ileana îi spala și calca rufele, și-i înfața patul suspinând cântece de inimă albastră, iar Tudorița își mânca unghiile de câte ori eșea din biuroul lui Nelu cu vre-o însărcinare.

Viața casei era ordonată ca activitatea unei uzine. Dejunul la douăsprezece, masa la opt. Culcarea la nouă: Răducu; nouă jumătate: Anișoara, după ce controla dacă nu ard cumva luminile la bucătărie. Nu ardeau niciodată după nouă jumătate, fiindcă bucătăreasa și cu Ileana știau din experiență că „Cucoana" vede în „drăcia ceia" câtă lumină se arde. „Drăcia ceia" era contorul, despre care Anișoara le spusese că e cântarul luminii electrice. Gramele de electricitate care ar fi depășit tainul zilnic, trebuiau să le plătească slugile. De asta preferau să vorbească prin întuneric.

Singura odae în care ardea lumina și după nouă și jumătate, era biuroul lui Nelu. Numai el aprecia noaptea ca pe un fel de condesator cerebral. Anișoara prefera

gratuitatea solară dela cinci dimineața în sus. Ca și țăranii, de atunci își începea ea ziua de lucru, ocupându-se și de Răducu, și de gospodărie, și de biurou. Lucra enorm, dar atît de ordonat încât efortul nu apărea nici pe fața ei — neatinsă de vrâstă — nici în nervii ei — n'avea — nici în vre-o lacună calitativă. Era potolită și în mișcări și în judecată. Nici-o pripire. Un calm conștient de rodnicia lui. Nu ridica tonul niciodată, și nu țipa în nici-o împrejurare. Jocul sprincenelor și intensitatea privirii erau singurul comentar al dificultăților sau piedicilor insolit survenite.

Gura lumii se calmase, c'un rest de incredulitate care era o tăcere, nu o articulare. N'o vedea nimeni la teatru, cinematograf, sau în plimbări singuratice susceptibile de interpretări conforme cu arzătoarea ei feminitate plastică.

— Mă, păcat de-așa femee...

De ce păcat? Că nu-i cocotă. Desigur că acesta era sensul regretului exprimat exclamativ și eliptic. Căci bărbații regretă virtutea unei femei frumoase, în așa măsură, încât o bârfesc tacit și împotriva evidenții, dacă nu pot s'o răstoarne.

Situația Anișoarei la Barou era unică. Singura femeie-avocat efectivă, impusă de fisc la categoria întâia, membră în Consiliul de Disciplină, și totuși frumoasă și elegantă. Activitatea pràctică nu-i masculinizase decât vorba și comportările profesionale; ochiul care o privea recunoștea autenticitatea feminității în toate amănuntele frumuseții ei.

Evident, Nelu era invidiat. Avea o femee din acelea despre care bărbații spun „o comoară", cu toate că oricine ar fi fost mândru să fie amantul ei.

Avocați amândoi, fără rivalitate, din pricina specializărilor felurite. Bogați amândoi: averi active, nu leneșe, trăind dintr'o fracțiune a veniturilor, într'o vreme când mai toți mușcau din capital. Tineri, sănătoși, frumoși, având și un copil care le semăna amândorora, izbutit ca un altoi superb.

Fericire deci. De această apreciere beneficia căminul lui Nelu. Nu-i lipsea nimic. În toate cele culmina o îndestulare plenară.

Atunci?...

Atunci de ce era singur, cu lumina stinsă la fereastra deschisă a biuroului?

Răducu dormea. Anișoara se culcase. N'avea nici-un lucru urgent pe-a doua zi. Multe procese — zece — dar unele știute din cauza amânărilor succesive, iar câteva la început, în stadiul preparatoriilor. Și chiar dacă ar fi avut de lucru, n'ar fi deschis nici-un dosar, nici-o carte.

Stătea singur la fereastră, pe malul vieții lui. Afară se înourase pe nesimțite, ca o împresurare de mulțimi tainice. Ploua. O ploaie fără murmur, fără sunet, tăcută ca o rouă; mai mult o vibrație umedă în văzduhul de primăvară. Rar, în mari răstimpuri, câte-un uluc picura. Ploaia aceasta fină și mută aducea văzduhului o intimitate de gene plecate pe o privire vagă.

Viața e tristă uneori ca o mare fără valuri, fără sunet, fără stele. Vastă, mută și deșartă.

Nici-o răsvrătire. O melancolie. O nostalgie după altăceva, fără să știi ce-i.

Nelu oftă. Întinse mâna în noapte, lăsând văzduhul cu gene de fată să plângă pe ea.

Dulce noapte. Tristă noapte.

Și n'avea de făcut nici-o imputare nimănui. Nici vieții, nici norocului, și nici Anișoarei. Amantă în pat — era atât de splendidă, cu trupul neatins de unica maternitate, încât nici cu ochii, nici cu gândul nu putea s'o înșele; amintirea ei decolora imediat începutul oricărei pofte adulteriene, sleind-o; — în viață era ca un frate, ca o prietenă, ca un drept tovarăș de luptă. Nu era geloasă. Nu-l bănuia, nu-l spiona, nu cerca să-l ție din scurt. Îi respecta libertatea și capriciile ei, cu sfințenie, fără murmur. Priviri oțetite, tăceri acre, îmbufnări, nu existau în căsnicia lor. O știa cinstită și credea fără rezerve în cinstea ei. Muncind amândoi cu succes, — în casa lor, nopțile și sărbătorile aveau un robust caracter recreativ, fără de acele nădufuri, țâfne și langori ale lenei care se plictisește, răsfățându-se. În așa măsură, încât nici nu simțeau nevoia de-a recurge la refugiul distracției exterioare. „Radio"-ul le aducea zvonul recreativ al lumii, acasă. Dar nici de acesta nu

abuzau. Dealtfel, Anișoara avea un mod de-a se distra cu totul personal. Se așeza fie la gura sobei — statornica ei atracție, — fie se plimba singură prin odaie, pieptănându-și părul și murmurând încet ca un țiuit, cântece dela munte. Dar numai Nelu și Răducu știau acest secret al Anișoarei. Iar Răducu poate că-l și uitase, devreme ce Anișoara nu-l spovedise lui decât odinioară, aplecată peste somnul lui din leagăn.

Așa că viața lor comună, era tonică, robustă, fără de fermentări secrete, fără de animozități mocnite, fără de scene și reproșuri.

Și totuși era singur alături de Anișoara. Trupește se împlineau, împerechindu-se. Muncile lor se complectau cot la cot. Dar mai rămânea ceva, vag de tot, dorința de-a-i simți sufletul nu cot la cot în muncă, ci tâmplă lângă tâmplă. Pentru ce? Pentru nimic. Așa...

Și aici, tâmpla Anișoarei era o absență, lăsa un vid alături de tâmpla lui.

„N'o iubesc", spunea el odinioară, categoric, gândindu-se la propunerea de căsătorie, pe care ea i-o făcuse.

Și timp de nouă ani zâmbise uneori gândindu-se la prostească vorbă, dând deplină dreptate Anișoarei. Ce-i asta: a iubi? Mai plenară și sigură mulțumire decât traiul cu mama lui Răducu, nu-și putea închipui. Îl putea aprecia numai cu superlative. Și când se gândea la mulțimea căsătoriilor din dragoste, deîndată convertite în divorțuri hidoase, parcă-i venea să facă semnul crucii, ca țăranii, spunând: Slavă Ție, Doamne, că nu m'am căsătorit din dragoste.

Și iată totuși, că în noaptea aceasta de primăvară, singur la fereastra biuroului, trist, apăsat, neliniștit, tulburat, nu știa ce-i dragostea, dar simțea ce-i absența ei.

Nu iubea.

De asta avea impresia nu că îmbătrânise, dar că nu mai era tânăr. Că e prea târziu. Că a pierdut ceva.

Trecuse primăvara pe câmpul verde de football, dincolo de el; departe de el era și revolta absurdă, mărginită, primejdioasă, dar superbă de clocot juvenil, a lui Grigri; alături de el era și dansul pe iarbă de Mai al prietenilor lui Roro.

A! Uitase. Tresări consultându-și ceasul. Era zece și zece.

Deschise aparatul de Radio. Tot prin întuneric. Complice al unui hoț pe care-l aducea în casă, după ce adormiseră ceilalți.

CAP. VII.

E oare apropierea fericirii o primejdie? Căci astfel bătea inima lui în noapte, din ani pornită prin timpul deschis ca o rană, în clipa când auzi glasul.

Apăru atât de în odae, atât de aproape, încât văzu și ochii și genele și obrajii Manuelei, — prin ani, — și parcă și bătaia de inimă a pieptului de fată cu cozi aurii.

Cânta alături de el, prin întuneric. Cânta atât de simplu, cu-atâta reculegere și evlavie încât trebuia să aibă ochii aproape închiși și mânile împreunate. Glasul ei zugrăvea un chip de madonă.

Nici-un efort. Notele cele mai dramatice porneau cu un elan sigur, stins apoi în toate penumbrele sunetului cu o solemnitate patetică de soare apunând pe mări moarte.

„„Mon enfant, ma soeur,
Songe à la douceur
D'aller là-bas vivre ensemble.
Aimer à loisir,
Aimer et mourir
Au pays qui te ressemble.
Les soleils mouillés
De ces ciels brouillés
Pour mon esprit ont les charmes
Si mysterieux
De tes traître yeux
Brilliant á travers leurs larmes.
Là, tout n'est qu'ordre et beauté
Luxe, calme et volupté...

Spunea atât de dulce glasul: „Mon enfant, ma soeur, songe à la doucer", — și-atât de vastă și de tristă era blândețea lui, încât parcă tot pământul era leagănul unor copii bolnavi, pe care un glas din altă lume venea să-i adoarmă, ducându-le somnul în cerul unui mare zâmbet fericit.

Noaptea de primăvară era numai din gene ude, și glasul plutea deasupra pământului, aproape tuturora, departe fiecărui, ca tot ce vine prin vis, și'n vis se duce.

„Vois sur ces canaux
Dormir ces vaisseaux
Dont l'humeur est vagabonde;
C'est pour assouvir
Ton moindre désir
Qu'ils viennent du bout du monde..."

Se clătinau mări vinete, catarge, pânze de corăbii; nouri se năruiau în amurguri cu mii de sori: toamne. Glasul aducea imensități, ca la o fereastră a spațiilor, deschisă pentru melancolia ochilor unui fiu de Dumnezeu.

„Les soleils couchants
Revêtent les champs,
Les cannaux, la ville entière,
Le monde s'endort
Dans une chaunde lumière..."

Și noaptea și inima se umpleau de aur. Pământul și inima etrau un singur lan de grâu copt, culcat de coasta unui glas de aur.

„Là, tout n'est qu'ordre et beauté,
Luxe, calme ea volupté..."

Apoi se întunecă.

O imensă tristețe. Parcă îngerul morții acoperise cu aripile întregul pământ, și singur se închina subt cer.

— Radio București. Radio România. Domnișoara Manuela Călugăru a cântat „L'invitation au voyage"...

Închise.

„Sculați, sculați, boeri mari,
Florile dalbe,
Că vă vin colindători,
Florile dalbe,
Noaptea pe la cântători,
Florile dalbe..."

Auzi din nou în amintire, și văzu Steaua. fulgii...

„Mon enfant, ma soeur,
Songe à la douceur..."

Vorbea în întuneric, cu ochii închiși.

Dar glasul cânta singur în bătăile inimei, dulce, dulce, ca geamătul hulubilor și al mărilor potolite, imens și intim, aproape și departe, fără ființă și totuși în miezul ființei lui. Curgea bogat ca o miere veche din inima lui, cânta aproape ca ploaia din uluce.

„Mon enfant, ma soeur,
Songe à la douceur..."

Avea în inimă ca un leșin de trandafiri roșii care pluteau prin tot sângele.

Își cuprinse capul în mâni, scoțindu-și-l pe fereastră, în aburul sevelor de primăvară.

— Dumnezeule, Dumnezeule, ce tânăr mă simt.

Și trăsnet, exclamația i se întoarse în piept. Căci revăzu amiaza, capul lui răsturnat pe speteaza automobilului, și auzi aceiași exclamație, și-și revăzu copilul și femeia, casa, viața, profesia, vrâsta.

„Mon enfant, ma soeur,
Songe à la douceur..."

Blând ca o mână pe umăr, ca o mână pe frunte, ca o tâmplă aurie alături de tâmplă.

„... D'aller là-bas vivre eusemble..."

De ce? De ce? De ce?

Toată viața lui se acoperea de semne de întrebare. Și el era singur de-asupra lor.

Sunt clipe sfâșietor de luminoase și de vaste când viața se ivește acoperită numai de înfrângeri și zădărnice. Clipe care fac din minte ca un alt Eyub, acel nostalgic țintirim de pe malul Bosforului, de unde, în cea mai blândă învăluire de lumini a lumii, ochiul nu vede, din orizont în orizont, decât colinele cimitirelor musulmane, turmele de moarte ale stelelor funerare.

De ce? De ce? De ce?

*
* *

O melancolie dusă până la paroxismul desnădejdii, nu ucide. Te trezești din ea abătut, ca dintr-un somn negru, dar te trezești.

Târziu, după miezul nopții, Nelu își ridică fruntea de pe marginea ferestrei. Respiră adânc răcoarea de fântână a nopții de primăvară. Începu să se plimbe cu pași mari prin odae.

Trecuse ca printr'o criză de adolescență, cu gustul morții pe buze, dar și cu voluptatea acestei din urmă amărăciuni. Se deștepta. Stăruia încă un dispreț pentru el, și un desgust de el. Avea în suflet dezordinea unei încăperi în care s'a zbătut o femee isterică.

Sunetul pașilor prin încăpere, îl liniștea, ca apropierea unei armate și-a unei dimineți, de-o casă în care te-ai temut de fantome. Ar fi vrut să-i fie foame și să muște dintr'o pâne cu coajă; să-i fie sete și să bea apă limpede și rece din pahar curat; să-i fie frig și să alerge pe pământ înghețat, cu sunet dur. Nu-i era nici foame, nici sete, nici frig, dar dorința de-a-i fi, îl repunea în echilibrul simțurilor elementare, îndepărtându-l de primejdia sufletului.

Respira adânc și larg, era nalt, voinic, sănătos: trăia. Afară era primăvară. Cerul se desvăluia, răsărind cu stele și cu lună plină. Nu mai era mult și trebuiau s'apară norii. Cântecul cocoșilor. Dimineața. Deșteptarea lui Răducu în tinerețâ și în sănătate, ca zurgalăul de argint în cântec. Munca de toate zilele, alături de Anișoara...

Anișoara!

Icoana ei îl întâmpină ca o pădure în flăcări, trimețindu-i de departe dogoreala.

Fugi pe scări cu o alegreță de amant care va încăleca fereastra întâi nopți de dragoste. Se desbracă în goană, despuindu-se, lepădând cu violență hainele de pe el. Se scutura ca pe un pom, subt care fetele dansează cu poala întinsă după fructe.

O trezi, încă înainte de-a se fi suit în pat.

Se aruncă în pat, de sus, nebunește, ca într'o apă de vară.

O întâlni fierbine în culoarea părului cu miros de verveină amărue, și în goliciunea trupului pe care timpul îl cruța parcă îndulcindu-l, ca apele havuzului prelinse pe albeața nimfei lor de marmură.

Oricând era nebună: și trezită din plin somn.

Trupurile își ciocniră valurile, până când adânci, porniră spumele.

Trecuse o furtună peste patul lor. Pleca. Veni apoi calmul deplin, cu ochii vineți.

Și târziu, prin tăcerea devenită prea străvezie, ca și noaptea înspre zori, glasul veni din nou:

„Mon enfant, ma soeur
Songe à la douceur. . .“

Avea paloarea zorilor și frageda lor mâhnire.

Și Nelu nu simți nici-o clipă că a furat ceva dela Anișoara, și că pe ea ar fi înșelat-o, ci dimpotrivă, știu că a lăsat afară, singur, glasul pentru el venit, aducându-i tot o Stea cași în noaptea Crăciunului dela Silivestri.

CAP. VIII.

Nu mai dormea bine. Neliniștea gonită prin muncă în timpul zilei, apărea în somn, relaxându-i-l, făcându-i-l mai puțin dens, mai sfărâmicios. Înainte, dormea ca toți oamenii sănătoși, după marșul muncii diurne. Punea capul pe pernă, închidea ochii, și câteva preocupări profesionale îi mai încreteau în treacăt fruntea deîndată limpezită de totala destindere a somnului. Și Anișoara dormea la fel, alături de el, în patul comun. Era atât de conștientă

de frumusețea ei, încât nu se sfiia să adoarmă înainte ca Nelu să fi venit din biurou. Căci îndeobște, tinerii căsătoriți adorm odată, unul în brațele celuilalt, sau trup lângă trup, intrând pereche în somn ca și în patul dragostii. Asta la început, când trupurile abea încep să se cunoască, mereu flămânde unul de altul, mereu darnice, mereu însufletite. Sunt lunile alegre, când patul e tânăr ca o iarbă nouă pe care zburdă mânjii. Apoi, trupurile unite încă în răstimpuri de elanul dragostii, se despart în somn, alături, dar de sine stătătoare ca două ape care curg învecinate în osebite albii. Când vine ceasul acesta, și vine cu o fatalitate de anotimp, femeile care n'au renunțat odată cu maternitatea și deprinderea traiului comun, la cochetărie, se feresc de-a fi văzute prin somn, de ochii lucizi și involuntar critici ai tovarășului treaz. Destăinuirile sincerității somnului, le înfricoșează. Și atuncea, dacă pot, își fac un alt culcuș, înțelegând să doarmă în singurătate. Iar dacă și-au pierdut cochetăria odată cu prima tinerețe a dragostii și a trupului, atunci adorm alături de ochii tovarășului treaz, deprinzându-i cu moartea. Căci somnul tinereții în declin sau al frumuseții alterate, e o caricatură a morții. Și adevăratele femei au o instinctivă aversiune pentru caricaturi.

Dar Anișoara știa că somnul pentru ea nu e o primejdie. Așa că de fapt, dormea cu ochii etern deschiși ai frumuseții trupului care și prin somn, privit de alături, îi aducea nu îndepărtarea în tăcere, cu milă sau desgust, ci dimpotrivă, ofranda poftei proaspete.

Cochetă fără lacune, în timpul zilelor de muncă, Anișoara era și mai subtil cochetă în timpul nopții. Își iubea și-și îngrijea trupul cu pasiunea arabului pentru nobilul său cal. În fiecare seară, când apărea udă și despletită în oglinda odăii de bae, o lumina ca pe fereastra unui răsărit de soare. S'apoi se gătea pentru patul nopții, ca pentru un bal de taină al trupului gol.

Astfel era alături de el în fiecare noapte, de nouă ani, proaspătă ca de nouă zile ale lunii dintâi.

Dar din noaptea glasului, el nu mai era același. Venea în pat. Se culca. Rămânea cu ochii deschiși prin întuneric. Și fiindcă somnul nu se apropia, căuta să-și istovească și îmbete trupul, dându-i dragoste. Era mai multă furie și

dorință de evadare din el însuși, decât elan spontan pentru trupul de alături. Adormea frânt. Și iar se deștepta, având mereu impresia că ferestrele odăii sunt triste.

Înainte, visa rar și simplu. Deseori râdea prin somn lui Răducu. De-atunci însă, din noaptea glasului, visa mereu. Și leit-motivul acestor visuri era Gorîșnic. Nu mai auzise despre el de opt ani, decând îi câștigase procesul. Acuma îl vedea mai în fiecare noapte. În prima noapte, Nissim Gorîșnic, cu figura lui stranie de cameleon metamorfozat în om, îl amenințase cu degetul. Cum își permite? Aceasta era exclamația marginală visului. Se deșteptase indignat, și apoi se gândise cu melancolie la acest Gorîșnic, apărut în viața lui ca o Troiță a norocului. Pe urmă, Gorîșnic cel din vis, începuse tot felul de extravaganțe și scamatorii. Apărea cu geamandanul lui de mușama. Și din el scotea corăbii, nouri, apusuri de soare, munți, lanuri de grâu, fulger de fluvii la hotare de țări, imensități fastuoase care metamorfozau lumea ca într'o poveste persană. Și deodată Gorîșnic întindea palma, și toate deveneau un scrum infect ca de țigară umedă. Se deștepta amar, cu aceiași impresie chinuitor de stăruitoare, că ferestrele odăii sunt triste.

Astfel de nopți îl istoveau altfel decât munca din timpul zilei. Nu avea insomnii propriu zise. Dar somnul intermitent și neliniștit, nu-l mai hrănea. Prea era conștient că doarme, când dormea, ca cei satisfăcuși că pot mușca din alimente, fără teamă, când le-a încetat nevralgia.

La început, în clipele de nesomn, o invidia pe Anișoara care dormea franc, atât de sigură de somnul ei, încât chiar dacă o deștepta rostogolind-o trup în trup, nu avea nici-un cuvânt sau gest de protestare, ori împotrivire. Readormea imediat, cu un calm de stâncă răsturnată de pe munte în fundul unei ape limpezită după tumult și inelare.

Apoi începu să o blameze oarecum, socotindu-i somnul ca pe un fel de nesimțire, și să o disprețuiască, apreciind un astfel de somn ca pe un semn de inferioritate, de primitivism. Dar în curând, pe măsură ce aparițiile lui Gorîșnic făceau din acesta un client familiar al somnului, Nelu începu să simtă un fel de voluptate clandestină. Astfel de clipe se diferențiau substanțial de reveriile din

biurou sau din altă parte. Cu somn alături și întuneric în jur, și ele însile cuprinse între spații de somn, ca tremurul constelațiilor moarte între spații de întuneric, clipele acestea îl afundau într'un obscur nostalgic al ființei lui.

Așa că acceptase acest somn nou, lipsit de continuitate, deprinzându-se cu el, fără să-l mai regrete pe cel de până atunci, care-i apărea amorf și grosolan.

Într'o noapte, tot după o apariție de-a lui Gorîșnic, devenit interior lui ca o ilustrație a unei foi sufletești, — pornise cu gândul spre Silivestri, având impresia că intră într'un pod cu lucruri vechi. Le revăzuse pe toate, fără grabă. Gara ninsă, după ploile dela Iași, drumul cu sania, hambarul cu Steaua, ninsoarea, masa mică din sufragerie, Steaua de lângă scara cerdacului, Manuela și glasul ei, Manuela și obrajii ei, și ochii ei, și cozile ei, și parfumul ei de salcâm dulce... Imaginele acelui Crăciun apăreau proaspete și naive ca pozele unui Robinson Crusoe. Își aminti apoi veghea de Moș Crăciun în doi, cu Isabela Călugăru. Îi spusese că-i fericit. Vorbă mare. Dar nu era vorbă. Era sunetul articulat al unui adevăr de aur pur. De ce fusese fericit atunci? Fugea de obsesia trupului Anișoarei Nemțanu, presimțind că acolo-i primejdia, nu în comerciala ofertă de căsătorie. În acea clipă învinsese obsesia. Se liberase de ea într'un elan curat, ca și cel care-l făcuse fericit la Brăila, pe un câmp de foot-ball.

N'o iubise pe Anișoara Nemțanu.

O iubise oare pe Manuela Călugăru?

Nu.

Conștiința vrăstei lui nu-l părăsise nici-o clipă, față de emoția pe care i-o dădea grația ei de fată de-acolo unde-s ninsorile de altădată din balada lui Villon. Deși Manuela era mai mare decât Mickey-Mouse, inima lui le ocrotea cu un zâmbet, ca pe două rândunele, una pui mic, alta pui mare, subt aceiași streșină. Dar nu le sechestra posesiv nici pe una, nici pe alta. Știa că vor zbura în cerul lor.

Era sigur că n'o iubise pe Manuela Călugăru. Dealtfel o și uitase curând. Nouă ani, nu se mai gândise la ea. În așa măsură, încât numele ei apărut deodată în gura lui Roro, îl surprinsese, recunoscându-l abea după o pauză

mirată a minții, și un „aa!“ care epiloga exclamativ un mic efort al memoriei, nu o bătaie a inimei.

Cu toate acestea, apariția Manuelei la Silivestri îi dăduse parcă presimțirea unui contur al dragostei posibile, în contrast cu furtunile din sânge pe care i le stârnise trupul gol al Anișoarei, și cu repulsia pe care i-o dăduse sufletul ei consemnat într'o ofertă verbală.

Anișoara însemna luptă, contradicție, disonanță.

Manuela însemna pace, odihnă, armonie.

Anișoara provoca un dublu gest succesiv și deopotrivă de violent: s'apuci, și să lepezi.

Manuela nu provoca nici-un gest: surâsul nu-i un gest. Alături de ea erai ca în preajma unei muzici. Îți venea să închizi ochii.

Și iarăși făcuse un bilanț al căsniciei lui. Dacă ar fi tras o linie subt toate faptele vieții lor comune, ca subt cifre adunate, dedesubtul liniei cuvântul „fericit“ apărea ca un rezultat matematic.

Și totuși nu era. Sufletul fugea alături de rezultat, străin de el.

Și dacă s'ar fi căsătorit cu Manuela? La gândul acesta i se umplea fața de surâs, ca luminată de un cer depărtat, dar nu putea vedea nici descifra nimic. Fapte nu erau. O stare de zâmbire, și atât. O împrimăvărare a văzduhului, fără de flori. Un vid fericit pe o lume neîncepută.

Adormise din nou, pacificat, parcă pe malul unei ape aurii de soare, într'o singurătate pură.

— Papa Nel, de ce surâzi? îl întrebă Răducu privindu-i ochii îndreptați spre vag, la masă, a doua zi.

Anișoara îi învălui pe amândoi într'o privire ageră și limpede.

— Papa Nel e poet, Răducule.

— Ce-i asta poet, mamă? Care face versuri?

— Și care face versuri, și care le tace.

— Cum îi asta, mamă, să taci versuri?

— Cum? Cum? Numai: cum? râdea Anișoara mândră de cascada întrebărilor lui necontenite. Dacă ți-i poftă de friptură și o mănânci, înseamnă că ți-i foame și mănânci friptură. Dacă ți-i poftă de friptură și te gândești numai la ea, înseamnă că ți-i poftă de friptură dar n'ai. Poeții, Răducule, se gândesc la ce n'au. Și zâmbesc fericiți.

— Ce prosti-s, mamă.
Nelu o privi întrebător.
— Ce-i asta?
— Nimica, Nelule, o simplă reflecție. Când zâmbești așa sunt sigură că nu te gândești nici la Răducu, nici la mine. Tu surâzi numai absurdului. Cu logica trăești.

CAP. IX.

Șase ani dearândul Anișoara și cu Nelu nu-și luaseră vacanță. Lucrau și'n timpul verii, făcând însă în fiecare zi plimbări cu „Ford"-ul premergător automobilului „Lancea".

— Nelule, n'a sunat încă pentru noi ceasul vacanței. Suntem tineri și sănătoși. Să muncim pentru vacanțele de mai târziu.

Abea într'al șaptelea an al căsniciei, Anișoara acceptase marea pauză estivală a vacanței, maicuseamă din cauza lui Răducu. Vroia să-i călească sănătatea, de mic; și după ce consultase mai mulți doctori, cerându-le explicații doveditoare pentru fiecare sfat, hotărîse succesiunea mare-munte, recomandată de unanimitatea medicilor.

Dar cum? Un an pleca Nelu cu Răducu, pe rând, la mare și la munte; iar în anul următor pleca Anișoara cu Răducu. Întretimp, cel rămas la Iași, ducea mai departe munca biuroului, ținând și locul celuilalt.

— E zgârcită foc. Un ban nu lasă să-i scape, — se spunea la Barou, printre avocații indignați că un menaj unit, și mai mult decât îndestulat subt raportul averii, acceptă despărțirea tocmai în timpul vacanței, numai ca să nu închidă robinetul veniturilor.

Realitatea însă era alta și ceva mai complexă. Desigur că Anișoara nu lăsa să-i „scape nici-un ban"; avea un respect mistic pentru câștig, iar nesocotirea deliberată a câștigului sacrificat distracției o revolta, așa cum ar fi revoltat-o, dacă ar fi rămas în straele și orizontul originei ei țărănești, bărbatul care-și seamănă banii la crâșmă, în loc să-și lucreze ogorul. Dar nu numai asta o determinase să

se despartă două luni pe an de bărbatul şi copilul ei. Instinctul feminităţii ei îi sugerase această strategie. La Iaşi — când pleca ea — Nelu rămânea în casa lor, cu munca zilnică şi cu absenţa ei zilnică în patul lui. Se cunoştea. Îl cunoştea. N'ar fi înşelat-o. Şi dacă ar fi înşelat-o, ar fi dorit-o şi mai tare. Ştia. Toate oglinzile erau fanfarele acestei certitudini.

Când rămânea ca la Iaşi, Nelu pleca împreună cu Răducu. Două luni dearândul îl răsfăţa, devenind egalul lui de joc la mare şi la munte. După astfel de vilegiaturi, Nelu se întorcea cu un vocabular, cu expresii şi cu râsete care-o făceau pe Anişoara să-i spue râzând:

— Nelule, trebue să te tunzi. Te trimit şi pe tine la şcoală.

În timpul acestor despărţiri, Răducu trăia pe rând în atmosfera răsfăţatului tatei, şi'n atmosfera disciplinei mamei, care se neutralizau la întoarcere într'un echilibru zilnic şi uniform.

Asta pentru Răducu, la care Anişoara se gândea mereu şi cu inima, dar şi cu mintea.

Dar mai era şi Nelu: şi acesta, statornică preocupare a Anişoarei, dar tainică pe cât de stăruitoare. Prezenţa trupului ei, chiar în vrâsta patului conjugal, însemna atâta tinereţă încât mintea putea s'o numească abuz, deşi trupul îl accepta orgolios. Din acest punct de vedere, despărţirea însemna odihnă, echilibru, recuperare. Şi Anişoara mai ştia din copilăria ei dela Târgu-Neamţ, că postul valorifică fructul.

Dar nu numai atât. Continuitatea şi permanenţa vieţii comune, implică un abuz de tovărăşie, un fel de intoxicaţie reciprocă, dădătoare de saţ dus până la desgust. Fiecare om are nevoe şi de singurătate. Desperechiat, evadat din automatismul traiului comun, sufletul se reface, împrospătându-se în singurătate, până în clipa când sătul de unicitate ca de iarbă păscută pe câmp, vine spontan lângă tovarăşul de ham.

Aşa că din toate punctele de vedere, Anişoara socotea oportună această despărţire anuală. Unul se distra, veghind copilul, celălalt muncea: pe rând. În distracţiile vărătece, fiecare avea alături sentinela cu ochii mamei subt sprincenele tatei. Acasă, fiecare muncea în aşteptarea cli-

pei de îndoită sărbătoare când brațele care aduceau copilul din nou acasă și în brațele celuilalt, răsturnau apoi cu nouă vigoare ca subt coasă ascuțită, și lanul dragostii crescut și copt în patul semănat de cu vară.

Anul acesta Anișoara placa. Dintăi la Tekirghiol unde era invitată — casă și masă — de părinții lui Dorian, care aveau o villă ultra modernă cu solarium și pergola. Apoi la Văratec unde viața era eftină și clima dulce, și unde o verișoară de-a Anișoarei se făcuse măicuță, dar măicuță gospodină cu casă luminoasă, gâște, porci, găini, livadă, și fotografia Anișoarei pe toți pereții casei.

*
* *

Apropierea plecării Anișoarei și a lui Răducu, alungase și gândurile și intermitențile somnului. Când venea acasă, Nelu trăia exclusiv alături de ei. Ai lui erau, amândoi. Sufletul parcă-i pipăia mereu cu un fel de neliniște, cum își adulmecă sălbătăciunile puii. Simțea mai dinainte golul casei noaptea, la masă și înainte de culcare, la ceasul când casa vibra de zgomotul băii lui Răducu. Cânta acolo cât îl ținea gura cântece războinice cu glasul îngroșat, luptându-se cu flotele clăbucilor de săpun din baia fierbinte. Când ajungea la duș rece, glasul vitejiei lui făcea din duș o ploaie de vară, subt care dănțuiau zece paparude tinere. Deseori, Nelu îl ducea în pat, luându-l în brațe de pe pragul băii, înfășurat în pled. Se luptau împreună, boxau, până când îl tăvălea, înfășurându-l în așternutul care zvâcnea de pumni și picioare ca un năvod atunci scos din belșugul apelor. Anișoara intervenea, dându-l afară pe Nelu. Ieșea din odaia lui Răducu, urmărit de râsete, cu părul zburlit și obrajii roși, ducând încă în nări mirosul acela de blăniță și săpun de Marsilia al ursucului din pat.

Anul acesta, sufletul lui anticipa o singurătate mai neliniștită decât în ceilalți ani. Mereu făcea recomandații inutile Anișoarei, despre schimbările de tren, insolații, înnec. Știa că-s inutile, fiindcă Anișoara singură nu era deloc „femeia dezarmată în lipsa bărbatului". Nimic din ea nu solicita acea ocrotire din partea puterii bărbătești, a cărei absență dă o grație molatecă și fragilă femeii sin-

gure. Anișoara fără de Nelu avea o abilitate de misit evreu și o autoritate de militar, grație cărora și folosea dar și calma reacțiile bărbaților necunoscuți față de frumusețea ei. Avea întotdeauna loc în tren — călătorea numai în clasa doua, — vehicul la gară și toate înlesnirile posibile în călătorie, fără de incidente care să reclame prezența bărbatului. Iar Răducu, deși o admira pentru frumusețea ei, simțise de mult că mama e bună, dar iute. De aceia se silea să fie și mai iute în ascultare. Cu ea nu se alinta deloc. Nu se jucau de-a „mămica și cocuța". Erau cu seriozitate mama și fiul, — și cu eficacitate.

Așa că toate sfaturile și recomandațiile lui Nelu erau de prisos. Dar ele de fapt, nu se adresau Anișoarei, ci viitoarei lui singurătăți de acasă. Știa că aveau să-i lipsească mai mult decât în alți ani. Nu din cauza unui spor subit de afecțiune, ci din cauza unei nervozități provizor numai învinse în preajma plecării lor. Se gândea cu strângere de inimă la o insomnie posibilă în casa pustie. De aceia îi privea mai mult, îi asculta mai atent, îmbibându-se parcă de prezența lor, făcând provizii și pentru singurătate. Pe Răducu îl însoțea în fiecare seară la culcare, iar noaptea, cuprindea cu brațul trupul Anișoarei, alăturându-și-l și cast pentru ceasurile somnului.

Munca Anișoarei se intensificase încă în preajma vacanței. Își aranja toate procesele, meticulos, lăsând instrucțiuni scrise Tudoriței, prin care căuta să soluționeze anticipativ orișice dificultăți posibile. Cu aceiași seriozitate se ocupa și de zestrea de vară, pentru Răducu și pentru ea. Fiind în raporturi profesionale cu toată negustorimea evreiască, izbutea să cumpere cu prețuri de en-gros calități de en-détail. Tot prin evrei își aducea și lucruri din străinătate, fără să plătească vamă, nici comision.

Cufărul și geamandanele fură coborâte din pod. Se pregătea fără grabă, lent și calculat, folosind fiecare colțișor. Nici Nelu, nici Răducu nu erau admiși la această operație. Prezența lor aducea dezordine. Și cei care știu să *facă* un geamandan, nu să-l *umple*, au nevoie de liniște și întrucâtva de reculegere, ca pentru un joc de șah.

Așa că în ajunul plecării la mare, în timp ce Anișoara încuiată în etac își făcea bagajele, Nelu și Răducu, expulzați, erau constrânși să fie în recreație.

— Papa Ňel, cine-i acolo? îl întrebă Răducu în şoaptă, oprindu-se în vârful picioarelor în faţa uşei sacre.

— Zmăoaica, Răducule, răspunse Nelu tot în şoaptă.

Înspăimântat de preajma Zmăoaicei, Răducu încălecă, ajutat, pe gâtul lui Nelu, — şi calul cu două picioare de struţ porni în trap şi în galop prin toate odăile, până ce ajunse în biuroul avocatului Antohi.

— Primiţi musafiri? întrebă călăreţul.

— Primim, răspunse calul, punând pe călăreţ pe genunchii tatei.

— Papa Nel, da aici ce-i? arătă spre biurou degetul lui Răducu.

— Biuroul tatei, — îl informă Nelu cu seriozitate.

— Şi ce-i în biuroul tatei?

— Ce să fie? Dosare, cărţi, hârtie, peniţe...

Răducu însemna conştiincios cu îndoirea câteunui deget, numărătoarea.

— ...cerneală.

— Şi?

— Şi gata.

— Cinci degete dela o mână, Papa Nel. Da cu celelalte ce să fac? îl întrebă el, ridicându-le în sus.

— Să le dai de mâncare calului.

— Nu, nuu! se feri Răducu, râzând cu hohote subţiri, de gura calului care vroia să-i pape degetele.

Şi brusc, degetele nimeriră în buzunarul unde tata îşi ţinea cheile biurolui.

— Ce să fac cu ele, Papa Nel? îl întrebă Răducu, privindu-l pe subt genele viclene.

Şi fără să aştepte răspuns, sări din braţele lui Nelu, şi îngenunchind, potrivi o chee în broasca saltarului din dreapta, descuindu-l. Tras, saltarul apăru.

— Săriţi. Hoţii! strigă Nelu.

Dar hoţul se aruncă asupra lui, vârându-i pumnii în gură şi paralizându-i braţele prin forţa fioroasă a privirilor.

Până când hoţul birui.

— Mă predau. Ce să-ţi dau ca să-mi laşi viaţa?

— Ce ai tu mai bun?
— Cărți, dosare, peniță, cerneală...
— Spune ce ai, că te ucid.
Hoțul îl răsturnase pe covor, punându-i un genunchi pe piept și mânile în beregată.
Nelu gâfâia demonstrativ, vâslind desperat cu mânile prin aer.
— Ajutor! Ajutor!
— Nu te-aude nimeni. Spune ce ai.
— Cărți, peniță, dosare...
— Și mai ce? Spune că știu.
— Aha! Au fost trădători. Atuncea spun.
Stăpânul biuroului se dădu bătut, ridicându-se în picioare cu aproape un metru mai înalt decât hoțul.
Acuma cine era trădătorul? Nelu. De ce? Fiindcă întorcându-se acasă din oraș, suflase la urechea hoțului care-l aștepta la ușă:
— Mi se pare că în saltarul din dreapta or să vie niște bomboane la noapte.
Hoțul prădă tot: o cutie.
Victima plângea cu capul în palme și ochii la zăbrelele degetelor răsfirate.
— Plângi?
— Hm-hm-hm-hâââ!
— Ei, saracu!
Și mâna dreaptă vârî un grup de bomboane în gura victimei, în timp ce mâna stângă — Răducu știa proverbul, — îmbulzi alt grup în gura hoțului.
Și mai era ceva.
— Papa Nel, vorbi Răducu luând cutia în mână; nu-i ducem și Zmăoaicei?
— Îi ducem, Răducule, numai șterge-te pe mâni, că dacă închei ușa, mâncăm bătae amândoi.

*
* *

Răducu dormea, culcat de Anișoara.
În etac plutea mirosul acela de geamandan de piele, de lenjuri curate și haine de vară, al vacanțelor. Anișoara era în odaia de bae. Nelu se așează pe cufăr, pri-

vînd pe fereastra deschisă. Se zbuciumase atâta cu Răducu, încât ostenise deabinelea. Respira repede, cu inima în galop. Năduşise. De-afară venea căldură de vară cu parfum multicolor de flori stropite. Începu să se desbrace, până când rămase gol. Se opri în faţa oglinzii, parcă revizuind un text. N'avea pântece. Muşchii nu se legaseră încă. Şoldurile se curbau nete, fără rotunzimi de prisos. Pieptul se deschidea amplu, gata parcă să îmbrace o armură. Nici gâtul nu se îngroşase. Dinţii de nefumător albeau deşi şi duri în zmaltul lor de ger, dând o sclipire proaspătă şi ageră fundului buzelor întredeschise. Îşi scutură părul, înălţându-şi capul şi lăsându-şi-l pe spate. Braţele porniră în lături, întinse zvelt în relieful muşchilor.

Da. E o bucurie să te regăseşti astfel în oglindă, după treizeci de ani. Şi trupul, mândru de clipa acestei bucurii, păru că se adună pe malul înalt al unei ape, gata să plonjeze.

— Nelule!

Anişoara îşi muşcă buzele.

— Ce frumos eşti!

Aceiaşi exclamaţie apăru şi pe buzele lui. Căci Anişoara îi făcuse supriza de-a inaugura în intimitate, numai pentru ochii lui, noul costum de bae. Simplu tricou de lână neagră, dar croit perfect şi îmbrăcat de un trup perfect. O duritate vioae în rotunzimi, de fată mare. Parcă se născuse pentru a fi goală pe vremea Zeilor. Sânii nu s'aplecau. Porneau. Erau rotunzi cu trufie. Porunceau mânilor bărbăteşti, nu se închinau lor.

Veni alături de el, în faţa oglinzii. Părul îi ardea sălbatec de jur în jurul grumajilor, ca răsucit din flăcări de torţe subterane. Alături de el, deşi era robustă în fineţa ei, apărea atât de graţios îndulcită, încât dădea o impresie de adolescenţă prin conturul trupului. Dar ochii, buzele, părul şi strălucirea zâmbetului, erau de femee încoronată de conştiinţa frumuseţii ei.

Vorbi, privindu-l în oglindă ca într'o depărtare cu soare.

— Spune drept, Nelule, care femee ar fi alături de tine aşa de frumoasă? numai pentru tine, adăugă ea dezmierdându-i părul, apăsat.

CAP. XI.

O tăcere moartă de stup părăsit, domnea în toate încăperile. Ferestrele mai tuturor odăilor erau cetluite cu hârtie albastră. Covoarele, pudrate cu naftalină și făcute, sul, dormeau ca niște imense omizi, așteptând toamna ca să-și redeschidă aripele de fluturi.

Fereastra biuroului era inutil deschisă, căci noaptea nu era decât o arșiță sinelie, după orbirea zilei. Nelu era îmbrăcat în pijama descheiată pe piept. Ventilatorul electric, deslănțuit într'o vibrație rotundă, îi trimetea un vânt sedentar, care făcea și mai înecăcios uscată respirația. Era atât de cald, încât stinsese lampa de sus, lăsând-o aprinsă numai pe cea de pe biurou, cu lumina răcorită de globul albastru. Recitise scrisorile dela Tekir-Ghiol. Anișoara îi schița pe scurt programul zilelor, dându-i instrucțiuni suplimentare pentru o afacere dela Tribunal, soluționată altfel în timpul drumului dela Iași la Constanța, ceiace-i dădea impresia că această afacere fusese preocuparea ei dominantă, după despărțire. Impresia aceasta contribuia la izolarea și singurătatea lui. Cu toate că știa din experiența altor ani, răceala și preciziunea scrisorilor Anișoarei, sperase că anul acesta îi va scrie altfel: mai cald, mai intim, mai duios. Schimbarea din el reproșa ca o ingratitudine Anișoarei, permanența identității cu ea însăși și în ce privește stilul epistolar. Cetindu-i scrisoarea, ai fi spus că nu-i vorbea dintr'o depărtare, despărțită de el, ci că-l informa dela fereastra odăii, despre niște întâmplări diverse petrecute afară, intercalând și răsunetul preocupărilor practice de toate zilele.

Îi apărea din ce în ce mai ciudată lui Nelu, absența de frumos din scrisorile Anișoarei. Îi scria dela mare, din vacanță. Totuși, marea nu exista pentru ea, decât subt aspectul caloric, ca pentru un termometru. Nimic altăceva despre mare. O apreciere thermică, și gata. Adjectivele, atât de esențial feminine, lipseau din scrisul ei uscat și dur ca un pământ torid. Nu numai că nu apărea nici-o emoție în scrisorile ei, dar erau lipsite și de cochetăria stilistică: oricum dependință directă a

cochetăriei feminine, care nu se mărginește la trup și haină, pieptene și oglindă. Cetind o astfel de scrisoare nu ți-ai fi putut închipui că redactoarea ei e o femee frumoasă, și încă în felul Anișoarei. Scrisorile ei denunțau parcă ochelari pe un nas ascuțit, buze subțiri, trup plat, degete patrate, picioare fără pulpă, totul îmbrăcat într-un miros de stofă veche și cerneală oxidată.

Grafismul scrisorilor era mai interesant și mai viu decât conținutul, dar și acela convergent cu acesta. Un scris masculin, energic, fără de moliciuni, fără de spații decorative, un scris în care litera părea mai degrabă o deghizare a cifrei, apărând în întregime cu o fizionomie de foae matematică pe care o mână rutinată a îngrămădit socoteli dense.

De câteva ori, ochii lui Nelu cercetară rândurile scrisorii, căutând parcă un refugiu, o amintire dela Anișoara, ceva care să i-o evoce, care să i-o apropie în casa pustie. Și nu găsi decât atât: „Dragă Nelule", la începutul scrisorii, iar la sfârșitul ei: „Te sărut", care suna tot atât de convențional ca și un: „Te salut".

Își intinse fruntea spre ventilator, cu ochii închiși... Să-l bată un vânt de mare, larg, vast, cu mirosuri amare care dilată pieptul și sburlesc părul, răsturnând capul pe spate cu o mișcare mândră, și fluturând sufletul nostalgic spre păsările care zboară pe cadențele spumelor, spre orizont...

De ce?

De nouă ani trăia cu Anișoara și se temea că o cunoaște atât de bine, încât abea putea să spere că n'o cunoaște deajuns. Era oare un mister în ea? Ceva necunoscut lui? Un ascunziș?

Deșteaptă, chiar foarte deșteaptă, inteligența ei izvora din violentul apetit practic al țăranului. Tatăl ei vindea rachiu și vin la Târgul-Neamț, crescându-și și mulțimea copiilor, sporindu-și și averea. Anișoara vindea la Iași interpretarea legilor, fără pasiune pentru Dreptate, mai iscusită însă decât vizionarii și idealiștii Dreptului pur, izbutind să adune avere prin munca ei. Căuta să priceapă tot, și să se adapteze la toate. Și izbutea. Nimic n'o uimea, nimic n'o descuraja. O calmă

încredere în victoriile îndărătniciei ei de-a reuși. Desigur că la începutul anului, când abea intrase în clasa întâia primară, după ce cântărise cu ochiul minții pe toate colegile ei, își spusese sieși ca altcuiva: „Tu vei fi întâia peste toate". Și sigur că fusese. Cu acest comandament trecuse și prin liceu și prin universitate. Își amintea vorbele ei: „Întâia la bacalaureat; bile albe cu distincție la dreptul roman". Întocmai ca țăranul care spune cu mânile pe sapă: Uite vezi, până acolo mi-am întins ogorul Meu. Și într'adevăr e al lui, fiindcă l-a câștigat prin luptă, avându-l învins subt picioare, cu o mândrie feudală.

Intrase în biuroul lui Ernest Arișteanu ca fată frumoasă, și ește târîndu-i clientela după vrednicia și iscusința ei. Fără incorectitudine. Pe sfântă dreptate. Dură. Dar dreptate.

Și pe el îl biruise. Căsătoria lor era o victorie a domnișoarei Nemțanu. Ascultase de porunca ei. Cedase energiei ei. N'o luase; îl luase.

De ce?

Mister.

Trupul ei avea nevoe de trupul lui.

Bine, dar Anișoara nu era o impulsivă, o fată care cedează capriciilor, o femelă care se lasă împinsă și condusă de trup. Dovadă: castitatea ei până după douăzeci de ani, într'o epocă de codificat desmăț sexual.

Normal ar fi fost ca o Anișoara Nemțanu să caute un bărbat apt de-a-i înlesni și grăbi ascensiunea socială și materială. Un om mai în vârstă, cu avere și prestigiu social, de pildă un om politic, viitor ministru. Acesta era genul de bărbat pe care, logic, trebuia să-l caute — și desigur că l-ar fi găsit — o fată ca Anișoara.

Atunci de ce-l luase pe el?

Încredere prea mare în viitorul lui, n'avea. I-o afirmase limpede și răspicat, chiar în ziua când îl ceruse în căsătorie. Și avea dreptate: ea. Nu-l ponegrise, nu-l depreciase. Nelu socotea că începutul succeselor lui profesionale — afacerea Gorîșnic cu ciclul subordonat ei — era un simplu accident al norocului. Ca un câștig la loterie. Îi lipsea acea energie tenace, acea ambiție statornică, acea spartană rezistență la desamăgiri și in-

succese, acel fanatism al răbdării active care înlocuiește speranțele în hazardul miraculos, — din care se naște certitudinea firească a victoriei în viață. Energic pe un câmp sportiv — în prima tinerețe, — era gata să devie un dezorientat pasiv în viață. Norocul și Anișoara, sau numai Anișoara, îi dăduseră un alt destin decât acel pe care-l putea aștepta, așa cum i-l zugrăvise Anișoara.

Atunci de ce întemeiase Anișoara o căsnicie care era o afacere proastă? conștientă totuși de ce face. Făcuse oare ea o nebunie? o primă și ultimă nebunie în marșul strategic al vieții ei, în jocul de șah al acțiunilor ei înlănțuite și coordonate spre o finalitate știută.

Mai ales că devenise amanta lui înainte de-a se căsători. Așa dar ar fi putut face o căsătorie consecventă cu planurile și ambițiile ei, păstrându-l pe el ca amant.

Atunci de ce se căsătorise cu el? Absurd. Inexplicabil.

Ar fi întrezărit o explicație: dragostea. Dar cuvântul se topea pe Anișoara ca fulgul pe jar. Putea Anișoara să iubească? Il iubise Anișoara pe el?

Rămânea ca pe margina vidului.

Putea împărți ființa Anișoarei în două, printr'o linie perpendiculară. Deoparte mintea, dealta trupul. Absurdă cu altă femee, demonstrația aceasta geometrică devenea riguros logică cu Anișoara. Nici-o contingență substanțială între minte și trup, decât simbioza lor. Mintea locuia în trup. Dar frumusețea trupului nu-și trimetea flăcările în luciditatea rece a minții. Chiar și cu cel iubit de trupul ei, mintea ei căutase să facă o afacere, sau procedase ca într'o afacere, întocmind un bilanț paralel al aportului fiecăruia.

Așa dar: trup, splendid, vrednic de cântarea cântărilor pe rugul lirei lui Solomon. Și mintea care privea viața de după tarabă, prefăcând-o în bani albi.

Unde mai încăpea dragostea? Mănăstirile de subt cerul cu lună și privighetori, ale acestui sfânt cuvânt, păreau alături de Anișoara mirajul unei clipe de Sahara: amăgire deci.

Dealtfel, de câteori avea ocazia, Anișoara manifesta un dispreț calm pentru tot ce vestea preajma dragostii.

De câteori spunea „poet", „poezie", referindu-se la Nelu, vedeai pe fața și în tonul ei că vorbește despre o boală mai mult imaginară, necontagioasă și nevătămătoare. Altăceva decât activitățile minții și reacțiile trupului, nu exista pentru ea. Nu avea emoții pe marginea artei. Căuta s'o priceapă, o judeca, deslegând-o inteligent sau ingenios, ca pe-o șaradă. Folosea dealtminteri unele rezultate practice ale artei: vestimentare și decorative. Știa să-și îmbrace trupul, casa și copilul. Nimic fals, nimic disonant în aprecierile pe care le făcea asupra aspectelor artistice cooperate la realitățile practice. Dar acesta era hotarul la care se oprea.

Îi spusese odată la masă: „Tu surâzi absurdului și trăești cu logica". Era o deviză, nu o vorbă întâmplătoare. Ea nu surâdea absurdului. Cu logica trăia, și tot ei îi surâdea, disprețuind fără mânie, absurdul altora.

Atunci de ce se căsătorise cu el?

Nelu frământa în degete scrisorile Anișoarei, ca textul unei probleme pe care n'o poți soluționa.

Și totuși, era și'n Anișoara parcă presimțirea unui aspect misterios: acele clipe care precedau dragostii trupești, atunci când ea o cerea; atracția ei pentru focul din sobă, mai ales în acele clipe. Acel ceremonial prealabil nu era un hazard, un automatism superficial, un tic. Casa lor era încălzită cu calorifer: mai simplu și mai eftin. Cu toate acestea, etacul lor avea sobă. O sobă vastă, cu gură largă de cuptor, o sobă de veche casă boerească. Focul ei, iarna, toamna și la începutul rece al primăverii, lumina întregul etac ca un apus de soare spre care au plecat convoiuri de țigani.

Ce făcea Anișoara la gura sobei? La ce se gândea? Ce se întâmpla atunci în sufletul ei? De acolo, în totdeauna venea despletită, cu obrajii și mânile fierbinți, dar și cu un fel de bucurie sălbatecă și aiurită în ochi și buze, ca după farmce, ca din templul unei stranii exaltări. Și în acele clipe, buzele ei începeau să murmure surd, cântece de munte, cântece de țară, vechi ca din alt veac.

Atunci devenea altfel frumoasă. Uitai că-i deșteaptă, că-i lucidă, că-i practică. Arsese în foc, și din foc re-

născuse, venind din el nouă și strălucitoare ca un răsărit de soare după potop. Atunci nu mai vorbea. Murmura înăbușit, gemea, săruta; dar niciodată nu articula vre-un cuvânt. Nici măcar numele lui nu-l spunea. Se învăluia într'o totală uitare de sine, care punea munți, mări, prăpastii și zări nestrăbătute, de poveste, între dragoste și viață, între lumina zilei și întunericul rănit al jarului. După aceea cădea într'un fel de somn cu ochii deschiși sau închiși, încremenind așa cum o lăsase ultimul ritm al dragostii: statue adusă de furtuni din fundul unei mări.

Numai atunci, Nelu avea sensația unui mister, a unui necunoscut venit în trupul de alături. O simțea departe, deși putea s'o atingă cu mâna, ca pe o lumină de lună venită în coama valului la țărm.

Dar în definitiv erau altăceva aceste clipe decât splendoarea unui instinct răsfrânt în frumuseță ca lumina într'o piatră scumpă!

Ar fi dorit din tot sufletul, dar nu putea crede.

Îl iubea Anișoara? Nu-l socotea ea pur și simplu, țărănește, ca pe un măr robust din ograda ei, care face mere multe, atâtea kilograme pe vară? Dacă ar fi murit el de pildă? S'a uscat mărul, pui altul în loc. Nu și-o putea închipui pe Anișoara suferind, cu ochii spre ușa pe care niciodată n'are să mai intre fostul tovarăș de viață, dus în mormânt. O vedea foarte bine în haine de doliu, păstrând doliul văduviei după canoane, îngropându-l cu cinste, făcându-i toate parastasele, îngrijindu-i mormântul ca pe o anexă dela cimitir a gospodăriei, — dar atât. Mormânt în sufletul ei n'ar fi avut. Căci trupul instinctelor nu acceptă mormintele; le mistue cu tumultuoasele lui izbucniri de viață și de sevă. Iar mintea Anișoarei nu avea ferestre spre cimitir, ci numai ușă pentru viața de toate zilele.

*

Se ridică brusc dela biurou, fărâmițând scrisorile din mâni. Vântul ventilatorului le pulverizează prin încăpere.

Deși era târziu, n'avea poftă de somn, dar nici să se urce în etac.

Se sui pe margina ferestrei, privind afară. Avea acel saț de tine însuți, de nemulțumire fără suficientă revoltă, când omul așteaptă parcă să vie cineva, să se oprească la scara casei caleașca de poveste a fericirii care înviorează cu pasul ei mic și ochii ei prea mari, de Cenușăreasă.

„Mon enfant, ma soeur,
Songe à la douceur . . .“

Și glasul și vorbele treceau uneori ca un fluture de noapte pe lângă inima lui, pierzându-se în întuneric. Intr'un întuneric care avea parcă parfum de liliac înflorit peste noapte.

De atunci n'o mai auzise pe Manuela Călugăru, deși cânta la Radio, săptămânal. Devenise evenimentul muzical al anului. Toate ziarele o lăudau fără rezerve, socotind-o ca pe cea mai complectă și înzestrată cântăreață a României. Îi văzuse și portretul în ziare. Avea un cap blând de fată care privește, tricotând, la fereastra unei case de oraș provincial. Nimic fatal, nimic orgolios modest, nimic cabotin. Simțeai chiar și în fotografiile ziarelor, că nu-i fardată, că n'are unghii roșii, că nu-i parfumată prea tare, că nu debarcă dela Paris ca dintr'un palat personal, privind prin lorgnetă, oamenii, praful, mizeria și nivelul artistic din țară. In fotografii, fața ei apărea mai mult resemnată, decât fericită. Dar textul de subt aceste fotografii o izola de Nelu cu toate flăcările succesului ditirambic. Destinul ei părea că e în tirania născândă a succesului. Nelu era atât de sigur că n'o iubise, că n'o iubea și că n'o poate iubi — socotind-o ca o semință, de nostalgie, nu ca un obiect al nostalgiei, — încât se gândea la ea cașicum ar fi avut-o alături pe Isabela Călugăru, cu chipul ei de motan hazliu, împărtășind cu ea o comună îngrijorare pentru viitorul fetiței blânde, dusă de glas ca de un vânt în furtunile succesului.

— Biata Manuela . . .

De ce n'o lăsase Dumnezeu să fie mamă bună într'un oraș de provincie, devotată copiilor și florilor din grădină? Așa ar fi trebuit să fie. Căci ea așa era.

Poate că se înșela. În definitiv nu știa nimic despre ea. O amintire veche, decând Manuela era școlăriță, și fotografiile din ziare.

Și în definitiv...

Ridică din umeri. Destinul fiecărui om e și o fericire și o pedeapsă. La unii precumpănește pedeapsa, la alții fericirea. Totuna. Tot acolo ajungi, regretînd că s'a sfârșit așa de curând, sau regretând că nu s'a sfârșit mai repede. Tot nemulțumiri, tot zbucium, tot desechilibru. Fiecare e trimes prin viață la destinație, împachetat într'un destin impermeabil.

CAP. XII.

— Nelule!

Tresări. O umbră se ridicase la fereastră, vorbindu-i în șoaptă. Un țăran!

— Tuu?

— Eu. Ești singur?

— Singur... Da ce-i cu tine, Grigri?

Era îmbrăcat țărănește, cu pălărie neagră cu boruri largi care-i puneau o umbră pe față. Nici ochelarii nu-i avea. Ai fi spus că e o transpunere a lui Grigri în vremea domniilor fanariote și a haiducilor.

Îi deschise ușa. Grigri intră fără grabă. Nelu îl privea nedumerit.

— N'aprinde lumina. Dacă nu te incomodează, o sting și pe asta.

Și fără să aștepte răspunsul lui Nelu, stinse lampa de pe biurou, închise fereastra, trase storul, și începu să se plimbe prin odae.

— Explică-mi, Grigri, ce-i cu tine?

— Simplu. Bestiile dela Siguranță vor să pue mâna pe mine.

— Pentru?

— Garda de Fier. N'ajunge? Dacă furi cu talent într'un partid politic, ajungi ministru, conduci prostimea țării. Dar dacă în numele onestității, spui prostimii: oameni buni, iată cine vă pradă și cum vă pradă, — faci o crimă și Siguranța ta ia în brațele ei de soră. Apropos: după ce se întoarce Roro dela București, spune-i că m'ai văzut și că sunt teafăr.

— Roro-i la București?

— Da. Isabela e grav bolnavă.

— Când? Cum?

— Ei, — mătură Grigri cu un gest enervat întrebări și răspunsuri. Nu vreau să mai știu de nimic. Nu-mi încurc viața cu familie și cu de nimic. Nu-mi încurc viața cu familie și cu mofturi de astea. Lupt. Ajunge.

— Bine, Grigri, e serios? Ești urmărit cu mandat de arestare?

— Tu întrebi? Tu avocatul? Ce importanță are mandat sau nemandat! Legile sunt făcute pentru vitrină, nu pentru camera obscură a Siguranței unde se developează adevărul ca la fotograf: cu acizi, nu cu legi.

— De unde știi că ești urmărit?

— Mă privește, Nelule, vorbi el încruntat. Avem și „noi" informatorii noștri.

— Și ce-ai să faci, Grigri dragă?

— Ah! Iar compătimire. Iar tutelă sentimentală. Bine, tu nu înțelegi că abea acuma simt viața. Asta e diferența capitală dintre „noi" și „voi". Un mandat de arestare pentru voi însemnă obraji palizi, ochi muribunzi, și familia în genunchi în fața crucificatului. Pentru mine, un mandat de arestare e actul de naștere întru viață. Exist, am devenit o primejdie. Societatea transacțiilor, a comodităților și a crimelor în pielea goală dar cu legea drept frunză de viță, — mi-a declarat războiu. Ah! Sfânt omagiu. Acuma m'am logodit cu viața.

— Și ce-ai făcut?

— Ce-am făcut? Am ținut un discurs încendiar și am pălmuit pe un comisar. A căzut.

Nelu nu-și putu opri un zâmbet, cu toate că era alarmat. Palma lui Grigri era ca fruntea unui berbec.

— Deci: Legea Mârzescu, plus ultrajul din dreptul comun. Grațios cumul de delicte.

Nelu respiră.

— Hai cu mine la Parchet, Grigri. Te iau asupra mea. Nici nu-i nevoie să afle tatăl tău.

— Nelule, glumești?

— Nu glumesc deloc.

— Atunci nu pricepi nimic. Tu nu vezi că mă insulți. Dealtfel e logic, perfect logic, — adăugă el sarcastic, scoțându-și ochelarii din chimir. Scepticismul vostru de diletanți, în fața faptei, vă caracterizează: pe voi și epoca voastră cu acel faimos războiu pe care l-ați făcut fără să-l pricepeți. „Garda de Fier?" spuneți voi, „a! mofturi tinerești! Exaltări infantile! Câteva rânci bine administrate, regim de celulă cu pâne și apă, și Garda va deveni de tinichea maleabilă". Și voi miopilor, voi orbilor, nu vedeți că Fapta se ridică cu noi, implacabilă ca o spadă de Arhanghel . . .

Pe Nelu îl nedumerea necontenit, cu toate că era deprins cu Grigri, acest ton și acest tempo de discurs imprecatoriu, într'o încăpere în care erau numai ei doi: Nelu—al—copilăriei și Grigri, fratele lui Mickey-Mouse. De câteori perora Ggriri avea impresia că vin mulțimi în spatele lui, văzute însă numai de ochii lui Grigri. Astfel, intimitatea dispărea, interlocutorii devenind parcă fragmentele vorbitoare ale unor mulțimi antagoniste. Era poate un semn al epocei: individul nu mai era nicăeri singur. Mulțimile îl însoțeau, amintindu-i permanent prezența lor și că pentru ele trăește și vorbește.

— Ascultă, Nelule, și nu zâmbi. Cu noi vin alte vremuri. Epoca idilismului ipocrit și a sedentarismului cu emoroizi și decorații, dispare. Nechează viața în nasul vostru. Vine falimentul literaturii de până acum și al literaturismului vieții diabetizate de lectura ei. Așteaptă și ai să vezi . . .

— Să văd ce?

— Ce se vede cu ochii închiși și urechile astupate: revolta vieții.

— Bine, Grigri dragă, în afară de „jos jidanii" ce mai aduceți voi țării?

— Sus Românii. Ajunge.

Nelu zâmbi din nou. Grigri nu-i văzu zâmbetul, cu toate că avea ochelarii și se desprinsese cu întunericul; dar îl simți.

— Și măgarul de Anatole France a zâmbit o viață întreagă, crezând că-i albină. Era un porc.

— Îți mulțumesc, Grigri.

— Dragă Nelule, tu nu ești un porc, dar ești avocatul porcilor. Nu-i vina ta. E vina zodiei subt care ai trăit.

Mergea cu pași sacadați prin odae, vorbind înfierbântat, stimulat de o necontenită pasiune acuzatoare. Aveai impresia că scaunele și canapelele nu erau făcute pentru el. Venise cu un anumit scop — dealtfel, un tovarăș în haine țărănești, îl aștepta în colțul străzii, la umbra unui castan, — dar era atât de pasionat de „fapta" discuțiilor, încât o uitase pe cealaltă.

Nelu însă, îi aminti realitatea cea mai urgentă.

— Și ce gânduri ai? Ce vrei să faci?

— Aha!... Da. Te rog să-mi împrumuți ceva bani.

— Cu plăcere.

— Dă-mi-i pur și simplu. Lasă suplimentul romantic al plăcerii.

Dar Nelu zâmbea.

— Cât vrei?

— Cinci mii.

— Poftim. Și după asta? mâncare — adică „merinde", zâmbi Nelu.

— Nu.

— Și unde te duci?

— Țara-i mare, — vorbi Grigri cu un gest larg de semănător.

— Și dacă de prind, îmi dai voie să te apăr?

— Nu. Avocații... dădu el să înceapă o tiradă.

— Nu avocatul. Prietenul, Grigri.

Grigri oftă ca în fața unei grave slăbiciuni.

— Așteaptă să mă aresteze dintâi. Pe dracu! adăugă el, vârîndu-și ochelarii în chimir.

Nelu îl însoți glumind, dar cu inima strânsă, până la ușă. Altă fugă în destin, copilărește începută, și cine știe cum sfârșită.

— Rămas bun, — vorbi scurt Grigri.

— Grigri, începu Nelu cu o ușoară jenă. Ce să-i spun lui Roro?

— Ce ți-am spus, răspunse Grigri încruntat. Și poți să adaugi din partea mea că să fie mândră pentru că măcar unul din neamul ei trăește și pentru ceilalți.

— Numai atât, Grigri? stărui Nelu cu o blândeță tare luminoasă din cauza ochilor lui albaștri.

— Și c'o sărut, bodogăni Grigri, plecând încruntat, cu capul în piept.

Din ușă Nelu îl urmări cu privirea până la poartă. Apoi rămase cu privirile pierdute în noapte. Multă vreme.

Și după ce închise ușa, se sui pe scări, și în loc să intre în etac, se duse în odaia lui Răducu.

CAP. XIII.

Tristețea, bătrânețea și înfrângerea intraseră odată în casa Arișteanu.

Sosiră cu toții dela București — soții Arișteanu, Roro, Manuela și Nelu — însoțind vagonul mortuar al Isabelei Călugăru. Murise pe masa de operație, subt cloroform. În urma stăruinței lui Mimi Arișteanu, Manuela acceptase ca mama ei să fie îngropată la Iași, în cavoul părintesc.

La Iași abea, Nelu le comunicase vestea dispariției lui Grigri urmărit de Siguranță. După un acces de mânie, dealungul căruia Ernest Arișteanu alergase prin biurou amenințând guvernul, Parchetul și Siguranța, se năruise deodată într'un fotoliu, plângând cu capul în mâni. Nelu, oprit la ușă, îi auzise hohotele de plâns înăbușit, văzându-i capul care parcă atunci abea albise cu adevărat, acceptând pecetea declinului. Îmbătrânise. În fața dramei își pierduse resursele de odinioară. Se îndoise, având el însuși nevoe de ajutor. Pentru Nelu mai ales, care cunoscuse în trecut comandamentul dominator desprins din ființa fostului său Maestru, acolo, în camera poruncilor scânteetoare de vervă, — spectacolul era

trist. Trist de tot. Îl consolase cu afecțiune, dar ca pe un simplu client. Și mai trist.

Și Mimi Arișteanu era de nerecunoscut. Egoismul ei distant căzuse deodată. Până atunci, Nelu nu-i bănuise capacitatea de-a suferi efectiv. Suferea. Moartea surorii ei îi dăduse atunci deabea, conștiința că moartea nu cruță și intră oriunde. N'o răsfățase niciodată în anii vieții pe sora ei Isabela, socotind-o ca pe-o subalternă devotată frumuseții ei. Mai mare decât Mimi, fără de seducțiune feminină, și bărbătește energică, Isabela fusese statornic, și încă din căminul părintesc, sora care dă tot, fără să ceară nimic în schimb, decât cinstea de-a fi soră. Ea îi cususe primele rochii, ea îi cârpise ciorapii, ea o ajutase să-și prepare lecțiile, făcându-i desemnele, rezolvându-i problemele, scriindu-i temele, conjugându-i verbele la germană, franceză și latină, — servind-o într'un cuvînt. Iar mai târziu, după ce Mimi se căsătorise, ea îi ținuse gospodăria devenită celebră, dela Silivestri. De când se măritase, se vedeau mai ales vara. Până ce Isabela rămase văduvă. Apoi, toate vacanțele dela Silivestri aduceau și prezența Isabelei. Își vorbeau în treacăt, de scris nu-și scriau, confidențe nu-și făceau, dar Mimi Arișteanu știa că o *are* pe Isabela. O neglija, dar o avea. Certitudinea acestui devotament adus din casa părintească, și oricând la dispoziția ei, era tăria secretă a lui Mimi, rezerva ei de putere, care contribuise poate mai determinant decât frumusețea și bogăția, la răsfățul ei în toate ocaziile vieții. Așa că deodată, dispariția Isabelei o lăsa bătrâna și singură. Dacă Isabela ar fi trăit, fuga lui Grigri în astfel de condiții, n'ar fi alarmat-o și afectat-o în aceiași măsură. Cu Isabela alături, vestea aceasta ar fi găsit-o victimă, cu sora de caritate alături. Fără de Isabela era numai mamă, trebuind să poarte singură durerea și vârsta. Și nu numai atât. Fusese convinsă până atunci că băiatul ei și al lui Ernest Arișteanu, poate să-și permită orice, fără de risc. Grigri urmărit de poliție, ca un simplu borfaș, însemna și o prăbușire a încrederii ei în puterea lor, a numelui lor. Iată că și în fața morții și în fața vieții, ei, Arișteni, erau niște simpli oameni supuși legii tuturora.

Durerea ei nu era cu plâns și migrene, ca până atunci. O sfâșietoare mirare care-i scobise brusc obrajii nefardați, înfundându-i ochii, dând mânilor ei o împreunare grea pe genunchi, ca de văduvă bătrână stând pe prispa casei pustii. Amuțise. Nu mai putea spune nimic, nu mai dădea nici-un ordin servitorilor. Stătea cu ochii ațintiți în gol. În schimb, din clipa morții Isabelei, murmurarse ca un refren că trebuie să o îngroape în cavoul familiei, la Iași. Nu la Roman, alături de bărbatul ei. La Iași, alături de părinții lor. Acesta era singurul și ultimul act de voință, al lui Mimi. Manuela cedase. Era ceva blând în durerea ei, ca în fumul unei case de țară. Parcă trăia în somn. Nu vorbea deloc. Era palidă de nesomn. În haina de doliu, obrazul ei era dulce ca parfumul salcâmilor. Nici ea nu plângea.

Roro recursese la Nelu cu o spontaneitate care i-o făcuse și mai dragă. Văzându-i pe toți în jurul ei la București, apatici, incapabili de-a reacționa, îi telefonase lui Nelu la Iași. A doua zi, Nelu era la București. El se ocupase de toate, lăsând-o pe Roro să-i vegheze pe ceilalți. Nici el nu era simplu spectator afectuos al durerii Arișteniilor. Cu Isabela căzuse un semn de moarte peste Crăciunul dela Silivestri. Iar mormântul ei redeschidea în inima lui, mormântul mamei lui, dusă dintre vii cu opt ani în urmă.

El aranjase înmormântarea Isabeleie la Iași, scoțând autorizație dela Primărie, îndeplinind toate formalitățile, luând toate dispozițiile, consultându-se numai cu Roro.

După înmormântare se înapoiară cu toții la casa Arișteanu. Nelu veni cel din urmă, după ce făcu plățile funebre. Roro îl aștepta la ușa casei.

— Nelule, vreau să-ți spun ceva.

În rochie de doliu apărea și mai proaspăt tânără, doliul pe ea pierzându-și parcă sensul mortuar, căpătând o înfățișare de noapte înfășurată pe lumina de lună a tinereții. Cu toate că avea cearcăne de oboseală în jurul ochilor. Îl luă de mână, ducându-l în odaia ei.

Nelu se așeză pe divan. Roro veni lângă el.

— Ce-i cu Grigri, Nelule?

Avea o strălucire neobișnuită în ochii mari deschiși, subt gene ca subt lănci negre.

— Nimic prea grav.

— Grav?

— Dă! Cum vrei s'o luăm. Grav e deocamdată ce-i în el, nu ce i s'a întâmplat. Ți-a spus că se înscrie în Garda de Fier?

Roro dădu din cap, afirmativ.

— Aa, știai! I-ai spus ceva?

Își plecă genele.

— Că face rău?

Capul negă.

— Erați de acord?

Nelu făcu o pauză. Ochii lui albaștri întâlniră foarte departe un trecut cu zvon de Crăciun la Silivestri, când Roro nu era niciodată de acord cu Grigri. Venind din acel trecut întrebă spontan:

— De ce nu mi-ai spus și mie, Roro?

— ...

— Era secretul vostru...

Nelu privi pe fereastră. Desigur. Propria lor tinereță era un secret comun, închis altor vrâste. Iubeau, urau, visau. Și n'aveau nevoe de duhovnic. El avea și nu-l găsea.

Nelu oftă.

Fruntea lui Roro se aplecase.

— Când a fost la mine mi-a spus că te sărută...

Un tremur tot mai des scutura bărbia lui Roro. Până când, învinsă, căzu pe divan plângând cu hohote. Și înainte ca Nelu să fi intervenit, cu lacrimile șiroae pe obraji fugi la ușă, o încue, și veni îndărăt plângând cu fața înfundată în perne.

Cu toate că era pătruns ca de-o umezeală de toamnă de tristețea casei, nu se putu împiedica să nu zâmbească. văzând grija lui Roro de-a nu fi descoperită plângând. Numai față de el accepta această înfrângere, abdicând dela cochetăria voinței.

Îi luă capul pe genunchi, consolând-o cu acel monoton și dulce „Lasă, Micky-Mouse, Nelu are grijă de Grigri", care nu spunea nimic pozitiv, dar care resta-

bilea vechile raporturi dintre ei, deci și încrederea fetiței de odinioară, împărtășită și de Grigri, în Căpitanul Nelu cel năzdrăvan.

Până când Roro se ridică, scuturându-și capul. Ochii roșii, nasul roș. Și tot tânără. Tot drăgălașă. Nimic n'o altera. Era ca fructele în ploae.

— Nelule...

Îi luase mâna.

— ...vrei să dormi diseară la noi? Te rog, Nelule. Știi, — îl rugă ea, recurgând poate instinctiv la o expresie-tic a copilăriei ei; mi-i frică singură. Tata, mama, Manuela... Rămâi, Nelule.

Cum putea să-i reziste?

— Sigur că rămân, Mickey.

Era încă fetiță. Căci îi primi vorba c'o zgomotoasă împreunare a mâinilor și c'o sclipire de zâmbet a ochilor, așa cum fac copiii care după lacrimi, trebue să găsească și mărțișorul unei bucurii.

Cuprinsă de o nevoe de energie care să izvorască din bucurie, prelungind-o încă, își șterse ochii, se pieptănă, se pudră, descue ușa, și luându-l de mână, porni cu el în căutarea unei odăi.

— Nelule! se opri ea deodată.

— Ce-ai descoperit, Roro?

— Unde trebue să doarmă Nelu? stărui ea cu ochi strălucitori.

— În odaia lui: nu?

— Sigur, Nelule.

Astfel, după nouă ani, Nelu intră într'o odae care ca și Silivestrii fusese nu numai a trupului, dar și a inimei.

Într'adevăr, de nouă ani nu mai intrase în ultimul lui biurou din casa Arișteanu. Roro păstrase odaia întocmai. Masa lui de lucru numai, devenise masa de lucru a lui Roro, prezidând cele două măsuțe antagoniste, de lângă fereastră și de lângă pereteie ușei, foaste ale copiilor. Încolo, toate erau la locul lor, caști atunci. Covorul adus de Roro, blana de urs vânat în pod, de Grigri, galeria de tablouri de pe pereți...

Nelu își reluă locul la fostul lui biurou, aruncând o

privire de recunoaștere prin încăperea care parcă se sonoriza, cântând ca și atunci, cu glasuri întrebătoare de copii. Era ca un desgheț de primăvară, al trecutului până atuncea înghețat prin unghere.

Roro plecase să dea ordine pentru noapte.

Era singur. Auzea exclamații și vorbe de odinioară, pornite dela o masă și dela alta, spre biuroul lui.

Și deodată, ca atunci vorbite, auzi:

— Manuela îți trimite multe complimente . . .

Și brusc, o amintire îi veni: Șuvița de păr, a Manuelei; și banul de aur, trimis de ea prin Roro, din felia de vasiloptă.

Uitase cu totul. Și din această cauză, amintirea atunci apărută căpătă o putere plastică, un relief, un concret, atât de halucinante, încât parcă vedea și banul de aur în hârtiuța unsuroasă, și șuvița de păr auriu, legată cu o fundă. Le simțea și cu degetele, nu numai cu ochii. În așa măsură, încât în clipa când Roro intră după servitoarea care aducea așternutul, avu o mișcare involuntară de-a ascunde, de-a acoperi cu mâna.

— Ai găsit ceva, Nelule?

— Nu-nu. Mă gândeam . . . la smocul de păr din coada lui Jo, pe care l-ai tăiat tu odată când te-ai despărțit de el.

Și se roși.

Asta găsise: ceva uitat din altă vrâstă.

CAP. XIV.

Masa de seară îi adună pe toți laolaltă în sufragerie, dând nou relief emotiv golurilor purtate până atunci mai vagi, în somnolența sufletelor după ceremonia dela cimitir.

Prezența Manuelei evoca vacanțele dela Silivestri, mesele de acolo, cu toată familia și musafiri veseli. Așa că în jurul mesei, moartea Isabelei, dispariția lui Grigri și absența veseliei, căpătaseră o intensitate chinuitoare. Dintâi, parcă lipseau numai dela masă, și trebuiau să vie.

Și'ndată, după întâlnirea cu aceste absențe care evocau viața, gândurile porneau spre cimitir, după Isabela, și în gol, pe drumuri necunoscute, după un Grigri fugar.

Zăngănitul tacâmurilor avea un accent lugubru. Fiecare evita privirea celorlalți. Fiecare se izola în singurătatea lui.

Pipa lui Ernest Arișteanu se stingea mereu. O aprindea stângaci, cu un tremur senil în mâna cu flacăra. Nici el nu era deprins cu durerea. Cu ghinionul, da: la cărți, iar în ultimii ani și în avocatură, de când Anișoara îi luase locul cu seria abatajelor, lăsându-i seria neagră. Dar conștiința ghinionului îi întreținea o stare de enervare și nemulțumire, care încă-i dădea iluzia energiei, a vibrației vitale. Acum, pe rând, venise moartea Isabelei și fuga lui Grigri. Nici el nu avusese o afecțiune deosebită pentru Isabela. Mai întâi, era sora nevestei lui. O clasa ca atare, în categoria obligațiilor. Apoi nu era frumoasă. Deci, inexistentă ca femee pentru el. Și iată că, totuși, dispariția ei deschidea vaste perspective întunecate în sufletul lui, cașicum moartea Isabelei ar fi stins deodată toate lampioanele unei serbări. Aceste lampioane erau mai demult stinse, dar abea acum vedea întunericul lor: toamna lor neagră. Într'adevăr, Ernest Arișteanu, cu toate că-i albise părul, nu renunțase la femei. Vacanțele dela Silivestri declanșau automat aceleași declarații solemne din partea lui — Vreau să mă odihnesc; Mi-i dor de o vacanță patriarhală, — urmate de corolarul contradicției, adică de invitarea amicilor cu soții simpatice. Gospodina vacanțelor, Isabela, sosea, organizând mesele. Formal, toate erau ca și înainte. Numai că, din ce în ce, veselia frivolității, cu jocurile ei, era mai mult un efort. Ernest Arișteanu nu mai distra de ajuns, pe femeile tinere. Devenise un om al trecutului. Celebritatea lui era o panoplie bogat înzestrată, dar cu armele ei nu mai vâna. Odinioară, femeile mai tinere decât el, uneori mult, acceptau ca pe un omagiu rar și de o savoare unică, frivolitatea acestui avocat celebru, având mândria ca în acele clipe, Maestrul lăsa și uita tot, pentru ele. Exact mândria unor plozi care s'ar juca de-a Regele, cu o cutie drept tron, și o tichie de hârtie drept coroană, în

jocul cărora ar intra un Rege adevărat, luându-i în serios și acceptând să fie încoronat de ei cu chivăra glumeței regalități pe tronul de scândură proastă.

De aceia, odinioară, când vre-o fată căreia îi făcea curte, invoca vre-un răsunător succes profesional de-al lui, Ernest Arișteanu îi spunea:

— Fii serioasă, maică dragă. Lasă fleacurile...

Astfel de succese, apreciate ca simple fleacuri în prezența femeilor, și numai din cauza lor, le măgulesc atât de profund, încât sunt în stare să accepte orice: chiar și lucrurile serioase.

Dar în ultimii ani, Ernest Arișteanu, deși își păstrase intact apetitul pentru femeile tinere, nu le mai aducea același omagiu ostensibil. Având surda conștiință a declinului, numit ghinion, și dându-și seamă că noua generație de femei tinere, nu mai avea decât din vârful buzelor, respectul celebrității lui profesionale, căuta să le-o dovedească. Așa că începuse să facă curte, vorbindu-le despre avocatură, istorisindu-le procese celebre odinioară, răsuflate însă acum, interesante pentru un jurist, dar de neînțeles pentru femeiuște de salon. Abea își stăpâneau cascatul în tovărășia lui. Parcă cerca să le îmbătrânească, prăfuindu-le cu dosare desgropate din arhive.

— Vieux raseur.

Iată sentința acestui suprem efort de-a cuceri.

Și moartea Isabelei care participase la gloria altor vacanțe, îi desvăluia brutal sensul celor din urmă, vestindu-i-l în sumbru pe-al celor viitoare. Începeau anii lampioanelor arse.

Grigri nu-i semăna. Prieteni nu puteau fi. Ernest Arișteanu nu vedea atracția și sensul prieteniei, decât în veselie. Și Grigri nu era vesel. Tată nu-i fusese de ajuns. Crescuse în preajma lui, și subt același acoperemânt, dar nu-l cunoștea, nu vorbeau aceiași limbă. Cu toate că Grigri se înscrisese la Facultatea de Drept, luând drumul înaintașilor, Ernest Arișteanu își dăduse seamă dela început, că Grigri nu le era urmaș. Dreptul pentru el nu era o profesie, ci geneza unei revolte. În anii noviciatului universitar, Ernest Arișteanu cunoscuse voluptatea de-a avea dreptate, de-a învinge în discuții pe interlocutor. Nimeni

nu-i putea rezista: de multe ori, nici chiar profesorii lui. De-atunci începuse abuzul de inteligență.

Pe câtă vreme Grigri disprețuia primatul inteligenții. Și disprețul lui nu era numai o afectare juvenilă, ci o profundă reacție împotriva abuzului ereditar.

În astfel de clipe, mai ales, Ernest Arișteanu ar fi avut nevoe de un copil care să-l continue, întinerindu-l, de un copil pe care să-l admire, devenind spectatorul mândru al succeselor urmașului. Și iată că Grigri îl înfricoșa, lăsându-l singur în urmă, dându-i oribila impresie că s'a ruginit, că nu mai poate pricepe, că inteligența lui și-a pierdut agerimea și viteza.

Era atât de distrat, încât deseori mâna cu chibritul căuta parcă altă pipă decât aceia pe care o pufăia amar, stinsă.

În capul mesei, Mimi Arișteanu în rochia de doliu, avea ochi și rigiditate de paralitică, imobilizată dela mijloc în jos, și pironită pe scaun. Făcea mișcări atât de încete, încât fiecare gest era penibil ca un efort. Începuse să o doară capul dela cimitir, subt soarele de Iulie. Dar nu mai îndrăznea să spue vorbele: „Mă doare capul; vă rog, nu faceți sgomot", care denunțau tardiv și odios teatrul futil al unui întreg trecut. Ispășea, răstignită pe o migrenă autentică, simulația și răsfățul unei vieți întregi.

Așa că numai trei erau la masă supraviețuitori ai trecutului împrospătat de un mormânt: Manuela, Roro și Nelu. Lipsea numai al patrulea: Grigri. Cu el alături, ar fi fost acum ca la masa din ajunul Crăciunului dela Silivestri: „Noi" și „domnii de sus".

Manuela, în rochie de doliu, era o tăcere palidă și tânără.

Nelu, în fața ei, era o tăcere cu ochi albaștri.

„Noi". Pluralul acela copilărește agresiv și mândru, al lui Mickei Mouse, venea, venea de departe ca un zvon de zurgalău într'un văzduh de iarnă cu ninsori blânde.

Până când sună alături de ei, și în bătăile inimei lor.

„Noi".

Ochii lui Nelu se întâlniră cu ochii Manuelei, ca la

masa de odinioară. Cei albaștri regăsiră pe cei negri; cei negri, pe cei albaștri.

Obrajii Manuelei se acoperiră ca și atunci, de o roșeață proaspătă, acum scuturată din bătăile inimei de odinioară.

Și îndată, ochii i se umplură de lacrimi

— Să ne sculăm dela masă, vorbi Roro, luând-o de mână pe Manuela.

*
* *

Cu toate că mergeau încet, cu pași care-și mai aminteau de cimitir, le era bine. Acel bine relativ și intermitent, al durerilor oamenilor tineri. Roro îi luase afară, ținându-i de braț pe fiecare: Manuela la dreapta, Nelu la stânga. Noaptea era caldă de fierbințeala zilei, ca o mână alipită îndelung de o sobă încinsă.

O stea se desprinse, avântându-se în spații ca un ogar de aur. Ochii o urmăriră lung, întâlnind vechi superstiții. Tăceau toți trei alături. Brațele lui Roro îi țineau strâns și aproape. Parfumul indefinit al nopților de vară, zările cu gâlgâit de broaște, stelele nesigure în tremurul lor fluid, țipătul nostalgic al locomotivelor și luna care le dădea trei umbre la picioare, — îi învăluia într'un ceas romantic. Și doliul celor două fete tinere.

Parcă era un lac pe aproape, cu tremur sur în păpuriș umbros, ca într'un vers de Eminescu sau de Lamartine. Și inima bătea ca vâsla în apa de argint a unui vers uitat, și-adus pe noapte lângă suflet.

— Ți-am scris când a murit Jo? întrebă Roro pe Manuela, fără s'oprivească.

Manuela înclină capul.

O clipă, Jo le apăru, fără de umbră pe pământ.

Și tăcură.

Apoi se așezară pe o bancă albă de lună. Tot alături. Erau clipe de plutire lină a sufletului. Brutalitatea conturilor verii se evaporase, lăsând umbrele ca o nebuloasă fumegare în aburul lunar.

Ca la un semn al lunii, un trandafir alb se scutură, împrejmuindu-și tulpina cu o miniatură de crinolină.

Zburau fluturii moi. În iarbă greerii făceau un tril pe cea mai subțire strună. Cosașii își sunau talgerul mic, parcă în stele, atât de sus îl auzeai.

Și intimitate. Și imensitate.

Și gânduri mici. Și vaste melancolii.

Mâna Manuelei culese un trandafir roșu, c'un gest desuet de fată de pe vremea albumurilor. Rochia ei de doliu deveni și mai neagră primind în poală somnul trandafirului. Dar și mai albă fu mâna care-l adormise.

Nelu nu îndrăznea. Dar ar fi vrut să se așeze jos, la picioarele fetelor, pe umbra lor ca pe-o pelerină de pe vremea ghitarelor. Nu întâlnise astfel de clipe decât în cărțile de versuri. Și iată că le găsea, imense și mici, într'o noapte a pământului.

Târziu se ridicară de pe bancă. Și noaptea îi așeză altfel alături. Nelu la mijloc, și fetele la dreapta și la stânga lui, de brațele lui. Era firesc ca cel mai nalt să fie la mijloc. Și tot firesc era ca mâinile care se ating într'o astfel de clipă, să nu fugă. A Manuelei era rece. Uită trandafirul în mâna lui Nelu, și rămase rezemată de brațul lui.

— Noapte bună, Nelule, spuse încet Roro, în fața odăii lui.

Buzele Manuelei murmurară atât de încet, încât își văzu numele în buzele ei, fără să-l audă.

Apoi Nelu intră cu un trandafir de Iulie în odaia tinereții

CAP. XV.

Anișoara și cu Răducu erau sănătoși și veseli.

Așa spuneau scrisorile Anișoarei, așa recita zilnic gândul lui Nelu. Vorbele apăreau ca un refren mașinal al peisajului sufletesc, cum ar fi un cântec de caterincă în același colț de stradă. Dacă Anișoara și Răducu ar fi fost bolnavi sau triști, poate că pauza inimei pentru ei, i-ar fi apărut. Dar fiindcă erau sănătoși și veseli, era împăcat și liniștit de această simplă constatare.

Nu se întâmplase nimic întretimp. Atât numai, că fără să se fi întâmplat ceva, Nelu nu se mai simțea nici neliniștit, nici singur, nici departe de cei care erau sănătoși și veseli, și care cândva trebuiau să se întoarcă acasă.

Pe „fete" le vedea zilnic. Întrebuința și față de el însuși acest plural, exact dealtminteri, fiindcă niciodată nu le vedea decât împreună.

Nelu își continua cu o regularitate poate cam exagerată — dar inconștient, dacă nu involuntar — munca de vacanță, ducându-se la Palat în zilele cu procese, făcându-și conștiincios orele de biurou, suplinind-o și pe Anișoara față de clienții interveniți în absența ei. Spre sară însă, îl apuca o ușoară neliniște care nu izbutea totuși să iuțească încetineala minutarelor. La șapte, Roro și Manuela veneau să-l ia la masă. Din ziua înmormântării, fusese rugat stăruitor de toată familia Arișteanu să mănânce la ei în timpul absenței „doamnei Antohi".

„... Acasă mi-i urît, fără de voi. Iar pentru ei, bieții oameni..."

Așa-i scrisese Anișoarei, punând-o la curent cu moartea Isabelei Călugăru și fuga lui Grigri. Anișoara nu făcuse nici-un comentar, dar scăpase un: „Sunt încântată să mănânci la Arișteanu", — care-l cam jignise. Vedea în cuvintele Anișoarei maicuseamă satisfacția unei economii zilnice.

Și cu toate că era la Iași, singur în timpul căldurilor de vară, în permanent contact cu atmosfera proceselor și a Tribunalului, — avea mereu impresia că numai el e în vacanță. Inima lui trăia, fără de fapte și decor, un miez de vacanță mare. Înainte de-a se duce la masă, pornea cu Roro și Manuela în automobil, făcând plimbări de câte o oră-două. Treceau în goană duduitoare printre cazanele de smoală ale străzilor în reparație, printre pulberile stagnante ale Iașului de vară și prin acel miros de cadavru în arșiță, al periferiilor capitalei trândăviei moldovenești, și izbucneau eliberați, ca în văzduhul unei Italii, în luminile care dorm mirate, de aur și opal, pe colinele din jurul Iașului. Se opreau undeva, culegeau flori de câmp, făcând mari mănunchiuri, și se

întorceau acasă cu aceste curcubee vegetale: zâmbet pentru noapte, la căpătâiul visului cu ochii deschiși.

Plecarea anuală la Silivestri era mereu amânată. Acolo parcă era mai negru mormântul Isabelei Călugăru.

Și Manuela își amâna mereu plecarea la Roman unde o aștepta o casă în care absența mamei ei era mai apăsătoare decât prezența ei în mormântul pe care-l îngrijea zilnic ca pe-o grădină a melancoliilor. Îi venise dela București o ofertă de angajament la Operă. Deasemeni, primea invitații pentru concerte. Nu luase încă nici-o hotărâre. Își prelungea somnolența cu o pasivitate caracteristic moldovenească. Într'o noapte avu o discuție intimă cu Roro, după plecarea lui Nelu.

Odăile lor erau alături. Roro dăduse Manuelei odaia de odinioară a lui Grigri. Deprinsă din copilărie să fie atentă la zgomotele și tăcerile de după ușa despărțitoare, Roro auzi plânsul, cu toate că Manuela plângea cu capul în pernă.

Intră, așezându-se pe marginea patului. Manuela nu se desbrăcase. Îi dezmierdă părul, până când plânsul se potoli. După o lungă tăcere, Manuela se ridică, deschise geamantanul, și scoase un teanc de scrisori, întinzându-i-l.

Lucien Vautier îi deveni antipatic lui Roro din prima scrisoare. Dar o ceti, fără să facă nici-o reflecție, Scrisorile erau adunate capricios, necronologic, deși erau strânse într'un pachet, ceiace dădu un început de satisfacție lui Roro, Reconstituind „romanul Manuelei" pe sărite, ca pe-o carte care nu te interesează, dar pe care ești constrânsă să o cetești. Dealtfel și Manuela le păstrase într'o dezordine care anunța parcă aceiași lipsă de evlavie pentru „romanul ei". Scrisorile începutului erau iscălite „Lucien Vautier"; cele din urmă „Lucien" pur și simplu, vulgar și impertinent ca o musteață de comisar: pentru Roro.

Printre ele erau și scrisori adresate tot Manuelei dela „Marie", ceiace dovedea că această „Marie" se împrietenise cu Manuela înainte ca prietena ei să devie flama fratelui Lucien.

O permanentă atitudine de școlăresc sarcasm, dădea lui Roro expresii impertinente, care aminteau chiar în

această situație măgulitoare pentru ea — duhovnică a unui roman trăit — că trupul ei ședea în timpul anului pe băncile liceului, cu fața la profesoară, și coada ochiului la colegele de frondă. Mintal, îl trata pe Lucien și pe sora sa Marie, cu expresiile pejorative „Monsieur Lucien" și „cette chére Marie" caricatural și în derîdere articulate de criticismul interior. Dar nu spunea nimic, comportându-se exterior, cu demnitate. Din când în când numai, întorcea capul, stăpânindu-și cu greu o izbucnire de râs.

În esență, Lucien o stima, o prețuia și o iubea pe Manuela. Domnișoara Marie, colegă cu Manuela la „Schola Cantorum" o adusese pe talentata ei prietenă în casa părintească. Teancul cuprindea scrisori și dela „doamna mamă Vautier" care susținea flama feciorului, făcând dezmierdări matrimoniale Manuelei. O iubeau toți în cor: papa Vautier — spunea maman, — maman, soeur et frére. Burghezi francezi bogați, industriași. Fabricau „Meubles anciens. Vautier pêre et fils". Lucien pomenea cu atâta mândrie despre fabrică, spunea: „Notre usine", încât Roro, de câteori apărea „Notre usine" auzea parcă un zornăit de pinteni și țipătul de femee călcată pe picioare, al sirenei fabricei.

Dar . . .

Când ajunse la acest viraj, Roro avu un gest de vehementă protestare, care s'ar fi tradus într'o palmă sinceră pe obrazul lui Lucien, dacă aceasta ar fi avut ghinionul să fie în România lui Roro.

. . . Lucien condiționa căsătoria, de renunțarea la cariera artistică și de trecerea Manuelei la catolicism. Desigur, el prețuia mai mult decât oricine glasul, dicțiunea și temperamentul Manuelei, dar artiști profesioniști nu putea admite în familia lui. Și „Marie" absolvise „Schola Cantorum", dar nici prin gând nu-i trecea să îmbrățișeze cariera artistică. Femeile neamului Vautier avuseseră mai toate înclinațiuni artistice, dar . . . o lungă teorie a drepturilor și datoriilor femeilor măritate. Devenită profesie, arta și mediul artistic, erau socotite ca o Sodomă. Vorbea, bine înțeles, și de viitorii copii . ..

După lectura acestei scrisori, Roro aruncă o privire circumspect întrebătoare spre Manuela.

— Tu îl iubești? vorbi ea cu prudență.

— ... Nu.

Roro oftă ușurată. Și teancul de scrisori zbură spre plafon, în explozia bucuriei lui Roro.

— Bravo, bravo, bravo, Manuela.

Și o pupă, cașicum ar fi aplaudat-o cu buzele pe obraji.

— Atunci?

— Nu știu, — oftă Manuela.

— Cum? Ce nu știi? sări Roro agresivă, măsurând-o cu ochi de miop.

Manuela făcu un gest vag.

— Bine, Manuela, nu te înțeleg! Îl iubești?

Manuela ridică din umeri, cu un surîs trist și pur.

— Nu-l iubești, hotărî energic Roro, lichidând acest punct primejdios. Ai glas?

— ...

— Ai. Și încă ce glas! adăugă ea, rotindu-și mâna prin aer, cașicum s'ar fi pornit să facă reclama unui obiect de vânzare. Ai talent?

— ...

— Mare. Ai în fața ta o carieră artistică splendidă?

— ...

— Ai. Deabea ai debutat în țară, și ești celebră... Atuncea cum? Să sacrifici tu viitorul tău pentru un păgân de franțuz, fabricant de potcoave de cai morți?!

Manuela zâmbi superficial, păstrând în ochi același adânc trist.

— Și pe deasupra, continuă Roro, ești frumoasă, ești tânără, știi, ești o perlă. Și domnul „porcos" are și impertinența să pue condiții! Dacă aș fi băiat l-aș provoca telegrafic la duel, sau telefonic. Allo, Allo, espèce de fabrigand, saperlipopette...

Manuela tăcea, distrată și gravă.

— Și măcar e frumos? izbucni subit Roro.

Manuela se ridică. Umblă iar prin geamandan, și după lungi căutări găsi într'un pachet cu note de muzică, o fotografie.

În ochii lui Roro erau flinte și pistoale ca pe vremea invanziilor turcești.

— Na! Știi că nu-i urât! exclamă ea dezarmată, și c'un fel de ciudă.

Lucien Vautier nu era deloc urît. În uniformă de sublocotenent de aviație — așa zburase la sfârșitul războiului, întorcându-se cu o decorație, cu un ordin de zi și două trese de rănit, — apărea tânăr, viril, robust și francamente simpatic. Zâmbea tinerețea în făptura lui, cu toate că fața lui nu zâmbise obiectivului fotografic.

— Da, oftă Roro. Problema e mai complicată. Dar spuneai că nu-l iubești?

— Nu știu, Roro. Sunt foarte singură. Și biata...

Nu putu rosti cuvântul „mamă" dus în mormânt. Dar nici nu plânse. Tăcu. Și apoi continuă, trecând pe alături de cuvântul lăsat să doarmă subt florile cimitirului din suflet:

— ... spunea să mă căsătoresc cu el.

— Și să-i sacrifici cariera ta?

— Da.

Manuela își trecu palmele peste ochi, cu un gest ostenit.

— E greu să trăiești pe scenă printre artiști. Sunt invidioși, răi, meschini, parcă ești într'o cușcă cu șerpi. Nu pot... Sunt slabă, — șopti ea stins.

Roro o dezmierdă cu blândețe, vorbind mai încet, cașicum ar fi simțit apropierea solemnă a vieții.

— Dragă Manuela, dar cum ai să te căsătorești tu cu un om pe care nu-l iubești! Dacă nu ți-i drag..., vorbi ea rămânând cu brațele în aer, brațe de fetiță care nu poate concepe decât gestul din inimă pornit al înlănțuirii gâtului bărbatului iubit.

— Nu-l iubesc... Știu eu...

Manuela vorbea cu pauze. Între vorbele rare se intercalau grămezi de gânduri adunate în tăcere.

— Dar mă simt sigură alături de el. E vesel, e bun, e curat... Vezi, Roro, scrisorile lui nu-i seamănă. Când scrie parcă îmbracă o haină cumpărată gata. Lucien e altfel. Adoră copiii. Când eșeam cu el la plimbare, se juca cu toți copiii întâlniți. Și casa lor e simpatică. Parcă-i

de la Roman. Sunt simpli, dar sănătoși, veseli și buni. Și mă iubesc toți... și mă admiră, adăugă ea cu sfială, cașicum s'ar fi lăudat.

— Le-ai promis ceva, Manuela?

— Mă așteaptă.

— Cum te așteaptă? protestă Roro.

— Mă așteaptă cu bucurie. Eu am venit în țară numai pentru...

Iar ocoli cuvântul trist.

— Ești logodită?

— Nu-s logodită... Dar nu știu...

Mâna îi căzu ostenită.

— Hai să ne culcăm. Mai vorbim altădată.

După ce plecă Roro, își făcu ordine în odae, strânse laolaltă corespondența lui Lucien, pe care totuși, n'o putea da pe foc; se pregăti pentru noapte, se opri o clipă la fereastră, apoi veni lângă florile de câmp, culese peste zi cu Nelu și Roro, ca la o fereastră plină de lumină, — și se sui în pat, cu ochii uzi, lăsându-și capul pe perna nesomnului.

CAP. XVI.

La poarta casei Arișteanu, strada fără de sergent vizibil, dormea încrezătoare în lătratul câinilor. Trecuse de miezul nopții. Iașul nu avea nici-un zgomot și nici-un zvon de oraș. Orăcăitul broaștelor stăpânea zările. Câinii Tatarașului, Copoului, Sărăriei, și Păcurarilor, lătrau în răstimpuri, ca din patru sate vecine.

Nelu venise repede, având bătaia de inimă a goanei. Dar dela poarta casei Arișteanu, bătaia de inimă deveni alta, zvâcnind în absurdul emoției. Vizita aceasta insolită, după miezul nopții, intrarea pe furiș și mersul cu pază, să nu-l audă nimeni, deștepta în el emoțiile altei vrâste, dând nopții de vară boltită peste casa cu lumini stinse, un mister uitat și regăsit, o rezonanță muzicală.

Dela poartă până la fereastra odăii lui Roro — cu toate că mintea știa limpede scopul acestei vizite noc-

turne — inima îl uită. Nelu venea să comunice lui Roro o veste urgentă, dar inima lui bătea pentru fereastra odăii de alături — stinsă acum — cașicum abea în această clipă de noapte, inima și-ar fi destăinuit sieși un adevăr ascuns în timpul zilei.

Cald încă de soarele apus, tumultul trandafirilor din grădină îl însoți până la fereastră, dându-i acea respirație de îmbătare pe care numai nopțile de vară o aduc la optsprezece ani, când buzele n'au uitat încă tremurul de constelații al versurilor și paloarea de obraji sărutați, a zorilor.

Fereastra era deschisă. Lumina ardea, aruncând o cergă de aur pe jos, în dreptul ei.

S'auzeau glasuri: unul grav și potolit, apropiat de șoaptă; celălalt, sprinten, alegru și glumeț: al lui Roro.

O clipă, Nelu se opri lângă fereastră. Nu ca să asculte, firește; dar astfel de clipe, ca și fântânile răscrucilor, dau popas sufletului într'o împrospătare de adânc deschis atunci.

— Eu, Manuela, nu m'ași căsători decât cu bărbatul pe care l-ași iubi . . .

— Să dea Dumnezeu.

— A! Vrasăzică ești de aceiași părere? Atunci suntem de acord.

— Pentru tine.

Nelu bătu ușor în geam.

— Cine-i acolo? tresări glasul lui Roro.

Și îndată, capul ei apăru, cald încă și cu ochii strălucitori, ecou din casă al trandafirilor nopții de vară, aplecați la fereastra înfloririi lor.

— Tu erai, Nelule! respiră ea, după ce descifră obrazul umbrei înalte, de lângă fereastră. Dumnezeule, mi se pare că sunt un erou! Ce-i Nelule? S'a întâmplat ceva lui Grigri? vorbi ea repede, suindu-se pe fereastră, cu o emoție atât de violentă încât uită că era în halat de noapte.

În odae, pe marginea patului lui Roro, Manuela de-

venise palidă, cu mâinile încrucișate pe bătăile inimei. Ea era îmbrăcată.

— Grigri e la mine.

— Sănătos?

— Cam slab, dar perfect sănătos.

Nelu fu cotropit de o avalanșă de sărutări. Apoi Manuela. Halatul flutura. Picioarele lui Roro aveau inocențe copilărești.

— Nelule, nu cumva e aici?

— Nu, Roro, ne așteaptă acasă la mine.

— Mă'mbrac, mă'mbrac, mă'mbrac, cu șapte piei de drac, și vin, și vin, și vin, cu Hogea Nastratin, — începu să cânte Roro, sărind într'un picior, și versificând toate năzdrăvăniile care-i treceau prin minte.

Trase storul, îl ridică la loc, scoțând capul din nou ca să-i râdă lui Nelu, gata să-l bată cu perne, cu omăt, cu cărți, cu ce i-ar fi căzut în mână. Dar în mână nu-i căzu decât Manuela.

— Manuela, Manuela, nu-l lăsa singur pe bietul pelerin!

O luă de mână, aducând-o la fereastră. O sui pe marginea ferestrei. Și'n neastâmpărul bucuriei, o împinse afară. Nelu o primi în brațe.

Storul se lăsă. Roro făcea zgomot, îmbrăcându-se în goană zăpăcită, cântând, recitând. O clipă, tot cerul nopții de vară fu o rotire împăunată de stele, cu parfum de trandafiri.

Obrazul lui Nelu atinse obrazul Manuelei. Părul ei auriu îi trecu o lumină de fân pe subt nări.

O lăsă din brațe.

Manuela se rezemă de zid, albă în doliul hainei ca o călugăriță la ceasul lunar al Liturghiei.

Mâinile ei de ghiață căzură încet din mâinile lui Nelu.

Ședeau unul în fața altuia cu altarul nopții între ei, și nu știai care-i icoana și care cel care i se închina, fiindcă și în ochii unuia, și în ochii celuilalt, era aceiași îngenunchiere cu mâinile împreunate.

CAP. XVII.

Noroc că Roro vorbea pentru doi; altminteri, tăcerea lui Nelu ar fi mirat-o. Dar bucuria lui Roro n'avea mirări. Era o izbucnire de afirmații ca goarnele victoriei.

Mergeau repede, alături, braț la braț. Dacă ar fi fost singur, Nelu ar fi ajuns acasă dimineața, trecând cu fiecare pas peste o lume, descoperind cu fiecare privire o altă mare încărcată de corăbii. Roro se grăbea. Ritmul pașilor ei îl deșteptă, readucându-l pe străzile Iașului, spre casa lui, unde-i aștepta Grigri care făcuse între-timp o bae — întâia „faptă" igienică de când plecase spre celelalte, — îmbrăcându-se cu o pijama de-a lui Nelu, acceptând cu o strâmbătură, în locul opincilor de până atunci, moii papuci de piele roșie, ai lui Nelu. Nu cedase însă ispitei instrumentelor de ras. Așa că Roro, în clipa când năvăli în biuroul lui Nelu, simți o barbă țepoasă pe obrazul ei, înainte de-a-i putea aprecia efectul mefistofelic.

— Individule, individule, îl apostrofă Roro, dublând mereu vocativele, și sărutându-l cu obrajii în flăcări din cauza bărbii.

În viața ei nu sărutase încă om bărbos. Îl privi, clipind.

— Omul cavernelor! îl arată el lui Nelu cu mândrie, simulând o adâncă repulsiune. Bine, individule, puteai să te razi când ai întâlnire cu obraji subțiri! îl apostrofă ca, calmându-și cu dosul palmei obrajii inflamați.

Și iar îl sărută.

Dar Grigri se scuturâ. Slăbise, își lăsase barbă hirsuită și musteți, era ars de soare. Unghiile încă negre. Degetele afumate de tutun prost. Așa părea și mai mistreț decât înainte, cu toate că halatul de matase roșie, al lui Nelu și papucii de piele roșie, îl îmbrăcau într'un fel de frivolitate luxoasă: asta îl făcea și mai agresiv în mișcări și în priviri, cașicum ar fi vrut să denunțe mereu întâmplătoarea alianță cu produsele civilizației și ale comodității sedentare.

În prima clipă a întâlnirii, o sărutase și el, cu spon-

tană și juvenilă bucurie, pe Roro, participând alături de ea la ritmul de dans al regăsirii. Însă reacția veni îndată.

— Să lăsăm. Să lăsăm.

Și reluându-și încuntrarea, ochelarii, barba și mustețile, porni cu pași mari prin odae, înfundându-și mâinile în buzunarele halatului, după ce căutase zădarnic să le implânte în chimirul de până atunci, lăsat acum în odaia de bae laolaltă cu itarii, cămașa țărănească și opincile aventurii.

Vorbea mergând. Ceiace dădea o necontenită cadență oratorică, vorbelor lui.

— Bine înțeles, familia deplânge pe fiul pierdut! Tu să taci, — se încruntă el la Roro. Și să nu credeți că întorcându-mă fac mea culpa.

Asta era și pentru Nelu cu care n'avusese încă timp să discute.

Roro se așează pe canapea, picior peste picior, fără nici-un fel de supărare pentru tonul lui Grigri. Îl cunoștea atât de bine, încât și deșteptată din somn, putea să-l imite, plimbându-se întocmai ca el și vorbind în genul lui cu o ușoară nuanță parodiantă. Asta numai când era veselă, și când Grigri era în odaia lui. Acuma îl privea din cap până'n picioare, constatând că și oamenii cu barbă și musteață pot fi foarte simpatici, ceiace contrazicea concepția ei de până atunci despre frumusețea bărbătească.

— Grigri, poți să-ți lași barbă... Nu-ți șade rău.

Grigri înregistră exclamația lui Roro, cu o încruntare satisfăcută — și el avusese aceiași impresie, întâlnindu-și chipul adnotat de păr, în oglinda odăii de bae, — dar îndată îndreptă spre Roro o privire tăioasă:

— Asta-i treaba voastră: îți șade bine sau rău. Isus pentru voi e un bărbat frumos: îl iubiți. Satan pentru voi e un bărbat urât: vă temeți. Frumos sau urît: limitele inteligenței voastre. Expresia futil estetică a unei societăți comode, care atâta știe: îmi place, sau nu-mi place. De ce nu mă întrebi, iubită soră? Ai petrecut bine? Te-ai distrat? Te rog taci.

— Tac. N'am spus nimic.

— Am trăit printre țărani. Să ne înțelegem: nu printre

țăranii domnilor romancieri. Aceia sunt un drum spre Academia Română și premiile Naționale.

— Ce mai fac țăranii? îl întrebă Roro inocent, cu un mic zâmbet.

— Bine merçi, — îi răspunse Grigri cu un zâmbet identic, burlesc din cauza chipului său hirsut. Vă pregătesc surprize agreabile. Au început să-și dea seamă că sunt un simplu subiect de literatură și politică. Curând or să devie predicat. Asta o facem Noi, — bătu el cu pumnul în birou, ca un delegat al cutremurului de pământ. Poftiți la țară, domnilor, alături de țărani, și ascultați ce șoptesc între ei. Scuipatul lor întrece Marea Neagră; în acest scuipat geologic vă veți îneca, domnilor politicieni, cu faimoasa flotă a lânei de aur; dumneavoastră toți, — adăugă el, încorporându-i și pe cei de față. Dumneavoastră aveți condeile presei, noi avem brațele țăranilor...

— Le aveți? întrebă Nelu.

— Le avem, afirmă el dur. Noi suntem vântul nou al acestei păduri seculare. Venim spre voi ca pădurea lui Shakespeare. Veți vedea noile alegeri. Vom ieși din urne ca o flacără, purificându-le de tot trecutul politic.

— Noi alegeri?

— Vin. Uite ce fac...

Puse priza ventilatorului. Elicea porni vâjâind, devenind o aureolă. Scoase priza. Elicea deveni vizibilă, și se opri.

— Partidele voastre sunt vânt de ventilator. În opoziție se învârt — furtuni cu priză — la guvern se moae și cad. Aripi de tinichea cu motor. Toate au fost la guvern. Țara le cunoaște tinicheaua fanfaroană. Acuma vine rândul vântului.

— Garda de Fier?

— Garda de Fier, proclamă el cu mândrie, parcă prezentându-le fluturarea amplă a unui steag desfășurat.

— Ascultă, Grigri, interveni Nelu, profitând de această pauză; să vorbim serios. Cu ce intenții te-ai întors? Ai nevoe de bani?

— Nu, mulțumesc. N'am venit la Bancă, să-mi scontez leafa. Am venit să-mi clarific situația. Vreau să am mânile libere pentru viitoarele alegeri.

— Bun. Slavă Domnului! respiră Nelu. Sper însă că n'ai intenția să-i insulți pe magistrați?

— Nuuu! Le ofer omagiul tăcerii mele.

— Nuuu! Le ofer omagiul tăcerii mele. Smirna și tămâia ți le las ție. Ești avocatul meu.

— Bun. Am să-ți fac o surpriză.

— S'aud, se încruntă Grigri.

— Te judeci liber. Am aranjat.

— Sfinte Dumnezeule! Ce imbecili! Nici să aresteze nu știu! Avocații trebue suprimați. Absolut, — adăugă el cu un gest de eșafod. Ai să vezi . . .

CAP. XVIII.

Când se coborî din odaia lui Răducu, unde îl instalase pe Grigri, Nelu găsi ventilatorul în opoziție, iar pe Roro la putere. Roro stătea, ventilatorul se învârtea.

— Pariez că doarme, îl întâmpină Roro.

— Ai câștigat. Adoarme ca și Răducu: instantaneu.

— Și sforăe, zâmbi Roro.

— Și. Ascultă . . .

Ieșiră din biurou. Suiră câteva trepte, cu precauțiuni inutile. Somnul lui Grigri avea o intensitate sonoră de fabrică pornită. Umplea casa.

Roro era fericită. Somnul „nebunului", după ce mâncase tot ce-i oferise Nelu din cămara devastată, cu un apetit vorace care nu-i calmase totuși elocvența imprecatorie, — îi dădea un elan de recunoștință pentru Nelu, atât de activ, încât trebuia să-i dăruiască ceva; îi dărui secretul care o frământa de câteva nopți.

— Nelule, am să-ți cer un sfat.

— Tu, Mickey?

— Pentru Manuela noastră.

Ardea numai lampa cu glob albastru de pe biurou, făcând o lumină intimă și calmă. Fereastra era deschisă. Fața lui Roro, pornită spre spovedanie și discuții grave, devenea și mai proaspăt tânără. Tranziția dela zgomotul și zbuciumul lui Grigri, la această atmosferă de recule-

gere delicată, și poate și expresia „Manuela noastră", amintiră deodată lui Nelu atmosfera hambarului în care dormea pe o blană de urs, Steaua încă neîmbrăcată, subt ochii lor — „Noi", — ai veveriței, ai lui Boerel și ai lui Jo, la lumina „farului" lui Grigri.

Așa că vorbele lui Roro căpătară o rezonanță de mister vechi și simplu, pornit din anii copilăriei, în hambarul unui Crăciun de altădată.

— Știi, Nelule, și Manuela are un „roman" . . .

Inima lui Nelu se opri pe pragul unei primejdii, dar o primejdie în care erau mii de trandafiri subt tremurul miilor de stele.

— . . . a cunoscut la Paris, în casa unei prietene, pe un oarecare Lucien Vautier . . .

Într'o clipă, intensă ca ridicarea pleoapelor din vis, toate se situară exact în realitate, recăpătîndu-și proporțiile, perspectivele și identitățile obiective. Acolo Roro, elevă de liceu; dincolo Manuela, fată tânără, frumoasă și talentată, abea întoarsă dela Paris; dincoace, avocatul Nelu Antohi, om căsătorit, tată . . .

— Oare n'o să cadă Grigri din patul lui Răducu?

Roro se încruntă. Dar îndată zâmbi.

— N'ai grijă. Doarme perfect și pe covor. Ascultă, Nelule, mi se pare că nu te interesează?

— Roro! protestă Nelu.

— Vrasăzică, reveni Roro; Manuela a cunoscut la Paris pe un oarecare tânăr. Adică știi, un tânăr care a făcut războiul . . .

Nelu-i zâmbi afectuos.

— Te rog, Nelule, nu mă întrerupe! Acest tânăr s'a îndrăgostit de Manuela, ceiace nu ne miră, — i se adresă ea, solidarizându-l într'un plural comun. Domnul Lucien a cerut-o în căsătorie. Dar . . .

Făcu o pauză încruntată.

— . . . o ia, înțelegi, numai dacă Manuela renunță la cariera ei artistică, — enunță ea cu degetul amenințător ridicat, pretenția acestei capitulări. Cașicum onoarea ar fi pentru Manuela! Nu știu, dar mie mi se pare oribil, monstruos, hidos, așa ceva, — ridică ea glasul, îngrămădind adjectivele ca pietrele peste un guzgan mort. E cașicum

ai spune unei fete: „Te iau, dar cu condiție să-ți scoți un ochi", — dacă e pictoriță fata. „Să-ți tai un picior", dacă e dansatoare. Înțelegi! Asta-i dovadă de dragoste? Și partea cea mai frumoasă e că Manuela ezită . . .

În timpul vorbelor lui Roro, se petrecuseră vertiginoase prefaceri în sufletul celui care-o asculta cu o atenție calmă — ca expresie, — ceiace dovedea maicuseamă prezența măștii profesionale. După o izbucnire de real, care-l făcuse pe Nelu să participe marginal, ca simplu duhovnic și eventual sfetnic, la istorisirea lui Roro, — în clipa când, după nuanța „dar tânăr care a făcut războiul", veni „a cerut-o în căsătorie", sufletul lui Nelu reluă firul pornit din hambarul cu Steaua, trecând prin nopți cu trandafiri, și ajunse iar actor cu bătăile inimei împletticite printre vorbele lui Roro. Cașicum inima lui și-ar fi schimbat vrâstele în secunde, fiind când adolescentă, când matură, când absurdă, când lucidă, bătându-și joc de mintea care înregistra metodic informațiunile lui Roro.

Cu toate că apăru logică — și lui Roro și lui Nelu — întrebarea fu aruncată de bătaia inimei, având un sens pentru minte, și altul pentru inimă.

— Îl iubește, Roro?

— Vezi, Nelule, triumfă Roro. Și eu am întrebat-o la fel: „Îl iubești? Mi-a spus: „Nu".

Cu o intensitate de halucinație, Nelu văzu o Stea oprită în fața scării cerdacului dela Silivestri, și auzi, înalt subt cerul fulgilor:

„Sculați, sculați, boeri mari,
Florile dalbe,
Că vă vin colindători,
Florile dalbe,
Noaptea pe la cântători,
Florile dalbe . . .".

Zâmbi nimănui.

— Asculți, Nelule?

— Sigur, Mickey, — protestă el, concentrându-și toată atenția feții, cașicum ar fi murit de somn.

Dealtfel, parcă ar fi dorit o pauză, o tăcere. Ostenise: inima, nu mintea. Problema în sine era extrem de simplă.

— Vrasăzică nu-l iubește, continuă Roro. Bun. „E urât?“ am întrebat-o. Închipuește-ți, Nelule, ca acest Lucien e foarte simpatic, dar știi, simpatic, de tot...

Iarăși o întristare de liceean, și ghimpele unei nemulțumiri: din cauza entuziasmului lui Roro. Aceste variante cordiale în jurul cuvântului „simpatic“, parcă-l expropriau. Astfel, din spirit de contradicție cu rădăcini adolescent sentimentale, Lucien îi deveni antipatic, fiindcă-i era simpatic lui Roro, sperând că în realitate nu era simpatic, și că Roro se înșela.

— În schimb, continuă Roro, scrie ca un măgar...

Nelu zâmbi tânăr, complice cu sinceritatea necuviincioasă a epitetului.

— I-am cetit toate scrisorile, — îl încredință Roro încă măgulită de rolul de confidentă a unei fete mai mari decât ea. Eu le-aș fi dat pe foc. Numai în sobă poți păstra astfel de epistole. Să fii Francez, și să scrii astfel de platitudini! se indignă ea în numele literaturei franceze...

Nelu se distra. Inima îi acorda o recreație, după un efort istovitor.

— Scrisori de seminarist. Nu. Scrisori de elev de școală comercială. Așa, ceva, dar pe franțuzește, corect ca ortografie și scris citeț. Știi: nota zece. Dealtfel e și ridicol! Toată familia domnului Lucien apare în amorul său epistolar, tandru unită, ca la fotograf: mama și tata pe scaune, mână în mână; juna fiică la picioare, în rochie albă, și junele în spatele lor. Zâmbiți, vă rog. Gata. Merci. Toți zâmbesc, Nelule, uniți, și în loc de aparat fotografic, inima Manuelei. Bine, să nu mori de râs?

— Roro, ești delicioasă.

Era într'adevăr. O fată tânără și frumoasă care glumește cu poftă, râzând ea singură de prostiile ei, cu cei mai albi dinți, și ochii cei mai negri, și obrajii cei mai rumeni, ar reda fructele de Iulie și unei livezi de Octombrie, comunicându-i râsul ca un anotimp.

Dar exclamația lui Nelu era maicuseamă un act de recunoștință. Îl răzbuna parcă.

— ... Și totuși, Manuela nu numai că nu moare de râs, dar nici nu doarme, e tristă, și mi se pare că plânge ...

Cașicum ai afla deodată că jucăriile unui copil, pe care le-ai luat în mâni, sunt otrăvite.

— Spune că nu-l iubește. Atunci?... Căsătoria nu-i ca școala și armata: obligație. Manuela e liberă să facă ce vrea. Și face cașicum n'ar fi liberă. Nu-nu-nu! Eu n'o înțeleg. Dar mi-e milă de ea... Și în definitiv, îi dau dreptate. E singură, înțelegi, Nelule, e singură pe lume. Isabela a murit... Închipuiește-ți că Isabela a sfătuit-o să se căsătorească. Știa c'o lasă singură. Și să-ți spun ceva, Nelule, Manuela n'are curaj, n'are energie, e moale, blândă, îți spun: e o „duducă dela Roman" în fond. Se teme de mediul artistic. Se vede că nici n'o atrage de ajuns. I s'au făcut oferte dela Opera din București, și acuma de curând, și dela Opera din Cluj: n'a răspuns. Și am impresia că n'are să răspundă niciodată. Amână mereu. E nehotărâtă. Alții trebue să decidă pentru ea. Cine?...

Nu vezi tu, ea are nevoie de un bărbat pentru viața de toate zilele. Știi, bărbatul-protector... Bine, da asta-i căsătorie! Și indivizii dela Paris speculează tocmai slăbiciunea ei. Primește scrisori dela ei aproape în fiecare zi. Când vii? Când vii? Când vii? Te așteptăm. Te așteptăm Te așteptăm. O hipnotizează pur și simplu. Închipuește-ți că domnul Lucien a și început să-și construiască o casă: o și vede pe Manuela în cușcă. Și ea nu protestează. Se lasă zidită ca onorabila nevastă a Meșterului Manole. Te pomenești că-i și cere măsura pentru rochia de mireasă! Știi, căsătoria pentru domnii dela Paris, e ceva cu metrul și kilogramul. Atâția metri de mătasă pentru rochie, și de teren pentru casă, atâtea kilograme de zahar, cafea și brânză la cămară... De ce taci, Nelule? izbucni ea din senin, având impresia că bate câmpii.

Surprins, Nelu vorbi, dar ascultând cu enormă mimirare vorbele lui:

— Roro dragă, și eu am impresia că Manuela nu poate trăi singură...

CAP. XIX.

Era o mișcare de panică în gândurile lui Nelu, ca pe-o stradă plină pe care ar trece un automobil care și-a rupt direcția în toiul vitezei. Ar fi trebuit să tacă, dar nu mai putea.

Glasul însă era calm; vorbele, normal articulate.

— Manuela e opusul lui Grigri.

— Da, zâmbi Roro, individul luptă și prin somn cu morile de vânt.

— Grigri are nevoe de luptă și de adversari. Fericirea lui pornește din nemulțumire și revoltă. Știi ce mi-a spus în noaptea când m'a vizitat înainte de-a fugi? „Mandatul de arestare e actul meu de naștere întru viață". Evident că are și mania formulelor bombastice, care-l epatează, și cu care vrea să epateze și pe alții. Dar fondul acestor formule e un adevăr organic. Grigri e un agitat pe punctul de-a deveni un agitator. Adică un adevărat om politic, un adversar constant al guvernului, oricare ar fi. Dacă mâne, prin absurd, Garda de Fier ar fi chemată la putere, întâiul ei adversar ar fi Grigri. Sunt sigur. Grigri nu poate accepta echilibrul stabil...

Dar această digresiune a lui Nelu — interesantă pentru Roro, deci justificată din acest punct de vedere, — datorită unui inconștient vicleșug avocățesc, nu făcea decât să întârzie inevitabilul, nu să-l suprime. Stăruia asupra lui Grigri cașicum el ar fi fost subiectul și finalitatea discuției, simțind totuși că pe măsură ce definește mai just temperamentul de luptător al lui Grigri, creează implicit, implacabil ca un destin, linia de viață a Manuelei.

— Biata Manuela...

Exclamația apăru în clipa când isprăvi cu Grigri, absurdă în aparență, deoarece primejdiile se îngrămădeau în viitorul lui Grigri care le căută, singur, provocându-le. Așa că parcă ar fi trebuit să exclame: Bietul Grigri. Dar portretul lui Grigri, izvorît din tumultul vitalității lui, suna a victorie. Pe câtă vreme, apărută brusc după Grigri, Manuela se înfățiș atât de pasivă și desarmată, încât Grigri rămânea în lupta cu primejdiile ca un

privilegiat al soartei, iar Manuela își căpătă mai evident tot sensul fragilității ei.

Și iarăși, în clipa când exclamă „Biata Manuela" ca un corolar logic al contrastului dintre ea și Grigri, inima-i trimise o înduioșare , recunoscută vag prin ani. Mai exclamase odată la fel. Când? Cum? Față de cine? Nu izbuti să-și amintească deodată. Dar vorbi cașicum n'ar fi avut-o pe Roro alături, ci pe Isabela Călugăru, și astfel își aminti pe măsură ce vorbea, de veghea din Ajunul Crăciunului dela Silivestri, alături de Isabela Călugăru, când așteptau împreună somnul copiilor, ca să le pue în „ciubotele" jucăriile lui Moș Crăciun. Astfel, gonit de toate cele spre inevitabil, auzi cu mirare crescândă vorbele lui ca pe-ale altcuiva care n'ar fi știut ce se petrece în inima lui. Vorbe cuminți și curate, ca și cele spuse unei mame într'o noapte a trecutului, când Manuela era o fetiță crudă, o școlăriță cu timidități ale vrâstei, cozi aurii, și inocențe întârziate — „Închipuește-ți Nelule, că își pune încă ciubotelele la sobă; nu crede în Moș Crăciun, dar ca să-mi facă mie plăcere", — și când el spunea cu tinerească mânie: „Lua-le-ar dracul pe toate femeile", — și când toate femeile erau legate ca pisicile turbate într'un sac, în trupul domnișoarei Nemțanu: Anișoara, trup pe care era blestemat parcă să-l strângă în brațe, nu să-l arunce în prăpastia dracului.

Astfel, dacă Isabela Călugăru ar fi fost acolo, în locul lui Roro, ar fi recunoscut în vorbele lui Nelu expresia propriilor ei gânduri de mamă.

Dar în inima lui Nelu era cu totul altceva. Toți trandafirii drumului de noapte dela poarta casei Arișteanu până la fereastra odăii lui Roro, erau în inimă, călcați de vorbe ca de copite. Rânile reci ale Manuelei, obrajul ei alb, lunga privire cu ploae de stele, în inima lui erau. Și totuși vorbea, cașicum inima lui ar fi fost o casă străină, nu casa Manuelei și grădina ei.

— Biata Manuela... E atâta blândețe, atâta grație cuminte, atâta modestie în ea, încât eu n'o pot vedea decât în trecut. Parcă aș vrea s'o izolez de viață între versuri. Vezi, Roro, când mă gândesc la tine te văd și te *aud*. Tu și când taci dai impresia zvonului vital. Pe câtă vreme Manuela, cu toate că are glasul ei minunat, e o

tăcere. Te gândești la ea ca la fotografia unei fete de altădată, care a murit și a rămas tot tânără în portrete, înainte de-a fi trăit, dincolo de viață. Nu?

— Da, oftă Roro. Ce drăguț ești, Nelule.

— ...Nu știu cui spuneam odată, vorbind despre Manuela — a! bietei Isabela Călugăru — că Manuela îmi evocă trecutul. Așa-i pentru mine. O văd în prezent ca în trecut, în viața pacificată ca o casă bătrânească. Dar mi-i frică s'o văd în viitor, adică în viața noastră în viața lui Grigri, în viața luptei, în viața rivalităților haine, în viața femeilor rele și a bărbaților care stau la pândă. Manuela e o biată Scufiță Roșie pentru care viața-i plină de lupi. Și ea are nevoe de bunici, fiindcă nu poate lupta cu lupii... Vezi, Roro, glasul Manuelei e încântător. Și totuși îmi pare rău că are glas și talent. Glasul, talentul și frumusețea Manuelei, îmi pare că mai mult o semnalizează primejdiilor, decât o duc spre victorie. Ea singură dealtfel simte aceasta: se teme de viață. Glasul și talentul o duc spre succes, adică spre luptă. Dar ea n'are curajul luptei, nici ambiția ei. Vrea să fie liniștită. Vreau să trăiască în pace... Trebuie să se căsătorească. Mama ei avea dreptate...

Ajunse la inevitabil. Și totuși, începea să nu mai fie trist. O dungă de melancolie într'o depărtare a sufletului ca pe-o zare de soare apus — învins — dar și o împăcare, ca după o faptă bună, ca după o victorie.

Parcă avea impresia că Răducu dormea liniștit în patul lui, cu fața zâmbitoare prin somn.

— ...Tu ești tânăr, Roro, copil...

— Mă rog!

— Te rog, Mickey, rămâi copil, pentru mine măcar. Dă-mi voe să fiu bătrân alături de tine...

— Moș Nelu!

— Nelu pur și simplu. Ajunge. Tu spui: căsătoria e dragoste. La vrâsta ta așa-i. Poate că așa ar trebui să fie. Dar căsătoria poate să fie cel mult fericirea de după dragoste, sau fericire de-alături de dragoste, între un bărbat și o femee care trăiesc împreună, muncesc împreună și au copii... Copiii te fac să uiți că ai fost tânăr și că ai cerut căsătoriei să fie dragoste și numai dragoste. Uiți... uneori îți aduci aminte, și după aceia te

gândești din nou la copii... Și revenind la Manuela „noastră"...

Avu o strângere de inimă, dar zâmbi blând ca unui bolnav pe care trebue să-l minți cu bunătate.

— ...Cred că pentru ea, dragostea e o primejdie. Manuela trebue să se căsătorească. Va fi soție și mamă ideală. E numai afecțiune și devotament. Tăcerea ei e ca un cuptor în care se coc cozonacii...

Roro îi dezmierdă mâna, cu un gest de pisică somnoroasă care toarce.

— ...Și glasul ei...

Nelu oftă.

— ...nu-l vor mai auzi oamenii pe scenă, aplaudându-l și desigur dorind fiecare bărbat să aibă pentru el frumusețea cântăreții. Dar nici nu-l vor mai invidia și bârfi cei din culise. Îl vor asculta copiii ei, așa cum l-am ascultat noi la Silivestri, cântând „Florile Dalbe"... Cred dealtfel, Roro, judecând perfect obiectiv, că Manuela nici nu este complect înzestrată pentru cariera artistică. Talentul nu-i totul, e numai o fracțiune a carierei artistice. Pentru cei care doresc lupta, adică succesul artistic, talentul e o armă, dar nu semnul unei victorii anticipate. Îți mai trebue puterea și îndemânarea de a mânui această armă, și tăria de a rezista înfrângerilor din calea victoriei finale în care să crezi cu fanatism. Manuela are talent, dar se teme și se îndoește. Abea venită în țară, a avut un adevărat triumf. Alta în locul ei ar fi uitat tot — mama, rudele, prieteni vechi — aruncându-se, trup și suflet, spre aplauzele drumului deschis în viitor. Ea însă, se refugiază în familie, înfricoșată de succes, nu îmbătată. În loc să-i dea acea frenezie de optimism, din care nu se naște temeritatea și trufia celor care debutează cu succes, triumful i-a dat frică, îndoeli și nostalgia unei vieți liniștite... Nu-l iubește... pe?

— Domnul Lucien, — sfidă Roro.

— ...dar păstrează toată corespondența lui. De ce?

— De ce? mă întreb și eu.

— Fiindcă e singurul drum calm pe care i-l arată viitorul. Nu-l judeca după scrisori, Roro. E o greșeală pe care am făcut-o și eu...

Spunea un adevăr atunci descoperit? Sau mințea? Vorbea. Se asculta cu mirare.

— ...Scrisorile frumoase înseamnă mai curând talent. Ca să exprimi o dragoste prin scrisori, și prin scrisori, trebue să ai talent. Talentul însă e o înzestrare mai rară, și întâmplătoare. Dragostea e la îndemâna tuturor oamenilor, și la a acelor care nu pot să scrie frumos. Tu vezi în scrisorile acelui tânăr dela Paris...

Expresia „acelui tânăr dela Paris" nu-l îmbătrâni pe el, dar îi dădu încăodată sensația unei dominațiuni, a unei victorii.

— ...un text literar pe care-l apreciezi ca atare. Poate că Manuela le cetește astfel. Ea n'are sevoe să descopere în ele semnul talentului, ci dovada solicitudinei, a afecțiunii celor dela Paris care o așteaptă cu toții în căminul lor nu ca pe-o străină, ci ca pe-o rudă care le lipsește. Și Manuela e singură acum. Propriu zis, ea n'a avut decât pe mama ei. Tată nu, frați nu, surori nu. Voi, verii ei, nu sunteți din același cămin. În casa voastră, Manuela e un musafir primit cu dragoste, dar nu pe viață. Mâne te măriți și tu... Lasă Mickey, vine și asta... Te măriți tu, se însoară și Grigri. Și Manuela?... De asta, instinctiv, ea nu poate să-și despartă gândul de căminul dela Paris. În fața viitorului, Manuela închide ochii. Nu poate privi decât înspre căminul dela Paris. Si să știi un lucru, Roro, noi criticăm pe Francezi, fiindcă le opunem fals, finețea literaturii lor. Spunem: burghezi infecți. Tata, mama, fiica și fiul uniți ca la fotograf. Cum? Asta-i Franța? Asta-i Voltaire, Verlaine, Baudelaire, Anatole France, Gide? Nu. Asta nu-i nici Anatole France, nici restul. Dar e Franța. O țară solidă și realistă, care știe mai bine decât Germania să trăiască cu picioarele pe pământ, cu metrul și kilogramul, cum spuneai tu în deriziune. Nicăeri aiurea, familia nu e mai solid, clădită, decât în burghezia franceză. Acești burgheji — depreciați, atacați și zeflemisiți de literatură — nu se joacă de-a familia. Cred în familie, o iau în serios, și de asta burghezia franceză e durabilă ca o mobilă de stejar masiv... Dacă tânărul dela Paris ar fi iubit-o pe Manuela fără de asentimentul familiei, desigur că Manuela ar fi fugit de el: ea se teme de dușmani, de lupte,

de obstacole de adversități. Dar e iubită de toți: în cor cum spuneai tu. Asta o atrage. Intră în fortăreața unui cămin de francez, nu ca străină impusă, ci acceptată de toți, încorporată în armonia egoismului lor. Și tânărul e simpatic, ai spus tu. Și Roro nu se înșelă, — adaugă el cu un zâmbet glumeț.

— Știi că ai dreptate, Nelule, — izbucni Roro, atât de mulțumită, încât îl sărută pe amândoi obrajii. Doamna Manuela Vautier, anunță ea, cașicum ar fi intrat atunci în odae o Manuelă nouă. Zău că sunt frumos: Manuela Vautier. Îi dă gata pe Franceji în rochie de mireasă. Știi, Manuela are să fie o mireasă extraordinară. Cu obrajii ei de Madonă, cu ochii ei negri, beteala, lămâița, voalul alb și lung, orga... Știi, Manuela nu râde în astfel de ocazii. O văd, Nelule... Intră în biserică, orga face acorduri grave, ea înaintează încet, cu genele plecate... Îmi vine s'o sărut. Nelule, ești o bomboană! Și știi, unde mai pui că-mi fac Universitatea la Paris: șapronată de doamna Vautier, vara noastră dela Paris. Te pomenești că și eu mă mărit la Paris cu un miliardar american. Bine înțeles, în fiecare vară, ești invitatul meu. Te-aduc cu trenul special, Nelule. Nu, ce tren special? Cu unul dintre aeroplanele lui Mister Miliardarschi. Și pe Grigri îl însărcinez cu organizarea revoltei negrilor americani. Știi, îi văd statuia. Statuia Libertății negrilor, cu o inscripție englezo-harapă în care Grigri—Bubu — Moldovanu este proslăvit ca Mântuitor al negrilor. A cui e statuia? A fratelui meu, răspund eu neglijent nepoților mei din Europa. Știți, a făcut un mic serviciu rasei negre... Nelule, Nelule astăzi sunt foarte bine dispusă. Mi se pare că doamna Viață e o cucoană foarte cumsecade, calomniată pe nedrept...

După discuțiile lungi în timpul nopții, cu lampa aprinsă pe biurou, zorii nu sunt o lumină nouă în odae, ci o prezență la fereastră, ca niște copii cu Steaua.

Nelu-i descoperi întâi, apoi și Roro.

— Vai, Nelule, ce-am făcut? Ne-a prins dimineața. Plec.

— Te conduc.

— Nu. Culcă-te.

Nelu nu acceptă îndemnul, și fiindcă n'ar fi putut

dormi, și fiindcă nu se putea despărți de Roro, tovărășia ei fiind ultima apărare împotriva singurătății care se apropia.

Porniră împreună pe ulițele deșarte care păreau albiile unei ape de argint trandafiriu. Casele se deșteptau cu un zâmbet somnoros în lumină. Căldura nu începuse încă. O răcoare de rouă. Ochii zorelelor abea deschiși între frunzele agățătoare, îi urmăreau cu o privire naiv colorată. Câteva rândunele apărură în cerul gol, ca niște danci sosiți înaintea șatrelor de aur ale răsăritului soarelui.

Nici la poarta casei Arișteanu, Nelu nu se despărți de Roro. Intrară, și în loc să se îndrepte spre ușa casei, făcură câțiva pași prin grădină.

— Bună dimineața, Manuela, exclamă deodată Roro, întâlnind-o așezată pe marginea ferestrei.

Nu se desbrăcase.

— Ce faci aici, stimată doamnă Insomnie?

— Te așteptam...

Și se roși fierbinte în argintul zorilor, cu ochii mai mirați decât zorelele, fiindcă vedea aevea, alături de Roro, pe cel așteptat de inima ei dealungul nopții fără somn.

Iar Nelu, după ce plecă, revenind pe ulițele Iașului prin care măturătorii dimineții vâsleau bătrâni prin pulberi de purpură, — avu strania impresiei că altcineva decât el a vorbit toată noaptea despre altcineva decât Manuela, lăsându-l după victorie mai trist decât după o înfrângere.

Și mai singur.

CAP. XX.

Îi era milă de Manuela. Din ce în ce, mila devenea sentimentul dominant. Nu se gândea le ea ca la o femee pe care o iubești, dorind-o, ci ca la o încîntătoare victimă. Îi umplea sufletul de melancolie. Prezența ei șovăitoare pe pragul toamnei, solicita în el duioșii pe care

le au mamele pentru copiii mici trimiși, odată cu Septembrie, la internat, și părinții bătrâni pentru băeții care pleacă la război.

Venise și August, lună de vară subt cerul încă înfierbântat de arșiță, dar lună al cărei nume sună ca un clopot declinul vacanței.

Anișoara și cu Răducu erau la Varatec, mult mai aproape de el — geografic — decât pe malul Mări Negre, dar și mai îndepărtați — sufletește — de melancolia lui îndreptată spre Manuela: orfană ea.

Se apropia și plecarea Manuelei, deocamdată la Roman, spre casa pustie din care trebuia să-și aleagă drumul viitorului. Roro o însoțea la Roman; se devotase Manuelei, sarcificându-i vacanța, devenind un fel de impresară a familiei Vautier față de Manuela. Scrisorile dela Paris soseau regulat. Roro le cetea tare, cu bunăvoință, amplificându-le prin comentarii marginale. Primise și o fotografie a casei viitorului menaj, încă neisprăvită, pe scara căreia Lucien Vautier apărea atât de fericit mândru, încât Manuela parcă era în casă, nu la Iași, în depărtata Românie. Lucien scria toate amănuntele construției, prețul materialelor, vicleșugurile zidarilor, incidente cu ei, vorbind despre casă, ca o mamă despre evenimentul copilului din leagăn. Cu tot prozaismul lor informativ, astfel de scrisori erau tonice. Dragostea lui Lucien pentru Manuela nu era declarată, notificată prin fraze și expresii pasionante, dar apărea bună și luminoasă ca o căldură de cuptor cu pâne albă, în solicitudinea lui pentru casa „lor". O dragoste proectată în faptele pozitive ale viitorului, nu în vagul nostalgiilor. Așa că nici-o tânguire de îndrăgostiți cu ochii îndreptați spre zarea iubitei, nu apărea în aceste scrisori. Scria, cașicum ar fi vorbit femeii de alături. Trăia atât de intens în acțiune încât viitorul cu Manuela era alături de el, tangibil, nu dincolo de el, virtual.

Lectura acestor scrisori nu alunga tristețea din ochii Manuelei, dar îi aducea în schimb, o înseninare, o pace, un început de somn.

Roro îi numea: amicii mei dela Paris. Nu numai că nu-i mai critica, dar le descoperea mereu alte calități, cașicum i-ar fi frecventat zilnic. Uneori avea chiar aerul

că o informează pe Manuela, explicându-i ce nu pricepuse, și arătându-i ce nu observase. În așa măsură, încât Manuela comunicase lui Lucien, căruia îi răspundea regulat la toate scrisorile, despre „aliata Roro". Lucien exprimase mulțumiri „tinerei și grațioasei aliate", rugând-o să-i accepte prietenia. Ba chiar într'o scrisoare specificase odaia destinată vizitelor aliatei din România, consultând-o asupra preferințelor ei decorative, cu care ocazie, expediase și un teanc de prospecte și reclame ale fabricei de mobile vechi. Roro îi răspunse direct, făcând omagiul fabricei, și oferindu-se să-i facă o entuziastă reclamă la Iași. Bătrânul Vautier adăugase și el rânduri de mulțumire în scrisoarea de răspuns a lui Lucien, specificând și avantagiile pe care le-ar avea Românii cumpărând mobile de artă dela un vechi popor latin, nu dela Germani. Soeur Marie intervenise și ea epistolar, trimețând o fotografie de-a ei, cerând în schimb una de-a lui Roro. Maman Vautier o găsise atât de încântătoare pe verișoara din România, încât regretase epistolar că nu mai avea un băiat. Gluma „il n'est jamais trop tard", a lui papa Vautier, nu apăruse epistolar.

Astfel, prin Roro, familia Vautier intra în casa Arișteanu, apărând până și pe masa din odaia lui Roro, prin fotografiile primite dela Paris.

— Manuela, să știi că nu faci nunta fără de mine.

N'ar fi făcut-o fără de Roro, dar ce e ciudat e că închipuirea ei o făcea fără de ea însăși. Și o făcea totuși.

Ea rămânea la Iași, cu sufletul și ochii la fereastră, în timp ce trupul ei în rochie de mireasă, intra într'o biserică ale cărei acorduri de orgă păreau un cântec frumos de moarte.

Dela moartea mamei ei nu mai cântase. Își uitase glasul. Trăia fără de el. Parcă-l pierduse. Știa că va renunța la el, știa că va mai renunța la ceva, — și totuși, când îl vedea spre sară pe Nelu, avea un cântec în ea, și-i venea să plângă. Din ce în ce se simțea mai ostenită. Nu mai avea poftă de mâncare. O supăra zgomotul, lumina prea tare; și viața îi apărea ca un zgomot tot mai strident și ca o lumină tot mai orbitoare.

Roro hotărî ziua plecării la Roman, rezervându-i Manuelei o surpriză: vorbise cu Nelu să le ducă el cu automobilul.

Așa că Manuela, când porniră cu Nelu, în ajunul ultimei zile, să facă plimbarea serală, crezu că-i cea din urmă.

CAP. XXI.

Pentru Nelu, aceasta era ultima plimbare la Iași.

Pentru Manuela, ultima plimbare cu Nelu.

Plimbările lor erau improvizate de capriciul clipei; mâna de pe volan o aștepta ca pe un inel dăruit de spațiu lui, de el dat mânei triste din spatele lui.

Trecură printr'un oraș murdar, sordid, puturos, clădit din arșițe, paragini și colb opac, peste canalul galben al Bahluiului la Podul-Roșu, în care porcii își vâră râtul prin tifos și scarlatină. Zăriră mizeria cu broboade, șaluri, câlț sur, papuci târșiți, picioare murdare, obraji scofâlciți, la uși de magherniți, în prag umed de dughene, în jurul cazanelor cu galben tare de păpușoi fiert.

Intrară în tunelul de colb des al șoselei Socola.

Spitalul nebunilor trecu pe lângă ei, cu ferestre stranii în amurgul zilei.

Crâșme, grădini cu vâzdoage și floarea-soarelui. Cumpănă de fântână. Copaci cenușii ai prafului urban, nu ai anotimpului. O răcoare. O presimțire amărue de iarbă și frunze. O limpezire. Un car cu boi. Ce triști apar ochii boilor celor care se despart. Mai triști decât peronul gărilor. Stărue în suflet, mult încă după ce-au trecut, ca o noapte în care-a plâns melancolia tinereții.

Alt cer îi întâmpină, mai pur, de un albastru mai grav, ca deasupra mănăstirilor.

Urcau la deal. Motorul avea un sunet melodios ca o coardă de violoncel cântată lung, cu toată întinderea arcușului, ca într'o arie de Bach.

... Sunt clipe de amurg ale sfârșitului de vară, când ochii celui pornit spre Repedea, dacă se întorc deodată,

văd în vale, văd în zare, o poveste pe care n'o știau când au pornit.

E ca în fundul unei ape, e ca pe malul unui Bosfor.

Un tremur ca de rouă învălue colinele și le coboară, dar e de aur umed, ca faldul unui cer plin de luceferi, abea căzut într'o molatecă desfășurare, încă palpitând de aștri și de spații și de brume . . .

„Mon enfant, ma soeur,
Songe à la douceur,
D'aller là-bas, vive ensemble . .“

Ochii lui Nelu întâlniră ochii Manuelei, și fără să-și spue nimic, știură amândoi că ceiace vedeau în vale nu exista nicăeri.

*
* *

Cerul cu nourii amurgului venea din stanțele Infernului lui Dante, având rotiri de jar în vânătul fără fund al rătăcirii sufletelor fără de odihnă.

Se întuneca.

Pământul, privit de ochii halucinanți ai înoptării, avea pete roșii ca mânile lui Lady Macbeth.

Se opriră pe o înălțime sumbră, de unde pământul trimetea o fâșie spre prăpastie.

Roro descoperi un pui de pasăre moțată, cu plisc necăjit. Fugi după ea, cu vrâsta goanei după fluturi.

Nelu și cu Manuela porniră în spre zarea asfințitului, încruntată mefistofelic printre copaci, dincolo de prăpastie. Mergeau prin mărăcini, printre movile de pământ care vesteau cupole de cârtițe. Suna încet un vânt amar, din preajma toamnei, printre frunze uscate ca mânile sfintelor din raclă.

Credeau mereu că ajung. N'ajungeau. Inaintau mereu ca prin catacombe, spre fumul de facle.

Deodată, pământul se opri solemn. Ca deasupra unui ocean. Mânile lor se întâlniră. Zarea apusului îi întâmpină enormă deasupra singurătății, clădită numai din

jaruri, cu tot conturul Ceahlăului pietrificat vânăt în tragicul ei rubin.

Manuela nu-și luă mâna de ghiață din mâna lui, dar cealaltă mână, cu tot frigul toamnei în ea și cu umilința frunzelor care se târăsc căzute, trecu încet peste mâna lui Nelu.

Erau atât de singuri, deasupra întunericului lumei din vale, în fața Ceahlăului veacurilor duse și viitoare, încât fură alături ca doi copii pierduți în codru fără de poteci.

Și întâia oară în viața lui, Nelu ținu în brațe, cu capul pe umărul lui, nu trupul unei femei, ci plânsul ei fără de leac și tot parfumul tinereții ei cu obraji albi și păr auriu în rochie de mare doliu.

— Nelu! Manuela! Nelu! Manuela!

Glasul lui Roro îi chema subțire.

Se deșteptară.

— Nelu! Manuela! Nelu! Manuela!

— Auzi, Nelu, vorbi în șoaptă Manuela, ce frumos sună: Nelu, Manuela. Noi doi, amândoi...

*
* *

După masă se plimbară prin grădină toți trei. Aveau amintiri. Seara celei dintâi plimbări, c'un trandafir roșu; apoi alte seri cu flori de câmp culese dincolo de Iași: apoi, după un miez de noapte, singuri o clipă la fereastra lui Roro; apoi o dimineață cu întâlnirea ochilor în zori.

Tăcerea lor era adâncă. Și deși nu s'adunau decât zile în boltirea ei peste trecut, parcă venea din ani, cu amintiri din tinerețe. Fuseseră atât de tineri, încât după un singur Iulie, August îi găsea parcă bătrâni în clipa despărțirii.

Cădeau stelele ca foile unui calendar rupte delaolaltă, când zilele au trecut sau au devenit zădarnice.

Manuela gândea: „Peste un an unde voi fi? Oriunde, am să mă gândesc la Nelu". Melancolii de fetiță care rupe petalele unei flori, numărându-le soțul norocului, sau fără soțul. Se uita la toate stelele, cercând parcă să le ție minte așa cum au fost în noaptea când Nelu era alături de ea; ca zâmbetul lor de acum, să aprindă amintirea, în melancolia ei de atunci.

Nelu gândea: „Până la moarte am să văd aceste stele. Le dau numele Manuelei, așa cum e acum în inima mea".

Și unul și altul erau foarte tineri, și într'un veac romantic dus de pe pământ, dar păstrat în inima lor cu foșnet demodat de rochie de altădată.

Mergeau la braț toți trei, strânși unul în altul. Și Roro tăcea. Căci și inima ei veselă, în preajma dragostii, învăța versul tăcerilor subt stele de August.

Viața era departe. Toți trei erau culeși de amintire, devenind trecut cu fiecare pas lăsat în urmă, cu fiecare stea desprinsă de pe cerul lor, și fiecare clipă mare cât un cer cu toate stelele, și-atât de mică încât mânile alăturate o găseau și o pierdeau cu fiecare atingere.

Un greer țârîi încet, a toamnă.

Se opriră ascultându-l. Era cel mai mic cel mai mâhnit și parcă cel din urmă greer al lumii.

—Hai, Manuela. Trebue să facem bagajele.

Brațul Manuelei se strânse înfricoșat lângă brațul lui Nelu. Tot trupul ei spunea neauzit, ca un foșnet al toamnelor din suflet: „Nelu. Auzi, Nelule, ne despărțim".

— Rămas bun, Nelule.

Nelu o privi mirat: cum? nu plecau la Roman cu el?

— Nelule, Manuela nu știe.

Respiră.

— Ce mi-ai ascuns, Roro? întrebă Manuela cu ochii prea mari pentru o astfel de întrebare.

— Plecăm cu Nelu. El ne duce cu automobilul.

— Noapte bună, Nelule.

Și porni repede spre casă, prin splendoarea nopții de vară ascunsă de Roro după o vorbă, și dăruită ei deodată.

CAP. XXII.

Se înapoiase dela Roman cu impresia că acolo toți oamenii sunt bătrâni, ca să fie tânără numai Manuela. Orașul bunicilor cu o singură nepoată. Nicăeri aiurea Manuela nu era mai blând tânără decât la Roman. Nici un cuvânt nu i se părea lui Nelu mai muzical decât „Roman". Și nici-un oraș al lumii nu era mai departe decât Romanul rămas parcă nu în spațiu, ci în timpul dus pe veci, după trei ceasuri de mers cu automobilul.

N'o aștepta nimeni în casa părintească decât tăcerea de după moarte și fotografii de-ale ei, din copilărie, din școală și dela Paris, în chipul și creșterea tuturor vrăstelor, păstrate de Isabela cu evlavie. Acolo nu mai era o Manuelă, ci zeci de Manuele, mici, și mari, apărând pe portrete ca la ferestrele aceleiași case. O mulțime de fetițe cu cozi aurii, și în toate numai prezența Manuelei ca lumina și dulceața verii în toți strugurii viei.

Casa era albă și simplă ca o casă de țară ceva mai mare, cu cerdac de lemn în față, dela scara căruia pornea dansul mic al romaniților și cel de balerine, al rochiței-rândunelii, pe o iarbă crescută parcă numai pentru picioarele desculțe ale fetiței din casă. Ciripeau rândunele, parcă foarte vechi, subt un cer intim în care soarele era al casei ca un cuib de cocostârc.

Bucătăria era în ogradă, ca o casă țărănească de păpuși. Bucătăreasa se numea Safta, era bătrână și harnică, și-i spunea Manuelei: „Dù'ca me", cu un accent moldovenesc mai moale decât mușchiul pădurii. Cu toate că murise Isabela, Safta parcă o socotea numai plecată, ca în toate verele, la Silivestri. Toate mergeau înainte, mânate din urmă de Safta. Rățile se clătinau grase, navigând pe iarbă; gâștile veneau după gânsac ca niște îngeri obezi după un Arhanghel găgăuță; curcile piculinau și curcanul scrobit, făcea câte un clocot de pene, bâlbâind; cazanul cu patlagele roșii fierbea un bulion fastuos ca o mantie de cardinal, dând și mai mult albastru cerului din ogradă; merele și perele cădeau roșii și galbene în dosul casei, sunând pe acoperiș, aduse de Safta în pes-

telca ei albastră, ca niște pui de găină adormiți în livadă subt ochiul uliului...

Numai că Safta, după ce-o sărutase pe „dù'ca me" pe un obraz și pe altul, oftase, și cu pestelca albastră ștersese niște lacrimi mari și rușinate de pe obrazul ei de nucă veche.

În dosul casei, în inima livezii cu fructe atât de luminos blânde încât parcă toată livada vorbea moldovenește, — era Pavilionul. Un Pavilion de lemn roșietic, cu acoperiș țuguiat ca o scufie de pitic, în vârful căruia un cocoș de tablă ruginită, în loc să strige cucurigu la găinile din ogradă, scârția la vânturi și la stele, cot la cot cu cioarele. De jur în jurul Pavilionului atârnau zulufii unei vițe de vie umbroasă, plină de poamă coarnă.

— Aici am cetit pe Robinson Crusoe și pe Genoveva din Brabant, — le spusese Manuela, oferindu-le strugurii negri, desprinși atunci din viță, din care și ea mâncase pocnindu-le boaba pietroasă în dinții albi, pe vremea când strugurii erau mai dulci din cauza lui Robinson Crusoe, și toamna mai amară lângă Genoveva din Brabant.

La plecare, când se suise singur în automobilul lăsat pe iarba ogrăzii, găsise pe scaunul volanului o găină cuibărită acolo. Se ouase în automobil. Clipa de zâmbete, datorită glumei unei găini, acoperise aburul ochilor.

Acum, Romanul era cel mai depărtat oraș al lumii, așezat pe hotarul somnului și al poveștilor.

Auzise la Tribunal pe cineva spunând „La Roman", și tresărise, parcă mirat că și străinii știu un astfel de secret al bătăii de inimă.

Era mereu distrat și absorbit. Retrăia toate amănuntele drumului de la dus, și ale ceasurilor petrecute la Roman, privindu-le prin vidul drumului de la întoarcere. Uneori tresărea, ca atunci când cineva îți țipă lângă ureche. Privea lung frunzele copacilor, care începeau să se usuce, fiindu-i milă de copaci. Milă de Manuela, de copaci, de el, de toate cele. Trecea prin viață ca printr'un Spital cu bolnavi, stăpânit de o necontenită dorință de somn, pornită dintr'o lene a vitalității, dar incapabil să adoarmă decât intermitent, chiar în ceasurile

târzii ale nopții. Recita amintirile despre Manuela, înfricoșat de gândul că ar putea pierde sau uita ceva. Așa că și acasă și pe stradă, avea o atitudine de om care caută și nu găsește, căpătând ticul unei permanente încruntări a frunții.

— Ce-ai spus?

De câteori cineva îi comunica ceva, îl întreba: „Ce-ai spus?", după ce acela isprăvise, așteptându-i răspunsul.

Obsesia amintirilor și exaltarea crescândă a milei, creiau în el o zonă izolatoare care-i îndepărta toate aspectele vieții străine de Manuela. Uita tot ce nu era și nu venea dinspre Manuela. Parcă pierduse și amintirea vieții reale. Întocmai cum lumina lunii intensifică întunericul, evaporând concretul diurn al priveliștilor, lăsând în locu-i un fel de aburire umbrită, de nebulozitate viscolită, — prezența aceluiași gând și a aceleiași melancolii, dădea un vag cețos restului vieții lui. Anișoara și Răducu deveniseră: nevasta și copilul. Două noțiuni. Vroia uneori să se gândească la ei, dar nu întâlnea decât fantomele noțiunilor lor. Așa că de fapt, nu-i întâlnea. Deveniseră simple amintiri, fără substanță emotivă și fără contur plastic, ca două chipuri străine întâlnite prin somn.

În schimb, amintirea Manuelei căpăta o putere magică. Sufletul vibra imens și muzical ca un crâng de harfe din care vine vântul primăverii.

Îl stăpânea acel murmur exaltat al anilor adolescenții, când dragostea sau talentul apar cu aceleași simptome: insomnii cu ochii spre semnele de întrebare din constelații; melancolica mândrie a unei izolări de restul oamenilor, care dă o drapare hamletiană singurătății; și nevoia de a transcrie pulberile muzicale din suflet, venite ca din depărtarea unui cer ascultat numai de urechea singurătății aplecate pe sine însăși.

Dar nu îndrăznea să scrie Manuelei. Nici n'avea cu cine vorbi despre ea. Nici nu se încumeta să facă literatură. Așa că absența Manuelei era pentru el ca un inec în vid. Nu mai putea. În loc să intre într'o resemnare care ar fi fost începutul unei convalescențe, dorea din ce în ce, imposibilul: s'o revadă.

Ce-l împiedeca? Voința lui. Mândria lui. Onestitatea lui...

Sau lașitatea lui? A da cu piciorul fericirii, nu înseamnă oare a fi laș? Începea dialogul nehotărîrii, care e o loterie cu rezultat sigur. Da. Nu. Da. Nu. Împingând pe nesimțite sufletul spre cedare.

Într'o zi porni cu automobilul pe străzile Iașului, fără să știe unde se duce, împins parcă de hazard.

Dacă ar porni spre Văratec să facă o surpriză celor de-acolo?

Lipsa de bucurie a inimei, ar fi trebuit să-i dovedească deîndată fățărnicia acestui gând — adevărată reeditare psihologică a Calului Troian — care justifica numai ieșirea automobilului din Iași.

Inima lui bătea spre Roman, imens ca vântul unei mări.

Mâna de pe volan era mai slabă decât o frunză.

Dela Târgul-Frumos porni spre Roman.

Nu mai era un mers de automobil. O alternanță de izbucniri în mare viteză, și de mers la pas, ca prin mulțimi compacte. Automobilul nu mai era un vehicul, ci o spovedanie înceată și șovăitoare, trecând mereu peste obstacole, mințind uneori, dar lăsându-se dusă de adevăr, dusă ca zmulsă.

Trecu prin Strunga plină de vilegiaturiști ieșeni, ca un ciumat. O clipă, gândul: „Dacă Anișoara a venit în excursie la Strunga?", — făcu din el un evadat fugărit din urmă.

Ieși din Strunga, palid, cu fața rătăcită, oprind automobilul care părea tras de inima lui. Se odihni trist, la porțile păcatului.

Porni iar. Acum nu se mai ducea spre Roman. Fugea de Iași.

Toată lumea îl privea pe străzile Romanului: așa i se părea. Fiecare privire întâlnită, o multiplica parcă în oglinzi, atribuind-o tuturor trecătorilor. Înainta printre privirile orașului.

— Iată-l, iată-l, aha!...

Așa i se părea că aude. Orașul ricana, văzându-l. O mahala cu ochii la pândă. Și el trecea ca printre furci.

Automobilul devenise un revelator psihologic. Avea comportarea unui trup intimidat, a unui liceean care vrea să-și vadă iubita, temându-se de tot ce întâlnește în cale. Stă. Șovăe. Vrea să se întoarcă. Nu poate. Se duce înainte. Iar stă. Ar vrea să fie noapte. Dar e ziuă ca o lumină într'adins lăsată aprinsă în casa Destinului hain. Totul e dușman și piedecă. Inima e în văzul tuturora, ca un semn infamant.

— Ce cauți aici? îl somau ochii trecătorilor.

Își ghemuise spinarea, dând impulsiuni absurde automobilului. Se opri la gară, întrebă despre plecarea și sosirea trenurilor. Se opri la Tribunal. Dar izbucni îngrozit, căci niște avocați îl recunoscură, salutându-l admirativ, gata să-l întrebe. „Pentru ce afacere v'ați deplasat, maestre, tocmai în timpul vacanței?"

Inspectă șovăitor mai toate cartierele orașului, dar numai pe cele depărtate de casa Manuelei.

Se făcea de râs. Era sigur. Se jena de automobil ca de propria lui piele goală expusă privirii orașului.

Se opri la depozitul de benzină, umplându-și rezervorul. Trebui să răspundă la întrebări. Se încurcă. Insistă ca un delicvent, dând răspunsuri prea lungi, prea complicate, cașicum ar fi fost în fața unui anchetator, devenind într'adevăr suspect, știind la plecare că vânzătorul îl privește din urmă.

Îl privea. Văzu o clătinare din cap, în colbul rămas în urmă.

— E cu chef, boerul!

Parcă fusese bătut cu bice prin tot orașul. Era umilit și exasperat până la revoltă. Nu mai putea răbda. Se hotărî deodată.

Automobilul mârâi adânc, păru că se întinde ca un tigru în salt, și izbucni săgeată înspre Iași.

*

* *

O carte poștală pusă la cutia trenului în seara aceleiași zile, îl găsi a doua zi dimineața singur în biurou, ca închis în aceiași celulă cu dușmanul lui de moarte.

„Nelule, Nelule, să-ți fie rușine. Ai fost la Roman și nici n'ai trecut măcar să ne vezi. Sunt indignată. Roro".

Își petrecu ziua închis în odae, comentând telegrama indignării lui Roro, ca pe un text sibilic. Roro era supărată: natural. De unde aflase? Dela lume. Oraș mic, mahala mare. Proporția inversată. Cu cât e mai mic orașul, cu-atât e mai informată gura mahalalei pe străzile căreia treci ca un aliment mestecat în dinți.

Nu. Roro și Manuela nu frecventau lumea din Roman. Safta nu se mișca de acasă. Atunci? Dumnezeule! Sigur. Ieșiseră pe stradă amândouă, și-l văzuseră. Recunoscuseră automobilul. Trecuse pe lângă ele, fără să le vadă. Sigur. Cartea poștală era scrisă cu cerneală violetă de o peniță cu vârful îngroșat de mult uz: asta înseamna că fusese scrisă la un debit de tutun. Deci îl văzuseră pe stradă. Poate că-l și strigaseră din urmă: Nelule!

Și el fugea. Fericirea era în urmă, ca întotdeauna. Te strigă și n'o auzi. Te cheamă și n'o vezi. Treci pe lângă ea și n'o cunoști.

Și tot atât de brusc ca și atunci când se înapoiase la Iași, reluă imaginativ scena întâlnirii, continuând-o.

— Nelule! Nelule!

Se oprește. Le vede. Sare. Le sue în automobil. Motorul cântă. Ajung acasă. Lasă automobilul pe iarbă. Le ajută să se dea jos, simțind o clipă mâna Manuelei într'a lui. Intră în casă. Nu. Se duc în pavilionul cu poamă coarnă. Iau masa. O sară răcoroasă. Manuela se duce până în casă. Vine cu un șal pe umeri. Se plimbă toți trei prin livadă. Fructele cad molatec, însoțindu-i ca niște pași de copii care zburdă. Răsare luna deasupra crengilor cu fructe galbene și roșii. E o aromă de August în toată livada. Cântă subțire păsările. Luna e ca aroma unei gutui coapte. Iarba e umedă. Triluri de greeri. Obrajii Manuelei sunt albi. Stelele tremură auriu, vestind din cerul lor frunzele lui Septembrie. Roro se duce până în casă să-și pue ceva pe umeri. Rămân singuri. Tac.

— De ce-ai venit, Nelule?

Se privesc lung. Se apropie. Toate stelele tremură în părul Manuelei cu șuvițele destrămate pe tâmple.

Și mâinile lor tremură. Și noaptea. Și frunzele. Lumea e tremurul de rouă al întâii sărutări.

— Nelu! Manuela! Nelu! Manuela!

Amândoi . . .

Singur.

De ce?

CAP. XXIII.

Grigri îl informase la Tribunal că Mimi Arișteanu e bolnavă și că Roro, chemată telegrafic, s'a întors de la Roman.

Toată atenția lui Nelu se concentrase în jurul acestui fapt. Dacă ar fi fost în stare normală, ar fi alergat la Arișteni s'o vadă pe Roro, s'o îmbărbăteze și s'o liniștească la nevoe, asistând-o, punându-i-se la dispoziție. Amânase însă acest drum, știind totuși că-l va face, interzicându-și spontaneitățile dezinteresate. Toate mișcările și clanurile ființei lui, erau interceptate de obsesia Manuelei, și considerate exclusiv din acest punct de vedere.

Abea spre sară deslușì sensul special al informațiunii lui Grigri, adică al semnificației ei pentru el. *Manuela era singură la Roman.* Restul devenea un simplu fapt divers.

Gândul că Manuela e singură la Roman îi dădea neastâmpărul anxios al morfinomanului incomplect desintoxicat, atunci când are în mână o fiolă de morfină, și când nu-l vede nimeni.

Rezistă câtva timp, poate prelungind inconștient voluptatea temerii de-o ispită căreia simți că ai să-i cedezi. După masă se duse la Arișteni. Moartea Isabelei Călugăru, recentă în amintirea tuturora, dădea ecou exagerării lui Mimi Arișteanu care era bolnavă într'adevăr, dar fără de gravitatea anunțată de nemișcarea ei și de solicitudinea speriată a celor din jur. Până la moartea Isabelei, speculase migrena, acuma specula moartea, gă-

sind și pe patul de suferință al bătrâneții pretextul unui suprem răsfăț care tindea să facă din ea fiica fiicei ei.

Decum intră în casă, Nelu simți atmosfera de alarmă, și avu un recul. Era urât să înșele. Degradant. Totuși intră. Tot ce făcea în ultimul timp, avea caracterul unei alunecări.

— Ce-i, Roro?

Avea lacrimi în ochi. Și le șterse ostenită. Nu dormise toată noaptea. Iar în timpul zilei, ațipise numai în treacăt, la căpătâiul bolnavei.

— Știu eu... Doctorii spun că nu-i alarmant. O criză de ficat. Dar s'o vezi: e o umbră.

Tăcură. Nelu o dezmierdă inconștient, cu mâna solicitudinei altui Nelu, — căci el, acesta, pândea prilejul așteptat, adunându-și curajul.

— N'ai nici-o grijă, Roro. Crizele de ficat dau o mască impresionantă, dar trec fără de primejdie...

Ipocrit! Ipocrit! Ipocrit! Țipa un glas în el, denunțându-l parcă unei mulțimi.

Totuși, continuă.

— Știi, Roro, trebue să plec la Roman pentru o afacere urgentă. N'ai vreun comision pentru Manuela?

— Vai, ce bine-mi pare, Nelule. Am lăsat-o așa de singură... Comision?... Nu. Nimic. Spune-i c'o sărut, și că sper că nu-i nimic grav. N'o mai alarma și pe ea. Te las, Nelule. Îți mulțumesc că te-ai gândit la mine.

Nu dormi toată noaptea. Pleca la Roman fără bucurie. Dacă s'ar fi hotărât să nu plece, ar fi fost desperat, în stare să se bată cu pumnii în cap, și să plângă. Dar fiindcă știa că pleacă, era trist și desgustat. Nu mai găsea adăpost în el. Îi venea să fugă, să scape de el însuși.

* * *

Plecă în zori, ne mai putând suporta prezența lui în singurătatea casei care-i aducea aminte și de un alt el. Dealungul drumului îl urmări un singur gând: speranța într'un accident grav, definitiv. Dar niciodată instinctul de conservare nu-i mai vigilent decât în clipele de aparentă renunțare la el. Așa că viteza de cursă avu inter-

veniri oportune de frână și semnal, ducându-l intact în orașul Manuelei, care apăru blând în dimineața aburită de toamnă.

Casa albă se ivi ca o jucărie lăsată pe covorul de lângă pat, în timpul somnului copiilor. Iarba era în fața ei, păsările pe iarbă, Safta după ele, cu vorbe și grăunțe.

S'a sculat duduia?

— Du'ca me doarme. E tânără. Iaca.

— Bine. O aștept. Să n'o trezești.

Intră în pavilion. Pe toate crengile livezii sclipea cerul dimineții. Cădeau nuci, pere, mere. Zburau viespi, albine.

Safta pregăti de cafea cu lapte, aducând o chisea cu miere și miros de pâne prăjită.

— Nu iei o dulceață? Zâ, iei.

Porni spre livadă, veni îndărăt, bătrână în lumina dimineții ca o babă dintr'o poveste cu copii. Părea că știe pe nume toate fructele de pe crengi. Le spunea vorbe în treacăt „Tu mai așteaptă. Încă nu te ieu", le pipăia, le încerca, iar pentru cele cățărate sus de tot, avea o prăjină ca pentru copiii care s'au suit pe acoperiș scoțind limba la trecători.

Cerul din livadă cânta cu toate păsările dimineții.

Pe masa pavilionului era o carte. O răsfoi distrat, cu plăcerea de-a ține în mână un lucru de-al Manuelei. O foae căzu. O scrisoare începută: „Dragul meu Nelu".

Atât.

Cerul era un dans al soarelui în voaluri albastre.

Își acoperi ochii.

— Tuu?!

Își descoperi ochii. Manuela era în prag, cu soare în păr.

— De ce-ai venit, Nelule?

Oftă. Zâmbi trist. Ochii îi străluciră cu toată dimineața în ei.

Și venind spre el cu mânile întinse, spuse din nou.

— Bine-ai venit, Nelule.

* * *

Nu-şi spuseseră nimic. Îşi petrecuseră dimineaţa prin liivadă ca într'o bibliotecă, uitându-se la fructe aşa cum răsfoieşti cărţi.

Manuela îi istorisea nimicuri din copilărie. Pomii, pentru amintirea ei, erau individualizaţi ca nişte bătrâni care te-au crescut, dându-ţi daruri de vacanţe. Nu erau acolo peri, meri piersici, cireşi, vişini, gutui. Era Părul, Mărul, Piersicul, Cireşul, Vişinul, Gutuiul.

Toate aveau majusculă şi un trecut propriu. Până şi zaplazul din fund, răsuflătoarea beciului, tufa de agrişe şi cea de pomuşoară.

Aşa că nu erau singuri, ci înconjuraţi de familia vegetală a copilăriei.

Spre amiază, pavilionul deveni cald ca o pâne scoasă din cuptor. O căldură aurie de soare îmbulzit la ferestre printre crengile pomilor şi vita de vie. Luară dejunul în pavilion. O faţă de masă albă, şi mai vesel albă din pricina mânilor zbârcite ale Saftei. Ouă fierte, ovale şi delicat roze, atunci luate din cuibar, pui fript la frigare, apă rece, fructe. Manuela ştia să facă în ibric o cafea neagră de moda veche, evocând vremea turcită a străbunicilor.

Manuela nu se temea de albine. Veneau în părul ei cu isteţimi de stele tinere.

Manuela făcea aşa, Manuela făcea aşa ...

O privea cu un zâmbet potolit, repetând cu ochii toate mişcările ei, având-o luminoasă şi curată pe buzele fiinţei lui ca un vers din Mistral.

Erau fericiţi cu atât. Fericirea lor nu era un fapt, ci o pauză cu soare ca tranziţia dela vară la toamnă.

Apoi vorbiră de spre Roro, despre Mimi Arişteanu, despre Silivestri, adică despre tot ce-i apropia inocent, ducându-i de acolo.

Astfel trecu şi amiaza. Lumina soarelui deveni mai gravă şi mai profundă, caşicum n'ar fi fost decât acordul de orgă în catedrala anotimpului cu zări de vitraliu.

Odată cu răcoarea, frunza nucilor stăpâni celelalte arome ale livezii, dându-le accentul amar al toamnei.

Porniră spre casă. Intrară într'o răcoare albăstrue de biserică de munte. Nici-un zgomot. O tăcere provincială

în care intră și susurul frunzelor devenind o prezență ca un oftat de alături.

Ședeau unul lângă altul pe-o canapea de moda veche. Orișice vorbă ar fi căpătat un sens grav, ca desprinsă din Biblii. Tăceau. Două tăceri deschise pe același pupitru bisericesc, printre icoane.

Vru s'o întrebe: când pleci?

O întrebă încet:

— Pleci?

Manuela dori să răspundă: „Săptămâna viitoare. Am anunțat la Paris".

Răspunse:

— Nu știu.

În fiecare bucurie era un sâmbure atât de amar, încât fericirea apărea ca lângă mormântul ei.

Se înserа. Ferestrele deveneau albastre. Uneori frunze alunecau ca niște pești chinezești într'un acvarium.

O pisică, ivită de subt tăcerea unei canapele, veni albă și moale ca un fum din lună în brațele Manuelei. Se alintă. Se roti. Se ghemui. Închise ochii. Torcea. Nelu-i dezmierdă blana albă. Astfel întâlni mâna Manuelei. Mâinile lor rămaseră alături multă vreme, ca pe claviatura unui pian când ochii visează și cântecul dus de pe clape, îl asculți în răsunetul tăcerii.

Nelu își trase încet mâna, dezmierdând din nou drumul de puf și somn pe care venise înspre mâna Manuelei.

Se ridică.

— Trebue să plec.

Manuela ridică ochii spre el, blând:

— Ne mai vedem?

Îi tremurau mânile în blana pisicei.

„Nu" spunea gândul lui Nelu.

— Da, spuseră buzele.

Capul Manuelei se înclină resemnat pe păcatul fericirii.

Ieșiră din casă, fără să mai spue nimic, osteniți de grelele odăjdii ale tăcerii.

Safta dădu în lături poarta. Farurile deschiseră ochi mari de aur tumultos asupra spaimei păsărilor de pe iarbă.

Automobilul porni în noaptea lui.
Safta închise poarta.
Manuela visa ca pe cheiul unei mări.
— Du'ca me, îi chipeș și mândru. Da vă luați?
Manuela fugi în casă.
Automobilul fugea pe drumuri albe de lună.
Gândurile fugeau.
Fericirea fugea.
Toate fugeau.
Numai cei din morminte pluteau cu mânile pe piept.

CAP. XXIV.

De atunci, din două în două zile, Nelu făcea un pas — dela Iași — și intra în livada dela Roman, unde îl aștepta Manuela cu cafeaua pregătită și cu fructe încă jilave de rouă.

Nu-și spuneau nimic desple ei. Erau fericiți că pot fi împreună, de dimineață.

Într'o zi, Nelu avu o pană de motor. Sosi pe la zece. Manuela îl aștepta în fața porții, în drum, palidă.

— Mi-a fost frică să nu ți se fi întâmplat ceva.

Nu-i spusese că vine. Dar îl aștepta.

Așteptarea lui la Roman, în pavilionul din livadă, era mai mult decât o fericire: era zâmbetul de dimineață din pridvorul ei.

Nici unul, nici altul nu știau ce se va întâmpla. Renunțaseră la viitor. Trăiau din două în două zile. Safta îi considera logodnici și le zâmbea, împerechindu-i într'o afecțiune unică, dorind mai ales să-i îngrașe.

Pe Roro nu îndrăznea s'o mai vadă. Odată îl căutase acasă. Se ascunsese, spunând servitoarei s'o anunțe că-i plecat.

Din când în când primea scrisori dela Văratec, Abea le cetea. Căuta în fugă să vadă dacă nu li s'a întâmplat ceva rău celor de acolo. Dar se apropia Septembrie, c'un straniu sunet de moarte. Nu-l asculta. Trăia cu ochii închiși, deschizându-i numai în povestea pavilionului dela

Roman. Căci din ce în ce pavilionul intra tot mai adânc în poveste, îndepărtându-se de viață. Odinioară, pavilionul fusese pentru Manuela, corabia plecărilor cu Robinson Crusoe și Genoveva din Brabant. Și acuma, ca și atunci, pavilionul redevenise corabia plutirilor romantice. Începură lecturile în doi. Manuela îi cetea „Le Moulin sur la Floss". Glasul ei calm și melodios, cu toată lumina accentului francez adus din muzica Franței, întregea farmecul desuet al textului.

...„*Ce salon bien meublé, avec un grand piano ouvert et l'agréable vue d'un jardin qui descend jusqu'à un port couvert pour les bateaux au bord de la Floss, appartient à M. Deane. La gentille petite dame en deuil, dont les boucles de cheveaux blonds tombent sur une broderie en couleurs, à laquelle ses doigts sont occupés, est naturallement Lucy Deane. Le beau jeune homme assis prés d'elle gui se penche pour agacer avec les ciseaux le museau excessivement raccourci du „king-charles" couché aux pieds de la jeune dame n'est autre que M. Stephen Guest, dont la bague en diamant, le parfum de roses et l'air de nonchalant loisir au milieu du jour (il est midi) indiquent les brillants résultats dûs au plus grand moulin à huile et à l'entrepôt le plus vaste de Saint-Ogg's...*"

Părul auriu al Manuelei; glasul ei cuminte ca o intimă apă de munte; textul vechi; soarele la ferestrele pavilionului; căderile fructelor coapte; glasuri de păsări...

„Mon enfant, ma soeur,
Songe à la douceur..."

Dar dacă Nelu uitase lumea, lumea nu-l uitase pe el. Un bărbat care ar veni zilnic pe jos la o casă în care alt bărbat nu-i, n'ar putea trece neobservat de ochii femeilor dela ferestrele caselor vecine. Dar un automobil care vine de la Iași, din două în două zile, oprindu-se la poarta aceleiași case în care locuește o fată frumoasă, tânără și celebră, — e un fapt public. Cu atât mai mult cu cât cel care conducea automobilul nu numai că nu era un necunoscut, dar era un avocat reputat cu soție deo-

potrivă de cunoscută de toți negustorii evrei de pe ulițele Romanului. Așa că automobilul dela Iași devenise un monument al mahalagismului romașcan, vizibil din două în două zile.

Ferestrele Romanului zâmbeau.

Un zâmbet care ajunge până la Văratec, intact ca textul unei telegrame oficiale.

*
* *

Erau alături pe aceiași canapea, cu aceiași pisică, în aceiași tăcere dinspre asfințit, după o dimineață petrecută în livadă, și o amiază petrecută în pavilionul lui George Eliot.

Așa că automobilul oprit la poartă cu motorul duduitor, veni drept alături de mirarea și apoi de îngrijorarea lor.

Nelu se ridică, dezmierdând în treacăt blana pisicei. Se duse la fereastră. Deveni palid cașicum și-ar fi respirat moartea.

Răducu, din automobilul oprit la poarta casei, în drum, întindea brațele spre el.

Anișoara se coborâse, intrând în ogradă. O văzu apropiindu-se. Auzi zornăitul strident al soneriei dela ușă.

Din urma lui, și din umbră, Manuela văzu și pricepu.

Îl privi lung, zâmbi trist, îi dezmierdă ușor haina, și trecu în odaia de alături, lăsându-l singur.

Nelu deschise ușa casei. Anișoara intră, fără să spue nici-un cuvânt, trecu în camera de alături a cărei ușă rămăsese deschisă, și se așeză pe aceiași canapea. Pisica veni în brațele ei. Se încolăci, adormi, și începu să toarcă.

Nelu își alătură fruntea de fereastră, privind spre Răducu. Se rotunjise în timpul vacanței, se înegrise și parcă devenise și mai băiat. Îi zâmbea rotund ca un fruct lui Papa Nel, scuturând brațele spre el. Îi vedea mișcarea buzelor: „Papa Nel! Papa Nel!“, și pe măsură ce-l privea simțea în inimă, în brațe, în tot trupul, o nevoe de a-l avea alături, de-a-l strânge, de-a-l alinta, de-a-l răs-

turna, de-a-l tăvăli pe jos, de-a se rostogoli cu el în bucurie ca în valurile unei mări atunci simțite.

Îi trimise prin fereastră o sărutare, două, trei, o sută . . .

— Anișoara, dă-mi-l.

— Stai, Nelule.

Se așeză alături de ea cu ochii uzi, ștergându-și-i cu dosul palmei.

Răgușise deodată. Vorbea greu și gâtuit.

Tot tăcere, dar altă tăcere, deși torsul aceleiași pisici era singurul ei glas.

Dinspre Anișoara venea un parfum de verveină amărue, care o făcea să apară tot mai vie în ochii lui, deși și-i ținea aplecați în jos.

— Nelule!

O privi. Se priviră. Și ea se înegrise în rumen. Părea mult mai tânără. Ochii mai negri, părul mai arzător.

— Ai slăbit, Nelule, ești tras, ești palid . . .

Dar avea cearcăne în jurul ochilor.

— Ai slăbit, Nelule, ești tras, ești palid . . .

Îi tremurau buzele, mut.

Și deodată Nelu văzu ceva atât de straniu, încât simți o răceală pe inimă: Anișoara plângea. Lacrimile îi alunecau din ochi dealungul nasului, pe bărbie, și cădeau cu un sunet mic dar clar în tăcerea încăperii.

Era atât de străină de lacrimi ființa Anișoarei, încât și le alunga cu degetele, stângaci, ca pe ceva necunoscut. Gestul mânii cu degetele răsfirate, avea în el ceva naiv și frust, de copil de țăran care plânge pe câmp, singur, departe de sat.

Îi luă mâna udă în mâna lui.

Îi era atât de milă de Anișoara, și atât de puțin era deprins să aibă pentru ea un astfel de sentiment, încât gestul lui fu tot atât de stângaci ca, gestul Anișoarei de-a-și alunga lacrimile de pe obraz.

Anișoara veni înspre el, strângându-se la pieptul lui. Parcă-i era frig tare. Tremura.

Pisica fugi subt canapeaua ei.

Din ce în ce tot mai ciudat. Știa că-i Anișoara. Tumultul tomnatic al părului ei ardea lângă obrazul lui. Și prin mirosul părului ei venea și un parfum de ver-

veină și ca o undă de petunii înflorite, care vestea trupul Anișoarei. O simțea în brațele lui tânără, elastică, voinică; o recunoștea cu toate amintirile arzătoare ale trupului.

Și totuși, mâinile lui aveau mișcări de alintare pură, de duioșie, cașicum ar fi avut alături alt plâns, altă tristeță.

Anișoara tăcea cu un fel de umilință, de îngenunchiere a frumuseții ei, ghemuită lângă pieptul lui, cu ochii închiși.

Atunci? . . .

— Anișoara . . .

Era o vădită întrebare în glasul lui.

Anișoara își ridică fruntea în spre el, dar tot alături de pieptul lui, lipită de el. Îl privi pe subt genele ude.

— Tu . . . începu Nelu în șoaptă gravă, intrând cu privirile în ființa ei.

Nu îndrăznea să-i spue acel cuvânt, „dragoste" — de o sfâșietoare tristețe sfântă, — straniu și el alături de Anișoara, straniu ca și lacrimile ei, straniu ca și duioșia lui.

— Eu . . . eu . . . te . . . iubesc, vorbi ea cu un tremur care o făcea să scape cuvintele deîndată ce le apuca.

Respira învălmășit. Și avea în dreptul gurii cutele spasmului care anunță plânsul copiilor.

— Mă iubești . . .

— De . . . asta . . . m'am căsătorit . . .

Și plânsul o răsturnă pe genunchii lui.

Era o mirare în ochii lui Nelu. Cu această mirare, ca într'un galop cu facle în mâni, trecu peste toate amănuntele vieții lor comune, ajungând până departe, în biuroul Anișoarei din casa Arișteanu, în dimineața când îi iubise trupul și-i urîse sufletul. Și'n goana acestei lumini, vorbele de atunci ale Anișoarei, strecurate la sfârșitul unui discurs, îi reapărură: „Acesta e secretul meu" . . . Și apoi își ascunsese fața în gura sobei . . .

— Anișoara, de ce nu mi-ai spus?

Și iar văzu o spaimă de copil cu ochii dilatați. Anișoara vorbi cu același tremur în buze și cu lacrimi repezi pe obraji.

— Eu... nu știu, nu pot... să spun...

Avea în plânsul ei o tinerețe de șaisprezece ani.

O înălță spre el, ridicându-se în picioare, ca pe-o comoară scoasă udă din adâncul apelor.

Și în aceiași clipă, gândul Manuelei îl învălui amar ca o mare moartă.

Avu oroare de el însuși.

Dar mai de mult o față se tot turtea la fereastră, iar se'ntorcea dela fereastră, iar venea. Până când, renunțând la fereastră, se îndreptă spre ușa din față. Răducu intră să bată sau să sune în casa necunoscută, unde întâlnind mai multă umbră decât s'aștepta de-afară, începu să țipe, dând buzna în odae:

— Papa Nel! Papa Nel.

C'un salt brațele lui încolăciră gâtul lui Nelu.

Și în această clipă, Nelu, uită tot. Învia cu viața în brațe.

— Papa Nel, izbuti în sfârșit să vorbească Răducu, — o cucoană mi-a dat un bilet pentru tine.

— O cucoană?

Luă biletul din mâna lui Răducu. Și cum în odae era prea întuneric, se duse la fereastră, tot cu Răducu în brațele lui. Și în lumina stinsă a zilei, ceti:

„Du-te cu ai tăi, Nelule. Și eu mă duc.

Manuela".

— Plângi, Papa Nel? îl întrebă Răducu arătând cu degetul spre obrazul lui.

*

* *

Anișoara și cu Răducu îl așteptau în automobil. Când le spusese să-l aștepte că vine îndată, Răducu îl crezuse, dar Anișoara îl privise atât de umil și cu atâta spaimă în ochi, încât Nelu îi dezmierdase trist obrajii, spunându-i în șoaptă:

— N'ai grijă, vin cu voi.

O căută pe Manuela prin toate odăile. N'o găsi. Eși afară.

— Manuela!

Nu îndrăznea s'o cheme cu glas tare, ca să nu-l audă cei din automobil.

O chema încet. Dar nu-i răspundeau decât șoaptele toamnei pomilor.

— Manuela!

Cădeau fructe, cădeau frunze, cădeau stele.

Intră în pavilion.

Lumina lunii intrase înainteal ui, singură și veche ca într'un pod cu ațe de paianjeni. Manuela nu era nici acolo. Pe masă, volumul al doilea din „Le moulin sur la Floss", neisprăvit, aștepta glasul Manuelei.

Nelu îl deschise la ultima pagină. În lumina lunii, literile sfârșitului apăreau ca o inscripție ștearsă a unui mormânt.

...L'autre resta toujours solitaire. Sa promenade favorite était parmi les arbres des Fonds — Rouges, que la joie détruite semblait encore hanter comme un revenant.

La tombe portait les noms de Tom et de Maggie Tulliver, et au-dessous de ces noms on lisait:

La mort les réunit".

Nelu culese o frunză ruginită din vița de vie cu poamă coarnă din jurul pavilionului, o așeză pe ultima pagină, și închise „Le moulin sur la Floss".

* * *

Tot Safta le deschise poarta când automobilul porni. Și după ce închise poarta, făcu un gest de lepădare, și spuse pentru ea:

— Ducă-se.

Ieșiră din Roman acoperiți de stele și de lună. Ședeau alături la volan toți trei, înghesuiți unul în altul.

— Papa Nel, unde mergem? îl întrebă Răducu.

— La Văratec, Răducule, — răspunse Anișoara în locul lui Nelu.

— Adevărat? se miră Răducu. Eu credeam că ne întoarcem acasă.

— Adevărat, Răducule, — vorbi Nelu ostenit și resemnat. Dacă spune mama noastră . . .

Ca un voal lung bătut de un vânt dulce, brațul Anișoarei cuprinse gâtul lui Nelu, încolăcindu-l.

Drumurile erau albe.

Noaptea rece.

Și ochii boilor întâlniți în lumina farurilor, gravi și triști, ca niște candele aprinse pe mormântul verii.

EPILOG

De două zile, mercurul termometrelor se cobora tot mai adânc subt zero, intrând ca un scafandru în feeriile de-argint și de mărgăritar ale gerului cu viscol, sănii, stele de Ajun, și cu învierșunări de viespe la urechile lui Răducu, tocmai acolo unde fetele își pun cerceii.

Îl înțepau urechile pe Răducu, dar tot nu intra în restaurantul gării, fiindcă Răducu era convins că mai cu seamă magnetul privirilor lui va aduce la vreme trenul mult așteptat. Se plimba prin viscol ca un boer bătrân care-și aștepta familia, cu mânile la spate, în lung și în lat, aruncând spre șine priviri de general în clipa defilării. Șoșonii grei dădeau pașilor lui un fel de majestate. Era îmbrăcat în costum de sky, cu palton blănit și căciuliță brumărie așezată cam pe ceafă. Când plecase de acasă, Anișoara îi înfundase căciula până peste sprîncene, împachetându-i capul cu urechi cu tot. Dar Răducu venise la gară singur, într'o sanie cu doi cai și nu știu câți zurgălăi, ceiace îl obligase să dea căciulii o deviere cavalerească, sau căzăcească mai degrabă: văzuse el la circ altfel de căciuli cum numai cazacii știu să și le pue.

Muscal la scară — îl salutaseră toți tregherii —, acum singur pe peron; îl aștepta pe Papa Nel; la noapte, îl pândea pe Moș Crăciun; iar acasă, mama făcea turtele — și el își umpluse cu migdale buzunarele paltonului, — priveghind cozonacii care se coceau în cuptor, având în fața marșului lor, ca doi copii de trupă, doi cozonăcei — ai lui Răducu — împodobiți pe cușmă cu trei migdale și cinci stafide. Atâtea bucurii se îmbulzeau pe pământul Crăciunului, încât Răducu se mira că pot fi și oameni încruntați. Și el era cam încruntat, dar se încrunta la

bucurii, poruncindu-le să se mai astâmpere până la sosirea trenului.

Trenul sosi cu barbă albă și musteți la fel din țara lui Moș Crăciun, dus de o locomotivă care semăna cu un motan încălțat.

— Papa Nel! Papa Nel! strigă Răducu, oarecum convins că numai Papa Nel e la toate ferestrele și toate ușile acestui tren care venise numai pentru Răducu.

Nelu coborî cu Răducu în brațe: ultimul bagaj primit în brațe chiar pe scara vagonului; tregherii le aduceau pe celelalte.

Sania nu întâlni în drumul ei până acasă decât fulgi albi care cădeau pe vârful limbei lui Răducu, și Stele clătinate de copii pe la ferestrele caselor, ca niște catarge cu lampioane multicolore plutind pe apele unei serbări venețiene.

— Nelule! Nelule! îl dojeni Anișoara, caldă, cu obraji încinși de căldura cuptorului, și cu miros de cozonaci, în brațele și de gâtul lui, privind invazia pachetelor.

Cu pestelcă albă, tulpan pe cap, și cu obrajii copți, Anișoara căpăta și ea dreptul să-și pue ghetele la soba lui moș Crăciun, făcând concurență lui Răducu.

— Mi se pare că moș Crăciun nu te-a uitat, — îi șopti Nelu cu buzele în urechea ei.

Dar Răducu îi pândea, cu capul strâmb, ca un câne de vânătoare, la vederea pușteI.

— Ce mai e nou pe acasă? întrebă Nelu cu glasul ipocrit ridicat, scoțindu-și blana și scuturându-se de frig.

— Mai nimic. Turtele, cozonacii... și ai o scrisoare dela Paris.

* * *

Scrisoarea lui Roro îl aștepta de dimineață pe biurou, așezată de Anișoara deasupra revistelor, ziarelor și corespondenței sosite în timpul absenței lui. Mai aștepță încă și după sosirea lui Nelu, fiindcă astfel de scrisori nu se cetesc cu grabă juvenilă, nu se zmulg ca la optsprezece ani, când bătaia de inimă din piept vrea să întâl-

nească bătaia de inimă din rânduri; ci se cetesc cu reculegere, calm și răbdare, după ce viața s'a potolit, la ceasul intim al amintirilor de altădată.

Așa că dintâi băură ceaiul, toți trei la masa cu samovar de aramă, pe care cozonacul din mijloc, umflat de splendoare, îl compătimi.

Apoi, Anișoara dădu drumul lui Răducu la scăldat, în odaia de bae. Ei, din etac, îl ascultau.

Răsboiul lui cu apa caldă și cu fanfare de glas subțire, dură deajuns de mult, până când glasul Anișoarei îl sili să inre în armistițiul pijamalei și papucilor de noapte, pe urmă în pacea provizorie a pledului din brațele lui Nelu, ș'apoi în pacea definitivă a patului.

— Dormi, Răducule?

— Dorm.

— Dacă nu dormi, să știi că nu vine Moș Crăciun.

— Dorm, dacă-ți spun . . .

După ce eșiră amândoi, Răducu deschise ochii cu dârzenie, și începu să recite: nu dorm, nu dorm, nu dorm: nu mai mult de cinci-șase ori. Și adormi cu capul pe marginea patului, dincolo de perna somnului. Dar somnul îl găsise și acolo, pe vârful cel subțire al genelor atât de apropiate de cer încât somnul începe ca un curcubeu.

*
* *

„Dragă Nelule

„Prin mine îți spun „La mulți ani" toți cei de aici, afară de gemenele Manuelei, care nu știu să vorbească. Toată familia e în jurul lor. Închipuiește-ți că tata și mama au descoperit copiii abea la Paris! Până acuma nu aflaseră că există copii frumoși și în leagăn. Ce ofensă pentru noi! Dar ce omagiu pentru Manuela. E așa de flatată de succesul fetițelor ei, încât se înroșește virginal la fiecare compliment. E neschimbată, Nelule. Ală-

turi de ea, cu toate că-i mamă, am impresia că îmbătrânesc. De asta vreau deocamdată să mă bucur de viață la Paris. Grație familiei Vautier, am hotărît pe tata și pe mama să mai stăm două săptămâni după vacanță. Voi trimite la școală un certificat iscălit de o somitate medicală, recomandând directoarei să-l înrămeze și să-l păstreze în cancelarie.

Aici, Nelule, e mare veselie. Parisul se pregătește de sărbători cu niște vitrine care te fac să regreți că n'ai zece ani, și să te binecuvântezi că n'ai copii în aceste vremi de criză.

Lucien e un copil mare. Foarte serios, pedant și îndărătnic la treabă, când vine acasă intră în recreație. Numai somnul gemenelor mai pune surdină acestui tată neverosimil care în orice școală ar avea trei la conduită.

Manuela e fericită, Nelule. O spun cu mână pe cruce. Nu în genul lui Lucien. El zburdă fiindcă o adoră. Ea se lasă adorată, surâzând îngăduitor, și își adoră fetițele. Știi că nu mai cântă? Da-da. A renunțat. Pretinde că și-a pierdut glasul. Nimeni nu îndrăznește să o contrazică. Nici eu n'am insistat. Numai ție îți spun că-mi pare rău. Rămâne între noi.

Papa s'a împrietenit cu Marie Vautier: o învață pasiențe, și ea îl învață să deslege șarade . . ."

*

* *

— Nelule, Răducu a adormit. Mai ai treabă?

— Nu. Mergem.

Desfăcură pachetele depozitate în biurou, și încărcați de daruri, suiră scările încetișor, intrând în vârful picioarelor în odaia lui Răducu.

Se desvelise. Parcă alerga prin somn. Îl acoperiră la loc, înfășurându-l. Trupul lui avea inocenta greutate a somnului copilăresc, și mirosea a mieluț, a săpun de Marsilia și a pastă de dinți.

Alineate în fața caloriferului, toate încălțămintele lui Răducu așteptau ca o flotă. Ghetele cu patine înșurubate în talpă — aduse dela București — întregiră superb șirul, având însă câte o mandarină de carton cu felii de marmeladă, drept întâi călcâi dulce înaintea celor ale

avântului sportiv. Moș Crăciun venea din veacul nou: c'o minge de football, cu alta de volley, cu zestrea ping-pong-ului . . .

— Nelule! Nelule! Tare îl mai răsfeți!

— Sst!

O luă în brațe din odaia lui Răducu, aducând-o în etacul lor unde ardea în sobă — unica sobă a casei — un foc în care Anișoara adunase toți trandafirii verii, toți macii arșiței, toate rubinele toamnei, un foc care era grădina ei, fereastra ei spre vis și spre absurd, altarul ei păgân . . .

Și după ce-o ținu în dreptul sobei, încălzind-o, luminând-o, legănând-o, o culcă în pat, atît de vărateс fierbinte și-atât de tomnatec roșie, încât patul fu ca iarba pe care au căzut piersicele coapte și frunzele de aur.

*

* *

În casele bunicilor de odinioară, era câte un bulgăre de cristal care păstra captiv în cerul transparenței lui, un peisaj naiv de iarnă, făcut de degetele unui meșter dela Nürenberg. Și dacă răsturnai în mână mingea străvezie, începea c'un tremur alb o fulguire, se întețea, se îndesea, ș'apoi ningea bogat și blând, molatec și lânos.

Astfel fu evocarea care epilogă în miez de noapte a Ajunului, viața Manuelei Călugăru. Un cristal pur ca lacrima, în care, răsturnată de amintire, fulgui ninisoarea de demult, pe o fetiță cu cozi aurii, ochi negri și obraji ruméni, venită cu Steua Crăciunului la scara casei dela Silivestri.

Dar glasul Manuelei nu mai era. Toate cântecele acelui glas, mute rămâneau pe veci, ca stelele stinse.

Și ninsoarea pe care Nelu o vedea la fereastra etacului în care dormea Anișoara cu obrazul pe brațul lui, ninsoarea care-și căpătase odinioară florile dalbe din glasul de argint tânăr al Manuelei, acum nu mai era decât pulberea veche a timpului mort.

Borsec, Vila Saint-Sauveurs, 14 august 1934

SFÂRȘIT

Tiparul executat la:
Imprimeria „ARDEALUL" Cluj
B-dul 22 Decembrie nr. 146
România
Comanda nr. 414/1993

EDITURA TRIBUNA
CRAIOVA

ISBN 973-9119-25-5

Lei 1500